

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

**Uprava Republike Slovenije za varno
hrano, veterinarstvo in
varstvo rastlin**

ZDRAVSTVENO VARSTVO RASTLIN

Registracija in rastlinski potni list

Spremenjena in dopolnjena verzija

FEBRUAR, 2019

Spremenjeno in dopolnjeno verzijo so pripravili:

Mojca Celar, Anita Benko Beloglavec, dr. Alenka Zupančič, mag. Simona Perme, mag. Erika Orešek, Primož Pajk, Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

mag. Gabrijel Seljak, Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica

dr. Irena Mavrič Pleško in dr. Alenka Munda, Kmetijski inštitut Slovenije

Uredila: Primož PAJK, Uprava RS za varno hrano veterinarstvo in varstvo rastlin in Branko CARLEVARIS, Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica

Prva izdaja:

Zdravstveno varstvo rastlin registracija in rastlinski potni list [gradivo za usposabljanje] / [avtorji Mirjam Bukovec, Mojca Celar, Dušan Jurc, Maja Jurc, Vlasta Knapič, Mojca Marn Viršček, Simona Mavsar, Jože Miklavc, Erika Orešek, Primož Pajk, Sebastjan Radišek, Magda Rak Cizej, Gabrijel Seljak, Stanislav Trdan, Gregor Urek] ; [uredila Vlasta Knapič] Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Fitosanitarna uprava Republike Slovenije, 2008. (Ljubljana : Littera picta) 220 str., ilustr., tabele. ISBN 978-961-92549-0-5.

Zdravstveno varstvo rastlin : registracija in rastlinski potni list. 2008. Dodatek 6, Slikovno gradivo / [uredil Primož Pajk]. - 33 str. : ilustr.

Pojasnilo:

Gradivo je namenjeno krepitevi znanja zavezancev za vpis v register, ki se ukvarjajo s pridelavo, dodelavo, uvozom ali distribucijo oziroma s trženjem rastlinskega materiala, zlasti sadik in semena, za katere je potrebno opraviti uradni fitosanitarni pregled in izdati rastlinski potni list ali drugo ustrezno etiketo oziroma žig v vsaj eni fazi premeščanja znotraj Evropske unije.

Poseben poudarek je na poznavanju vsebin nadzora rastlin, s katerimi se ukvarjajo zavezanci za vpis v register. To so vse pravne in fizične osebe, ki se ukvarjajo s pridelavo, dodelavo, uvozom ali distribucijo oziroma s trženjem rastlinskega materiala, zlasti sadik in semena, za katere je potrebno opraviti uradni fitosanitarni pregled ob uvozu ali v pridelavi oziroma predelavi in izdati rastlinski potni list ali drugo ustrezno etiketo oziroma žig v vsaj eni fazi premeščanja znotraj Evropske unije.

Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material vodi za take zavezance skladno dva registra:

- i. register pridelovalcev, predelovalcev, uvoznikov in distributerjev (FITO – register), ki ga zahtevajo EU direktive zdravstvenega varstva rastlin, na podlagi katerega se lahko izdajajo rastlinski potni listi v skladu z *Zakonom o zdravstvenem varstvu rastlin* (Uradni list RS, št. 62/07 - ZZVR-1-UPB2, 36/10, 40/14-ZIN-B in 21/18-ZNOrg);
- ii. register dobaviteljev (SEME – register), ki ga zahtevajo EU direktive o trženju semenskega in razmnoževalnega materiala, na podlagi katerega se lahko izdajajo etikete dobavitelja na podlagi Zakona o semenskem materialu kmetijskih rastlin (Uradni list RS, št. št. 25/05 – ZSMKR-UPB1, 41/09, 32/12, 90/12-ZdZPVHVVR in 22/18).

Čeprav smo zaradi racionalnosti v Sloveniji združili upravljanje obeh področij, njun nadzor in tudi ravnanje imetnikov rastlin pri izdajanju etiket s področij obeh zakonov, se v gradivu osredotočamo zlasti na zahteve predpisov zdravstvenega varstva rastlin, s tem pa na karantenske škodljive organizme ter na sistem fitosanitarnih spričeval in rastlinskega potnega lista.

Kratice, pogosto uporabljene v gradivu:

EGS – Evropska gospodarska skupnost (od leta 1957 – Rimska pogodba)

ES – Evropska skupnost (od leta 1992 – Maastrichtska pogodba)

EU – Evropska unija (od leta 2009 – Lizbonska pogodba)

FITO – okrajšava za fitosanitarno področje, ki ga opredeljuje ZZVR

FSI – Fitosanitarni inšpektorji

IRSKGLR – Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo

IVHVVR – Inšpekcija za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

PRA - Pest Risk Analysis; analiza tveganja zaradi škodljivih organizmov

UL – Uradni list

UVHVVR – Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

ZZVR – Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin

ZSMKR – Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin

KAZALO

I. FITOSANITARNI PREDPISI – ZDRAVSTVENO VARSTVO RASTLIN.....	11
1. PREDPISI EVROPSKE UNIJE: Registracija in izdajanje rastlinskih potnih listov	11
1.1. Direktiva Sveta 2000/29/ES	11
1.2. Direktiva Komisije 92/90/EGS o obveznostih pridelovalcev in uvoznikov	13
1.3. Direktiva Komisije 93/50/EGS o določitvi nekaterih rastlin, ki niso navedene v delu A Priloge V.....	14
1.4. Direktiva Komisije 92/105/EGS o določanju stopnje standardizacije za rastlinske potne liste	14
1.5. Direktiva Komisije 93/51/EGS o predpisih za premeščanje prek varovanega območja.	15
1.6. Odločbe oziroma Izvedbeni sklepi Evropske komisije o nujnih ukrepih	16
1.6.1. Fitoftorna sušica vejic	17
1.6.2. Virus Pepino mosaic (PepMV)	18
1.6.3. Borov smolasti rak	18
1.6.4. Kitajski kozliček.....	19
1.6.5. Krompirjevi bolhači Epitrix cucumeris, Epitrix papa sp. n., Epitrix subcrinita in Epitrix tuberis	20
1.6.6. Pseudomonas syringae pv. actinidiae	21
1.6.7. Bakterijski ožig oljk Xylella fastidiosa	22
1.6.8. Azijski kozliček Anoplophora glabripennis	24
1.6.9. Borova ogorčica Bursaphelenchus xylophilus.....	24
2. NACIONALNI PREDPISI: Registracija in izdajanje rastlinskih potnih listov	26
2.1. Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (ZZVR-1).....	26
2.1.1. Splošne določbe zakona.....	27
2.1.2. Zdravstveno varstvo rastlin	28
2.1.3. Preprečevanje vnosa in širjenja ter zatiranje škodljivih organizmov	28
2.1.3.1 Sezname, varovana območja, prepovedi in omejitve, register	28
2.1.4. Mednarodni promet : vnos iz tretjih držav, izvoz in tranzit.....	29
2.1.5. Premeščanje rastlin in rastlinski potni list.....	30
2.1.6. Biotično varstvo rastlin.....	31
2.1.7. Pridobivanje, uporaba in izmenjava podatkov in informacij.....	31
2.1.8. Stroški in pristojbine.....	32
2.1.9. Odškodnine.....	32
2.1.10. Javna služba zdravstvenega varstva rastlin	33
2.1.11. Javna pooblastila.....	33
2.1.12. Društva na področju	34
2.1.13. Strokovni svet za zdravstveno varstvo rastlin	34
2.1.14. Pristojnosti državnih organov.....	34
2.1.15. Kazenske določbe	35

2.2.	Pravilnik o pogojih za registracijo in izdajanje rastlinskih potnih listov	35
2.3.	Pravilnik o pristojbinah	36
2.4.	Pravilnik o varovanih območjih in posebnem nadzoru.....	37
II.	SPLOŠNI DEL ZDRAVSTVENEGA VARSTVA RASTLIN	39
1.	DEFINICIJE V NEPOSREDNI RABI	39
1.1.	Odgovorni uradni organi	39
2.	Program za fitosanitarno področje	41
1.2.	Izvedba programa za fitosanitarno področje.....	41
3.	Fitosanitarni pregled	43
4.	Rastlinski potni list.....	44
5.	Rastline.....	45
5.1.	Definicija rastlin	45
5.2.	Rastlinski proizvodi	45
5.3.	Nadzorovani predmeti	46
6.	Škodljivi organizmi	46
6.1.	Seznami škodljivih organizmov in rastlinskega blaga	47
6.1.1.	Novi karantenski organizmi.....	47
6.1.2.	Škodljivi organizmi, ki se štejejo za posebej nevarne rastlinam in rastlinskim proizvodom	48
6.1.3.	Prepoved vnosa in premeščanja rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih predmetov	49
6.1.4.	Seznam posebnih fitosanitarnih zahtev za vnos in premeščanje.....	49
6.1.5.	Seznam rastlin, za katere je obvezen uradni zdravstveni pregled	49
7.	Premeščanje	50
8.	Register	50
9.	Posebne zahteve	52
10.	REGISTRACIJA.....	54
10.1.	Zavezanci za vpis v register	54
10.2.	Izjeme od vpisa v register.....	55
10.3.	Pogoji za vpis v register.....	57
10.4.	Obveznosti zavezancev iz registra	58
10.5.	Vodenje evidenc na mestu pridelave.....	59
10.6.	Prijava pridelave	60
10.7.	Zdravstveni pregledi rastlin na mestu pridelave.....	61
10.8.	Uradni fitosanitarni pregled na mestu pridelave.....	62
10.9.	Registracija pridelovalcev jedilnega krompirja	63
10.10.	Registracija dodelovalcev lesenega pakirnega materiala	64
11.	RASTLINSKI POTNI LIST	66
11.1.	Uradna etiketa in spremna listina	66
11.2.	Dovoljenje za izdajo rastlinskih potnih listov	70

11.3. Vrste rastlinskih potnih listov.....	70
11.4. Izdajanje rastlinskih potnih listov.....	71
11.5. Obveznosti pridelovalcev pri izdaji rastlinskih potnih listov	73
11.6. Obveznosti kupcev rastlin glede rastlinskih potnih listov.....	75
11.7. Zahteve glede označevanja jedilnega krompirja	75
12. Zahteve glede označevanja lesenega pakirnega materiala	77
III. POSEBNI DEL ZDRAVSTVENEGA VARSTVA RASTLIN	
1. ŠKODLJIVI ORGANIZMI RASTLIN	79
1.1. Gospodarski škodljivi organizmi.....	79
1.2. Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi	80
1.3. Karantenski škodljivi organizmi.....	80
1.4. Škodljivi organizmi kot vektorji	83
Škodljivi organizmi za sadne rastline	83
Pečkarji.....	83
1. Hrušev ožig - <i>Erwinia amylovora</i>	83
2. Metličavost jablan – fitoplazma Apple proliferation	85
3. Propadanje hrušk – fitoplazma Pear decline.....	86
4. Plodove muhe – Tephritidae	86
5. Višnjeva muha - <i>Rhagoletis cingulata</i>	87
6. Orehova muha - <i>Rhagoletis completa</i> : opis v poglavju 6.3.3.....	87
7. Japonski hrošč - <i>Popillia japonica</i>	87
Koščičarji	88
1. Leptonekroza koščičarjev- fitoplazma European Stone Fruit Yellows (ESFY).....	88
2. Šarka – virus Plum pox.....	89
3. Bakterijsko odmiranje breskev – <i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>persicae</i>	90
4. Breskova bakterijska pegavost - <i>Xanthomonas arboricola</i> pv. <i>pruni</i>	90
Lupinarji	91
1. Kostanjeva šiškariča - <i>Dryocosmus kuriphilus</i>	91
2. Orehova muha – <i>Rhagoletis completa</i>	92
3. Kostanjev rak – <i>Cryphonectria parasitica</i>	92
Jagodičevje	93
1. Stebelna ogorčica - <i>Aphelenchoides besseyi</i>	93
2. Repnjakov mozaik – Arabis mosaic virus (ArMV)	94
3. Virusna obročkavost maline - Virus Raspberry ringspot virus (RpRSV).....	94
4. Strawberry latent ringspot virus (SLRSV)	95
Agrumi	95
1. <i>Circulifer haematocaps</i> in <i>Circulifer tenellus</i>	95

2.	Črni agrumov kapar - <i>Parasaissetia nigra</i>	96
3.	Virus Citrus tristeza	97
	Oljke	97
1.	<i>Xylella fastidiosa</i>	97
	Aktinidija	99
1.	Bakterijski ožig aktinidije - <i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>actinidiae</i>	99
	Regulirani nekarantenski škodljivi organizmi na sadnih rastlinah	100
1.	Ameriški kapar – <i>Diaspidiotus perniciosus</i>	100
2.	Vironosne ogorčice - <i>Longidorus</i> spp.	100
	Drugi nekarantenski škodljivi organizmi za sadne rastline	101
1.	<i>Diplocarpon mali</i>	101
2.	<i>Geosmithia morbida</i>	101
	Škodljivi organizmi za trto (<i>Vitis</i> L.)	104
1.	Trtna uš - <i>Viteus vitifoliae</i>	104
2.	Zlata trсна rumenica - fitoplazma Grapevine flavescence dorée	104
3.	Bakterijski ožig vinske trte - <i>Xylophilus ampelinus</i>	106
4.	Vironosne ogorčice – <i>Xiphinema</i> spp.	107
5.	Trsni rak - <i>Agrobacterium vitis</i>	107
6.	Nekarantenski virusi: GFLV, ArMV, GLRaV-1, GLRaV-3, GRSPV, GFKV, GPGV	108
7.	Kompleks kužne izrojenosti vinske trte: Grapevine fanleaf virus (GFLV) in Arabis mosaic virus (ArMV) – repnjakov mozaik	108
7.1.	Grapevine fanleaf virus (GFLV)	108
7.2.	Repnjakov mozaik - Arabis mosaic virus (ArMV).....	109
7.3.	Kompleks predčasnega rdečenja in zvijanja listov vinske trte, ki ga povzroča Grapevine leafroll virus (GLRaV 1 - 9) = Grapevine leafroll-associated virus	109
7.4.	Kužna marmoriranost vinske trte (Grapevine fleck virus - GFV).....	109
7.5.	Razbrazdanost lesa vinske trte (Grapevine rupestris stem pitting virus - GRSPV, Legno ricio)	110
8.	Drugi virusne bolezni, ki se prenašajo z okuženim sadilnim materialom:	110
8.1.	Virus malinove pritlikavosti (Raspberry bushy dwarf ideovirus - RBDV)	110
9.	Nove bolezni vinske trte:.....	110
9.1.	Virus vinske trte pinot gris – Grapevine Pinot gris virus (GPGV)	110
9.2.	Vironosne ogorčice – <i>Xiphinema</i> spp.	111
9.3.	Vironosne ogorčice – <i>Longidorus</i> spp.	111
10.	Drugi nadzorovani nekarantenski organizmi vinske trte	112
	Škodljivi organizmi za krompir, hmelj in druge poljščine ter vrtnine	113
1.	Stebelna ogorčica - <i>Aphelenchoides besseyi</i>	113
2.	Stebelna ogorčica - <i>Ditylenchus destructor</i>	113
3.	Ržena bilna ali stebelna ogorčica - <i>Ditylenchus dipsaci</i>	113
4.	Rumena in bela krompirjeva ogorčica - <i>Globodera pallida</i> , <i>G. rostochiensis</i>	114
5.	<i>Meloidogyne chitwoodi</i> , <i>M. fallax</i>	115
6.	Južna plodovrtka - <i>Helicoverpa armigera</i>	116

7.	Krompirjevi bolhači – <i>Epitrix</i> spp.	117
8.	Koloradski hrošč - <i>Leptinotarsa decemlineata</i>	119
9.	Listne zavrtalke	119
9.1.	Zelnata listna zavrtalka - <i>Amauromyza maculosa</i>	120
9.2.	Zelenjadna listna zavrtalka – <i>Liriomyza sativae</i>	120
9.3.	Rastlinjakova listna zavrtalka - <i>Liriomyza huidobrensis</i>	121
9.4.	Krizantemina listna zavrtalka - <i>Liriomyza trifolii</i>	121
10.	Krompirjeva vešča - <i>Scrobipalopsis solanivora</i>	122
11.	Tobakov ščitkar - <i>Bemisia tabaci</i>	122
12.	Palmov resar - <i>Thrips palmi</i>	123
13.	Vretenatost krompirjevih gomoljev – viroid Potato spindle tuber (PSTVd).....	124
14.	Virus Chrysanthemum stem necrosis (CSNV)	125
15.	Rizomanija - virus Beet necrotic yellow vein (BNYVV).....	125
16.	Pepinov mozaik - virus Pepino mosaic (PepMV)	126
17.	Obročasta pegavost paradižnika – virus Tomato ringspot (ToRV).....	127
18.	Virus Beet leaf curl.....	127
19.	Virus Tomato yellow leaf curl (TYLCV)	128
20.	Pegavost in uvelost paradižnika – virus Tomato spotted wilt (TSWV)	128
21.	Lucernina uvelost - <i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>insidiosus</i> (Cmi)	129
22.	Sončnična plesen - <i>Plasmopara halstedii</i>	130
23.	Krompirjev rak – <i>Synchytrium endobioticum</i>	131
24.	Krompirjeva rjava gniloba - <i>Ralstonia solanacearum</i> (Rs)	131
25.	Krompirjeva obročasta gniloba – <i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>sepedenocus</i> (Cms).....	132
26.	Fižolov rjavi ožig - <i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>phaseoli</i> (Xcp)	133
27.	<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>michiganensis</i> (Cmm)	133
28.	Bakterijska črna pegavost - <i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>vesicatoria</i> (Xcv)	134
29.	Verticilijska uvelost hmelja - <i>Verticillium albo-atrum</i> in <i>V. dahliae</i>	134
	Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za krompir	135
	Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za hmelj in druge poljščine	136
1.	Jablanov mozaik – virus Apple mosaic (ApMV; serotip I in H)	136
2.	Hmeljev mozaik – virus Hop mosaic (HMV).....	136
3.	Virusna latentna bolezen hmelja - Hop latent carlavirus (HLV).....	136
4.	Repnjakov mozaik – virus Arabis mosaic (ArMV, serotip H)	137
5.	Viroidna latentna bolezen hmelja – viroid Hop latent (HLVd).....	137
6.	Drugi nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi hmelja	137
	Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za vrtnine	138
	Škodljivi organizmi za okrasne zelinate rastline	138
1.	Stebelna ogorčica - <i>Ditylenchus destructor</i>	138
2.	Ržena bilna ali stebelna ogorčica - <i>Ditylenchus dipsaci</i>	138
3.	Endoparazitska ogorčica - <i>Radopholus similis</i>	139

4.	Fuksijina pršica šiškarica - <i>Aculops fuchsiae</i>	139
5.	Nageljnov zavijač - <i>Cacoecimorpha pronubana</i>	140
6.	Južna plodovrtka - <i>Helicoverpa armigera</i>	140
7.	Bombaževa sovka - <i>Spodoptera littoralis</i>	141
8.	<i>Spodoptera frugiperda</i>	141
9.	Palmov resar - <i>Thrips palmi</i>	142
10.	Zakrnelost krizantem - viroid <i>Chrysanthemum stunt</i>	142
11.	Vretenatost krompirjevih gomoljev – viroid Potato spindle tuber (PSTVd).....	143
12.	<i>Erwinia chrysanthemi</i> pv. <i>dianthicola</i>	143
13.	<i>Pseudomonas caryophylli</i>	143
14.	Krizantemin ožig - <i>Didymella ligulicola</i>	144
15.	Fialoforna pegavost - <i>Phialophora cinerescens</i>	144
16.	Bela krizantemina rja - <i>Puccinia horiana</i>	145
	Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za okrasne rastline	145
	Škodljivi organizmi za lesnate okrasne in gozdne rastline	147
1.	Borova ogorčica - <i>Bursaphelenchus xylophilus</i>	147
2.	Jesenov krasnik - <i>Agrilus planipennis</i>	148
3.	Brezov krasnik - <i>Agrilus anxius</i>	148
4.	Kitajski kozliček - <i>Anoplophora chinensis</i>	149
5.	Azijski kozliček - <i>Anoplophora glabripennis</i>	150
6.	Kostanjeva šiškarica - <i>Dryocosmus kuriphilus</i>	151
7.	Palmov vrtač - <i>Paysandisia archon</i>	151
8.	Oslezov volnati kapar - <i>Rhizococcus hibisci</i>	152
9.	Platanov obarvani rak - <i>Ceratocystis platani</i>	152
10.	Kostanjev rak - <i>Cryphonectria parasitica</i>	153
11.	Borov smolasti rak - <i>Giberella circinata</i>	153
12.	Fitoftorna sušica vejic – <i>Phytophthora ramorum</i>	154
13.	Rjavenje borovih iglic - <i>Scirrhia acicola</i>	155
14.	Rdeča pegavost borovih iglic - <i>Scirrhia pini</i>	156
15.	Hrušev ožig – <i>Erwinia amylovora</i>	156
	Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za gozdne rastline	157
2.	SUM NA OKUŽBO RASTLIN IN OBVEŠČANJE	158
3.	VZORČENJE ZA LABORATORIJSKO ANALIZO	160
3.1.	Nov pojav škodljivega organizma	160
3.2.	Potrditev škodljivega organizma	161
3.3.	Objavljanje podatkov o škodljivih organizmih	161
4.	OBVLADOVANJE ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV	162
4.1.	Fitosanitarni ukrepi na mestu pridelave ob okužbi.....	162
4.2.	Tretiranje	162
4.3.	Uničenje rastlin	163

4.4. Ukrepi pri premeščanju	163
5. SPREMLJANJE ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV	164
6. PROGRAMI PREISKAV ZA UGOTAVLJANJE NAVZOČNOSTI ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV	165
IV. UPORABLJENI VIRI	166
V. DODATKI.....	169
DODATEK 1: Seznam veljavnih predpisov s področja zdravstvenega varstva rastlin	169
DODATEK 2: EU Seznami	169
DODATEK 3: Rastline, ki jih mora pri premeščanju ali trženju v EU spremljati RPL oz. etiketa dobavitelja / potrdilo dobavitelja / uradne etikete	169
DODATEK 4: Seznam nekaterih karantenskih škodljivih organizmov iz prilog Direktive 2000/29EGS in pomembnejših nekarantenskih reguliranih škodljivih organizmov	169
DODATEK 5: Seznam pooblaščenih laboratorijev.....	169
DODATEK 6: SLIKOVNO GRADIVO	169

I. FITOSANITARNI PREDPISI – ZDRAVSTVENO VARSTVO RASTLIN

V nadaljevanju so povzete vsebine nekaterih predpisov, ki jih slušatelji lahko podrobneje spoznajo s pomočjo spletne strani <http://www.uvhvvr.gov.si>, seznam nacionalnih predpisov pa je tudi v dodatku št. 1 k temu gradivu.

1. PREDPISI EVROPSKE UNIJE: Registracija in izdajanje rastlinskih potnih listov

Izmed številnih uredb, direktiv in odločb, ki tvorijo režim zdravstvenega varstva rastlin v Evropski uniji, so izbrani zlasti tisti predpisi EU, ki urejajo registracijo in rastlinski potni list ter s tem povezane določbe.

Predpise lahko izdajajo Evropski parlament, Svet EU in Evropska komisija. Objavljajo se v uradnem listu Evropske unije, tudi v slovenskem jeziku.

Generalno velja, da EU uredbe, direktive in odločbe oziroma izvedbeni sklepi veljajo po objavi z navedenim datumom uveljavitve, in sicer:

- **uredbe in odločbe oziroma izvedbeni sklepi** veljajo neposredno za vse države članice EU
- **direktive** določajo minimalne zahteve, ki jih mora izpolniti vsaka država članica EU, ko določbe direktive prenaša v nacionalne predpise.

Za izvajanje določenih uredb in odločb oziroma izvedbenih sklepov EU je potrebno v nacionalnih predpisih določiti vsaj pristojne organe. Pogosto pa zlasti odločbe o nujnih ukrepih, ki se nanašajo na ozemlje Republike Slovenije, prenesemo v izvajanje s pravilnikom.

1.1. Direktiva Sveta 2000/29/ES

Celoten naslov:

Direktiva Sveta 2000/29/ES, z dne 8. maja 2000, o varstvenih ukrepih proti vnosu organizmov, škodljivih za rastline ali rastlinske proizvode, v Skupnost in proti njihovemu širjenju v Skupnosti (UL L 169, 10.07.2000, p. 1–112, spremenjena z direktivami: 2001/33/ES, 2002/28/ES, 2002/36/ES, 2002/89/ES, 2003/116/ES, 2003/22/ES, 2003/47/ES, 2004/102/ES, 2004/31/ES, 2004/70/ES, 2005/15/ES, 2005/16/ES, 2005/77/ES, 2006/14/ES, 2006/35/ES, 2007/41/ES, 2008/64/ES, 2008/109/ES, 2009/7/ES, 2009/118/ES, 2009/143/ES, 2010/1/EU, 2013/176/EU, 2014/19/EU, 2014/78/EU, 2014/83/EU, 2017/1279/EU in 2017/1920/EU).

Direktiva Sveta 2000/29/ES je glavna direktiva na področju zdravstvenega varstva rastlin: vse ostale direktive Sveta in direktive Komisije so ji podrejene. V slovenski pravni red RS je prenesena z Zakonom o zdravstvenem varstvu rastlin (ZZVR-1), Pravilnikom o ukrepih in postopkih za preprečevanje vnosa in širjenja škodljivih organizmov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov (FITO-pravilnik) ter Pravilnikom o pristojbinah na področju zdravstvenega varstva rastlin.

Direktiva Sveta 2000/29/ES ureja varstvene ukrepe proti vnosu organizmov, ki so škodljivi za rastline ali rastlinske proizvode, v države članice iz drugih držav članic ali iz tretjih držav (vključno s španskimi in francoskimi kolonijami). Določa, da mora vsaka država članica ustanoviti ali imenovati en sam osrednji organ, ki je pod nadzorom nacionalne vlade in je odgovoren za usklajevanje in stike v zadevah, ki se nanašajo na zdravje rastlin v smislu te direktive. To naj bi bila uradna služba za varstvo rastlin, ustanovljena po Mednarodni konvenciji o varstvu rastlin (IPPC). V Sloveniji ZZVR-1 določa, da je osrednji organ Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin vključno z Inšpekcijo za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, v uradno službo pa se štejejo še gozdarska inšpekcija v okviru IRSKGLR ter pravne osebe, ki so izvajalci javnih pooblastil in izvajalci javne službe zdravstvenega varstva rastlin (glej tudi poglavje 3.1).

Direktiva Sveta 2000/29/ES določa sezname škodljivih organizmov, za katere je znano, da pomenijo nevarnost povzročitve velike gospodarske škode, zato predpisuje omejitve pri vnosu na ozemlje EU glede na nevarnost za zdravje posameznih vrst rastlin ter izvajanje stalnega nadzora (t.i. karantenske liste). Določa tudi seznam rastlin, ki jih je zaradi možnosti prenosa bolezni in škodljivcev prepovedano vnašati iz tretjih držav, ter obvezno izdajo dokumentov, ki potrjujejo, da so rastline in rastlinski proizvodi zdravi oziroma so drugi predmeti brez škodljivih organizmov (dokumenti, kot so: fitosanitarno spričevalo, rastlinski potni list, uradni žig).

Direktiva 2000/29/ES se zlasti pri vsebini seznamov pogosto spreminja. Nastala je kot prečiščena verzija predhodne direktive 77/93/ES in njenih 48 sprememb. V letih od leta 2000 se je večkrat spremenila, od tega je postopkovne spremembe vsebine prinesla le direktiva Sveta 2002/89/ES (postopki ob uvozu, fitosanitarne pristojbine). Prvotno je bila vsebina seznamov objavljena v FITO-pravilniku, zadnja leta pa zlasti zaradi pogostih sprememb prečiščene seznime škodljivih organizmov, posebnih zahtev in rastlin najlažje najdete na spletni strani UVHVVR.

Direktiva Sveta 2000/29/ES dopušča tudi nekaj izjem pri prepovedih vnosa:

- a. V prilogah navedene škodljive organizme, ki jih je sicer prepovedano vnašati, je dovoljeno vnesti in uporabiti **za raziskovalne namene** ali pa je dovoljeno vnesti rastline, ki ne izpolnjujejo predpisanih fitosanitarnih zahtev in zato lahko širijo škodljive organizme, v raziskovalne ali žlahtniteljske namene (pogoje za vnos predpisuje direktiva 2008/61/ES in Pravilnik o pogojih za uvoz ali premeščanje določenih škodljivih organizmov, rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov za poskusne, raziskovalne ali razvojne namene in za delo pri žlahtnjenju rastlin). **Znanstvene in raziskovalne organizacije morajo izpolnjevati določene pogoje za ravnanje s karantenskimi organizmi in za vsak vnos pridobiti dovoljenje UVHVVR.**

2. Rastline in rastlinski proizvodi, ki lahko širijo škodljive organizme in so na seznamu III, je dovoljeno vnesti, če Evropska komisija v soglasju s Stalnim odborom za rastline, živali, hrano in krmo, Sekcije za zdravje rastlin izda odločbo oziroma izvedbeni sklep o pogojih za vnos (derogacije), kot so na primer:

- rastline jagod *Fragaria* L. iz Argentine, Čila in Južne Afrike;
- plodovi agrumov *Citrus* s.p. iz Brazilije, Urugvaja in Južne Afrike;
- semenski krompir *Solanum tuberosum* L. iz Kanade;
- jedilni krompir *Solanum tuberosum* iz Egipta, Libanona in Kube;
- bonsaji *Chamacyparis* Spach, *Juniperus* L. in *Pinus* L. iz Koreje in Japonske;
- les hrasta *Quercus* L., hlodi z lubjem iz ZDA;
- les iglavcev iz Kanade in ZDA;
- les *Thuja* L. iz ZDA in Kanade;
- lesa in lubja jesena *Fraxinus* L. iz ZDA in Kanade;
- zemlje iz Avstralije in kontaminirane zemlje.

V primerih vnosov na podlagi gornjih derogacij UVHVVR odobri obrate, ki pridobijo registracijsko številko, in individualno določi izpolnjevanje posebnih zahtev za vnos.

Direktiva Sveta 2000/29/EU bo 14.12.2019 prenehala veljati. Nadomestila jo bo Uredba (EU) 2016/2031 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. oktobra 2016 o ukrepih varstva pred škodljivimi organizmi rastlin (UL L št. 317, 23. november 2016).

1.2. Direktiva Komisije 92/90/EGS o obveznostih pridelovalcev in uvoznikov

Celoten naslov:

Direktiva Komisije 92/90/EGS, z dne 3. novembra 1992, o obveznostih pridelovalcev in uvoznikov rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov in podrobnostih za njihovo registracijo (UL L 344, 26.11.1992, p. 38–39).

Direktiva 92/90/EGS predpisuje vzpostavitev uradnega registra pridelovalcev, predelovalcev, uvoznikov in distributerjev rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov. Sistem zdravstvenega varstva rastlin v EU zahteva izvajanje zdravstvenih pregledov proizvodov EU, preden se pričnejo premeščati znotraj EU, zaradi zagotovitve zdravstvenega varstva rastlin. Najprimernejši kraj za izvajanje takih pregledov je mesto pridelave pridelovalcev oziroma drugih mest dejavnosti imetnikov, vpisanih v uradni register.

Zato se morajo vsi imetniki predpisanih rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov, ki so nevarni za vnos ali širjenje karantenskih škodljivih organizmov, vpisati v uradni register (na kratko ga poimenujemo kar FITO register). Uradni organ (UVHVVR - Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material) mora uradni register vzpostaviti in vzdrževati. Vsakemu zavezancu za vpis v register se dodeli individualna registrska številka, ki omogoča identifikacijo. Zavezanci za vpis v register so se dolžni vpisati v register, voditi natančne podatke o pridelavi, predelavi in prometu rastlin in rastlinskih proizvodov, voditi načrt mesta pridelave, opravljati redne vizualne preglede, sodelovati s pristojnimi uradnimi organi in zagotoviti dostop osebam, pooblaščenim s strani uradnih organov. Pri vsakem

zavezancu za vpis v register je potrebno najmanj enkrat na leto opraviti pregled evidenc in zadevne dokumentacije.

1.3. Direktiva Komisije 93/50/EGS o določitvi nekaterih rastlin, ki niso navedene v delu A Priloge V

Celoten naslov:

Direktiva Komisije 93/50/EGS, z dne 24. junija 1993, o določitvi nekaterih rastlin, ki niso navedene v delu A Priloge V Direktive Sveta 77/93/EGS in katerih proizvajalci, skladišča ali distribucijski centri na pridelovalnih območjih teh rastlin se navedejo v uradnem registru (UL L 250, 17.8.1993, p. 22–23).

Direktiva določa obveznost registracije zaradi:

- gomoljev jedlinega krompirja *Solanum tuberosum* L. in drugega krompirja, ki ni za semensko rabo ter
- plodov *Citrus* L., *Fortunella* Swingle, *Poncirus* Raf. in njihovih hibridov.

Direktiva omogoča, da na območjih, ki niso napadena ali okužena s karantenskimi škodljivimi organizmi, države članice ne registrirajo vseh pridelovalcev jedilnega krompirja oziroma citrusov, da bi pri njih spremljale pridelavo. Kjer je to primernejše, lahko v register vpišejo skupna skladišča ali distribucijske centre na pridelovalnih območjih in tam spremljajo zdravstveno stanje teh proizvodov.

1.4. Direktiva Komisije 92/105/EGS o določanju stopnje standardizacije za rastlinske potne liste

Celoten naslov:

Direktiva Komisije 92/105/EGS, z dne 3. decembra 1992, o določanju stopnje standardizacije za rastlinske potne liste, ki se uporabljajo za premeščanje nekaterih rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov znotraj Skupnosti, in določanju podrobnih postopkov za izdajo takih rastlinskih potnih listov ter pogojev in podrobnih postopkov za njihovo zamenjavo (UL L 4, 8.1.1993, p. 22–25; sprememba 2005/17/ES UL L 57, 3.3.2005, p. 23–24).

Direktiva 92/105/EGS predpisuje izdajanje rastlinskih potnih listov, ki se uporabljajo za premeščanje rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov znotraj EU. Imetniki predpisanih rastlin, ki so vpisani v uradni register (v Sloveniji je to FITO register), in jim je dodeljena registrska številka, lahko izdajajo rastlinske potne liste, če imajo za to dovoljenje.

Sistem rastlinskega potnega lista izhaja iz sistema fitosanitarnih spričeval, ki se uporabljajo v mednarodni trgovini. Leto 1993 je bilo zaradi uvedbe enotnega notranjega trga v EU prelomno, saj so do tedaj ob blagovni menjavi med državami članicami EU uporabljali fitosanitarna spričevala, od tedaj dalje pa je zaradi prostega pretoka blaga le-to moralo biti opremljeno z rastlinskim potnim listom že, ko je zapustilo mesto pridelave.

Rastlinski potni list potrjuje, da rastline, rastlinski proizvodi in drugi nadzorovani predmeti izpolnjujejo predpisane zahteve zdravstvenega varstva rastlin. Ker mora biti pritrjen na vsako najmanjše pakiranje, spremlja rastline pri premeščanju po vsem ozemlju EU.

Rastlinski potni list je običajno sestavljen iz uradne etikete in spremnega dokumenta, ki vsebuje zahtevane podatke iz priloge te direktive (navedeni so v poglavju 5.1). Registrirani pridelovalec, predelovalec, uvoznik ali distributer predpisanih rastlin, za katere je v primeru premeščanja potrebno izdajati rastlinske potne liste, pridobi dovoljenje za njihovo izdajanje tako, da vloži vlogo za izdajanje rastlinskih potnih listov pri uradnem organu (pri nas je to UVHVVR - Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material), ki skrbi, da imetniki predpisanih rastlin izdajajo, označujejo in uporabljajo rastlinske potne liste v skladu s pravili.

Izdajati je mogoče tri vrste rastlinskih potnih listov:

- **“navadne” rastlinske potne liste** (*'Plant Passport'*) pri premeščanju pošiljk z mesta pridelave (izdajajo jih registrirani **pridelovalci** sami ali pooblaščen osebe);
- **nadomestne rastlinske potne liste** (*'Replacement Passport'* - RP) pri nadaljnjem premeščanju prejetih pošiljk, ki so že opremljene z rastlinskimi potnimi listi in se delijo ali združujejo; ta rastlinski potni list nadomešča prejšnji rastlinski potni list (izdajajo ga **distributerji – trgovci** ali pooblaščen osebe);
- **rastlinske potne liste za varovana območja** (*'Zona Protecta'* - ZP) je potrebno izdajati pri premeščanju pošiljk v varovano območje ali znotraj varovanega območja, priznanega za določen škodljiv organizem.

Direktiva Komisije 92/105/EGS se bo 14.12.2019 prenehala uporabljati. Nadomestila jo bo Izvedbena Uredba Komisije (EU) 2017/2313 z dne 13.12.2017 o določitvi specifikacij o obliki rastlinskega potnega lista za premike po ozemlju Unije in rastlinskega potnega lista za vnos na varovano območje in premike po njem.

1.5. Direktiva Komisije 93/51/EGS o predpisih za premeščanje prek varovanega območja.

Celoten naslov:

Direktiva Komisije 93/51/EGS, z dne 24. junija 1993, o predpisih za premeščanje nekaterih rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov prek varovanega območja in za premeščanje rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov, ki izvirajo s takega varovanega območja in se premeščajo znotraj njega (UL L 205, 17.8.1993, p. 24–25).

Za rastline, rastlinske proizvode ali druge predmete iz dela A oddelka II Priloge V direktive 2000/29/ES ni dovoljen vnos na določeno varovano območje ali premeščanje znotraj njega, razen če le-ta, njihovi embalaži ali vozilom, ki jih prevažajo, ni priložen rastlinski potni list, veljaven za tisto območje (Rastlinski potni list – ZP).

Predpisane so dokaj stroge minimalne zahteve za premeščanje, in sicer da:

- so rastline, rastlinski proizvodi ali drugi predmeti čisti in brez škodljivih organizmov in da ni nevarnosti za širjenje škodljivih organizmov;
- se takoj po pakiranju embalažo in vozila, ki prevažajo navedene rastline, rastlinske proizvode ali druge predmete, zavaruje v skladu s strogimi standardi zdravstvenega varstva rastlin;
- embalaža ali vozila ostanejo zavarovana med prevozom prek ustreznega varovanega območja;
- je priložen dokument, ki dokazuje, da proizvodi izvirajo zunaj ustreznega varovanega območja, ter je njihovo namembno območje zunaj ustreznega varovanega območja;
- so mogoči dodatni ukrepi, kot so: zapečatenje embalaže in prevoz rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov na območje zunaj ustreznega varovanega območja pod uradnim nadzorom.

Zato je treba pridelavo rastlin ali plodov za varovano območje prijaviti v začetku rastne dobe, da je mogoče spremljanje škodljivih organizmov, ki so v Sloveniji ustaljeni, v varovanem območju pa prepovedani. Seznam varovanih območij je določen z **Uredbo Komisije 690/2008/ES** z dne 4. julija 2008 o priznavanju varovanih območij v Skupnosti, izpostavljenih posebni nevarnosti za zdravstveno varstvo rastlin (UL L 193, 22.7.2008, p. 1, s spremembami), ki je redno vzdrževana na spletni strani: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1489661193581&uri=CELEX:02008R0690-20160501> (dodatek 2.1).

Vrste rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov, ki jih je ob priliki blagovne menjave z varovanimi območji potrebno posebej prijaviti, so navedene v prilogi V.A.II direktive 2000/29/ES. Posebne zahteve pa so opisane v prilogi IV.B direktive 2000/29/ES. Obe sta redno vzdrževani na spletni strani <http://www.uvhvvr.gov.si>.

Ob izdaji rastlinskega potnega lista za varovano območje je potrebno nanj zapisati kodo varovanega območja iz seznama varovanih območij iz Uredbe 690/2008/ES 8dostop do seznama je v Dodatku 2.2).

Primer izdajanja takih potnih listov imamo v Sloveniji, kjer za gostiteljske rastline hruševega ožiga za varovano območje izdajamo rastlinske potne liste z oznako ZP-b2, ki pomeni:

- **ZP** – varovano območje
- **b** – skupino (b) Bakterije
- **2** – zaporedno številko za organizem *Erwinia amylovora*, ki povzroča hrušev ožig.

1.6. Odločbe oziroma Izvedbeni sklepi Evropske komisije o nujnih ukrepih

Zaradi globalne trgovine in prometa se nenamerno vnaša na nova območja vedno več rastlinskih škodljivih organizmov. Ker rastline v domači pridelavi običajno niso prilagojene nanje, lahko nekateri izmed njih, ki imajo značaj karantenskih škodljivih organizmov, povzročijo velike gospodarske izgube oziroma škodo v naravnem okolju in družbi.

Zato direktiva 2000/29/ES daje fitosanitarnim službam podlago, da lahko prepovejo ali omejijo vnos in širjenje tudi drugih vrst škodljivih organizmov, ki še niso na karantenskih seznamih, če utemeljeno sumijo, da obstaja nevarnost za zdravstveno varstvo rastlin na ozemlju EU. Kot podlaga mora biti izdelana vsaj ocena tveganja (PRA), nato pa Komisija pripravi predlog ukrepov (ponavadi na podlagi priporočil delovne skupine, ki jo sestavljajo strokovnjaki iz držav članic), ki se obravnava na Stalnem odboru za najbolj nevarne organizme sprejmejo odločbe o nujnih ukrepih.

V Sloveniji lahko na podlagi zakona ZZVR-1 predstojnik Uprave RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin z odločbo določi nujne ukrepe za preprečevanje ali omejitev vnosa in širjenja drugih vrst novih škodljivih organizmov, ki niso v prilogah I in II direktive 2000/29/ES, če obstaja tveganje za zdravstveno varstvo rastlin oziroma nevarnost za širjenje za celotno Unijo. Odločbo objavi v Uradnem listu RS in o tem obvesti Evropsko komisijo. Nacionalna odločba je v veljavi, dokler Evropska komisija ne izda odločbe o nujnih ukrepih.

Nekatere odločbe oziroma izvedbeni sklepi Komisije posegajo tako v uvoz kot premeščanje znotraj EU in zahtevajo dodatno registracijo oziroma rastlinski potni list. Sicer so te odločbe začasnega značaja: v veljavi so toliko časa, da uradne službe držav članic in Evropska komisija zberejo dovolj podatkov o nevarnosti vnosa in naselitve za odločitev, da uvrstijo škodljivi organizem v prilogo I ali II direktive 2000/29/ES ali pa razveljavijo nujne ukrepe, če ti niso učinkoviti.

Dodatne ukrepe lahko Komisija sprejme tudi za škodljive organizme, ki so že na karantenskih seznamih Unije, če obstaja veliko tveganje za vnos ali če je do vnosa že prišlo in države članice ob izbruhih izvajajo ukrepe izkoreninjenja.

Uradni ukrepi se prekličejo, če se ugotovi, da bi bile skupne koristi manjše od stroškov ukrepov (cost-benefit analiza) oziroma, če ukrepi niso učinkoviti.

Vse odločbe oziroma izvedbeni sklepi veljajo neposredno tudi v Republiki Sloveniji.

1.6.1. Fitoftorna sušica vejic

Nadzor bolezni predpisuje Odločba komisije 2002/757ES o začasnih izrednih fitosanitarnih ukrepih za preprečevanje vnosa škodljivega organizma *Phytophthora ramorum* Werres, De Cock & Man in 't Veldsp. nov. v skupnost in njenega širjenja v skupnosti (spremenjena z odločbo Komisije 2004/42/ES, 2007/201/ES ter izvedbenim sklepom Komisije 2013/782/EU in 2016/1967/EU), ki je prenesena v izvajanje s slovenskim pravilnikom (glej dodatek 1)

Odločba 2002/757ES s spremembami predpisuje sprejemanje fitosanitarnih ukrepov za preprečevanje vnosa in širjenja glive *Phytophthora ramorum*, ki ima lahko škodljive učinke na zdravstveno varstvo rastlin v Skupnosti. Odločba predpisuje občutljive rastline, les in lubje, za katere se izda fitosanitarno spričevalo oziroma rastlinski potni list zaradi preprečevanja vnosa in širjenja škodljivega organizma. Občutljive rastline, les in lubje se smejo vnesti v EU le, če so skladni z izrednimi fitosanitarnimi ukrepi.

Registracija in rastlinski potni list se zahtevata za rastline za saditev (razen semen) *Viburnum* spp. *Camellia* spp. in *Rhododendron* spp. (razen *Rhododendron simsii* Planch.), s poreklom iz ES. Te rastline se lahko premeščajo z mesta pridelave samo, če so opremljene z rastlinskim potnim listom, ki potrjuje izpolnjevanje ene od naslednjih posebnih zahtev:

(a) da so po poreklu z območij, kjer ni znana navzočnost škodljivega organizma ali

(b) da se na rastlinah na mestu pridelave ob uradnih pregledih, ki se izvajajo vsaj dvakrat ob primernem času med aktivno rastjo rastlin, vključno z laboratorijskim preskušanjem vsakega sumljivega znamenja škodljivega organizma, niso ugotovila znamenja škodljivega organizma od začetka do konca zadnje celotne rastne dobe; intenzivnost uradnih pregledov je odvisna od načina pridelave rastlin; ali

(c) da se v primeru ugotovljenih znamenj škodljivega organizma na mestu pridelave izvede ukrepe za izkoreninjenje škodljivega organizma, ki jih sestavljajo:

- uničenje okuženih rastlin in vseh občutljivih rastlin v oddaljenosti 2 m od okuženih rastlin, vključno s pripadajočim rastnim substratom in rastlinskimi ostanki,
- zadržanje vseh neokuženih občutljivih rastlin v polmeru 10 m od okuženih rastlin ter vseh preostalih rastlin iz prizadete serije, kjer so se rastline ohranile na mestu pridelave,
- dodatno pregledovanje rastlin iz prejšnje alinee po izvedbi ukrepov za izkoreninjenje škodljivega organizma, vsaj dvakrat v treh mesecih, ko rastline aktivno rastejo,
- prepoved tretiranja na rastlinah iz druge alinee te točke v obdobju iz prejšnje alinee, ki bi lahko zakrilo znamenja škodljivega organizma,
- ugotovitev, da rastline iz druge alinee te točke niso okužene s škodljivim organizmom,
- redno intenzivno pregledovanje vseh drugih občutljivih rastlin po odkritju okužbe na mestu pridelave, da se potrdi neokuženost s škodljivim organizmom,
- sprejem drugih fitosanitarnih ukrepov na pridelovalni površini v oddaljenosti najmanj 2 m od okuženih rastlin.

1.6.2. Virus Pepino mosaic (PepMV)

Nadzor novega virusa Pepino mosaic (PepMV) predpisuje Odločba komisije 2004/200/ES z dne 27. februarja 2004 o ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja virusa Pepino mosaic v Skupnosti (OJ L 64/43, 2/3/2004).

V izvajanje jo prenaša slovenski pravilnik (Glej dodatek 1).

Registracija in rastlinski potni list oziroma uradna etiketa se zahtevata za seme paradižnika *Solanum lycopersicum* (L.), z izjemo majhnih količin za nekomercialno rabo pri končnih uporabnikih.

1.6.3. Borov smolasti rak

Nadzor nove bolezni predpisuje Odločba Komisije 2007/433/ES z dne 18. junija 2007 o začasnih nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa glive *Gibberella circinata* Nirenberg & O'Donnell v Skupnost in njenega širjenja v Skupnosti (L 161/66, 22.6.2007).

Registracija in rastlinski potni list se zahtevata za rastline rodu *Pinus* L. in rastline *Pseudotsuga menziesii*, namenjene sajenju, vključno s semeni in storži za namene razmnoževanja. Dovoljene so izjeme za manjše količine rastlin za nekomercialno uporabo lastnika ali prejemnika, pod pogojem, da ni tveganja širjenja škodljivega organizma.

Rastlinski potni list se lahko izda na mestu pridelave za rastline, ki:

- (a) so v svoji celotni življenjski dobi ali od vnosa v EU na mesto pridelave rasle v državi članici, v kateri pojav organizma ni znan; ali

(b) so v svoji celotni življenjski dobi ali od vnosa v EU na mesto pridelave rasle na neokuženem območju, ki ga je odgovorni uradni organ v državi članici vzpostavil v skladu z ustreznimi mednarodnimi standardi za fitosanitarne ukrepe; ali

(c) imajo poreklo na mestu pridelave, kjer pri uradnih pregledih v dveh letih pred premeščanjem in testiranjih neposredno pred premeščanjem ni bilo opaziti znakov navzočnosti navedenega organizma.

Mesto pridelave je razširjeno, tako da vključuje:

- vsak prostor ali skupino njiv, ki se upravlja kot posamezna pridelovalna enota rastlin; vključuje lahko proizvodna območja, ki se ločeno upravljajo za fitosanitarne namene, in
- razmejene gozdne površine.

1.6.4. Kitajski kozliček

Nadzor novega škodljivca predpisuje izvedbeni sklep Komisije 2012/138/EU z dne 1. marca 2012 o nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa vrste *Anoplophora chinensis* (Forster) v Unijo in njenega širjenja v Uniji, spremenjen z izvedbenim sklepom 2014/356/EU.

Registracija in rastlinski potni list se zahtevata za rastline za saditev (ne za semena), ki izvirajo z razmejenih območij v EU ter imajo njihova debela ali koreninski vrat na najširšem delu premer 1 cm ali več, naslednjih rodov oziroma:

- *Acer* spp. (javor),
- *Aesculus hippocastanum* (divji kostanj),
- *Alnus* spp. (jelša),
- *Betula* spp. (breza),
- *Carpinus* spp. (gaber),
- *Citrus* spp. (agrumi),
- *Cornus* spp. (dren)
- *Corylus* spp. (leska),
- *Cotoneaster* spp. (panešplja),
- *Crataegus* spp. (panešplja),
- *Fagus* spp. (bukev),
- *Lagerstroemia* spp. (lagerstremija),
- *Malus* spp. (jablana),
- *Platanus* spp. (platana),
- *Populus* spp. (topol),
- *Prunus laurocerasus* (lovorikovec),
- *Pyrus* spp. (hruška),
- *Rosa* spp. (šipek, vrtnica)
- *Salix* spp. (vrba) in
- *Ulmus* spp. (brest).

Rastlinski potni list se lahko izda, če so rastline pred premeščanjem vsaj dve leti rasle na mestu pridelave ali v primeru rastlin, ki so mlajše od dveh let, v svoji celotni življenjski dobi rasle na mestu pridelave:

- (i) ki je registrirano v skladu z Direktivo Komisije 92/90/EGS in
- (ii) na katerem je bil dvakrat letno in v ustreznem obdobju izveden temeljit uradni pregled za preverjanje navzočnosti *Anoplophora chinensis* (Forster), med katerim ni bilo opaziti znakov navedenega organizma; če je potrebno, fitosanitarni pregled vključuje preiskavo z destruktivno metodo (korenine in deblo), pri tem mora biti velikost vzorca takšna, da zagotavlja odkritje 1% stopnje napada z 99% stopnjo zaupanja,
- (iii) kjer so rastline rasle na mestu:
 - ki je fizično popolnoma zaščiteno pred vnosom *Anoplophora chinensis* (Forster) ali
 - na katerem so bila izvedena preventivna tretiranja ali je bilo izvedeno ciljano destruktivno vzorčenje pri vsaki partiji pred premeščanjem v skladu z navodili za destruktivno vzorčenje (glej preglednico spodaj) in je bilo s fitosanitarnimi pregledi v pasu 1 km okrog tega mesta ugotovljeno, da ni znakov napada *A. chinensis*.

Izjema velja za cepiče navedenih rastlin, ki ne izvirajo z območij, ki so navedeni zgoraj, če na najdebelejšem delu ne presegajo debeline 1 cm.

Navedene rastline, ki so bile vnesene na razmejena območja in ne izvirajo z razmejenih območij, se lahko premeščajo z razmejenih območij le, če so rasle na mestih s popolno fizično zaščito in morajo imeti rastlinski potni list.

Navedene rastline, uvožene iz tretjih držav, v katerih je znana navzočnost *A. chinensis*, se lahko premeščajo znotraj Unije samo, če jih spremlja rastlinski potni list.

1.6.5. Krompirjevi bolhači *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa* sp. n., *Epitrix subcrinita* in *Epitrix tuberis*

Nadzor novih škodljivcev določa izvedbeni sklep 2012/270/EU, spremenjen z izvedbenim sklepom 2014/679/EU, 2016/1359/EU in 2018/5/EU.

Registracija in rastlinski potni list se zahtevata pri premeščanju gomoljev krompirja (*Solanum tuberosum*), ki izvirajo iz razmejenih območij v EU. Rastlinski potni list se lahko izda, če so izpolnjene naslednje zahteve:

- gomolji krompirja so bili pridelani na registriranem mestu pridelave ali premeščeni iz registriranega skladišča ali odpremne centra,
- gomolji so bili oprani ali skrtačeni tako, da ni ostalo več kot 0,1 % zemlje, ali je bil uporabljen kakšen drug postopek, da so bile odstranjeni *E. cucumeris*, *E. papa* sp. n., *E. subcrinita* oziroma *E. tuberis* tako, da ni nevarnosti za njihovo širjenje in
- da je embalaža čista.

Če se gomolji krompirja premeščajo z razmejenega območja v obrate za pakiranje, morajo biti izpolnjene naslednje zahteve:

- gomolji so bili pridelani na poljih, ki so bila ob primernem času tretirana z insekticidi in na njih ob uradnih pregledih pred spravilom ni bila odkrita nobena navedena vrsta rodu *Epitrix*,
- proizvajalec je o nameravanem premeščanju obvestil vnaprej obvestil uradne pristojne organe,
- gomolji se prevažajo v zaprtih vozilih ali v zaprtem pakiranju, da škodljivi organizmi ne morejo uiti
- gomoljem je med prevozom priložen dokument, v katerem je navedeno poreklo in namembni kraj,
- gomolji se takoj po prihodu v obrat za pakiranje operejo ali skrtajo tako, da ni ostalo več kot 0,1 % zemlje, ali je bil uporabljen kakšen drug postopek, da so bile odstranjeni *E. cucumeris*, *E. papa sp. n.*, *E. subcrinita* oziroma *E. tuberis* tako, da ni nevarnosti za njihovo širjenje.

Gomolji krompirja, ki so bili uvoženi v EU iz tretjih držav, za katere je znano, da je v njih navzoč *E. cucumeris*, *E. papa sp. n.*, *E. subcrinita* oziroma *E. tuberis*, se lahko premeščajo v EU samo, če jih spremlja rastlinski potni list.

1.6.6. *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*

Nadzor nad boleznijo določa izvedbeni sklep 2017/198/EU z dne 2. februarja 2017.

Pri premeščanju rastlin za saditev in kaljivega peloda (razen semen) rodu *Actinidia* v EU se zahtevata registracija in rastlinski potni list.

Za izdajo rastlinskega potnega lista za rastline rodu *Actinidia* za saditev ali kaljivi pelod (razen semen) izvedbeni sklep daje 4 možnosti in sicer da so bili pridelani:

- v državi članici, v kateri ni znano, da bi bil navzoč *P. syringae* pv. *actinidiae* ali
- na varovanem območju za *P. syringae* pv. *actinidiae* ali
- na neokuženem območju za *P. syringae* pv. *actinidiae*, vzpostavljenem v skladu z mednarodnim standardom za fitosanitarne ukrepe ISPM 4 aliso rasle na neokuženem mestu pridelave ali enoti pridelave v zavarovanem prostoru, vzpostavljenem v skladu z mednarodnim standardom za fitosanitarne ukrepe ISPM 10 ali
- so rasle na neokuženem mestu pridelave ali enoti pridelave, vzpostavljenem v skladu z mednarodnim standardom za fitosanitarne ukrepe ISPM 10. To mesto pridelave obdaja varovalni pas 4500 m, pri tem se pogoji razlikujejo in so posebej določeni za pas 500 m okrog mest pridelave ter za pas 4000 m, ki obdaja ta 500 m pas. Med drugim je določeno tudi, da na celotnem območju 4500 m okrog mesta pridelave ne sme biti okužb.

V Sloveniji je možna le pridelava na neokuženem mestu pridelave, kar pomeni, da se sadike lahko pridelujejo v zavarovanem prostoru, če pa se pridelujejo na prostem, je pogoj, da v 4500 m pasu okrog tega mesta pridelave ni okužb. Na goriškem območju, kjer so bile v zadnjih letih odkrite okužbe, pa je v skladu z odločbo UVHVVR št. U3430-32/2017-1 s spremembo možna samo pridelava v zavarovanem prostoru, ki pa mora izpolnjevati pogoje v skladu s Smernicami glede zahtev za zavarovani prostor za pridelavo rastlin za saditev aktinidije za preprečevanje vnosa *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*, ki so objavljene na spletni strani UVHVVR:

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/nevarni_skodljivci_in_bolezni_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_skodljivi_organizmi/bakterijs_ki_ozig_aktinidije/.

1.6.7. Bakterijski ožig oljk *Xylella fastidiosa*

Nadzor bakterije *Xylella fastidiosa* določa izvedbeni sklep Komisije 2015/789/EU z dne 18. maja 2015, spremenjen z izvedbenim sklepom Komisije 2015/2417/EU, 2016/764/EU, 2017/2352/EU, 2018/927/EU in 2018/1511/EU.

V skladu s tem izvedbenim sklepom morajo vse države članice na svojem ozemlju izvajati program preiskave za ugotavljanje navzočnosti te nevarne bakterije. V Sloveniji izvajamo program preiskave od leta 2014 dalje. *X. fastidiosa* pri nas do sedaj ni bila ugotovljena.

Izvedbeni sklep določa, da morajo države članice v primeru najdbe *X. fastidiosa* določiti razmejeno območje, v katerem je treba zvajati ukrepe izkoreninjenja ter preprečevanja širjenja te nevarne bolezni oziroma kasneje ukrepe zdrževanja, če izkoreninjenje ni bilo uspešno.

Izvedbeni sklep določa med drugim tudi stroge pogoje za premeščanje iz razmejenih območij *X. fastidiosa* v EU in sicer za več kot 200 rastlinskih vrst iz 35 rodov, ki so navedeni v prilogi I izvedbenega sklepa št. 2015/789/EU s spremembami.

Sklepi so objavljeni na spletni strani

http://www.uvhvvr.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zdravje_rastlin/evropska_zakonodaja/

Seznam je objavljen na spletni strani Uprave

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/nevarni_skodljivci_in_bolezni_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_skodljivi_organizmi/bakterijs_ki_ozig_oljk/.

Navedene rastline se iz razmejenega območja lahko premeščajo le, če izpolnjujejo določene stroge pogoje, spremljati pa jih mora rastlinski potni list. Ta se lahko izda, če so rastline rasle na odobrenih enotah pridelave, ki jih odobri pristojni uradni organ, če izpolnjujejo določene pogoje, med drugim:

- so pridelane na registriranih mestih pridelave, ki so pod uradnim nadzorom;
- na enoti pridelave, kjer so rasle te rastline, ni bila ugotovljena okužba z bakterijo *Xylella fastidiosa* in na njej niso bili navzoči njeni žuželčni prenašalci;
- proti tem prenašalcem je bilo izvedeno ustrezno tretiranje;
- enota pridelave je fizično zaščitena pred vnosom te bakterije in njenih prenašalcev;
- enoto pridelave obdaja 100 m pas, v katerem se izvajajo uradni pregledi in so takoj odstranjene morebitne okužene rastline; v tem pasu morajo biti opravljena tudi tretiranja proti žuželčjim prenašalcem; na teh rastlinah so bila na enoti pridelave v času rasti opravljena laboratorijska testiranja na navzočnost bakterije *X. fastidiosa*;
- laboratorijska testiranja so bila opravljena tudi neposredno pred premeščanjem v skladu z ISPM 31 in sicer tako, da z 99% zanesljivostjo ugotovi navzočnost 1% ali več okuženih rastlin.

Do sedaj teh pogojev ni izpolnjevala še nobena enota pridelave na razmejenih območjih.

Odstopanje od zgoraj navedenih pogojev velja za rastline trte (*Vitis*), ki se lahko premeščajo iz razmejenega območja v stanju mirovanja, če je bilo opravljeno tretiranje z vročo vodo v skladu z ustreznim EPPO standardom (50 stopinj 45 minut).

Zgoraj navedeni pogoji ne veljajo za rastline, ki so bile vzgojene v pogojih »in vitro« ter za premeščanje trte iz razmejenega območja v Italiji in sicer za naslednje sorte: Cabernet Sauvignon, Negroamaro in Primitivo (priloga III izvedbenega sklepa št. 2017/2352/EU). Pogoji za premeščanje rastlin iz priloge I, ki so bile vzgojene »in vitro«, so določeni posebej.

Dobavitelji, ki premeščajo rastline iz priloge I iz razmejenega območja, morajo za vsako partijo rastlin hraniti dokumentacijo. O premeščanju morajo obvestiti uradni odgovorni organ v svoji državi članici, ta pa obvesti uradni odgovorni organ za zdravje rastlin v državi članici, kamor se rastline premeščajo (pri nas je to Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin).

O prejetju takih rastlin mora prejemnik obvestiti uradni odgovorni organ v svoji državi, pri nas je treba v takem primeru obvestiti Upravo za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin.

Države članice morajo opravljati uradni nadzor nad premeščanjem rastlin iz priloge I, ki se premeščajo iz razmejenih območij v EU. V primeru, če rastline ne bodo izpolnjevale predpisanih posebnih zahtev, bodo takoj uničene.

Izvedbeni sklep določa tudi pogoje za premeščanje gostiteljskih rastlin *X. fastidiosa*, na katerih je bila v Evropi ugotovljena okužba s to bakterijo. Gre za rastline, ki **NE** izvirajo iz razmejenih območij v EU, to je več kot 60 rastlinskih vrst oziroma rodov. Te rastline mora pri premeščanju spremljati rastlinski potni list, če so rastline namenjene za profesionalne kupce oziroma do maloprodaje. Če so namenjene za neprofesionalno uporabo, rastlinski potni list za te rastline v maloprodaji ni potreben. Seznam teh rastlin je objavljen v podatkovni bazi, ki jo vodi Evropska komisija, dostopna je na spletni strani:

https://ec.europa.eu/food/plant/plant_health_biosecurity/legislation/emergency_measures/xylella-fastidiosa/susceptible_en

1.6.8. Azijski kozliček *Anoplophora glabripennis*

Nadzor tega škodljivca določa Izvedbeni sklep Komisije št. 2015/983/EU. Izvedbeni sklep določa, da mora rastlinski potni list pri premeščanju iz razmejenih območij spremljati naslednje rastline s premerom debla na najdebelejšem delu 1 cm ali več, razen semen: *Acer* spp., *Aesculus* spp., *Alnus* spp., *Betula* spp., *Carpinus* spp., *Cercidiphyllum* spp., *Corylus* spp., *Fagus* spp., *Fraxinus* spp., *Koelreuteria* spp., *Platanus* spp., *Populus* spp., *Salix* spp., *Tilia* spp. in *Ulmus* spp.

Rastlinski potni list se lahko izda, če:

- so te rastline rasle na registriranem mestu pridelave, na katerem je bil vsaj 2 x letno opravljen uradni pregled in ni bilo znakov napada; če je potrebno, tudi destruktivno vzorčenje
- je bila enota pridelave:
 - fizično zaščitena ali
 - so bila na njej opravljena preventivna tretiranja ali destruktivno vzorčenje
- je bila vsako leto ob ustreznem času uradna preiskava za odkrivanje navzočnosti in vsaj v pasu 1 km ni bil odkrit *A. glabripennis*

Podlage se lahko cepijo s s cepiči, ki niso rastli v prej navedenih pogojih, če njihov premer ni več kot 1 cm.

Če so bile navedene rastline vnesene v razmejeno območje, se lahko premeščajo znotraj Unije samo, če jih spremlja rastlinski potni list in je bila enota pridelave:

- fizično zaščitena ali
- na njej so bila opravljena preventivna tretiranja ali destruktivno vzorčenje

Če navedene rastline izvirajo iz tretjih držav, za katere je znano, da je v njih navzoč *A. glabripennis*, se lahko premeščajo znotraj Unije, če jih spremlja rastlinski potni list.

1.6.9. Borova ogorčica *Bursaphelenchus xylophilus*

Ukrepi za preprečevanje širjenja borove ogorčice v Evropski uniji so predpisani z [Izvedbenim sklepom Komisije 2012/535/EU](#) o nujnih ukrepih za preprečevanje širjenja v Uniji borove ogorčice *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner *et* Buhrer) Nickle *et al.* (UL L 266, 2. oktober 2012), spremenjen z [Izvedbenim sklepom Komisije 2015/226/EU, 2017/427/EU in 2018/618/EU](#).

Izvedbeni sklep določa **posebne pogoje za premeščanje iz razmejenih območij** (napadeno območje in varovalni pas) za borovo ogorčico v EU za določene vrste rastlin, lesa in lesnih proizvodov, lubja in lesenega pakirnega materiala, in sicer:

- **Rastline (razen plodov in semen)** iz rodov: *Abies* Mill., *Cedrus* Trew, *Larix* Mill., *Picea* A. Dietr., *Pinus* L., *Pseudotsuga* Carr.

in *Tsuga* Carr., mora pri premeščanju iz razmejenih območij spremljati rastlinski potni list, ki dokazuje izpolnjevanje predpisanih fitosanitarnih zahtev.

- **Les iglavcev (razen žaganega lesa in hlodov *Taxus* L. in *Thuja* L) ter lubje iglavcev** se lahko premeščajo iz razmejenih območij pod pogojem, da so ustrezno toplotno obdelani ali zaplinjeni ter opremljeni z rastlinskim potnim listom.
- **Čebelji panji in hišice za ptičja gnezda iz lesa iglavcev** se lahko premeščajo iz razmejenih območij, če so označeni z žigom v skladu z mednarodnim standardom ISPM-15 ali jih spremlja rastlinski potni list.
- **Lesen pakirni material, narejen iz lesa iglavcev**, mora biti pri premeščanju iz razmejenih območij obdelan in označen v skladu z mednarodnim standardom ISPM 15. Torej pri trgovanju z razmejenimi območji morajo vse države članice EU zagotoviti uporabo palet in drugega lesenega pakirnega materiala, označenega v skladu z ISPM 15, ali pa morajo razmejena območja zagotoviti tretiranje tega materiala ali pa njegovo uničenje. Neoznačen lesen pakirni material ne sme zapustiti Portugalske, Madeire in drugih razmejenih območij v Španiji. Omenjena zahteva ne velja za lesen pakirni material, ki je v celoti izdelan iz lesa debeline 6 mm ali manj.

Tretiranje zgoraj navedenega lesa in lubja ter lesenega pakirnega materiala, čebeljih panjev in hišic za ptičja gnezda, če se ti premeščajo iz razmejenih območij, se lahko izvaja le v odobrenih obratih, ki jih odobri in nadzira pristojni organ.

Izvedbeni sklep poleg navedenih posebnih pogojev za premeščanje znotraj EU, določa tudi obvezno izvajanje ukrepov izkoreninjenja v primeru izbruha ter ukrepe zadrževanja v primeru, ko borove ogorčice ni več mogoče izkoreniniti. Predpisuje tudi obveznost, da države članice EU na svojem ozemlju izvajajo preiskavo (monitoring) za ugotavljanje morebitne navzočnosti borove ogorčice in o tem poročajo Evropski komisiji. V skladu z Izvedbenim sklepom morajo države članice EU izvajati naključne preglede in preverjati skladnost s predpisanimi zahtevami glede tretiranja in označevanja.

2. NACIONALNI PREDPISI: Registracija in izdajanje rastlinskih potnih listov

Nacionalni predpisi so lahko zakoni, uredbe, pravilniki in odločbe, ki se objavijo v Uradnem listu Republike Slovenije. Pričnejo veljati z datumom, ki ga določa predpis sam. Zakon sprejme na predlog vlade slovenski parlament, z objavo pa ga razglasi predsednik republike. Uredbe izdaja vlada, pravilnike pa resorni minister.

Odločbe so posamični akti, ki imajo lahko značaj predpisa (npr. odločbe o nujnih ukrepih) ali pa ne (npr. odločbe o imenovanju). Kadar so izdane v upravnem postopku, so običajno vročene strankam, ki se lahko na odločbo organa pritožijo. Odločbe o razmejitvah napadenih ali okuženih območij, ki jih UVHVVR izdaja na podlagi predpisov, se vročijo občinam in razglasijo na krajevno običajen način. To je običajno na pravi oglasni deski ali pa na njeni elektronski inačici (spletni strani).

2.1. Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (ZZVR-1)

Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 62/2007 - ZZVR-1-UPB2, 36/10, 40/14-ZIN-B in 21/18-ZNOrg) sistemsko ureja varstvo rastlin in rastlinskih proizvodov pred škodljivimi organizmi. V slovenski pravni red prenaša določbe evropske fitosanitarne zakonodaje, predvsem krovne Direktive Sveta 2000/29/ES ter drugih direktiv, ki to področje podrobneje urejajo: Direktiv Komisije 2008/61/ES, 94/3/ES, 98/22/ES, 92/90/EES, 92/70/EES, 92/105/EES, 93/50/EES, 93/51/EES, 2001/32/ES, Direktive Sveta 69/466/EES, 74/647/EES, 69/464/EES, 69/465/EES, 93/85/ES, 98/57/ES. Zakon je usklajen tudi z Mednarodno konvencijo o varstvu rastlin (IPPC), ki jo je ratificirala Republika Slovenija (Uradni list RS, št. 84/00), in Sporazumom o izvajanju sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov Svetovne trgovinske organizacije (SPS/WTO).

Vzpostavlja sistem, ki omogoča ustrezno varovanje zdravja rastlin na skupnem trgu Evropske unije, ter hkrati z implementacijo enakih standardov zdravstvenega varstva rastlin zmanjšuje ovire v trgovini. Varstvo rastlin pred škodljivimi organizmi pa je potrebno ne samo zaradi zmanjšanja pridelka ob okužbi, pač pa tudi zaradi zvečanja produktivnosti v kmetijstvu.

Zakon ureja zdravstveno varstvo rastlin na način, ki vključuje tako imetnike rastlin, državne organe in javne službe ter druge posameznike, da skrbijo za zdravje rastlin in rastlinskih pridelkov ter izvajajo potrebne ukrepe za preprečevanje in zatiranje škodljivih organizmov. S tem zagotavlja povezovanje in sodelovanje vseh izvajalcev zdravstvenega varstva rastlin v kmetijstvu in gozdarstvu in ustvarja pogoje za učinkovito varovanje zdravja rastlin v državi.

Zakon temelji na načelih:

- vzpostavitve sistema, ki bo omogočal ustrezno varovanje zdravja rastlin v Sloveniji, tudi po ukinitvi nadzora na mejah z državami članicami;
- zagotovitve ustreznega varovanja zdravja rastlin tudi v drugih državah članicah z uskladitvijo in izvajanjem postopkov in zahtev, ki veljajo na skupnem trgu;
- upoštevanja mednarodno priznanih načel, standardov in ukrepov za zdravstveno varstvo rastlin;
- sodelovanja med državami s ciljem medsebojne izmenjave podatkov in vzpostavljanja skupnih baz podatkov, ki se nanašajo na zdravstveno varstvo rastlin;

- zmanjševanja ovir v mednarodni trgovini rastlin in rastlinskih proizvodov na minimalno raven z izvajanjem upravičenih fitosanitarnih ukrepov na podlagi strokovnih in znanstvenih načel.

Vsebinska je podrobneje opisana po poglavjih zakona.

2.1.1. Splošne določbe zakona

Zakon določa ukrepe in obveznosti v zvezi s pojavom, preprečevanjem vnosa in širjenja ter zatiranjem škodljivih organizmov na rastlinah, rastlinskih proizvodih in nadzorovanih predmetih, zlasti v mednarodnem prometu in pridelavi semen oziroma sadik; ureja biotično varstvo rastlin; določa pridobivanje in mednarodno izmenjavo podatkov o škodljivih organizmih in informacijski sistem; predpisuje stroške in odškodnine za uničene rastline v primeru zatiranja bolezni in škodljivcev; ureja javno službo zdravstvenega varstva rastlin ter določa organe, ki so odgovorni za uresničevanje tega zakona in inšpekcijsko nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona in predpisi, izdanimi na njegovi podlagi.

Zakon ustanavlja osrednji odgovorni organ oblasti za zdravstveno varstvo rastlin v Republiki Sloveniji, ki opravlja upravne, zakonodajne in mednarodne zadeve ter z njimi povezane strokovne naloge na področju zdravstvenega varstva rastlin. Organ je koordinator izvajanja nalog s področja zdravstvenega varstva rastlin v kmetijstvu in gozdarstvu in predstavlja državno službo za varstvo rastlin na mednarodnem nivoju. Zagotavlja izvajanje zdravstvenega varstva rastlin skozi stalni in sistematični nadzor ter uresničevanje mednarodnih konvencij in mednarodnih sporazumov s področja zdravstvenega varstva rastlin, ki obvezujejo Slovenijo. Inšpekcijsko nadzorstvo in z njimi povezane strokovne naloge izvajajo fitosanitarni in gozdarski inšpektorji.

Dejavnost osrednjega odgovornega organa je do leta 2013 opravljal Fitosanitarna uprava Republike Slovenije, ki se je z Uredbo o spremembi Uredbe o organih v sestavi ministrstev (Ur. l. RS, št. 82/2012 z dne 2.11.2012) s 1.1. 2013 prenesla na novoustanovljeno Upravo Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Z zgoraj navedeno uredbo so se spremenile tudi pristojnosti Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo, hrano in okolje, ki se je s 1. januarjem 2013 preimenoval v Inšpektorat RS za kmetijstvo in okolje, v letu 2014 pa v Inšpektorat za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo. Po tej uredbi se je del inšpektorata, tj. Fitosanitarna inšpekcija, Inšpekcija za kakovost živil, Inšpekcija za krmo ter del Kmetijske inšpekcije presel v novoustanovljeni organ v sestavi MKGP, Upravo Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin.

Gozdarska inšpekcija tako deluje v okviru IRSKGLR, bivša fitosanitarna inšpekcija pa kot Inšpekcija za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin v okviru UVHVVR.

Izrazi, uporabljeni v tem zakonu, so povzeti tako po direktivah Evropske Unije, kot po mednarodni konvenciji IPPC. Posamezne definicije, pomembne za slušatelje, so opisane v poglavju 3.

2.1.2. Zdravstveno varstvo rastlin

Organi Slovenije in izvajalci javne službe zdravstvenega varstva rastlin v kmetijstvu in gozdarstvu morajo sodelovati pri izvajanju stalnega nadzora rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov z namenom ugotavljanja in poročanja o pojavu in širjenju škodljivih organizmov ter njihovega zatiranja. Zakon še posebej nalaga vsem imetnikom rastlin, ki se poklicno ukvarjajo s pridelavo, predelavo in prometom rastlinskega blaga, da morajo pregledovati gojene rastline, vključno z obdelovalnimi površinami. Tudi ostali imetniki rastlin in vsi drugi, ki pridejo v stik z rastlinami in opazijo nenavadne simptome, ki kažejo na pojav ali izbruh škodljivih organizmov, morajo o tem obvestiti UVHVVR oziroma pristojnega inšpektorja.

2.1.3. Preprečevanje vnosa in širjenja ter zatiranje škodljivih organizmov

2.1.3.1. Sezname, varovana območja, prepovedi in omejitve, register

Zakon predpisuje številne seznane, katerih vsebina je določena v prilogah I - V Direktive Sveta 2000/29/ES. Gre za seznane škodljivih organizmov ter za seznane rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, za katere veljajo določene omejitve oziroma prepovedi. Sezname so podrobneje opisani v poglavju 3.5.

Režim zdravstvenega varstva rastlin, določen z ZZVR, ni omejen le na trgovino med državami, temveč se nanaša tudi na dajanje rastlin in rastlinskih proizvodov na trg znotraj države. Posebno varstvo je predvideno za varovana območja, ki so izpostavljena posebnemu tveganju za zdravje rastlin in so zato varovana s posebnimi oziroma strožimi predpisanimi ukrepi. Zato je vsak izmed zgoraj navedenih seznamov razdeljen na dva dela, pri čemer en del velja za območje cele EU, drugi del pa za njena varovana območja.

Če se izrazi sum, da se je na ozemlju Slovenije pojavil karantenski škodljivi organizem s seznamov IA in IIA oziroma se na določenem varovanem območju pojavi škodljivi organizem s seznamov IB ali IIB oziroma se pojavijo simptomi, na podlagi katerih se sumi na okužbo z njim, morajo izvajalci zdravstvenega varstva rastlin o tem takoj obvestiti UVHVVR, pristojnega inšpektorja ali osebo z javnim pooblastilom, ki obvesti UVHVVR. Sum na pojav je potrjen, če se odvzame uradni vzorec, ki se pošlje v pooblaščen laboratorij, ki opravlja diagnostične preiskave, in je rezultat te preiskave pozitiven.

ZZVR prepoveduje vnos in širjenje škodljivih organizmov, razvrščenih v seznane ter uvoz in premeščanje rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, razvrščenih v seznane. Hkrati pa določa izjeme pod predpisanimi pogoji.

Da bi zagotovili učinkovit sistem zdravstvenega varstva rastlin, zagotavljali zdravstvene preglede rastlin na mestu pridelave, predelave in distribucije, zakon določa, da morajo biti imetniki rastlin s seznamov, predvsem tistih, ki so namenjene saditvi oziroma ki omogočajo širjenje škodljivih organizmov, uradno registrirani. V register morajo biti vpisani pridelovalci, predelovalci in distributerji rastlin s seznama VA, uvozniki rastlin in rastlinskih proizvodov s seznama VB ter pridelovalci določenih rastlin, ki niso navedeni na seznamu VA, vendar prav

tako lahko predstavljajo večje fitosanitarno tveganje. Register vzpostavi in vodi UVHVVR. Pogoji za vpis v register je, da zavezanci zagotovijo odgovorno osebo s strokovnimi izkušnjami pri pridelavi oziroma predelavi rastlin in pri zdravstvenem varstvu rastlin. Če pridelovalec sam ni ustrezno usposobljen, lahko odgovorno osebo za zdravstveno varstvo rastlin zaposli ali sklene pogodbeno razmerje s pravno ali fizično osebo, ki je vpisana v evidenco in izpolnjuje pogoje za odgovorno osebo.

Vsak registriran imetnik predpisanih rastlin in rastlinskih proizvodov mora biti vpisan pod registracijsko številko, ki omogoča identifikacijo posameznika, kot tudi odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin. Inšpekcijski nadzor nad izpolnjevanjem obveznosti zavezancev iz registra po zakonu izvajajo fitosanitarni oziroma gozdarski inšpektorji.

Vloga za vpis v register morajo zavezanci vložiti pri UVHVVR na predpisan način, ki ga predpisuje podzakonski predpis. Vpis v register ni potreben za majhne pridelovalce oziroma predelovalce, če je njihova celotna pridelava oziroma predelava in prodaja rastlin in rastlinskih proizvodov namenjena za končno uporabo fizičnih oseb na lokalnem trgu, ki se poklicno ne ukvarjajo s pridelavo oziroma predelavo rastlin in rastlinskih proizvodov.

2.1.4. Mednarodni promet : vnos iz tretjih držav, izvoz in tranzit

Zakon določa, da mora določene pošiljke rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov, ki se uvažajo, izvažajo ali so v tranzitu, spremljati fitosanitarno spričevalo.

V okviru IPPC je izdan poseben standard, ki določa način izdajanja fitosanitarnih spričeval. Fitosanitarno spričevalo izda država izvoznica in potrjuje, da so izpolnjene fitosanitarne zahteve države uvoznice.

Uvozne pošiljke rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov se lahko uvažajo le skozi določena vstopna mesta, ki morajo izpolnjevati določene infrastrukturne zahteve, da fitosanitarni inšpektor lahko izvaja inšpekcijske preglede pošiljk rastlin pri uvozu. Sedaj so v Republiki Sloveniji za uvoz, izvoz ali prevoz rastlin in rastlinskih proizvodov, za katere je obvezen zdravstveni pregled, določena le 3 uradno priznana vstopno-izstopna mesta: Luka Koper, letališče Brnik ter za poštni promet Ljubljana.

Fitosanitarni pregledi pri uvozu obsegajo pregled listin, ki spremljajo pošiljke (fitosanitarno spričevalo), identifikacijo pošiljke in zdravstveni pregled pošiljke. Inšpekcijski pregledi se praviloma opravijo na prvem vstopnem mestu v EU. Če na vstopnem mestu ni mogoč kakovosten zdravstveni pregled predpisanih pošiljk, fitosanitarni inšpektor pregleda samo spremne listine in če te ustrezajo, v dogovoru s carinskimi in fitosanitarnimi organi namembnega območja odredi prevoz pošiljke do uradno odobrenega mesta v notranjosti EU, kjer se opravi pregled istovetnosti in zdravstvenega stanja.

Pri izvozu se fitosanitarno spričevalo izda le za tiste pošiljke rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, za katere ga država uvoznica zahteva. S spričevalom fitosanitarni inšpektor poda uradno izjavo oziroma potrdi, da pošiljka ustreza fitosanitarnim zahtevam namembne države - uvoznice. Za izdajo fitosanitarnega spričevala mora izvoznik podati vlogo. Izvoznik mora po izdaji fitosanitarnega spričevala za uradno pregledano in zapečateno pošiljko zagotoviti njeno nespremenjenost (opremljenost z dokumenti, istovetnost, zdravstveno stanje) do izstopa s carinskega območja EU.

Za pošiljke rastlin, ki se prevažajo v tranzitu, inšpekcijski pregled ni obvezen. Po tem zakonu so to tiste vrste pošiljk, ki niso bile uvožene in potujejo preko ozemlja EU ter so pakirane tako, da ni nevarnosti za širjenje škodljivih organizmov, ki so lahko navzoči v pošiljki. Če pošiljka ni ustrezno pakirana, mora fitosanitarni inšpektor opraviti fitosanitarni pregled po določbah tega zakona.

Slika 1: Območni uradi IVHVVR z označenimi mejnimi vstopnimi točkami (BIP – Border Inspection Posts).

2.1.5. Premeščanje rastlin in rastlinski potni list

Posledica vzpostavitve skupnega trga Evropske unije (EU) je odprava meja med državami članicami, kar omogoča prost pretok blaga, torej tudi rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov. To pomeni popolno ukinitve zdravstvenih pregledov pošiljk rastlin pri gibanju med državami članicami. Da bi zagotovili zdravstveno varstvo rastlin znotraj EU, je potrebno uvesti nadomestne ukrepe, ki onemogočajo širjenje ŠO iz območij, kjer se pojavljajo.

Zakon tako vzpostavlja sistem uradnih pregledov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, ki se dajejo v promet znotraj EU in so zaradi fitosanitarne nevarnosti razvrščeni na seznam VA. Kot najbolj primerno mesto za izvajanje pregledov zdravstvenega stanja rastlin je določeno mesto pridelave oziroma kjer je ustrezno, mesto predelave ali dodelave. Za zagotavljanje učinkovitosti sistema zdravstvenih pregledov rastlin, morajo biti vsi pridelovalci, predelovalci in distributerji rastlin s seznama VA uradno registrirani.

Če so rezultati fitosanitarnih pregledov zdravstvenega stanja na mestu pridelave zadovoljivi, nosijo rastline in rastlinski proizvodi označbo (rastlinski potni list), ki je prilagojena vrsti proizvoda, z namenom, da se zagotovi sledljivost premeščanja rastlin znotraj države. Tako na notranjem trgu rastlinski potni list nadomesti fitosanitarno spričevalo. Rastlinski potni list

se izda za skupino rastlin ali rastlinskih proizvodov s seznama VA, identičnih glede vrste, sorte, časa in mesta pridelave, ki so namenjene enemu uporabniku oziroma kupcu.

Rastlinske potne liste lahko poleg UVHVVR in izvajalcev javnih pooblastil izdaja tudi registrirani pridelovalec oziroma uvoznik rastlinskega blaga s seznama VA sam, če ima za to dovoljenje UVHVVR in če izpolnjuje predpisane pogoje in obveznosti. Še posebej mora skrbeti za redno opravljanje zdravstvenih pregledov rastlin in izvajanje ukrepov za varstvo rastlin, skrbeti za vodenje evidenc in hranjenje dokumentacije, kar posredno zagotavlja, da rastline, pridelane na mestu pridelave, ustrezajo določbam tega zakona.

Uradni zdravstveni pregled rastlin s seznama VA na mestu pridelave pa opravi najmanj enkrat letno tudi fitosanitarni inšpektor (za kmetijske rastline) ali gozdarski inšpektor (za gozdne rastline). Pristojni inšpektor redno nadzoruje mesto pridelave in izdajanje rastlinskih potnih listov, najmanj enkrat letno opravi fitosanitarni pregled, seveda pa ima pravico izvajati naključne inšpekcijske preglede, preverjati mesto pridelave in dokumentacijo, če presodi, da je to potrebno.

Vrste in vsebina rastlinskih listov je predpisana s podzakonskim predpisom, prav tako rok njegove hrambe s strani izdajateljev in prejemnikov.

2.1.6. Biotično varstvo rastlin

Določbe o biotičnem varstvu rastlin obravnavajo le tiste vrste organizmov, ki se lahko sami razmnožujejo in se jih uporablja za zatiranje bolezni in škodljivcev na rastlinah (živi naravni sovražniki, antagonisti, kompetitorji ali drugi organizmi). Posebej je opredeljeno ravnanje za avtohtone in tujerodne vrste teh organizmov ter pogoji njihove uporabe.

UVHVVR na podlagi tega zakona in v soglasju z ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave, vodi upravne postopke za izdajo dovoljenja za uvoz in uporabo zadevnih organizmov, na podlagi predpisanih listin presoja glede vnosa in sproščanja ter o tem vodi evidenco. Natančneje so odgovornosti v procesu uvoza in sprostitev organizmov za biotično zatiranje pri naseljevanju in doseljevanju tujerodnih vrst organizmov iz živalskega sveta, predvsem žuželk, predpisane v podzakonskem aktu.

Zakon ne obravnava drugih tehnik zatiranja škodljivih organizmov, ki se včasih štejejo za biotično varstvo npr. odpornih gostiteljskih rastlin, kemičnih snovi, ki spreminjajo vedenjske vzorce, genetsko modificiranih organizmov, toksičnih snovi mikroorganizmov in drugih biotičnih proizvodov.

2.1.7. Pridobivanje, uporaba in izmenjava podatkov in informacij

UVHVVR mora poskrbeti za vodenje evidenc škodljivih organizmov s seznamov, kot tudi drugih neobičajnih pojavov in izbruhov škodljivih organizmov v državi. Pod nadzorom pa mora imeti tudi vnos tujerodnih organizmov za biotično varstvo in vnos škodljivih organizmov v znanstvene in raziskovalne namene.

Evidence škodljivih organizmov so bistveni sestavni deli informacij, ki se uporabljajo pri ugotavljanju statusa škodljivega organizma na nekem območju. Informacije v zvezi s statusom škodljivih organizmov so potrebne za analize nevarnosti škodljivih organizmov, za

izoblikovanje in izpolnjevanje uvoznih predpisov ter za uvedbo in vzdrževanje neokuženih območij, ki po predpisanem postopku lahko dobijo status varovanega območja.

UVHVVR lahko tako zastavljeno zbiranje podatkov o statusu škodljivih organizmov obvladuje samo s pomočjo informacijskega sistema, v katerega je potrebno povezati različne aplikacije. Za zajemanje podatkov, vodenje in vzdrževanje podatkovnih zbirk, analiziranje in sprejemanje ukrepov zdravstvenega varstva rastlin mora imeti dostop do podatkov, ki jih v okviru predpisanih zbirk vodijo državni in drugi organi, javni zavodi, agencije in druge pooblašene organizacije.

Prav tako UVHVVR na mednarodni ravni izmenjuje podatke in informacije v skladu z mednarodnimi konvencijami in sporazumi, ki obvezujejo Republiko Slovenijo.

O vsakem pojavu ali izbruhu kot tudi o novo ugotovljenem statusu škodljivega organizma in proti njemu izvedenih ukrepih je potrebno obvestiti pogodbenice po mednarodni konvenciji IPPC in Evropsko organizacijo za varstvo rastlin EPPO, o zadržanih pošiljk rastlinskega blaga zaradi škodljivih organizmov pa tudi zadevne države pošiljateljice in Komisijo Evropske Unije. Po sporazumu WTO-SPS in konvenciji IPPC je potrebno v državi pogodbenici določiti uradno informacijsko točko, ki v takih primerih pošilja in sprejema uradna obvestila (notifikacija) po hitrem postopku preko elektronske ali druge hitre pošte. Priporočajo tudi objavo informacijskih točk in notifikacij na WEB straneh svetovnega spleta.

2.1.8. Stroški in pristojbine

Zakon predpisuje plačevanje stroškov, ki nastanejo pri zagotavljanju zdravstvenega varstva rastlin. Ti stroški bremenijo pravne in fizične osebe, ki pridelujejo in trgujejo z rastlinami in s svojim delovanjem povzročajo širjenje škodljivih organizmov. Gre predvsem za stroške laboratorijskih preiskav vzorcev rastlin, odrejenih ukrepov za preprečevanje širjenja škodljivih organizmov kot so npr. dezinsekcija, dezinfekcija, deratizacija ali uničenje rastlin, in stroški tečajev obveznega strokovnega usposabljanja za nekatere registrirane imetnike rastlin. Zakon predvideva tudi izjeme, za katere se sredstva v celoti ali delno plačajo iz proračuna.

Za obvezne fitosanitarne preglede, ki so določeni po tem zakonu, zlasti ob uvozu, izvozu, tranzitu, pred premeščanjem in na mestu pridelave, se plačujejo pristojbine, prav tako za uradne dokumente, ki se pri tem izdajajo.

2.1.9. Odškodnine

Zakon določa možnost izplačila odškodnine imetniku uničenih rastline, katerih uničenje je bilo odrejeno zaradi prisotnosti škodljivega organizma. Imetnik je do odškodnine upravičen, kadar so izpolnjeni predpisani pogoji in kadar pridelovalec ali predelovalec izpolni obveznosti iz zakona glede pregledovanja in sporočanja pojava škodljivega organizma. Višino, način in postopek ugotavljanja odškodnine kot tudi primere, v katerih se le-ta izplačuje, predpisuje podzakonski predpis.

Uvozniki in distributerji ne morejo uveljavljati odškodnine, saj so bile njihove morebiti uničene rastline pridelane v drugi državi članici EU ali pa v tretji državi (tako označujemo vse države, ki niso članice EU). Zato morajo škodo uveljavljati pri dobavitelju rastlinskega blaga.

2.1.10. Javna služba zdravstvenega varstva rastlin

V tem poglavju je podrobneje opredeljena javna služba zdravstvenega varstva rastlin v kmetijstvu. Zakon omogoča pooblaščenje usposobljenih oseb v okviru opravljanja nalog javne službe zdravstvenega varstva rastlin. UVHVVR je zanje dolžna organizirati njihovo usposabljanje in ga tudi usmerjati po enotnih metodah in sredstvih, kot jih pri izvajanju zakonodaje uporablja pristojna inšpekcija.

V okviru javne službe se izvajajo naloge, ki so pri zagotavljanju zdravstvenega varstva rastlin v državi v širšem javnem interesu. To so zlasti naloge s področja opazovanja in napovedovanja škodljivih organizmov, kot je zbiranje meteoroloških, biotičnih in drugih podatkov, izvajanje osnovne terenske in laboratorijske diagnostike škodljivih organizmov, dajanje strokovnih mnenj, izvajanje dezinfekcije in dezinsekcije, izvajanje strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja ter opravljanje raziskovalne in razvojne dejavnosti s področja zdravstvenega varstva rastlin.

Z organiziranjem javne službe se zlasti natančneje določa pogoje za izvajanje dejavnosti, natančneje opredeljuje finančna sredstva in časovni okvir, določa obveznosti ter vodi nadzor nad opravljenim delom. Nadzor nad izvajanjem predpisov s področja po tem zakonu opravlja pristojna inšpekcija. Za izvajanje strokovnega nadzora nad opravljenim delom pa je pristojna UVHVVR.

2.1.11. Javna pooblastila

Zakon omogoča dodelitev javnih pooblastil za opravljanje določenih uradnih nalog tudi drugim organizacijam ali posameznikom, vendar pod posebej določenimi pogoji glede strokovne usposobljenosti in osebne odgovornosti pri opravljanju z javnimi pooblastili določenih nalog.

Ob pojavu ali izbruhu škodljivega organizma je v državi potrebno sprejeti odločitve, ki morajo temeljiti na strokovnih podlagah, ki zahtevajo visoko usposobljene strokovnjake in raziskovalce biotehniških ved, ki poznajo tudi fitosanitarne predpise in mednarodne standarde.

UVHVVR lahko z javnim pooblastili podeli izvajanje stalnega nadzora škodljivih organizmov, opravljanje fitosanitarnih pregledov, izvajanje laboratorijskih preiskav rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov zaradi diagnostike karantenskih škodljivih organizmov s seznamov IA, IIA, IB in IIB; izdelavo strokovnih podlag pri določitvi okuženih območij, ogroženih območij, posebej nadzorovanih območij in varovanih območij, vodenje registra, izvajanje ukrepov, pripravo in izdajanje rastlinskih potnih listov, izdelavo poročil in vodenje informacijskega sistema ter zastopanje v mednarodnih organih in organizacijah s področja.

2.1.12. Društva na področju

V tem poglavju so določeni pogoji za pridobitev statusa društva, ki deluje v javnem interesu. Če društvo izvaja dejavnosti na področju zdravstvenega varstva rastlin, ki presegajo uresničevanje interesov članov društva, mu lahko minister z odločbo podeli status društva, ki deluje v javnem interesu. Tak status ima trenutno Društvo za varstvo rastlin Slovenije. Na ta način je društvu omogočeno, da za izvajanje svojih dejavnosti na področju zdravstvenega varstva rastlin pridobi tudi sredstva iz proračuna Republike Slovenije.

2.1.13. Strokovni svet za zdravstveno varstvo rastlin

Svet za zdravstveno varstvo rastlin je najvišje strokovno in posvetovalno telo na področju zdravstvenega varstva rastlin, ki daje pobude in predlaga programe za izvajanje novih dejavnosti v zdravstvenem varstvu rastlin. Sestavljajo ga strokovnjaki s tega področja iz različnih slovenskih upravnih, izobraževalnih in znanstvenih inštitucij. Ustanovi ga minister, ki tudi določi njegovo sestavo in način dela. Pod okriljem Sveta lahko delujejo strokovne skupine za posamezno problematiko varstva rastlin.

2.1.14. Pristojnosti državnih organov

V tem delu zakona so določene pristojnosti vlade, ministra, uprave in inšpekcije.

Zakonodaja določa Upravo Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin kot osrednji odgovorni organ za zdravstveno varstvo rastlin v državi, za koordinacijo in izmenjavo informacij med organi Republike Slovenije, javnimi službami, imetniki rastlin in vsemi, ki jih zadeva varstvo rastlin ter ki zastopa Republiko Slovenijo v mednarodnih delovnih telesih in organizacijah na področju zdravstvenega varstva rastlin.

UVHVVR predvsem skrbi za izvajanje stalnega nadzora rastočih rastlin, vključno z obdelanimi površinami (med drugim sem spadajo polja, nasadi, drevesnice, vrtovi, rastlinjaki in laboratoriji), kot tudi v skladiščih ali med prevozom, predvsem s ciljem poročati o pojavu, izbruhu in širjenju škodljivih organizmov ter obvladovati te škodljive organizme. UVHVVR lahko tudi pooblasti izvajalce za dezinsekcijo ali dezinfekcijo pošiljk rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov v mednarodnem prometu, da se izpolnijo fitosanitarne zahteve. Skrbi za varovanje ogroženih območij ter določanje, ohranjanje in stalni nadzor območij, na katerih ni škodljivih organizmov, in območij z majhno razširjenostjo škodljivih organizmov. UVHVVR skrbi tudi za izvajanje analiz nevarnosti škodljivih organizmov ter za usposabljanje in izpopolnjevanje zaposlenih v državni organizaciji za varstvo rastlin.

Posebej so določeni tudi **ukrepi predstojnika UVHVVR**, ki lahko zaradi preprečevanja vnašanja in širjenja škodljivih organizmov iz drugih držav in njihovega zatiranja v Republiki Sloveniji, z odločbo začasno omeji ali prepove premeščanje, uvoz ali tranzit posameznih vrst rastlin ali odredi, da je določen del Republike Slovenije pod posebnim nadzorom, dokler ne mine nevarnost za zdravstveno varstvo rastlin v državi oziroma določi druge ukrepe za preprečevanje širjenja škodljivih organizmov.

Inšpekcijski nadzor nad izvajanjem tega zakona in predpisi, izdanimi na njegovi podlagi, opravljajo fitosanitarni (mejna vstopna mesta in v notranjosti, razen v gozdu) in gozdarski inšpektorji (v gozdovih in prostorastočih gozdnih drevesih v naravnih sestojih). Pritožba zoper odločbo fitosanitarnega in gozdarskega inšpektorja ne zadrži izvršitve odločbe.

Zakon določa tudi pogoje za imenovanje inšpektorja. Inšpektorji morajo poleg splošnih pogojev za imenovanje po zakonu o upravi ter po zakonu o gozdovih izpolnjevati tudi pogoje po tem zakonu. Predvsem morajo opraviti strokovni izpit s področja zdravstvenega varstva rastlin. S tem pridobijo posebno strokovno znanje, ki je potrebno za opravljanje nadzora nad izvajanjem tega zakona. Inšpektorji morajo v službenem času pri opravljanju inšpekcijskega dela obvezno imeti inšpekcijsko izkaznico.

2.1.15. Kazenske določbe

Za učinkovito izvajanje zakona so v tem poglavju določeni prekrški in globe, ki jih morajo poravnati pravne osebe oziroma samostojni podjetniki, njihove odgovorne osebe in posamezne fizične osebe v primerih kršenja določb tega zakona. Določbe so usklajene z zakonom o prekrških (Uradni list RS, št. 29/11 – uradno prečiščeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US in 92/14 – odl. US).

2.2. Pravilnik o pogojih za registracijo in izdajanje rastlinskih potnih listov

Pravilnik o pogojih za registracijo imetnikov za namene zdravstvenega varstva rastlin in izdajanje rastlinskih potnih listov (Uradni list RS, št. 94/05, 54/07 in 44/13)

Pravilnik vsebinsko povzema evropsko zakonodajo s področja registracije imetnikov rastlin in rastlinskih proizvodov ter izdajanja rastlinskih potnih listov pri njihovem trženju znotraj Evropske unije, in sicer:

- Direktivo Komisije št. 92/90/EGS o obveznostih pridelovalcev in uvoznikov rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov in podrobnostih za njihovo registracijo (UL L št. 344 z dne 26.11.1992, str. 38),
- Direktivo Komisije št. 93/50/EGS o določitvi nekaterih rastlin, ki niso navedene v delu A priloge V Direktive Sveta 77/93/EGS in katerih proizvajalci, skladišča ali distribucijski centri na pridelovalnih območjih teh rastlin se navedejo v uradnem registru (UL L št. 205 z dne 17.08.1993, str. 22),
- Direktivo Komisije št. 92/105/EGS o določanju stopnje standardizacije za rastlinske potne liste, ki se uporabljajo za premeščanje nekaterih rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov znotraj Skupnosti, in določanju podrobnih postopkov za izdajo takih rastlinskih potnih listov ter pogojev in podrobnih postopkov za njihovo zamenjavo (UL L št. 4 z dne 08.01.1993, str. 22), spremenjene z direktivo Komisije 2005/17/ES o spremembi nekaterih določb Direktive 92/105/EGS glede rastlinskih potnih listov (UL L št. UL L št. 57 z dne 03.03.2005, str. 23).

Pravilnik bolj podrobno in natančneje predpisuje določbe zakona, da morajo biti zaradi zagotavljanja učinkovitega sistema zdravstvenega varstva rastlin znotraj EU, predvsem

zdravstvenih pregledov rastlin na mestu njihove pridelave, predelave in distribucije, imetniki določenih rastlin uradno registrirani.

V register morajo tako biti vpisani pridelovalci, predelovalci in distributerji rastlin in rastlinskih proizvodov s seznama VA, uvozniki rastlin in rastlinskih proizvodov s seznama VB ter pridelovalci določenih rastlin, ki niso navedeni na seznamu VA in ki lahko predstavljajo večje fitosanitarno tveganje (pridelovalci in distribucijski centri jedilnega krompirja in plodov citrusov). Za rastline in rastlinske proizvode s seznama VA je potrebno izdajati tudi rastlinske potne liste, ki potrjujejo zdravstveno stanje rastlin in omogočajo njihovo sledljivost na evropskem trgu. Rastlinski potni list se izda za skupino rastlin ali rastlinskih proizvodov s seznama VA, identičnih glede vrste, sorte, časa in mesta pridelave, ki so namenjene enemu uporabniku oziroma kupcu.

Pravilnik določa sledeče:

- glede registracije: zavezanca za vpis v register in kriterije glede izjeme od vpisa; pogoje za vpis ali izbris iz registra; obrazce in vsebino vloge; vzpostavitev, vsebino in način vodenja registra ter obveznosti registriranih imetnikov;
- glede rastlinskih potnih listov: pogoje, obrazce in vsebino vloge za pridobitev dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov; obliko, vsebino in vrste rastlinskih potnih listov ter postopek in pogoje pri njihovi izdaji in namestitvi; obveznosti imetnikov pri izdajanju rastlinskih potnih listov in kupcev rastlin, ki jih spremlja rastlinski potni list;
- glede fitosanitarnega in inšpekcijskega nadzora: način fitosanitarnih in inšpekcijskih pregledov ter ukrepov pri registriranih imetnikih in pri izdajanju rastlinskih potnih listov.

Podrobnejša vsebina določb tega pravilnika je opisana v tem gradivu pod poglavjem II. Splošni del zdravstvenega varstva rastlin, v točki 2. Registracija in v točki 3. Rastlinski potni list.

2.3. Pravilnik o pristojbinah

Pravilnik o pristojbinah na področju zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 142/04, 93/05, 36/09 in 36/15)

Pristojbine so prihodek proračuna Republike Slovenije in se vplačujejo na poseben račun. S tem pravilnikom se določa višina pristojbin za redne fitosanitarne preglede, ki so predpisani za določene pošiljke rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, ki se uvažajo, izvažajo ali proizvajajo na območju Republike Slovenije. Določa se tudi višina pristojbin za dokumente, ki se pri teh pregledih izdajajo, kot na primer za fitosanitarna spričevala ali druga potrdila o zdravstveni ustreznosti rastlin.

Višina pristojbine je odvisna od vrste in količine rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov ter od namena pregleda. Vsak pregled zajema preverjanje dokumentov, preverjanje istovetnosti in zdravstveni pregled rastlin. V pristojbino je vključeno delo preglednika, oprema za fitosanitarni pregled, jemanje vzorcev, laboratorijsko testiranje ter administrativna opravila.

Uvozne pristojbine pa so predpisane s strani EU in so enotne za vso EU. Predpisuje jih Direktiva Sveta 2002/89/ES z dne 28. novembra 2002 o spremembah Direktive 200/29/ES o

varstvenih ukrepih proti vnosu organizmov, škodljivih za rastline ali rastlinske proizvode, v Skupnost in proti njihovemu širjenju v Skupnost (UL L št. 355 z dne 30.12.2002, str. 45). Države članice morajo skladno z omenjeno direktivo zagotoviti enotno pobiranje uvoznih fitosanitarnih pristojbin za vse pošiljke rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, ki so na seznamu V.B Direktive Sveta 2000/29/ES.

Pristojbine za obvezne fitosanitarne preglede pri domači pridelavi in izvozu so predmet nacionalne zakonodaje.

Pri izvozu in ponovnem izvozu pošiljk rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov v tretje države, se pristojbina plača za fitosanitarni pregled in izdajo fitosanitarnega spričevala, vendar se pregled opravi in spričevalo izda le, če država uvoznica to zahteva.

Na notranjem trgu EU se pristojbina plača za fitosanitarne preglede, ki jih je potrebno opraviti na mestih pridelave oziroma predelave pri registriranih imetnikih pred premeščanjem rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov s seznama V.A Direktive Sveta 2000/29/ES, za katere je potrebno izdajati rastlinske potne liste.

2.4. Pravilnik o varovanih območjih in posebnem nadzoru

Pravilnik o varovanih območjih in izvajanju uradnih sistematičnih raziskav na posebno nadzorovanih območjih (Uradni list RS, št. 91/03, 82/05, 85/10 in 94/13)

Pravilnik vsebinsko povzema sledeče evropske predpise:

- Direktivo Komisije št. 93/51/EGS o predpisih za premeščanje nekaterih rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih predmetov prek varovanega območja (UL L št. 205 z dne 17.08.1993, str. 24);
- Direktivo Komisije 92/70/EGS z dne 30. julija 1992 o določitvi podrobnih pravil za popise, ki se opravijo za priznanje varovanih območij v Skupnosti (UL L št. 250 z dne 29.8.1992, str. 37) in
- Uredbo Komisije št. 690/2008/ES z dne 4. julija 2008 o priznavanju varovanih območij v Skupnosti, izpostavljenih posebni nevarnosti za zdravstveno varstvo rastlin (UL L št. 193 z dne 22. 7. 2008, str. 1, s spremembami).

Varovano območje je območje Evropske unije s posebnim statusom varovanja zdravja rastlin. To je območje, ki je izpostavljeno posebnemu tveganju za zdravje rastlin in je zato varovano s posebnimi oziroma strožjimi predpisanimi ukrepi kot ostala območja EU. Določi se kot neokuženo območje ali območje z nizko stopnjo pojavljanja škodljivih organizmov, kjer eden ali več škodljivih organizmov ni ustaljenih, kljub ugodnim razmeram za naselitev ali območje, v katerem obstaja nevarnost, da se bodo določeni škodljivi organizmi ob ugodnih ekoloških razmerah naselili na določenih rastlinah, kljub dejstvu, da ti organizmi tam niso ustaljeni.

Na območju, kjer eden ali več škodljivih organizmov ni ustaljenih kljub ugodnim razmeram za naselitev in je bilo na predpisan način priznано kot varovano območje, mora UVHVVR na predpisan način izvajati oziroma zagotoviti izvajanje rednih in sistematičnih raziskav o navzočnosti organizmov, glede katerih je bilo varovano območje priznано. Na varovanem

območju, na katerem obstaja nevarnost, da se bo določen škodljivi organizem ob ugodnih ekoloških pogojih naselil na določenih rastlinah in če ta organizem ni ustaljen v Republiki Sloveniji, izvajanje sistematičnih raziskav ni obvezno.

Pravilnik določa postopek za pridobitev statusa varovanega območja, podrobnejše pogoje za izvajanje uradnih sistematičnih raziskav, zahteve za premeščanje določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov v varovanem območju in preko varovanega območja ter seznam varovanih območij.

Seznam varovanih območij in obdobja veljavnosti varovanih območij je dosegljiv pri UVHVVR in na njeni spletni strani. Republika Slovenija ima trenutno priznani dve varovani območji:

- za hrušev ožig (*Erwinia amylovora*) do 30. aprila 2020: celotno ozemlje RS razen gorenjske, koroške, mariborske in notranjske regije ter občin Lendava in Renče-Vogrsko (južno od avtocesta H4) ter občin Velika Polana in Ivančna Gorica (naselja: Fužina, Gabrovčec, Glogovica, Gorenja vas, Gradiček, Grintovec, Ivančna Gorica, Krka, Krška vas, Male Lese, Malo Črnelo, Malo Globoko, Marinča vas, Mleščevo, Mrzlo Polje, Muljava, Podbukovje, Potok pri Muljavi, Šentvid pri Stični, Škrjanče, Trebnja Gorica, Velike Lese, Veliko Črnelo, Veliko Globoko, Vir pri Stični, Vrhpolje pri Šentvidu, Zagradec and Znojile pri Krki);
- za belo krompirjevo ogorčico (*Globodera pallida*): celotno ozemlje RS.

II. SPLOŠNI DEL ZDRAVSTVENEGA VARSTVA RASTLIN

1. DEFINICIJE V NEPOSREDNI RABI

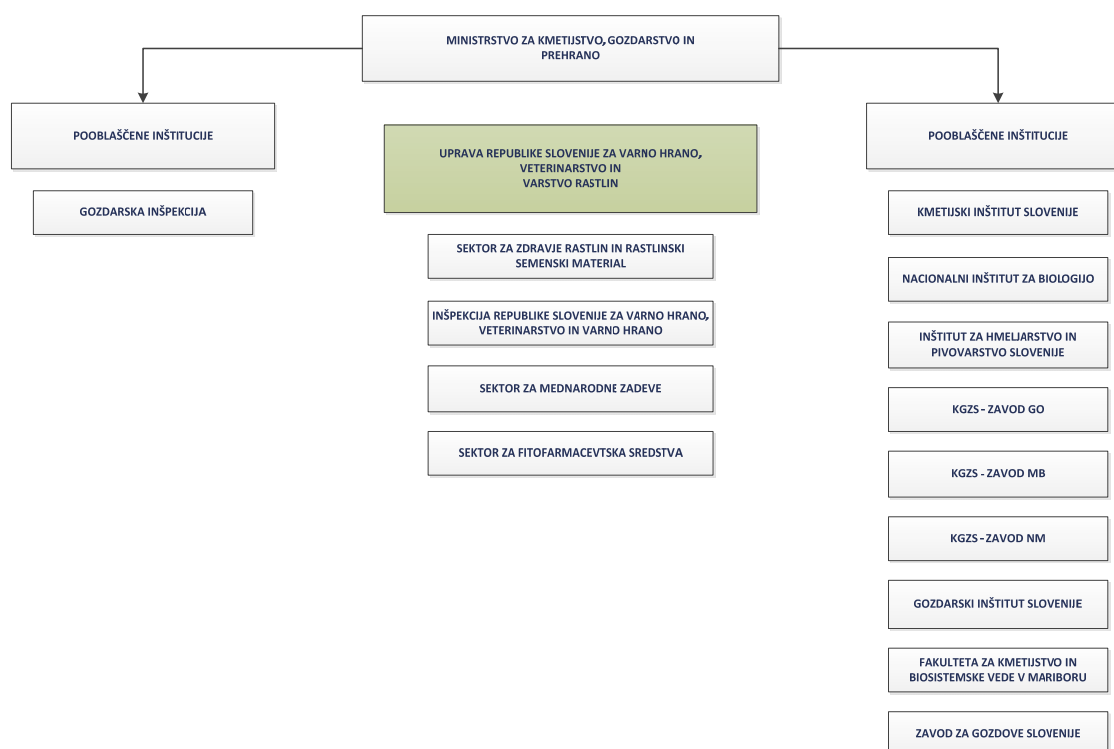
1.1. Odgovorni uradni organi

V Republiki Sloveniji so na podlagi Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin opredeljeni naslednji odgovorni uradni organi za zdravstveno varstvo rastlin:

- ministrstvo, pristojno za zdravstveno varstvo rastlin: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano,
- osrednji odgovorni uradni organ za zdravstveno varstvo rastlin, ustanovljen z uredbo vlade, izdano na podlagi zakona, ki ureja državno upravo: Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin,
- pristojni organ za inšpekcijsko nadzorstvo: UVHVVR - Inšpekcija za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin ter delno Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo (gozdarska inšpekcija),
- pravne osebe na podlagi javnega pooblastila,
- pristojni carinski organ: Finančna uprava RS.

Uradna oseba je po ZZVR-1 tudi oseba, ki je zaposlena v odgovornem uradnem organu ali izvaja naloge na podlagi javnega pooblastila v skladu s tem zakonom.

Odgovorni uradni organi ter izvajalci javne službe zdravstvenega varstva rastlin se štejejo za uradno državno organizacijo za varstvo rastlin po mednarodni konvenciji, ki ureja varstvo rastlin.

Slika 2: Shema Slovenske organizacije za varstvo rastlin.

Predpisane naloge odgovornih uradnih organov so:

- **stalni zdravstveni nadzor rastočih rastlin**, vključno z obdelanimi površinami (polja, nasadi, drevesnice, rastlinjaki, laboratoriji, in podobno), prostoživečimi rastlinami ter rastlinami v skladiščih ali med prevozom;
- **spremljanje škodljivih organizmov** in izvajanje **ocen tveganja zaradi nevarnosti** škodljivih organizmov ter njihovo obvladovanje;
- izvajanje **posebnega nadzora škodljivih organizmov**, zlasti fitosanitarnih pregledov, načrtovanega spremljanja zdravstvenega stanja rastlin in sistematičnih raziskav;
- **fitosanitarni nadzor vnosa** organizmov, škodljivih za rastline ali rastlinske proizvode, v EU in proti njihovemu širjenju v EU,
- **fitosanitarni nadzor zaradi izvoza pošilk** rastlin, za katere so predpisane posebne zahteve zaradi varovanja zdravja rastlin;
- **fitosanitarno potrjevanje**, zlasti opravljanje fitosanitarnih pregledov rastlin in rastlinskih proizvodov na ozemlju Republike Slovenije zaradi izdajanja fitosanitarnih spričeval, rastlinskih potnih listov in drugih uradnih dokumentov;
- **fitosanitarno ukrepanje**;
- **inšpekcijsko nadzorstvo** v zvezi z zagotavljanjem zdravstvenega stanja rastlin;
- opravljanje drugih nalog, določenih v tem zakonu in drugih predpisih.

2. Program za fitosanitarno področje

UVHVVR - Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material koordinira delo na področju varstva rastlin pred boleznimi in škodljivci. Za poenoteno delo pripravi skupni Program za fitosanitarno področje, ki ga sprejme minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Program je pripravljen v skladu z direktivo 2000/29/ES ter uredbo št. 882/2004/ES o uradnem nadzoru hrane in krme, tako da je vključen tudi v enotni večletni nacionalni program nadzora, ki vključuje še zdravstveno varstvo živali in rastlin ter varno hrano in krmo (prvič pripravljen za obdobje 2007/2009 kot SI-MANCP: multi-anual-national-control-plan).

V SI-MANCP so opredeljeni za zdravstveno varstvo rastlin zlasti strateški cilji in način postavljanja prioritet nadzora ter porabe sredstev za doseg te ciljev ter kategorizacija tveganja zadevnih aktivnosti.

Namen programa je usmerjeno in enotno izvajanje nalog in dela na fitosanitarnem področju. Pri tem je poudarjena komplementarna vloga državnih organov in strokovnih institucij, ki delujejo na navedenem področju pri pripravi in izvajanju politike fitosanitarnega področja, ter koordinacija in sodelovanje upravnega, inšpekcijskega in strokovnega dela. S tem je omogočeno postopno doseganje ciljev v skladu s sprejeto zakonodajo in programi dela.

Neodvisno od Programa za fitosanitarno področje, ki ga pripravi UVHVVR, opravljajo fitosanitarni in gozdarski inšpektorji inšpekcijsko nadzorstvo v zvezi z zagotavljanjem zdravstvenega stanja rastlin kot odziv na prijave, prepoznana nova tveganja ali nadzor drugih pristojnih organov, ki sodelujejo pri fitosanitarnem nadzoru.

1.2. Izvedba programa za fitosanitarno področje

Program na fitosanitarnem področju v okviru kmetijstva izvajajo organi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in pooblašene strokovne institucije:

- MKGP, UVHVVR kot osrednji pristojni organ;
- pooblašene institucije:
 - o Kmetijski inštitut Slovenije (KIS),
 - o Nacionalni inštitut za biologijo (NIB),
 - o Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (IHPS),
 - o Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za fitomedicino (BF-IF),
 - o KGZS-Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica (KGZS-NG),
 - o KGZS-Kmetijsko gozdarski zavod Maribor (KGZS-MB),
 - o KGZS-Kmetijsko gozdarski zavod Novo mesto (KZS-NM),
 - o Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Maribor.

Program dela na področju gozdarstva glede zdravstvenega varstva gozdov in glede gozdnega reprodukcijskega materiala izvajajo organi v okviru Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in pooblašene strokovne institucije, ki o izvedbi poročajo UVHVVR:

- MKGP, Direktorat za gozdarstvo, lovstvo in ribištvo;

-
- MKGP, Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo; Gozdarska inšpekcija;
 - pooblašćene inštitucije:
 - o Zavod za gozdove Slovenije (ZGS)
 - o Gozdarski inštitut Slovenije (GIS)
 - o Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire (BF-G).

Posamezni izvajalci nadzora imajo različna pooblastila in naloge nadzora, pri katerem sta z zakonom o zdravstvenem varstvu rastlin določeni dve stopnji:

- Fitosanitarni nadzor, pri katerem je poudarek na pregledu listin, istovetnosti in zdravstvenem pregledu rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov z namenom, da se ugotovi navzočnost škodljivih organizmov oziroma skladnost s fitosanitarnimi predpisi.
- Inšpekcijsko nadzorstvo, pri katerem je poudarek na obravnavi kršiteljev predpisov na podlagi prijav ali preiskav, uvedenih po uradni dolžnosti.

Naloge nadzora so po glavnih skupinah izvajalcev naslednje:

1. **Fitosanitarni inšpektorji IVHVVR** opravljajo fitosanitarni nadzor in inšpekcijsko nadzorstvo ob uvozu iz tretjih držav, izvozu in na notranjem trgu, in sicer:

- fitosanitarni nadzor rastlin pri uvozu, izvozu, reizvozu (izdajanje fitosanitarnih spričeval);
- fitosanitarni nadzor v notranjosti države (pri registriranih uvoznikih, distributerjih, trgovcih in pridelovalcih, na mestu pridelave in v prometu zaradi izdaje rastlinskih potnih listov ter inšpekcijsko spremljanje zdravstvenega stanja rastlin);
- jemanje uradnih vzorcev za diagnostiko škodljivih organizmov in odrejanje ukrepov, kadar je to bilo potrebno;
- nadzor izvajalcev javnih služb in javnih pooblastil;
- nadzor uvoza, gojenja ali uporabe organizmov za biotično varstvo rastlin;
- izvajanje drugih nalog, povezanih z zdravstvenim varstvom rastlin.

2. **Gozdarski inšpektorji IRSKGLR** opravljajo neposredno inšpekcijsko nadzorstvo, in sicer:

- v notranjosti države (pri registriranih uvoznikih, distributerjih, trgovcih in pridelovalcih, na mestu pridelave zaradi izdaje rastlinskih potnih listov za gozdne rastline, inšpekcijsko spremljanje zdravstvenega stanja gozdnih rastlin);
- jemanje uradnih vzorcev za diagnostiko škodljivih organizmov in odrejanje ukrepov v gozdarstvu, če je bilo to potrebno;
- nadzor izvajalcev javnih služb in javnih pooblastil v gozdarstvu;
- izvajanje drugih nalog povezanih z zdravstvenim varstvom rastlin.

3. **Pooblašcene strokovne institucije** opravljajo neposredni fitosanitarni nadzor, in sicer:

- nadzor v notranjosti države (pri registriranih uvoznikih, distributerjih, trgovcih in pridelovalcih, na mestu pridelave in v prometu zaradi izdaje rastlinskih potnih listov, spremljanje zdravstvenega stanja rastlin in izvajanje sistematičnega nadzora);
- jemanje uradnih vzorcev za diagnostiko škodljivih organizmov in odrejanje higienskih ukrepov, če je bilo to potrebno;
- izvajanje drugih nalog povezanih z zdravstvenim varstvom rastlin.

Pooblašcene strokovne institucije dajejo tudi strokovno podporo v obliki mnenj in **analiz tveganja** ter kot **diagnostični laboratoriji (glej dodatek 5)**, ki izvajajo specializirane laboratorijske preiskave rastlin, rastlinskih proizvodov, zemlje in drugih predmetov zaradi diagnostike škodljivih organizmov (virusi, bakterije, glive, žuželke itd.), vzorčenih v okviru posebnih nadzorov ali drugih spremljanj (monitoringov) ter v okviru fitosanitarnih pregledov in inšpekcijskega nadzorstva.

V okviru pooblaščenih institucij deluje tudi javna služba zdravstvenega varstva rastlin (diagnostika gospodarskih bolezni in škodljivcev, prognozična služba, itd.), ki je sestavni delo Slovenske organizacije za varstvo rastlin (NPPO).

3. Fitosanitarni pregled

Fitosanitarnе preglede opravljajo uradne osebe z namenom, da ugotovijo navzočnost škodljivih organizmov oziroma skladnost s fitosanitarnimi predpisi.

Fitosanitarni pregled sestoji iz:

- pregleda listin,
- pregleda istovetnosti in
- zdravstvenega pregleda rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov.

Fitosanitarni pregledi so zelo pomemben element v sistemu rastlinskega potnega lista. Pristojnost za opravljanje fitosanitarnih pregledov ima UVHVVR, fitosanitarni inšpektorji ter of UVHVVR pooblašcene uradne osebe.

Naloge fitosanitarnih pregledov, ki jih lahko opravljajo tudi posamezniki, zaposleni pri pravni osebi, ki je nosilec javnega pooblastila (Pravilnik o pogojih za opravljanje nalog zdravstvenega varstva rastlin po javnem pooblastilu, Uradni list RS št. 110/05 in 36/07), so:

- opravljanje fitosanitarnih pregledov v skladu z zakonom,
- odvzem uradnih vzorcev,
- izdajanje potrdil o zdravstveni ustreznosti za rastline za saditev ali rastlinske proizvode, ki izpolnjujejo posebne fitosanitarne zahteve iz priloge IV, del A Direktive Sveta št. 2000/29/ES,
- izdajanje rastlinskih potnih listov,

-
- spremljanje zdravstvenega stanja rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov,
 - opozarjanje imetnikov na nepravilnosti oziroma izpolnjevanje predpisanih obveznosti,
 - predlaganje UVHVVR izbris iz registra oziroma razveljavitev dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov,
 - določitev načina zavarovanja rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov ter preprečitve stika z drugimi rastlinami, rastlinskimi proizvodi in nadzorovanimi predmeti ob okužbi,
 - vodenje evidenc o fitosanitarnih pregledih in ukrepih,
 - seznanjanje imetnikov s predpisi fitosanitarnega področja in skladnosti z njimi,
 - obveščanje UVHVVR in pristojnega fitosanitarnega ali gozdarskega inšpektorja, zaradi nadaljnjega ukrepanja v skladu z zakonom.

4. Rastlinski potni list

Rastlinski potni list je **uradna etiketa ali druga uradna oznaka**, ki potrjuje, da rastline, rastlinski proizvodi in nadzorovani predmeti, ki se premeščajo na ozemlju EU, izpolnjujejo zahteve zdravstvenega varstva rastlin, v skladu s predpisi EU, ki urejajo zdravstveno varstvo rastlin.

Rastlinski potni list pripravi odgovorni uradni organ v državi članici in je lahko standardiziran na ravni EU za različne vrste rastlin ali rastlinskih proizvodov. Rastlinski potni listi se izdajajo za rastline in rastlinske proizvode s seznama V.A Direktive sveta 2000/29/ES ter za nekatere rastline in rastlinske proizvode izven teh seznamov, katerih nadzor je reguliran s posebnimi predpisi Evropske unije (Odločbe oziroma Izvedbeni sklepi Evropske komisije o nujnih ukrepih).

Rastlinske potne liste izdajajo:

- registrirani imetniki rastlin in rastlinskih proizvodov, če imajo za to dovoljenje UVHVVR, ali
- izvajalci javnih pooblastil iz 68. člena Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin (npr. KIS in IHPS kot certifikacijska organa, Zavod za gozdove Slovenije kot pristojni na področju gozdarstva),
- UVHVVR, v primeru, da imetniki rastlin in rastlinskih proizvodov ne pridobijo ali ne morejo pridobiti dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov.

5. Rastline

Čeprav generalno govorimo o nadzoru rastlin in rastlinskih škodljivih organizmov, so predmet fitosanitranega nadzora rastline, rastlinski proizvodi in drugi nadzorovani predmeti, s katerimi se lahko prenašajo škodljivi organizmi.

5.1. Definicija rastlin

Rastline so žive rastline in določeni živi deli takih rastlin, vključno s semeni.

Za žive dele rastlin se štejejo:

- plodovi v botaničnem smislu, razen tistih, ki so konzervirani z globokim zamrzovanjem,
- vrtnine, razen tistih, ki so konzervirane z globokim zamrzovanjem,
- gomolji, čebulice, korenike in drugi podzemni organi za razmnoževanje,
- rezano cvetje,
- veje z listi ali iglicami,
- posekana drevesa z ohranjenimi listi ali iglicami,
- listi, listje,
- tkivne kulture,
- živ cvetni prah,
- cepiči za okuliranje, potaknjenci, cepiči,
- katerikoli drug del rastlin, ki bi lahko bil določen na Stalnem odboru za zdravstveno varstvo rastlin pri Evropski komisiji.

Seme pomeni seme v botaničnem pomenu, razen tistega, ki ni namenjeno setvi.

Rastline za saditev so:

- rastline, ki so že posajene in bodo ostale posajene ali bodo presajene,
- rastline, ki še niso posajene, a so namenjene saditvi.

Saditev je namestitev rastlin, da bi zagotovili njihovo nadaljnjo rast in generativno ali vegetativno razmnoževanje.

5.2. Rastlinski proizvodi

Rastlinski proizvodi so proizvodi rastlinskega izvora, nepredelani ali obdelani s preprostimi postopki in ki niso rastline iz prejšnje točke.

Za rastlinski proizvod se šteje tudi les, če je v celoti ali delno ohranil svojo naravno okroglo površino, z lubjem ali brez njega, ali če gre za sekance, iveri, žagovino, lesne odpadke ali ostanke in če se uporabi pri prevozu kakršnih koli predmetov v obliki pregradnega materiala, podpornega lesa ali palet v primeru, da pomeni nevarnost za zdravje rastlin.

5.3. Nadzorovani predmeti

Nadzorovani predmeti so zemljišča, skladiščni prostor, embalaža, prevozno sredstvo, zabojnik, zemlja ali kateri koli drug organizem, predmet ali snov, ki lahko vsebuje ali širi škodljive organizme in zahteva uvedbo fitosanitarnih ukrepov.

6. Škodljivi organizmi

Kot organizem na fitosanitarnem področju pojmuje živ bitje, ki se je sposobno razmnoževati ali pomnoževati in ga lahko uvrščamo med vretenčarje ali nevretenčarje, rastline ali **mikroorganizme** (ISPM 3, 1996).

Škodljivi organizmi pomenijo katerokoli vrsto, sev ali biotip rastline, živali ali patogenega povzročitelja, ki so škodljivi rastlinam ali rastlinskim proizvodom.

Škodljivi organizmi se glede na splošno nevarnost za zdravje in obstoj posameznih vrst rastlin ter glede na nevarnost povzročitve velike ekonomske škode delijo na karantenske in nekarantenske. Nekarantenski škodljivi organizmi so lahko nadzorovani ali gospodarski.

Karantenski škodljivi organizmi se štejejo za posebno nevarne rastlinam in rastlinskim proizvodom, ker praviloma povzročajo veliko ekonomsko škodo in jih na običajen način ne moremo zatirati. V EU so razvrščeni v naslednje seznane:

- seznam I.A in seznam II.A, ki se nanašata na celotno ozemlje EU;
- seznam I.B in seznam II.B, ki se nanašata na določena varovana območja.

Za preprečevanje vnosa in širjenja karantenskih škodljivih organizmov se izvaja njihov stalni nadzor ter izvajajo predpisani ukrepi.

Kot **nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi** se štejejo tisti organizmi, ki so določeni z direktivami EU oziroma s pravilniki s področja trženja, ker lahko zmanjšajo kakovost semenskega ali razmnoževalnega materiala rastlin. Tudi za te organizme se izvajajo stalni nadzor in predpisani ukrepi.

Nekarantenski gospodarski škodljivi organizmi lahko povzročijo gospodarsko škodo in zmanjšujejo kvaliteto pridelka, vendar se jih z običajnimi in ustaljenimi načini da zatirati. Ker je to v interesu pridelovalca in za njihovo zatiranje poskrbi sam, ti organizmi niso pod uradnim nadzorom države. Za njihovo spremljanje skrbi javna služba za varstvo rastlin, ki na regionalnem nivoju poskrbi tudi za obveščanje pridelovalcev o pravem času in načinu njihovega zatiranja.

6.1. Seznami škodljivih organizmov in rastlinskega blaga

Seznami škodljivih organizmov ter seznami rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, so seznami iz prilog od I do V Direktive Sveta št. 2000/29/ES s številnimi podseznami.

V Dodatku 2 so sezname, ki pridejo v poštev za registracijo in rastlinski potni list (I, II, III.A, IV.A.II in V.A). Vsebino vseh seznamov pa redno vzdržujemo na spletni strani UVHVVR <http://www.uvhvvr.gov.si> (delovno področje: zdravje rastlin).

Pri pridelavi sadilnega in razmnoževalnega materiala, za katerega se izdajajo rastlinski potni listi, se uporabljajo zlasti sezname:

- I in II o karantenskih škodljivih organizmih,
- IV.A.II o posebnih zahtevah ob premeščanju in pri pridelavi rastlin ter
- V.A o rastlinskih vrstah, za katere se izdaja rastlinski potni list.

6.1.1. Novi karantenski organizmi

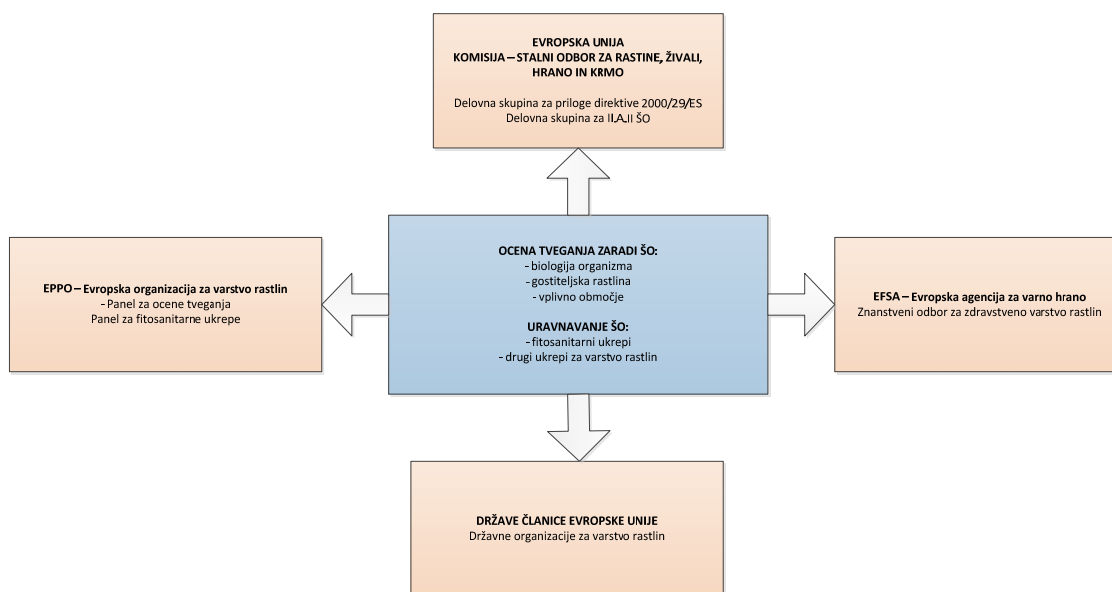
Zaradi zahtevnih postopkov determinacije organizmov, ocen tveganja in odločanja o ustreznih fitosanitarnih ukrepih državne organizacije za varstvo rastlin EU združujejo znanstveno in strokovno delo v panelih Evropske organizacije za varstvo rastlin. Prav tako je odločanje o preventivnih ukrepih proti širjenju škodljivih organizmov mogoče šele na ravni EU v t.i. Stalnem odboru za zdravstveno varstvo rastlin pri Evropski komisiji, ki pri svojem delu upošteva gradiva, baze in mnenja drugih evropskih organizacij, kot prikazuje slika 3.

Šele s trdnimi argumenti ocene tveganja je mogoče omejiti vnos tveganih pošiljk, vendar mora biti škodljivi organizem prepoznan kot karantenski in predpisan v direktivi Sveta 2000/29/ES, ki daje podlago za nacionalne predpise držav članic Evropske unije.

Večina sedanjih karantenskih škodljivih organizmov je predpisanih na podlagi ocen tveganja iz leta 1977, zato mnogi zaradi novih znanstvenih spoznanj niso več ustrezno umeščeni ali pa so se zaradi razširitve na območju EU ustalili in karantenski ukrepi zanje niso več primerni.

Uvrstitve v sezname je z ustreznimi poročili in argumenti na podlagi mednarodnih standardov za zdravstveno varstvo rastlin mogoče spremeniti, in sicer ima za to v EU izvršilno pristojnost Evropska komisija, ki ji pri tem pomagajo državne organizacije za varstvo rastlin. Evropska komisija lahko spreminja vse tehnične priloge k direktivi 2000/29/ES, kot so opisane v Preglednici 2.

Za spremembo prilog direktive morajo biti pripravljene ocene tveganja, ki jih za posamezne škodljive organizme lahko izdela EFSA ali EPPO ali pa države članice same, vendar tudi v tem primeru ponavadi pripravi znanstveno mnenje EFSA. Na podlagi ocene tveganja predlog spremembe uvrstitve škodljivega organizma obravnava delovna skupina za spremembe prilog direktive pri Evropski komisiji, ki pripravi predlog uvrstitve in posebnih zahtev za uvoz in premeščanje (priloga IV). Predlog te delovne skupine nato obravnava Stalni odbor za rastline, živali, hrano in krmo, ki poda mnenje k spremembi. Tudi za novo uvrstitev škodljivega organizma v priloge direktive na podlagi analize tveganja pripravi ta delovna skupina.

Slika 3: Strokovno in znanstveno mednarodno sodelovanje na področju varstva rastlin: oceno tveganja, ki običajno nastane v posamezni državi članici ali pa jo strokovnjaki iz evropskih držav pripravijo v panelih EPPO, skupaj s predlogi ukrepov pregleda Znanstveni odbor pri Evropski agenciji za varno hrano; odločitev o uravnavanju in potrebne predpise sprejme Evropska komisija ob posvetovanju s Stalnim odborom in ožjo delovno skupino za revizijo prilog direktive 2000/29/ES.

6.1.2. Škodljivi organizmi, ki se štejejo za posebej nevarne rastlinam in rastlinskim proizvodom

- **Seznam I.A:** Škodljivi organizmi, katerih vnos in širjenje v državah članicah je prepovedano:
 - o I.A.I: škodljivi organizmi, za katere ni znano, ali so navzoči v katerem koli delu EU, in ki so pomembni za vso EU
 - o I.A.II: škodljivi organizmi, za katere je znano, da so navzoči v EU in pomembni za vso EU
- **Seznam I.B:** Škodljivi organizmi, katerih vnos in širjenje na nekatera varovana območja je prepovedano
- **Seznam II.A:** Škodljivi organizmi, katerih vnos in širjenje v državah članicah je prepovedano, če so navzoči na nekaterih rastlinah ali rastlinskih proizvodi:
 - o II.A.I: škodljivi organizmi, za katere ni znano, ali so navzoči v katerem koli delu EU, in ki so pomembni za vso EU
 - o II.A.II: škodljivi organizmi, za katere je znano, da so navzoči v EU in pomembni za vso EU

- **Seznam II.B:** Škodljivi organizmi, katerih vnos in širjenje na nekatera varovana območja je prepovedano, če so navzoči na nekaterih rastlinah ali rastlinskih proizvodih

6.1.3. Prepoved vnosa in premeščanja rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih predmetov

- **Seznam III.A:** Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, katerih vnos je prepovedan v vseh državah članicah
- **Seznam III.B:** Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, katerih vnos je prepovedan na nekatera varovana območja

6.1.4. Seznam posebnih fitosanitarnih zahtev za vnos in premeščanje

- **Seznam IV.A:** Posebne zahteve, ki so predpisane za vnos in premeščanje rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih predmetov v vse države članice in znotraj njih:
 - o Seznam IV.A.I: Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki izvirajo zunaj EU
 - o Seznam IV.A.II: Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki izvirajo iz EU
- **Seznam IV.B:** Posebne zahteve, ki so predpisane za vnos rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih predmetov na nekatera varovana območja in za premeščanje znotraj njih

6.1.5. Seznam rastlin, za katere je obvezen uradni zdravstveni pregled

- **Seznam V.A:** Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki izvirajo iz EU in za katere se opravi fitosanitarni pregled na mestu pridelave, preden se premeščajo znotraj EU:
 - o Seznam V.A.I: Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki so možni prenašalci škodljivih organizmov, pomembnih za vso EU, in jih mora spremljati rastlinski potni list
 - o Seznam V.A.II: Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki so možni prenašalci škodljivih organizmov, pomembnih za nekatera varovana območja, in ki jih mora spremljati rastlinski potni list, veljaven za neko območje, kadar se vnašajo na to območje ali se na njem premeščajo
- **Seznam V.B:** Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki izvirajo zunaj EU in za katere se opravi fitosanitarni pregled v državi izvora ali državi pošiljateljici, preden se jim dovoli vstop v EU:
 - o Seznam V.B.I: Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki so možni prenašalci škodljivih organizmov, pomembnih za vso EU
 - o Seznam V.B.II: Rastline, rastlinski proizvodi in drugi predmeti, ki so možni prenašalci škodljivih organizmov, pomembnih za nekatera varovana območja

7. Premeščanje

Premeščanje je vsako premikanje rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov izven mesta pridelave na ozemlju EU.

Mesto pridelave je posest ali skupina zemljišč, ki je posamezna pridelovalna enota z vsemi pripadajočimi objekti, stroji in opremo.

Rastline, rastlinski proizvodi in nadzorovani predmeti s seznama V.A. ter nekatere rastline in rastlinske proizvode izven tega seznama, katerih nadzor je reguliran z Odločbami oziroma Izvedbeni sklepi Evropske komisije o nujnih ukrepih, se lahko premeščajo le, če je na njih ali na njihovi embalaži nameščen rastlinski potni list oziroma je priložen prevoznemu sredstvu.

Če ni nevarnosti širjenja škodljivih organizmov, se brez rastlinskega potnega lista lahko premešča majhna količina zgoraj omenjenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, če je namenjena porabi med prevozom, samooskrbi oziroma končni prodaji fizičnim osebam, ki niso tržni pridelovalci, na lokalnem trgu, oziroma če jo premeščajo pridelovalci oziroma predelovalci, ki so lahko izvzeti iz vpisa v FITO - register.

8. Register

UVHVVR – Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material vodi skladno:

- register pridelovalcev, predelovalcev, uvoznikov in distributerjev (FITO – register), ki ga zahtevajo EU predpisi zdravstvenega varstva rastlin, na podlagi katerega se lahko izdajajo rastlinski potni listi;
- register dobaviteljev (SEME – register), ki ga zahtevajo EU predpisi o trženju semenskega in razmnoževalnega materiala, na podlagi katerega se lahko izdajajo etikete dobavitelja.

Čeprav smo zaradi racionalnosti v Sloveniji združili upravljanje področja, njegov nadzor in tudi ravnanje imetnikov rastlin pri izdajanju etiket z obeh področij, se bomo v nadaljevanju osredotočili le na zahteve predpisov zdravstvenega varstva rastlin.

FITO - register je register pridelovalcev, predelovalcev, uvoznikov in distributerjev rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov. Vpis v register je obvezen za naslednje zavezanke:

- pridelovalce, predelovalce in distributerje rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov s seznama V.A;
- uvoznike rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov s seznama V.B;
- pridelovalce določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, ki niso navedeni na seznamu V.A, ter za zbirne in distribucijske centre na območju pridelave.

Register vzpostavi in vodi UVHVVR – Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material. Register vsebuje zlasti naslednje podatke:

- neponovljivo registrsko številko oziroma KMG-MID številko kmetijskega gospodarstva (iz registra kmetijskih gospodarstev) in številko subjekta (iz evidence subjektov);
- osebno ime in naslov stalnega ali začasnega prebivališča ali firmo in sedež;
- odgovorno osebo za zdravje rastlin;
- pravno organizacijsko obliko;
- davčno številko;
- matično številko poslovnega subjekta;
- vrsto dejavnosti;
- kmetijska zemljišča v uporabi po parcelah in vrstah.

9. Posebne zahteve

Pri razlagi posebnih zahtev pogosto uporabljamo standardne izraze, ki so najbolj definirani z mednarodnim standardom za fitosanitarne ukrepe ISPM 5 – FAO Slovar.

1. **Rastna doba** je obdobje, v katerem rastline aktivno rastejo na nekem območju, mestu pridelave ali enoti pridelave (FAO, 1990). V posebnih zahtevah je pogosto navedena »**zadnja popolna rastna doba**«, ki pomeni končano rastno dobo bodisi istega ali naslednjega leta (če je okužba v istem letu, mora miniti še ena rastna doba brez okužb).
2. **Mesto pridelave** je katerakoli posest (zemljišča, objekti in prevozna sredstva) ali skupina zemljišč, ki je posamezna pridelovalna ali kmetijska enota. Vključena so tudi mesta pridelave, ki so vodena ločeno za fitosanitarne namene.
3. **Nenapadeno (pošiljka, zemljišče ali mesto pridelave)** - Brez škodljivih organizmov (ali določenega škodljivega organizma) v takem številu ali količini, da bi jih lahko odkrili z uporabo fitosanitarnih postopkov. (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)
4. **Nenapadeno mesto pridelave** - Mesto pridelave, v katerem določen škodljiv organizem ni navzoč, kar je bilo znanstveno dokazano in v katerem se, kjer je to ustrezno, tako stanje tudi uradno vzdržuje. (ICPM, 1999)
5. **Nenapadena enota pridelave** - Določen obseg mesta pridelave, ki ga obravnavamo kot zaključeno enoto, podobno kot nenapadeno mesto pridelave. (ICPM, 1999)
6. **Fitosanitarne aktivnosti** - Kakršenkoli postopek, kot je uradni pregled, testiranje, stalni nadzor ali tretiranje, ki se izvaja zaradi izvrševanja fitosanitarnih predpisov ali fitosanitarnih postopkov (v zvezi s pošiljkami, nadzorovanimi predmeti, mesti pridelave, območji, ali kjer je to še upravičeno). (ICPM, 2001)
7. **Fitosanitarni ukrep** - Zakonodaja, predpis ali uradni postopek, katerega namen je preprečevati vnos oziroma širjenje škodljivih organizmov ali omejiti gospodarski vpliv nadzorovanih nekarantenskih škodljivih organizmov. (FAO, 1995, na podlagi GATT ali SPS/WTO sporazuma)
8. **Uradni pregled** - Uradni vizualni pregled rastlin, rastlinskih proizvodov ali drugih nadzorovanih predmetov z namenom ugotavljanja navzočnosti škodljivega organizma in/ali ugotavljanja skladnosti s fitosanitarnimi predpisi. (FAO, 1990)
9. **Ustrezno tretiranje** je uradno odobren postopek za uničenje, odstranitev ali sterilizacijo škodljivih organizmov. (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)
10. **Varovalni pas** - Območje, na katerem določeni škodljivi organizem ni navzoč ali je navzoč v majhnem obsegu in je pod uradnim nadzorom, ki bodisi obdaja ali meji na napadeno območje, na napadeno mesto pridelave, na nenapadeno območje, na nenapadeno mesto pridelave ali na nenapadeno enoto pridelave in se v njem izvajajo fitosanitarne ukrepi z namenom preprečevanja širjenja škodljivega organizma. (CEPM, 1996)

11. **Neposredna bližina rastlin** (na mestu ali enoti pridelave) so tiste rastline, ki se dotikajo ugotovljeno okužene/napadene rastline oziroma so toliko blizu, da je glede na biologijo prenos škodljivega organizma nanje verjeten.
12. **Območje** - Uradno določena država, del države ali več držav ali več delov različnih držav. (FAO, 1990, revidirano na podlagi GATT SPS sporazuma, FAO, 1995)
13. **Neokuženo (nenapadeno) območje** je uradno določena država, del države ali več držav ali več delov različnih držav, kjer je ugotovljeno, da zadevni škodljivi organizem ni navzoč.
14. **Izkoreninjenje** - Izvajanje fitosanitarnih ukrepov z namenom odstranitve škodljivega organizma z območja. (FAO, 1990; revidirano FAO, 1995)

10. REGISTRACIJA

EU varuje svoje ozemlje oziroma lastno pridelavo rastlin pred vnosom in širjenjem škodljivih organizmov. Vsaka država članica je zato dolžna poskrbeti za opravljanje obveznih fitosanitarnih pregledov predpisanih rastlin in rastlinskih proizvodov pri njihovem vstopu v EU in pri trgovanju znotraj nje. V ta namen se morajo njihovi imetniki (uvozniki) uradno registrirati.

Eno pglavitnih načel skupnega trga Evropske unije je tudi **prost pretok blaga**. Zato so fitosanitarni pregledi na mejah med državami članicami odpravljeni (od leta 1993 neprej) in se namesto njih izvajajo na samih mestih pridelave, predelave in distribucije predpisanih rastlin in rastlinskih proizvodov. Zato se morajo poleg uvoznikov registrirati tudi pridelovalci, predelovalci in distributerji rastlin in rastlinskih proizvodov, s katerimi se lahko vnesejo ali širijo karantenski škodljivi organizmi.

10.1. Zavezanci za vpis v register

V t.i. FITO-register morajo biti vpisani pridelovalci, predelovalci in distributerji rastlin in rastlinskih proizvodov, ki so uvrščeni na posebna seznama V.A in V.B Direktive Sveta 200/29/ES. Seznama sta razdeljena na dva dela. I. del velja za celo Evropsko unijo, II. del pa za njena varovana območja.

Na seznamu V.A so predvsem določene rastline za saditev, za katere je na skupnem evropskem tržišču potrebno izdajati rastlinske potne liste, njihovi pridelovalci, predelovalci in distributerji pa morajo biti registrirani:

- razmnoževalni in sadilni material vinske trte,
- razmnoževalni in sadilni material hmelja,
- razmnoževalni in sadilni material določenih sadnih, gozdnih in lesnatih okrasnih rastlin,
- razmnoževalni in sadilni material določenih zelenjavnih in zelnatih okrasnih rastlin v obliki sadik v lončkih, neposajenih sadik, potaknjencev, gomoljev, čebulic, korenin in drugih podzemnih delov za razmnoževanje,
- določene okrasne lončnice kot sobne, balkonske ali zunanje rastline,
- semenski krompir,
- določeno seme ter
- tkivne kulture zgoraj naštetih rastlin.

Na seznam V.B so uvrščene tiste rastline in rastlinski proizvodi, ki pri vnosu v EU predstavljajo nevarnost za vnos karantenskih škodljivih organizmov, če izvirajo iz določenih tretjih držav. Te morajo biti pri vstopu fitosanitarno pregledane, spremljati jih mora fitosanitarno spričevalo, za uvoznika pa se zahteva, da je vpisan v FITO-register. Med tako nadzorovane rastline in rastlinske proizvode se uvrščajo:

- vse rastline za saditev,
- nekatere vrste semen za setev,
- nekatero rezano cvetje, božične jelke in druga posekana drevesca in veje,

- nekatere vrste sadja, predvsem eksotičnega, in zelenjave
- jedilni krompir,
- nekatere vrste lesa in lubja,
- zemlja in rastni substrat,
- nekatere vrste žit za prehrano.

Seznam V.A in V.B. sta bolj ali manj stalna, se pa občasno tudi spreminjata glede na fitosanitarno nevarnost vnosa in širjenja določenih škodljivih organizmov. **Tako so pod nadzorom tudi nekatere rastline in rastlinski proizvodi, ki jih na seznamih ni oziroma so kandidati za uvrstitev nanje. Njihov nadzor je reguliran s posebnimi predpisi Evropske unije, običajno gre za Odločbe oziroma Izvedbene sklepe Komisije o nujnih ukrepih.** Tak primer so na primer aktinidija, razne palme, gostiteljske rastline fitoftorne sušice vejic (*Phytophthora ramorum*): rododendron, kamelija, brogovita ter gostiteljske rastline bakterijskega ožiga oljk (*Xylella fastidiosa*): preko 60 različnih vrst, ki jih tudi mora spremljati rastlinski potni list in katerih imetniki morajo zato biti registrirani.

Poleg imetnikov rastlin in rastlinskih proizvodov s seznamov V.A in V.B. pa so k vpisu v FITO-register zavezani tudi imetniki določenih rastlin, ki niso navedeni na seznamu VA in ki lahko predstavljajo večje fitosanitarno tveganje. Tako so k registraciji zavezani tudi tržni pridelovalci jedilnega krompirja ter imetniki zbirnih skladišč ali distribucijskih centrov, ki se ukvarjajo z njim, **torej predvsem tistih, ki jedilni krompir pakirajo, sortirajo oziroma perejo z namenom trženja.**

Evropska zakonodaja predpisuje vpis v register tudi za pridelovalce in distribucijske centre plodov citrusov, če so na območju njihove pridelave. Ker v Sloveniji nimamo lastne pridelave citrusov, v register ne vpisujemo distribucijskih centrov teh plodov iz uvoza, saj lastne (neobstoječe) pridelave ne morejo ogroziti z vidika zdravstvenega varstva rastlin.

Brez izjem pa morajo biti v FITO-register **vpisani vsi uvozniki rastlin s seznama V.B. in tisti pridelovalci ali distributerji rastlin s seznama V.A**, ki so:

- dobavitelji tržnim pridelovalcem ali predelovalcem,
- pridelovalci semenskega krompirja ter okrasnih razhudnikovk *Brugmansia* spp. in *Solanum jasminoides*,
- pridelovalci rastlin za saditev aktinidije, vinske trte, hmelja, kostanja, koščičarjev ter jablan, hrušk in drugih rastlin, ki so gostiteljice bakterijskega hruševega ožiga *Erwinia amylovora* ali gostiteljice fitoftorne sušice vejic *Phytophthora ramorum*.

10.2. Izjeme od vpisa v register

Od vpisa v register so lahko izvzeti **majhni pridelovalci**, ki predpisane rastline za saditev pridelujejo na pokriti površini, manjši kot 100 m², oziroma na prostem na površini, manjši kot 10 arov, ali če njihov dohodek iz te dejavnosti v gospodarskem letu ne presega tretjine letne povprečne plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji. Ti so lahko izvzeti le, če sta celotna

pridelava in prodaja predpisanih rastlin in rastlinskih proizvodov namenjeni **za samooskrbo** oziroma prodajo na lokalnem trgu fizičnim osebam, ki niso tržni pridelovalci.

Majhne pridelovalce UVHVVR vodi v evidenci zaradi morebitnih pregledov v primerih potrebe - zaradi izbruha škodljivih organizmov - nimajo pa obveznosti prijave pridelave in podobno. Neregistrirani pridelovalci rastlin s seznama V.A (ali tisti, ki so v evidenci FITO-registra) pa ne smejo prodajati profesionalnim kupcem (ki sadijo nasade ali dajejo rastline v drug rastlinjak ter prodajajo končne proizvode kot so plodovi, lončnice ali rezano cvetje). Ti neregistrirani pridelovalci lahko prodajajo samo na mestu pridelave samem ali na lokalni tržnici.

Registrirati se ni potrebno tudi pridelovalcem jedilnega krompirja, če pakirajo in distribuirajo le lastne pridelke, kljub temu, da niso majhni. Za njih zadošča, da se pri UVHVVR le evidentirajo in s tem pridobijo evidenčno številko, ki jo navajajo na predpisani etiketi.

V register se ni treba vpisati tudi tistim **distributerjem**, ki se ukvarjajo s **prodajo na drobno** ali skladiščenjem, če naprej premeščajo rastline, rastlinske proizvode in druge predmete, ki so že tako opremljeni z rastlinskimi potnimi listi, **da so pripravljeni za prodajo končnemu uporabniku** in jim zato ni treba izdajati rastlinskih potnih listov.

Največ odstopanj velja za pridelovalca rastlin za saditev iz druge in tretje točke seznama V.A.I (seznam okrasnih in zelenjadnih rastlin za saditev), saj je:

- lahko izjema od registracije in izdaje rastlinskih potnih listov, če izpolnjuje olajšave za majhnega pridelovalca rastlin za saditev (iz semena pridelane sadike na manj kot 100 m² za pokrite oziroma 1000 m² za nepokrite površine porabi za lastno pridelavo merkantilnega pridelka, del sadik pa lahko proda bodisi na mestu pridelave samem ali na lokalni tržnici fizičnim osebam, ki niso tržni pridelovalci);
- lahko izjema od izdaje rastlinskih potnih listov, ne pa od registracije, če s pridelavo rastlin za saditev presega prag 100 m² za pokrite oziroma 1000 m² za nepokrite površine, ali pa dohodek iz te pridelave v gospodarskem letu presega 1/3 letne povprečne plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji,
- ni izjema od izdaje rastlinskih potnih listov in mora biti registriran, če prodaja profesionalnim kupcem, ki naprej razmnožujejo material ali sadijo nasade ali dajejo rastline v drug rastlinjak ter prodajajo končne proizvode kot so plodovi, lončnice ali rezano cvetje za trženje.

Pridelovalec rastlin za saditev iz druge in tretje točke seznama V.A.I, ki je registriran, ima obveznost prijave pridelave in, če je izjema od izdaje rastlinskih potnih listov, fitosanitarni inšpektor opravi vsaj en pregled letno v ustreznem času ciklusa; z zapisnikom o pregledu, ki se šteje kot potrdilo o zdravstveni ustreznosti, ugotovi istovetnost rastlin glede na prijavo, prijavitelj pa plača:

(1) pavšalno pristojbino ne glede na obseg pridelave, če ne izdaja rastlinskih potnih listov oziroma,

(2) odmerjeno pristojbino glede na obseg pridelave, če izdaja rastlinske potne liste.

10.3. Pogoji za vpis v register

Vsak, ki se želi vpisati v register, mora:

- zagotoviti strokovno usposobljeno odgovorno osebo za zdravstveno varstvo rastlin,
- podpisati izjavo, da je seznanjen s predpisi s področja in obveznostmi, ki izhajajo iz registracije, ter
- imeti v primeru pridelave rastlin dodeljeno KMG-MID identifikacijsko številko kmetijskega gospodarstva.

Odgovorna oseba za zdravstveno varstvo rastlin je lahko vsak, ki izpolnjuje predpisane zahteve glede izobrazbe in delovnih izkušenj. To je lahko zavezanec sam, pri njem zaposlena ali najeta oseba ali pa oseba pri kooperacijskem partnerju (zadružništvo).

Odgovorna oseba za zdravstveno varstvo rastlin mora poznati fitosanitarne predpise in zagotavljati njihovo izpolnjevanje. Če je odgovoren tudi za izdajanje rastlinskih potnih listov, mora opraviti tudi posebno izobraževanje, ki ga organizira UVHVVR - Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material.

Predpisane zahteve glede izobrazbe in delovnih izkušenj so sledeče:

1. v primeru, da imetnik prideluje, predeluje, distribuira ali uvaža le rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete, za katere se ne zahteva rastlinski potni list:
 - srednješolska izobrazba kmetijske smeri ter eno leto delovnih izkušenj pri pridelavi, predelavi, distribuciji ali uvozu zadevnih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, ali
 - 3 leta delovnih izkušenj pri pridelavi, predelavi, distribuciji ali uvozu zadevnih rastlin;
2. v primeru, da imetnik prideluje, predeluje, distribuira ali uvaža rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete, za katere se zahteva rastlinski potni list in izdaja rastlinski potni list za svoje proizvode:
 - višješolska ali visokošolska izobrazba, smer agronomija, ter eno leto delovnih izkušenj pri pridelavi, predelavi, distribuciji ali uvozu zadevnih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, ali
 - srednješolska izobrazba kmetijske smeri ter 3 leta delovnih izkušenj pri pridelavi, predelavi, distribuciji ali uvozu zadevnih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, ali
 - 5 let delovnih izkušenj pri pridelavi, predelavi, distribuciji ali uvozu zadevnih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov;
3. v primeru, da odgovorna oseba za zdravstveno varstvo rastlin zastopa imetnika in izdaja rastlinske potne liste v njegovem imenu:
 - višješolska ali visokošolska izobrazba, smer agronomija, ter eno leto delovnih izkušenj pri pridelavi, predelavi, distribuciji ali uvozu zadevnih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov.

Za vpis v register je potrebno pri UVHVVR vložiti vlogo na obrazcih 1, 2 in 3, ki so na voljo pri UVHVVR in na njeni spletni strani. Vloge ni (več) potrebno kolkovati (sprememba zakona o upravnih taksah) in ji prilagati pogodb ali dokazil (sprememba pravilnika o vpisu v fito register). V vlogi je potrebno navesti podatke o izobrazbi in delovnih izkušnjah oziroma statusu kmeta za odgovorno osebo za zdravstveno varstvo rastlin.

Vlogi se lahko priloži tudi naslednja neobvezna dokazila ali pogodbe:

- glede izobrazbe odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin: kopijo diplome ali spričevala, če ima oseba kakršnokoli izobrazbo kmetijske smeri;
- glede delovnih izkušenj odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin: kopijo delovne knjižice, iz katere je razvidna delovna doba ter zaposlitve, ali potrdilo o statusu kmeta ali druga potrdila, ki dokazujejo delovne izkušnje (npr. kopija obrtnega dovoljenja ali priglasitvenega lista ali izpiska iz sodnega registra ali mnenja KSS);
- kopija obvestila Statističnega urada RS o identifikaciji in razvrstitvi po dejavnosti (za pravne osebe) ali kopija obrtnega dovoljenja ali priglasitvenega lista (za s.p.);
- večletna pogodba o kooperaciji, v primeru, da je odgovorna oseba za zdravstveno varstvo rastlin pri kooperacijskem partnerju.

Če neobvezna dokazila niso priložena, UVHVVR te podatke po potrebi preveri pri pristojnih institucijah.

UVHVVR preveri v vlogi navedene podatke. Ko ugotovi, da je imetnik zavezanec za vpis in da za to izpolnjuje tudi predpisane pogoje, mu izda odločbo o vpisu v register. Z njo mu dodeli **neponovljivo registrsko številko**, ki je bistven podatek na vsakem rastlinskem potnem listu.

10.4. Obveznosti zavezancev iz registra

Registrirani imetniki predpisanih rastlin morajo preko svoje odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin izpolnjevati sledeče obveznosti:

- **voditi evidence** o vrstah rastlin, njihovi pridelavi, skladiščenju in prometu, vključno z načrtom mesta pridelave, skladiščenja in prometa,
- **opravljati redne vizualne zdravstvene preglede rastlin** in rastlinskih proizvodov ter voditi evidence o obsegu in času pregleda ter ugotovljenem zdravstvenem stanju,
- **zagotavljati**, da niti predpisane **rastline**, ki jih pridelujejo, predelujejo ali uporabljajo za saditev, **niti rastni substrat niso okuženi s karantenskimi** škodljivimi organizmi,
- **izpolnjevati posebne fitosanitarne** zahteve glede oskrbe, stanja in pregledov na mestu pridelave,
- **omogočati dostop** pristojnemu inšpektorju oziroma pooblaščenemu pregledniku za opravljanje pregledov rastlin, prostorov in listin ter jemanje vzorcev, in ga v času uradnega pregleda na njegovo zahtevo tudi spremljati in mu nuditi vse potrebne informacije,

- **nemudoma obvestiti** uradnega preglednika ali UVHVVR o vseh nenavadnih pojavih in izbruhih ŠO, simptomih ali drugih posebnostih na rastlinah,
- **prijaviti UVHVVR v 30 dneh od nastanka vse spremembe** glede podatkov, ki se vodijo v registru od prijave ob vpisu, predvsem glede:
 - o spremembe vrst rastlin ali njihove vzgojne stopnje;
 - o odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin;
 - o mesta pridelave;
 - o statusa oziroma lastninskega preoblikovanja;
 - o imena in sedeža oziroma naslova pravne ali fizične osebe.
- **prijaviti obseg in lokacijo pridelave rastlin** pristojnim organom (UVHVVR ali pooblaščenim uradnim organom za opravljanje fitosanitarnih pregledov), in sicer vsako leto do 30. aprila oziroma najmanj en mesec pred začetkom pridelave za tiste rastline, ki imajo več rastnih dob v enem letu,
- **sodelovati z uradnim preglednikom in UVHVVR** pri zagotavljanju zdravstvenega varstva rastlin preko odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin in se ravnati po njihovih navodilih. Odgovorna oseba za zdravstveno varstvo rastlin je dolžna o vseh navodilih in informacijah, podanih v različnih oblikah (brošure, letaki, ustne informacije...) v zvezi z zdravstvenim varstvom rastlin obvestiti tudi vse druge osebe, ki so vključene v pridelavo/predelavo in promet rastlin.

10.5. Vodenje evidenc na mestu pridelave

Vsak registriran imetnik mora voditi določene evidence, ki morajo biti pregledne in uradnemu pregledniku hitro dostopne. Njihov namen je, da uradni preglednik v primeru suma ali najdbe škodljivega organizma iz njih hitro in enostavno razbere možen vir in obseg okužbe ter se na podlagi tega odloči o vrsti in obsegu potrebnih ukrepov za njeno eradikacijo.

Predpisane evidence so sledeče:

- **o pridelavi, predelavi in prometu predpisanih rastlin**, ki jih kupujejo za saditev, predelavo ali skladiščenje na posestvu ali odpošiljajo drugam in te dokumente je potrebno hraniti najmanj eno leto. Podatki se lahko vodijo v obliki knjigovodskih listin (npr. deklaracije, dobavnice, računi), knjig ali pa so shranjeni v računalniški bazi podatkov. Evidence so dovolj natančne, ko omogočajo sledljivost v trgovski verigi (uvozniki, distributerji) oziroma pri pridelovalcih/predelovalcih rastlin in rastlinskih proizvodov na mestu pridelave;
- **o načrtu mest, kjer se gojijo in/ali skladiščijo predpisane rastline**. Načrt mora biti ažuren (tekoči letni) in dovolj natančen, tako da uradnemu pregledniku omogoča, da ta mesta lahko najde in identificira predpisane rastline. Načrt pridelave naj se pripravi po enotah pridelave in GERK-ih;
- **o opravljenih zdravstvenih pregledih** predpisanih rastlin. Ta evidenca naj vsebuje predvsem podatke o:
 - o vrsti pregledanih rastlin in njihovem izvoru, kar dokazuje listina, ki jih je spremljala pri prejemu,
 - o načinu, obsegu in času pregleda,

-
- o ugotovljenem zdravstvenem stanju,
 - o uporabi fitofarmacevtskih sredstev, kot predpisuje Zakon o fitofarmacevtskih sredstvih.

10.6. Prijava pridelave

Uradni pregledniki, ki opravljajo predpisane fitosanitarne preglede na mestih pridelave rastlin, morajo biti pravočasno seznanjeni z vrsto, obsegom in lokacijo pridelave pri posameznem pridelovalcu. Le tako lahko preglede tudi pravilno načrtujejo, predvsem glede najprimernejšega časa za pregled z ozirom na vrsto rastlin in potencialne škodljive organizme, ki jih lahko prizadenejo.

V ta namen so dolžni vsi registrirani pridelovalci uradnim organom, pristojnim za fitosanitarne preglede predpisanih rastlin, vsakoletno prijaviti obseg in lokacijo pridelave teh rastlin, in sicer:

- najkasneje do 30. aprila za semensko pridelavo, drevesnice, trsnice in podobno, oziroma
- za rastline, ki imajo več rastnih dob v enem letu, najmanj mesec dni pred začetkom pridelave (npr. sadike zelnatih okrasnih rastlin in zelenjadnic),
- za trsnice do 15. junija,
- za certificiran (uradno potrjen) razmnoževalni material (sadne rastline, vinska trta, semenski krompir, seme zelenjadnic: fižol, paradižnik, čebula, drobnjak, por, šalotka, seme poljščin: lucerna in sončnica) v rokih, ki so predpisani za posamezen material,
- za sadilni material rastlin, ki je pod uradnim nadzorom v skladu s predpisi o krompirjevih ogorčicah in se goji na prostem (jagode, šparglji, kapusnice, por, šalotka, čebula, pesa in okrasne čebulice), 3 mesece pred začetkom pridelave.

Organi, pristojni za fitosanitarne preglede v skladu z zakonom o zdravstvenem varstvu rastlin in zakonom o semenskem materialu kmetijskih rastlin ter njunimi podzakonskimi predpisi, so:

- Kmetijski inštitut Slovenije (KIS) - za certificirano seme ter certificiran razmnoževalni material sadnih in trsnih rastlin ter semenskega krompirja,
- Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (IHPS) - za razmnoževalni material hmelja,
- Gozdarski inštitut Slovenije (GIS) - za gozdni reprodukcijski material (drevesnice),
- Pristojni območni uradi IVHVVR za preostali razmnoževalni in sadilni material kmetijskih in okrasnih rastlin.

Letno prijavo pridelave je potrebno oddati na predpisanem obrazcu, ki je skupaj z navodili za izpolnjevanje na voljo pri UVHVVR in na njeni spletni strani: http://www.uvhvvr.gov.si/si/registri/obrazci_in_spletne_aplikacije/zdravje_rastlin/letna_prijava_pridelave/. Prijavo se pošlje **po pošti ali elektronsko, priporočmo elektronsko oddajo na e-naslov pristojnega območnega urada**. Prijave ni potrebno kolkovati.

Za pridelavo certificiranega semena ter certificiranega materiala sadnih in trsnih rastlin ter semenskega krompirja so obrazci letne prijave pridelave in navodila za izpolnjevanje dostopni na spletni strani Kmetijskega inštituta Slovenije: <http://www.kis.si/>. Za pridelavo sadilnega materiala hmelja so obrazci na voljo na spletni strani Inštituta za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije: <http://www.ihps.si>.

Za vsako mesto pridelave je potrebno oddati svoj obrazec, v njem pa ločeno po enotah pridelave navesti vrste rastlin (oz. v pridelavi okrasnih in zelenjavnih rastlin po skupinah s seznama V.A) na posamezno grafično enoto rabe zemljišč kmetijskih gospodarstev s številko GERK-PID. V prijavi pridelave mora biti označeno, če bo pridelovalec izdajal rastlinske potne liste in za katere rastline.

V obrazcu je potrebno podpisati izjavo o vodenju in sprotne dopolnjevanju načrta mest, kjer se rastline in rastlinski proizvodi gojijo, pridelujejo, skladiščijo, shranjujejo ali uporabljajo (kopija GERK-ov oziroma katastrskega načrta) ter sadilnega načrta pridelave. Ti dokumenti morajo biti na voljo inšpektorju oziroma pregledniku ob prvem pregledu. Načrt pridelave je lahko vrisan na kopiji GERKov (izjemoma kopija katastrskega načrta), in sicer naj bodo vrisani objekti ali zemljišča za pridelavo in sadilni načrt (matičnega nasada z matičnimi rastlinami ali drevesnice) ali načrt zavarovanega prostora.

10.7. Zdravstveni pregledi rastlin na mestu pridelave

Za namene pravočasnega odkrivanja in širjenja škodljivih organizmov je ena izmed temeljnih obveznosti vsake odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin opravljanje obveznih vizualnih zdravstvenih pregledov rastlin.

Preglede je potrebno opravljati **prvenstveno za predpisane vrste rastlin, zaradi katerih so imetniki vpisani v register**. Poleg tega pa naj bi zdravstveni pregledi obsegali tudi preglede:

- vseh drugih obdelovalnih površin na mestu pridelave in sosednje gojene rastline, ki niso navedene v Seznamu V.A;
- negojenih rastlin (zlasti gostiteljice škodljivih organizmov s seznamov);
- prostorov za skladiščenje rastlin in rastlinskih proizvodov;
- sredstev za prevoz rastlin in rastlinskih proizvodov;
- vseh drugih nadzorovanih predmetov, ki jih imajo v lasti ali drugi uporabi in s katerimi se lahko prenašajo škodljivi organizmi.

Preglede je potrebno opravljati redno, kjerkoli se rastline nahajajo, tako pri sami pridelavi oziroma predelavi, kot tudi tekom njihovega skladiščenja in prometa. Zdravstvene preglede štejemo za redne takrat, ko so opravljeni v ustreznem času in njihova pogostnost omogoča pravočasno odkrivanje škodljivih organizmov in s tem povezano učinkovito preprečitev širjenja. Pogostost pregledov je odvisna od vrste rastlin, bližine potencialnih virov okužbe in številnih drugih faktorjev, ki vplivajo na povečano fitosanitarno nevarnost.

Imetnik mora o vseh zdravstvenih pregledih voditi evidenco. Vsebina evidence je predpisana, oblika pa ne, lahko je tudi sestavni del drugih obstoječih evidenc (na primer o uporabi fitofarmacevtskih sredstev, tehnoloških postopkih,...). O vseh nenavadnih pojavih in izbruhih škodljivih organizmov, simptomih ali drugih posebnostih na rastlinah mora imetnik nemudoma obvestiti uradnega preglednika ali UVHVVR.

10.8. Uradni fitosanitarni pregled na mestu pridelave

Mesta pridelave, predelave ali distribucije nadzira fitosanitarni inšpektor, ki opravlja tudi kontrolne zdravstvene preglede in po potrebi jemlje vzorce. Za nadzor nad pridelavo certificiranega sadilnega in semenskega materiala kmetijskih rastlin so pristojni pooblaščen pregledniki certifikacijskih organov. V gozdnih drevesnicah zdravstveno stanje kontrolira pooblaščen preglednik Gozdarskega inštituta Slovenije, za celoten nadzor pa je pristojen gozdarski inšpektor. Odgovorna oseba za zdravstveno varstvo rastlin je pri vsakem registriranem pridelovalcu, predelovalcu ali uvozniku ključna oseba za stike s pristojnim uradnim preglednikom.

Pri vsakem registriranem imetniku se opravi vsaj en fitosanitarni pregled letno, ki obsega pregled listin in istovetnosti, zdravstveni pregled in skladnost s fitosanitarnimi predpisi.

S pregledom listin uradni preglednik preveri izpolnjevanje pogojev za registracijo in obveznosti, ki izhajajo iz registracije. Uradni preglednik še zlasti preveri, če imetniki vodijo sledeče evidence:

- veljavne dokumente o vpisu v register in izdajanju rastlinskih potnih listov,
- evidence o poreklu in načinu pridobitve semena, matičnih rastlin ali drugih rastlin za saditev,
- poročila o rezultatih laboratorijskega preverjanja zdravstvenega stanja, če so potrebna,
- zapise o začetku, poteku in zaključku pridelave, predelave ali distribucije,
- zapise o izvedenih ukrepih za preprečevanje pojava in širjenja škodljivih organizmov in
- evidence izdanih oziroma načrtovanih rastlinskih potnih listov v skladu z veljavnim dovoljenjem.

S pregledom istovetnosti uradni preglednik preveri, če se zgoraj navedena dokumentacija ujema z dejanskim stanjem. Pri tem še zlasti preveri, da imetnik:

- prideluje rastline ali rastlinske proizvode v skladu z veljavno registracijo,
- prideluje rastline ali rastlinske proizvode v skladu s količinami, ki so prijavljene z letno pridelavo in
- namešča etikete na razmnoževalni material ali njihovo pakiranje tako, da jih ni mogoče odstraniti, ne da bi bili vidni poskusi odstranitve.

Zdravstveni pregled uradni preglednik opravi vsaj vizualno in najmanj tako pogosto kot je to določeno v Seznamu posebnih fitosanitarnih zahtev IV.A.II direktive Sveta št. 2000/29/ES oziroma za naslednje vrste pridelave najmanj tako pogosto kot sledi:

- pridelava semen in semenskega materiala: dvakrat letno v času vegetacije;
- pridelava sadilnega materiala večletnih rastlin v sadjarstvu, vinogradništvu, hmeljarstvu in gozdarstvu ter večletnih okrasnih rastlin: dvakrat letno v času vegetacije (pri vinogradništvu še tretjič v skladišču);
- pridelava sadilnega materiala vrtnin in enoletnih okrasnih rastlin, vključno z okrasnimi čebulicami in gomolji: enkrat v pridelovalnem ciklusu;
- za certificiran semenski in sadilni material: v skladu s predpisano certifikacijsko shemo.

O opravljenem pregledu uradni preglednik sestavi zapisnik oziroma potrdilo o zdravstveni ustreznosti pregledanih rastlin.

Če uradni preglednik med pregledi ugotovi, da registrirani imetnik ne izpolnjuje predpisanih obveznosti, opozori imetnika na nepravilnosti in mu določi rok za odpravo pomanjkljivosti. Če teh imetnik ne odpravi v določenem roku, ga pristojni inšpektor lahko kaznuje za prekršek in predlaga UVHVVR njegov izbris iz registra oziroma razveljavitev dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov.

Če uradni preglednik med pregledi ugotovi, da rastline in rastlinski proizvodi pomenijo nevarnost za širjenje škodljivih organizmov, oziroma, da niso izpolnjeni predpisani pogoji za njihovo premeščanje, je dolžan izvesti sledeče postopke:

- določi način zavarovanja rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov ter preprečitve stika z drugimi rastlinami, rastlinskimi proizvodi in nadzorovanimi predmeti,
- zabeleži ugotovitve in način ukrepanja,
- z nepravilnostmi seznani imetnika in
- obvesti UVHVVR in pristojnega fitosanitarnega ali gozdarskega inšpektorja, ki lahko odredi ukrepe v skladu z zakonom.

10.9. Registracija pridelovalcev jedilnega krompirja

Krompir okužuje več vrst bolezní in škodljivcev, med katerimi je nekaj zelo nevarnih karantenskih škodljivih organizmov, ki praviloma povzročajo veliko gospodarsko škodo. Med njimi je več bakterijskih, glivičnih in virusnih bolezní, ogorčic in drugih škodljivcev, ki v Sloveniji niso navzoči ali so navzoči le v omejenem obsegu. Ti se k nam zlahka vnesejo s semenskim ali jedilnim krompirjem, zato je potrebno, da so vnos, pridelava in trženje krompirja pod t.i. stalnim fitosanitarnim nadzorom, ki z mehanizmi preprečevanja vnosa in širjenja karantenskih škodljivih organizmov ščiti domačega pridelovalca ter omogoča trženje krompirja doma in na tujem. Pri tem je zelo pomembna sledljivost, s pomočjo katere se pri ugotovljeni okužbi v katerem koli členu verige »od njive do žlice« odkrije izvor in širjenje okužbe ter zadevo pravočasno in učinkovito sanira.

S Pravilnikom o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 120/04, 31/07 in 83/13),

so med drugim predpisane tudi zahteve glede ravnanja z odpadki pri pakiranju, sortiranju in pranju krompirja kot tudi zahteve glede **etiketiranja jedilnega krompirja**.

15. člen navedenega pravilnika tako določa, da mora biti vsaka enota pakiranja gomoljev jedilnega krompirja označena z etiketo, na kateri so vsaj naslednji podatki:

- registrska številka uvoznika ali distributerja;
- poreklo (država porekla oziroma območje pridelave);
- sorta krompirja;
- količina krompirja;
- oznaka: »NI ZA SADITEV«.

Registrsko številko pridobijo pridelovalci z vpisom v FITO register. Za imetnike, ki pakirajo le lasten pridelek, je dovolj, če za potrebe etiketiranja namesto registrske pridobijo evidenčno številko. Zahtevani podatki na etiketi služijo tako fitosanitarnim organom pri sledenju pošiljk krompirja kot tudi zaščiti potrošnika.

10.10. Registracija dodelovalcev lesenega pakirnega materiala

Lesen pakirni material se uporablja v mednarodnem prometu za pakiranje, prevoz ali podporo blaga: palete, paletni zaboji, zaboji za pakiranje, koluti, podporni les, distančniki, nosilci, paletni okvirji, ...). Običajno je narejen iz manjvrednega in neobdelanega lesa, zato lahko širi škodljive organizme, tudi karantenske.

Z namenom preprečevanja širjenja škodljivih organizmov preko lesenega pakirnega materiala je Mednarodna konvencija za varstvo rastlin IPPC leta 2002 sprejela Mednarodni standard za fitosanitarne ukrepe št. 15 (ISPM-15), ki določa, da mora biti lesen pakirni material, ki se uporablja v mednarodnem prometu, ustrezno toplotno ali kemično obdelan in ustrezno označen, obdelovalec pa za te namene registriran pri pristojnih organih.

Države, ki so pristopile k omenjenemu standardu, zahtevajo pri uvozu kateregakoli blaga, ki vsebuje lesen pakirni material, da so zanj izpolnjene zahteve v skladu s standardom. **Registracija dodelovalcev lesenega pakirnega materiala je torej potrebna za izvajanje standarda in omogoča izvoz lesenega pakirnega materiala v države, ki to zahtevajo oziroma so k standardu pristopile.**

Standard ISPM-15 je v slovensko nacionalno zakonodajo prenešen s *Pravilnikom o fitosanitarnih zahtevah za lesen pakirni material v mednarodnem prometu* (Uradni list št. 108/04, 21/07, 101/10 in 62/14). Pravilnik določa pogoje za registracijo in njen postopek. Za registracijo mora biti obrat **ustrezno tehnično in kadrovsko opremljen, vloga pa se vloži pri UVHVVR na predpisanih obrazcih 1 in 2 vloge za vpis v FITO-register. Vlogi je potrebno priložiti:**

- podpisano izjavo obrata na obrazcu 3 iz priloge pravilnika o lesenem pakirnem materialu,

- izpolnjen vprašalnik o tehnični opremljenosti obrata na obrazcu 4 iz priloge pravilnika o lesenem pakirnem materialu,
- kopijo pogodbe, v primeru da obratu ustrezno opremo za posebno obdelavo lesenega pakirnega materiala zagotavlja druga pravna ali fizična oseba (podizvajalec).

Obrazci za registracijo in vprašalnik o tehnični opremljenosti so na voljo pri UVHVVR in na njeni spletni strani. Za vlogo ni potrebno plačati upravne takse.

V postopku uradne potrditve je strokovno in tehnično usposobljenost obrata potrebno preveriti. To opravlja Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, Ljubljana, ki je pooblaščen organ za potrjevanje v skladu z zgoraj navedenim pravilnikom. Za uradno potrjevanje je potrebno plačati pristojbino.

Po končanem postopku uradne potrditve UVHVVR izda odločbo, s katero se obrat registrira in pridobi dovoljenje za posebno obdelavo lesenega pakirnega materiala in uporabo uradne oznake.

11. RASTLINSKI POTNI LIST

Sistem izdajanja rastlinskih potnih listov na skupnem evropskem trgu nadomešča sistem izdajanja fitosanitarnih spričeval, ki znotraj EU od leta 1993 niso več potrebna. Rastlinski potni list tako v bistvu nadomešča omenjena spričevala, le da ga poleg uradne osebe lahko izdaja tudi registrirani imetnik rastlin sam, a pod uradnim nadzorom.

Rastlinski potni list je od vstopa v EU tudi v Sloveniji torej dokument v najširšem smislu besede, ki spremlja predpisane rastline in rastlinske proizvode pri njihovem premeščanju znotraj evropskega trga. Potrjuje, da rastline izpolnjujejo zahteve zdravstvenega varstva rastlin v skladu s fitosanitarnimi predpisi, nadzornim organom pa omogoča sledljivost blaga.

Rastlinski potni listi se izdajajo za rastline in rastlinske proizvode s seznama V.A Direktive sveta 200/29/ES ter za nekatere rastline in rastlinske proizvode izven tega seznama, katerih nadzor je reguliran s posebnimi predpisi Evropske unije (Odločbe oziroma Izvedbeni sklepi Evropske komisije o nujnih ukrepih).

11.1. Uradna etiketa in spremna listina

Rastlinski potni list je lahko enodelen ali sestavljen. Enodelen rastlinski potni list predstavlja uradna etiketa, ki vsebuje vse predpisane podatke. Pri sestavljenem rastlinskem potnem listu pa je vsebina porazdeljena med uradno etiketo in spremno listino, pri čemer je na etiketi le del predpisanih podatkov (prvih 5), na spremni listini pa morajo biti vsi predpisani podatki.

Uradna etiketa mora izpolnjevati naslednje zahteve:

- nameščena mora biti bodisi na posamezno rastlino, snop rastlin, rastlinski proizvod ali nadzorovan predmet, bodisi na njihovo embalažo ali prevozno sredstvo,
- nameščena mora biti na način, ki onemogoča ponovno uporabo;
- ne sme biti že uporabljena;
- izdelana mora biti iz primerne materiala glede trpežnosti, vodoodpornosti in drugih okoljskih vplivov (UV žarki), v kolikor je izpostavljena vplivom iz okolja.

Za uporabo samolepilnih uradnih etiket mora upravičenec pridobiti dovoljenje UVHVVR, s katerim se določijo pogoji njihovega izdajanja. Pri izdajanju samolepilnih etiket je namreč potrebno poskrbeti za kvaliteto lepljenja, ki onemogoča njihovo ponovno uporabo (da se jih ne da odstraniti, ne da bi se pri tem poškodovale), ter za izdajanje sestavljenega rastlinskega potnega lista, to je spremne listine, ki prejemniku omogoča obvezno hranjenje.

Spremna listina je lahko vsak dokument, ki se običajno uporablja v trgovske namene (dokazilo o sortnosti, kakovosti, dobavnica, račun) in je priložen prevoznemu sredstvu. Spremna listina je lahko ena sama, tako da se nanaša na različne uradne etikete v pošiljki, izdane za različne vrste rastlin ali poreklo rastlin. Če so podatki o rastlinskem potnem listu samo na računu, mora le ta spremljati (potovati) s pošiljko in se ne sme izdati naknadno.

Za rastline s Seznama V.A.I/1, ki predstavljajo večje fitosanitarno tveganje in so tudi gospodarsko bolj pomembne, velja še dodata zahteva glede oblike in namestitve rastlinskega potnega lista, in sicer mora biti uradna etiketa nameščena na vsako posamezno rastlino ali sveženj oziroma na najmanjšo možno enoto pakiranja, namenjeno prodaji na drobno.

Prav tako se lahko za posamezno skupino rastlin določi enotna namestitev in izgled rastlinskega potnega lista. To še posebej velja za certificiran semenski in sadilni material, pri premeščanju katerega je potrebno spoštovati predpise s področja trženja semenskega materiala kmetijskih rastlin in gozdnega reprodukcijskega materiala. V Sloveniji imamo enoten izgled etiket za krompir, vinsko trto in seme kmetijskih rastlin.

Rastlinski potni list mora vsebovati naslednje predpisane podatke:

1. oznako **"Rastlinski potni list EU"**;
2. oznako kode države **"SI"**;
3. oznako "Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano – Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin" ali "razpoznavno kodo **"MKGP-UVHVVR"**";
4. **registrsko številko imetnika**;
5. **individualno serijsko** ali tedensko ali zbirno številko; to je lahko individualna serijska številka uradne etikete, številka tedna pridelave, zbirna številka računa, dobavnice, zavarovanega prostora, parcele, partije, ..., ki omogoča sledljivost z identifikacijo izvora pošiljke znotraj enega pridelovalca še bolj natančno, kot to omogoča registrska številka;
6. **botanično ime** (latinsko ime rodu in vrste ali križanca);
7. **količino**, ki jo rastlinski potni list pokriva; v primeru sestavljenega RPL je na spremni listini navedena skupna količina iz vseh uradnih etiket ter količina, ki jo pokriva posamezna uradna etiketa;
8. v primeru pošiljke, ki je namenjena v določeno varovano območje: **razločno oznako "ZP" in kodo** namembnega varovanega območja ali škodljivega organizma s Seznamov varovanih območij, za katere pošiljka izpolnjuje pogoje (na primer: za varovano območje hruševega ožiga se uporabi oznaka ZP-b2 ali za določeno varovano območje v Italiji se uporabi oznaka ZP-I);
9. v primeru pošiljke, za katero je potrebno izdati nadomestni potni list: **razločno oznako "RP" in registrsko številko izdajatelja prvotnega rastlinskega potnega lista**; izdajatelj lahko za namene varovanja poslovne tajnosti namesto registrske številke izdajatelja prvotnega rastlinskega potnega lista uporabi svoje kodne oznake dobaviteljev, za katere vodi evidenco in kar mora predhodno odobriti UVHVVR v dovoljenju za izdajo rastlinskih potnih listov;
10. v primeru, da je poreklo rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov v tretji državi: **ime države porekla**.

Če rastlinski potni list predstavlja samo uradna etiketa, morajo biti na njej navedeni vsi predpisani podatki. Seveda podatke iz 8. – 10. točke navedemo, kadar je to ustrezno. V tem primeru spremna listina ni potrebna, se pa običajno vseeno izda.

Če pa je rastlinski potni list sestavljen iz uradne etikete in spremne listine, morajo biti na uradni etiketi navedeni vsaj podatki iz točk 1. do 5., v spremni listini pa vsi podatki.

V primeru rastlinskega potnega lista za uradno potrjen semenski material je v Sloveniji namesto MKGP-UVHVVR v 3. točki naveden imenovani organ za potrjevanje, ki ima pooblastilo za izdajo rastlinskih potnih listov (na primer KIS ali IHP).

V primeru rastlinskega potnega lista, ki se izda za uvožene rastlin in zamenjuje fitosanitarno spričevalo, pa le tega izda fitosanitarni inšpektor na predpisanem obrazcu, ki spremlja pošiljko do uvoznika.

Nekaj praktičnih primerov rastlinskih potnih listov in njihovega združevanja z etiketo dobavitelja:

1. Primer: Enodelni rastlinski potni list, združen z etiketo dobavitelja (podatki rastlinskega potnega lista so s črto ločeni od preostalih podatkov etikete dobavitelja):

1. Rastlinski potni list EU	3. MKGP-UVHVVR	2/4. SI -301526
6. Bot. ime: Malus domestica	7. KOLIČINA: 1	5. Serija: 1/25
Sorta: Gloster	Podlaga: M9	Partija: NK1
Kategorija: CAC	Datum izdaje:	'EU kakovost'

2. Primer: Dvodelni rastlinski potni list, združen z etiketo dobavitelja:

ETIKETA

Prednja stran	1. Rastlinski potni list EU	2. SI	3. MKGP-UVHVVR	4. Reg. št.: 901523	5. Zbirna št.: 21/2004#
Zadnja stran	'EU kakovost'	Partija: 231	Bot. ime:	Sorta:	 Datum izdaje: 10.05.2015 Dobavitelj: Sadika d.o.o., Vrtovje Zeleni gaj 7

#Zbirna številka: številka računa ali dobavnice, kot spremnega dokumenta, na katerem so ostali podatki (dopisana ročno na etiketo). Podatek omogoča sledljivost po evidencah pridelovalca.

Direktiva določa, da so drugi podatki lahko navedeni na rastlinskem potnem listu, če so jasno ločeni od predpisanih podatkov (npr. napisani pod črto ali na hrbtno stran etikete). To so lahko **podatki, ki so predpisani za etiketo dobavitelja** v skladu s predpisi, ki urejajo trženje semenskega materiala kmetijskih rastlin in gozdnega reprodukcijskega materiala, ali drugi komercialni podatki, namenjeni dodatni informiranosti kupcev (npr. navodila za sajenje, čas cvetenja ali zorenja, sortne značilnosti,).

SPREMNA LISTINA

Sadika d.o.o., Vrtovje	
Zeleni gaj 7	
Reg. št.: 901523	Datum: 10.05.2015
Dobavnica št. 21/2004 [#]	
Prejemnik: Samo Podjetnik, Log	
*Sadike paprike (<i>Capsicum a.</i>) Bianca	500 kos
*Sadike paprike (<i>Capsicum a.</i>) Šorokšari	500 kos
*Sadike paradižnika (<i>Lycopersicon e.</i>) Baron	250 kos
*Sadike pora (<i>Allium porrum</i>) Elefant	560 kos
*Sadike solate (<i>Lactuca sativa</i>) Leda	780 kos
*Seme okrasnih sončnic	250 g
Seme okrasnih aster - mešanica	250 g
Rastni substrat 50l	20 kos
*Rastlinski potni list EU; SI; MKGP-UVHVVR	

Seznam rastlin, za katere je znotraj EU potrebno izdajati rastlinske potne liste oziroma etikete dobavitelja, so navedene v Dodatku 3.

11.2. Dovoljenje za izdajo rastlinskih potnih listov

Rastlinske potne liste lahko izdaja imetnik sam, če za to pridobi ustrezno dovoljenje UVHVVR na podlagi izpolnjevanja naslednjih pogojev:

- da ima **veljavno odločbo o vpisu v FITO-register** in dodeljeno registrsko številko;
- da ima ustrezno **odgovorno osebo** za zdravstveno varstvo rastlin, ki si je pridobila potrdilo o temeljnem znanju iz zdravstvenega varstva rastlin;
- da ima zapisnik pristojnega inšpektorja o izpolnjevanju **obveznosti, ki izhajajo iz registracije**, ter pogojev glede **ustreznosti predlogov rastlinskih potnih listov** (vrste, oblike in vsebine), katerih vzorce pristojnemu inšpektorju predloži na vpogled;
- da **podpiše izjavo na vlogi** za pridobitev dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov, da je pripravljen in sposoben izpolniti obveznosti pri izdajanju rastlinskih potnih listov.

Imetnik vlogo za pridobitev dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov vloži pri UVHVVR na obrazcih 4 in 5, ki so dostopni pri UVHVVR in na njeni spletni strani. Za vlogo ni potrebno plačati upravne takse.

V postopku izdaje dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov UVHVVR preveri izpolnjevanje predpisanih pogojev. Od izvajalca usposabljanja po uradni dolžnosti pridobi potrdilo o temeljnem znanju zdravstvenega varstva rastlin za odgovorno osebo ter zapisnik pristojnega inšpektorja. Potrdilo o temeljnem znanju mora imetnik predložiti v roku 1 leta po pridobitvi dovoljenja.

Ob izpolnjevanju vseh predpisanih pogojev UVHVVR izda upravičencu dovoljenje za izdajo rastlinskih potnih listov, v katerem so navedene vrste rastlinskih potnih listov, ki jih upravičenec lahko izdaja, rastline, za katere jih lahko izdaja, ter morebitni dodatni pogoji. Če upravičenec želi kasneje razširiti dovoljenje za druge vrste rastlin, mora pri UVHVVR vložiti dopolnilno vlogo.

Dovoljenje se lahko tudi razveljavi, in sicer:

- na zahtevo upravičenca, če ta preneha pridelovati, predelovati ali distribuirati rastline, za katere se zahteva RPL oziroma se s to dejavnostjo ne namerava ukvarjati vsaj nekaj naslednjih let. Upravičenec pošlje predlog za razveljavitev na UVHVVR;
- po uradni dolžnosti na predlog inšpektorja, če ta na podlagi pregleda ugotovi, da je upravičenec prenehal izpolnjevati pogoje za izdajanje rastlinskih potnih listov ali da ne izpolnjuje predpisanih obveznosti ali če onemogoča fitosanitarni pregled.

11.3. Vrste rastlinskih potnih listov

Vrste rastlinskih potnih listov so naslednje:

- rastlinski potni list,
- nadomestni rastlinski potni list z oznako RP,
- rastlinski potni list za varovana območja z oznako ZP.

Kadar je rastlinski potni list nadomestni in je namenjen v varovano območje, mora združevati oznaki RP in ZP.

I. Rastlinski potni list se praviloma izda pred premeščanjem rastlin, ki jih (še) ne spremlja rastlinski potni list, in sicer:

- za prvo premeščanje rastlin z mesta pridelave ali
- za nadaljnjo distribucijo uvoženih rastlin s Seznamom V.A.I, ki jih v času uvoza praviloma spremlja fitosanitarno spričevalo.

Izjemoma se tak običajni rastlinski potni list izda tudi za pošiljko, ki jo že spremlja rastlinski potni list, če se je ta zadrževala na mestu pridelave prejemnika pošiljke toliko časa, da lahko rečemo, da gre za nadaljnje gojenje rastlin ali spremembo mesta pridelave ali spremembo vzgojne stopnje rastlin.

Za nadaljnje gojenje rastlin se **lahko** upošteva obdobje 2 tednov aktivne rasti v zavarovanih prostorih ali obdobje 4 tednov aktivne rasti na prostem.

Za nadaljnje gojenje rastlin se **mora** upoštevati:

- saditev, presajanje, cepljenje ter ukoreninjenje rastlin ali
- aktivna rast v zavarovanih prostorih v obdobju več kot 4 tednov ali
- aktivne rasti na prostem po 12 tednih ali
- če so rastline izpostavljene nevarnosti okužbe s ŠO s seznamov (v primeru, da je na mestu pridelave navzoč ŠO s seznamov).

II. Nadomestni rastlinski potni list se izda pred premeščanjem pošiljke, ki jo že spremlja rastlinski potni list, in sicer:

- če se le-ta razdeli v več različnih posamičnih pošiljk ali iz njih sestavi;
- če se le-ta premešča nespremenjena naprej, pa želi njen lastnik sam izdati rastlinski potni list z namenom varovanja poslovne tajnosti;
- če je prišlo do spremembe zdravstvenega stanja rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, pod pogojem, da je opravljen zdravstveni pregled.

III. Rastlinski potni list za varovana območja se izda za pošiljko, ki je namenjena v varovano območje ali pred premeščanjem pošiljke znotraj varovanega območja, priznanega za določen škodljivi organizem. V primeru, da pošiljka le potuje skozi varovano območje ali da izhaja iz njega in je namenjena drugam, se izda običajni rastlinski potni list, pod pogojem, da ni nevarnosti za širjenje škodljivih organizmov, relevantnih za ta varovana območja.

Imetnik rastlin mora izdajanje te vrste rastlinskih potnih listov obvezno predhodno najaviti uradnemu pregledniku, in sicer to stori že v prijavi letne pridelave.

11.4. Izdajanje rastlinskih potnih listov

Rastlinski potni list se mora izdati za rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete

s Seznama V.A, ki je glede na fitosanitarno nevarnost razdeljen na zelo rizične in malo manj rizične rastline, in sicer:

- če gre za pošiljke rastlin s Seznamov V.A.I./1 in V.A.II./1 (za varovana območja), mora **rastlinski potni list spremljati pošiljke do končnega prejemnika.**
- če gre za pošiljke rastlin, s Seznamov V.A.I./2 in V.A.I/3 ter V.A.II./2 (za varovana območja), **mora rastlinski potni list spremljati pošiljke le do tržnih pridelovalcev.**

Rastlinske potne liste izdajajo za pridelane ali predelane rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete s seznamom V.A, ki so fitosanitarno pregledani v skladu s prejšnjim členom:

- registrirani imetniki, če imajo za to dovoljenje UVHVVR, ali
- izvajalci javnih pooblastil iz 68. člena ZZVR-1, ali
- UVHVVR, v primeru, da imetniki ne pridobijo ali ne morejo pridobiti dovoljenja za izdajo rastlinskih potnih listov.

Rastlinski potni list se v skladu z zgoraj navedenimi kriteriji izda tudi za rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete s Seznamom V.A, kadar se le-te vnašajo iz tretjih držav in se premeščajo naprej. V tem primeru se na vstopnem mestu opravi fitosanitarni pregled, fitosanitarni inšpektor zadrži fitosanitarno spričevalo in za pošiljko izda rastlinski potni list. V primeru, da je namembno mesto v Republiki Sloveniji in se pošiljka ne deli ali sestavlja, lahko fitosanitarni inšpektor dovoli premeščanje pošiljke iz prejšnjega odstavka v notranjost države s fitosanitarnim spričevalom, na katerem je navedeno, da nadomešča rastlinski potni list. Če prejemnik pošiljko naprej deli ali sestavlja v nove pošiljke, mora za njih izdati svoj rastlinski potni list.

Za rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete, ki niso razvrščeni na Seznam V.A, se rastlinski potni listi praviloma ne smejo izdajati, razen če je tako določeno z drugimi predpisi o zdravstvenem varstvu rastlin (Odločbe oziroma Izvedbeni sklepi Komisije o nujnih ukrepih).

Glej tudi Dodatek 3: Rastline, ki jih mora pri premeščanju ali trženju v EU spremljati RPL oz. etiketa dobavitelja (razen za varovana območja, kjer je seznam samo za Slovenijo).

Pred izdajo rastlinskega potnega lista je potrebno poskrbeti, da so izpolnjeni pogoji za njegovo izdajo. Rastlinski potni list se sme izdati, če rastline, rastlinski proizvodi in nadzorovani predmeti ter njihov rastni substrat izpolnjujejo sledeče pogoje:

- da niso okuženi s škodljivimi organizmi s Seznamov I.A in II.A,
- da izpolnjujejo posebne fitosanitarne zahteve s Seznamom IV.A.II,
- da izpolnjujejo zahteve iz Odločb oziroma Izvedbenih sklepov Komisije o nujnih ukrepih glede posameznih škodljivih organizmov.

Pri premeščanju v varovano območje morajo rastline, rastlinski proizvodi in nadzorovani predmeti ter njihov rastni substrat poleg zgoraj navedenih pogojev izpolnjevati še naslednje:

- da niso okuženi s škodljivimi organizmi s Seznamov I.B in II.B, za katere so bila posamezna varovana območja priznana ter

- da izpolnjujejo posebne fitosanitarne zahteve s Seznamom IV.B, za katere so bila posamezna varovana območja priznana.

Za zagotavljanje zgoraj naštetih pogojev se morajo opravljati redni zdravstveni pregledi rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov. Opravljati jih morajo registrirani imetniki oziroma njihove odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin in v okviru fitosanitarnih pregledov tudi pristojni uradni pregledniki oziroma fitosanitarni inšpektorji.

Pri izdajanju rastlinskih potnih listov se lahko uveljavljajo tudi nekatere izjeme, kadar gre za prodajo končnemu uporabniku:

1. Brez rastlinskega potnega lista se lahko premeščajo rastline, rastlinski proizvodi in nadzorovani predmeti s Seznamom V.A.I, ki jih premeščajo pridelovalci oziroma predelovalci, za katere ni obvezen vpis v register (»majhni pridelovalci«).
2. Brez rastlinskega potnega lista se lahko premeščajo **plodovi** *Poncirus* L., *Fortunella* L. in *Citrus* s peclji in listi **iz 1. točke Seznama V.A.I** ter rastline, rastlinski proizvodi in nadzorovani predmeti iz **2. in 3. točke Seznama V.A.I**, ki jih premeščajo registrirani pridelovalci oziroma predelovalci rastlin za saditev, pod pogojem, da:
 - jih premeščajo pridelovalcem, ki niso tržni pridelovalci, na lokalnem trgu oziroma
 - da imajo rastline pripravljene za prodajo končnemu uporabniku (pakirane in označene za končno porabo), če jih premeščajo k pravnim osebam ali tržnim pridelovalcem ali k osebam, ki niso na lokalnem trgu.
3. Registriranim imetnikom, ki se ukvarjajo z distribucijo oziroma s prodajo na drobno ali skladiščenjem rastlin s seznamom V.A, ki so že tako opremljene z rastlinskimi potnimi listi, da so pripravljene za prodajo končnemu uporabniku, ni potrebno izdati nadomestnih rastlinskih potnih listov, če jih premeščajo k pridelovalcem, ki niso tržni pridelovalci, na lokalnem trgu.

Za rastline iz **2. in 3. točke Seznama V.A** ni potrebno izdati rastlinskih potnih listov, če so rastline in rastlinski proizvodi dodelani in pripravljeni za prodajo končnemu uporabniku (pakirani v vrečke, ovojne, zabojčke za kočno porabo) pod pogojem, da pristojni uradni organi države članice zagotovijo, da je njihova pridelava jasno ločena od pridelave drugih proizvodov (npr. od merkantilne pridelave plodov ali od rastlin za saditev, namenjenih profesionalnim kupcem). Enota pridelave rastlin za saditev je lahko fizično ali časovno ločena od pridelave merkantilnega pridelka, ki lahko širi iste škodljive organizme.

11.5. Obveznosti pridelovalcev pri izdaji rastlinskih potnih listov

Imetniki rastlin, ki izdajajo rastlinske potne liste, morajo poleg obveznosti, ki izhajajo iz registracije, zagotavljati izvajanje sledečih obveznosti:

- poskrbeti za izdajo rastlinskih potnih listov v skladu s predpisi;
- **izpolnjevati rastlinske potne liste** v skladu s predpisano vsebino in oznakami;

-
- **poskrbeti za namestitvev** rastlinskih potnih listov na način, ki onemogoča njihovo ponovno uporabo (posebno lepilo za samolepilne etikete, ki se strgaj pri poskusu odstranitve, na jutaste vreče se etikete prišije in ne lepi, ...);
 - **prijaviti pristojnemu inšpektorju oziroma uradnemu pregledniku vse spremembe** glede vrste, oblike in vsebine rastlinskih potnih listov, najmanj 14 dni pred nameravano spremembo;
 - **obveščati** pristojnega inšpektorja oziroma uradnega preglednika v predpisanih rokih o nameravanem premeščanju rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov v **varovano območje**;
 - **3 leta hraniti listine** in voditi evidenco glede izdaje vseh vrst rastlinskih potnih listov;
 - v primeru odsotnosti odgovorne osebe za zdravstveno varstvo rastlin **zagotoviti drugo odgovorno osebo** za zdravstveno varstvo rastlin. Če gre za odsotnost, daljšo od enega tedna, mora odgovorna oseba za zdravstveno varstvo rastlin s pisnim pooblastilom imenovati drugo osebo, ki bo opravljala naloge v njenem imenu. Za odsotnost, daljšo od enega meseca, pa mora upravičenec zagotoviti drugo odgovorno osebo za zdravstveno varstvo rastlin, ki mora izpolnjevati vse predpisane pogoje, in o tem obvestiti pristojnega uradnega preglednika.

Če upravičenec pri izdajanju rastlinskih potnih listov krši zgoraj navedene obveznosti, mu **pristojni inšpektor lahko odredi enega ali več sledečih ukrepov**:

- prepove premeščanje rastlin, ki ne izpolnjujejo predpisanih pogojev;
- odredi ustrezno tretiranje pošiljk, kadar je to možno;
- odredi odstranitev samo okuženih delov pošiljke, če ni nevarnosti za širjenje škodljivih organizmov;
- odredi, da pošiljke ni dovoljeno prepustiti prevozniku oziroma osebi, ki rastline premeščajo, dokler ni zaključen fitosanitarni pregled oziroma niso znani rezultati preiskav in uradnih testov;
- dovoli premeščanje rastlin (razen semena in rastlin za saditev) v primeru blage okužbe s škodljivimi organizmi, na območja, na katerih ne predstavljajo nevarnosti za širjenje škodljivih organizmov oziroma na mesta industrijske predelave, pod njegovim nadzorom;
- odredi uničenje pošiljk ter rastlin, če obstaja nevarnost širjenja škodljivih organizmov oziroma če niso izpolnjeni predpisani pogoji;
- začasno prepove dejavnosti pridelovalca oziroma predelovalca (v celoti ali deloma) in izdajo rastlinskih potnih listov, dokler se ne ugotovi, da je nevarnost za širjenje škodljivih organizmov odpravljena;
- prepove izdajo rastlinskih potnih listov v primeru, da niso izpolnjeni pogoji za njihovo izdajo;
- predlaga UVHVVR, da v primeru večkratnih kršitev oziroma prenehanju izpolnjevanja predpisanih pogojev razveljavi dovoljenje za izdajo rastlinskih potnih listov;
- odredi, da se nepravilnosti in pomanjkljivosti odpravijo v določenem roku.

11.6. Obveznosti kupcev rastlin glede rastlinskih potnih listov

Tudi kupci, ki prejmejo rastline, opremljene z rastlinskimi potnimi listi, imajo določene obveznosti glede hranjenja prejetih rastlinskih potnih listov. Če pristojni inšpektor oziroma uradni preglednik pri izvajanju nadzora pri njih ugotovi navzočnost škodljivega organizma, ali ga o tem kupci celo sami obvestijo, je tak dokument dokaz o izvoru okuženih oziroma napadenih rastlin, ki služi pristojnemu inšpektorju oziroma uradnemu pregledniku pri nadaljnjem ugotavljanju vira okužbe in njenem morebitnem širjenju.

Seveda se dolžnost hranjenja rastlinskih potnih listov ne more naložiti vsem državljanom RS. Predpisi k temu zavezujejo le tiste kupce oziroma prejemnike, ki se ukvarjajo s tržno pridelavo oziroma predelavo ali nadaljnjo distribucijo prejetih rastlin, ki jih spremljajo rastlinski potni listi. To so na primer tržno usmerjeni pridelovalci sadja, grozdja, vrtnin, okrasnih rastlin, jedilnega krompirja ipd, lastniki gozdov in trgovci, ki izdajajo nadomestne rastlinske potne liste. Ti morajo hraniti vse vrste prejetih rastlinskih potnih listov najmanj eno leto. V primeru, da rastlinski potni list sestavljata uradna etiketa in spremna listina, je potrebno hraniti samo spremno listino.

Glej tudi dodatek 3: Rastline, ki jih mora pri premeščanju ali trženju v EU spremljati RPL oz. etiketa dobavitelja (razen za varovana območja, kjer je seznam samo za Slovenijo).

11.7. Zahteve glede označevanja jedilnega krompirja

Predpakiran krompir mora biti označen v skladu s Pravilnikom o splošnem označevanju predpakiranih živil (Uradni list RS, št. št. 50/04, 58/04, 43/05, 64/05, 83/05, 115/05, 118/07, 45/08-ZKme-1, 6/14 in 36/14), ki določa, da mora označba vsebovati naslednje podatke:

- ime živila;
- neto količina;
- rok uporabnosti;
- serija (lot) živila;
- posebni pogoji shranjevanja ali pogoji uporabe;
- ime in naslov ali firmo in sedež proizvajalca ali tistega, ki živilo pakira, ali prodajalca, ki mora imeti sedež v EU;
- podatek o kraju porekla, če bi izpustitev tega podatka lahko zavedla končnega potrošnika glede pravega porekla živila.

Pravilnik o splošnem označevanju živil, ki niso predpakirana (Uradni list RS, št. 28/2004, 10/05, 57/05, 115/06 in 45/08-ZKme-1) predpisuje, da mora označba na nepredpakiranem živilu vsebovati naslednje podatke:

- ime: krompir;
- ime ali poslovno ime proizvajalca ali trgovsko ime oziroma blagovno znamko živila;
- kraj porekla ali država izvora, če bi izpustitev tega podatka lahko zavedla potrošnika glede pravega izvora ali porekla živila;
- kategorija oz. razred živila, kolikor se živilo v to razvršča.

S Pravilnikom o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 120/04, 31/07 in 83/13), so med drugim predpisane tudi zahteve glede etiketiranja jedilnega krompirja. Vsaka enota pakiranja gomoljev jedilnega krompirja označena z etiketo, na kateri so vsaj naslednji podatki:

- registrska številka uvoznika ali distributerja;
- poreklo (država porekla oziroma območje pridelave);
- sorta krompirja;
- količina krompirja;
- oznaka: »NI ZA SADITEV«.

Če torej hočemo zadostiti vsem predpisanim zahtevam in se obenem izogniti podvajanju podatkov, **mora etiketa na embalaži jedilnega krompirja vsebovati naslednje podatke:**

- registrska ali evidenčna številka uvoznika ali distributerja (iz FITO registra);
- ime in naslov ali firma in sedež pridelovalca ali tistega, ki krompir pakira, ali prodajalca;
- država porekla;
- ime: krompir;
- sorta krompirja;
- neto količina krompirja;
- rok uporabnosti ter morebitni posebni pogoji shranjevanja;
- kategorija oz. razred živila, kolikor se živilo v to razvršča.
- oznaka: "Ni za saditev";
- označbo serije (lot).

Ostali neobvezni podatki:

Na etiketo se lahko navede tudi druge neobvezne podatke, vendar pod pogojem, da so ti resnični in da ne zavajajo kupca. Neobvezni podatki se lahko označijo v skladu s priporočili OECD standardov, ki so objavljeni na sledeči spletni strani:

http://www.unece.org/trade/agr/standard/potatoes/pot_e.htm

Za jedilni krompir standard kakovosti v Evropski Uniji ni predpisan, zato podatki glede kakovosti niso obvezni.

Označbe na etiketi morajo biti v slovenskem jeziku, na opaznem mestu embalaže, tako da so zlahka vidne, razumljive, nedvoumne, jasno čitljive in neizbrisne ter ne smejo biti skrite, nejasne ali prekinjene z drugim besednim ali slikovnim gradivom.

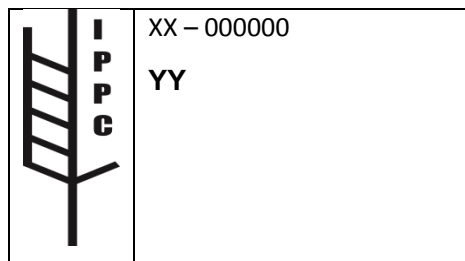
12. Zahteve glede označevanja lesenega pakirnega materiala

V skladu z mednarodnim standardom ISPM-15 mora leseni pakirni material, ki se uporablja v mednarodnem prometu in ki je narejen iz neobdelanega lesa, izpolnjevati naslednje fitosanitarne zahteve za preprečevanje vnosa in širjenja karantenskih škodljivih organizmov:

1. posebna obdelava lesa na enega izmed naslednjih načinov:

- **toplotna obdelava** (npr. v toplotni komori) po postopku z mednarodno oznako **HT**, ki zagotavlja, da se je les segrel po svojem celotnem preseku, vključno s sredico lesa, na najmanj 56 °C za najmanj 30 minut,
- **toplotna dielektrična obdelava** (npr. v mikrovalovni komori) po postopku z mednarodno oznako **DH**, ki zagotavlja, da se je les, katerega najmanjša dimenzija ne presega 20 cm, segrel po svojem celotnem preseku, vključno s površino lesa, na najmanj 60 °C za najmanj eno minuto, pri čemer se mora predpisana temperatura doseči v 30 minutah od začetka tretiranja,
- **zapljinjevanje z metilbromidom – MB** (določeni odmerki pri določeni temperaturi). V EU je uporaba metilbromida prepovedana.

-
2. posebna oznaka na lesu (žig), ki potrjuje posebno obdelavo v skladu s tem standardom; oznaka vključuje simbol IPPC, ISO kodo države (XX), registrsko št. proizvajalca (000000), okrajšavo za način obdelave (YY). Možne okrajšave za obdelavo so: HT-toplotna obdelava, DH-dielektrična obdelava, MB-metilbromid.

Slika 4: Oznaka po ISPM 15, ki mora biti na leseni embalaži vidna, čitljiva, obstojna in neprenosljiva.

3. Za izdelavo lesenega pakirnega materiala se lahko uporabi le beljen les. Dopustni so majhni, med seboj ločeni koščki lubja, če so izpolnjeni naslednji pogoji:
- da niso širši od 3 cm, ne glede na dolžino,
 - če so širši od 3 cm, površina posameznega koščka lubja ne sme presegati 50 cm².

Predpisane zahteve o obdelavi in označevanju ne veljajo za:

- proizvode iz papirja,
- lesene proizvode, tanjše od 6 mm,
- sode za vino in žganje, ki so bili med proizvodnjo izpostavljeni segrevanju,
- darilne škatle za vino, cigare in drugo blago, izdelane iz lesa, ki je obdelan na način, ki ga ohranja nenapadenega s škodljivimi organizmi,
- žagovino, lesne skobljence in lesno volno,
- lesene sestavne dele, ki so trajno pritrjeni na tovorna vozila ali kontejnerje,
- pakirni material, ki je v celoti izdelan iz predelanega lesa (npr. vezan les, iverne plošče, plošče iz štren ali furnir) ali izdelan s pomočjo lepila, toplote ali pritiska oziroma tretiran v skladu z uradno odobrenimi postopki za uničevanje, odstranitev ali sterilizacijo škodljivih organizmov,
- lesen pakirni material, ki je v obtoku znotraj EU.

III. POSEBNI DEL ZDRAVSTVENEGA VARSTVA RASTLIN

1. ŠKODLJIVI ORGANIZMI RASTLIN

Kadar govorimo o škodljivih organizmih v kmetijski pridelavi, mislimo predvsem na tiste organizme, ki se v agroekosistemi prehranjujejo z gojenimi rastlinami in povzročajo ob večjih pojavih gospodarsko škodo z zmanjšanjem količine oziroma kakovosti pridelka. Človek skuša z različnimi metodami preprečiti škodljivo delovanje fitofagih organizmov, zato pri intenzivni pridelavi uporablja kemična sredstva za varstvo rastlin. Še posebej je narasla uporaba insekticidov kot najbolj strupenih med njimi, zato se z integrirano pridelavo zadnja desetletja trudijo zmanjšati uporabo fitofarmacevtskih sredstev (Vrabl, 1992).

Glede na oblike obvladovanja lahko govorimo o treh kategorijah škodljivih organizmov:

1. Gospodarski škodljivi organizmi, za obvladovanje katerih poskrbi imetnik rastlin sam ob pomoči javne službe za zdravstveno varstvo rastlin (zlasti prognostične službe).
2. Nekarantenski nadzorovani škodljivi organizmi, za katere pod uradnim nadzorom poskrbi pridelovalec semenskega in sadilnega materiala sam pod uradnim nadzorom fitosanitarne službe.
3. Karantenski škodljivi organizmi, za katere uradne ukrepe odredi fitosanitarni inšpektor, izvrši pa jih imetnik rastlin pod uradnim nadzorom.

Vse tri kategorije se lahko preslikamo tudi na področje gozdarstva, le da tam za gospodarsko škodljive organizme poskrbi javna gozdarska služba.

V tem poglavju govorimo zlasti o karantenskih škodljivih organizmih, omenjamo pa tudi nekarantenske nadzorovane škodljive organizme, saj se oboji pojavljajo na istih rastlinah.

1.1. Gospodarski škodljivi organizmi

Osnovno vodilo varstva rastlin pred gospodarsko škodljivimi organizmi v integrirani pridelavi je, da k uporabi kemičnih ali drugih sredstev preidemo šele, ko je presežen prag škodljivosti za gojene rastline. **Gospodarski prag škodljivosti ali kritično število** je v nekem kraju ugotovljena populacija nekega organizma, ki povzroči tako veliko škodo, kot znašajo stroški zatiranja (Milevoj, 1994). Ta definicija drži za gospodarske škodljive organizme, ki so pri nas navzoči in se glede na klimatske in druge dejavnike redno pojavljajo (npr. jablanov škrlup, peronospora vinske trte, kromirjeva plesen). Za tovrstne organizme se določi kritično število ali gospodarski prag škodljivosti.

Kritično število ali gospodarski prag škodljivosti je v nekem kraju ugotovljena populacija nekega organizma, ki povzroči tako veliko škodo, kot znašajo stroški zatiranja. Pri določanju kritičnih števil in njihovi uporabi upoštevamo:

-
- vrsto škodljivih organizmov, starost, razvojni stadij, način razmnoževanja, stopnjo parazitiranosti;
 - sorto, razvojni stadij, prehranjenost rastline;
 - ceno pridelka, stroške zatiranja.

Kritična števila ugotavljamo na podlagi vizualnih pregledov ali s pomočjo raznih naprav (lovne posode, feromoni, luči) in so relativna.

1.2. Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi

Za nekarantenske nadzorovane škodljive organizme predpisi o trženju semenskega in razmnoževalnega materiala ne določajo kritičnega števila ali gospodarskega praga škodljivosti, ampak opredeljujejo, da jih sme **biti na rastlinah tako malo število kot je le mogoče**. Države članice vsaka po svoje določajo to mejno vrednost: nekatere v odstotkih, druge opisno, večina pa vsebinsko določa, da ne sme biti vidnih znamenj okužbe ali znakov napada škodljivih organizmov.

1.3. Karantenski škodljivi organizmi

Za karantenske škodljive organizme je **kritično število ali gospodarski prag škodljivosti enak nič**. To pomeni, da ukrepamo ob vsaki najdbi organizma, ki je v skladu z EU predpisi opredeljen kot karantenski z uvrstitvijo na sezname direktive 2000/29/ES ali pa nujne ukrepe opredeljujejo odločbe Evropske komisije.

Po zakonu ZZVR-1 je vsak imetnik ali druga oseba, ki sumi na navzočnost karantenskega škodljivega organizma dolžan o tem sumu obvestiti bodisi pooblaščen strokovno institucijo, fitosanitarno oziroma gozdarsko inšpekcijo oziroma Upravo RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Uradne osebe potem po predarku ukrepajo naprej.

Nevarnost vnosa novih oziroma karantenskih škodljivih organizmov se je povečala z vse večjim trgovanjem z rastlinami in rastlinskimi pridelki oziroma proizvodi, ki danes brez težav menjajo države in kontinente. S seboj pa lahko tako blago nosi tudi škodljive organizme, ki v novem okolju nimajo naravnih sovražnikov ali pa so gojene rastline nanje bolj občutljive kot v izvornem okolju.

Še posebej nevarno je trgovanje s sadilnim materialom in semenom rastlin, ker se uporabljajo za sajenje novih nasadov ali posevkov, kjer imajo škodljivi organizmi možnost nadaljnjega razvoja in razmnoževanja. Vlade posameznih držav so zato uzakonile potrebo po preventivnih ukrepih, da nevarnih organizmov sploh ne bi vnesle na svoja ozemlja, zlasti zaradi varovanja interesov svojih pridelovalcev, posredno pa tudi svojega gospodarstva, ki je bilo v preteklosti zaradi množičnega uničenja strateških pridelkov tudi ogroženo.

Značilen primer je bil pojav trtne uši (*Viteus vitifoliae* (Fitch); Insecta: Homoptera: Phylloxeridae), ki je bila zanešena v južno Francijo iz Amerike v 70. letih 19. stoletja, ko so pričeli uvažati ameriške trte. Škodljivec se je hitro razširil po vsej Evropi in povzročil propad mnogih vinogradov, ker je bila evropska trta zanj zelo občutljiva. Tudi na slovenskih tleh so prvi pojav trtne uši zabeležili v Slovenski Istri in na Štajerskem leta 1880 (Valič in Milevoj, 2000). Napad se je na večje razdalje širil predvsem s sadilnim materialom, lokalno pa v vinogradih naokrog napadenega trsa. Preden so s cepljenjem vinske trte rešili problem

velikih gospodarskih škod, so najbolj ogrožene države 3. novembra 1881 podpisale Mednarodno konvencijo o ukrepih, ki jih je treba izvajati proti trtni uši *Phylloxera vastatrix*, ki ji je sledila dodatna konvencija, podpisana v Bernu 15. aprila 1889, in Mednarodna konvencija o varstvu rastlin, podpisana v Rimu, 16. aprila 1929 (Slovenija jo je ratificirala z zakonom leta 2000).

S konvencijami so se ogrožene države pogodile, da je mogoče samo z enakovrednimi ukrepi na ozemlju vseh podpisnic obvladati trtno uš in kasneje druge škodljivce, ki so jih določili kot posebej nevarne. Pri izvajanju ukrepov so organizirale državne službe (v tistih časih poleg državnih uradnikov le še vojska) in s striktnimi ukrepi sekanja okuženih vinogradov in nato s kompenzacijskimi ukrepi razdeljevanja zdravih cepljenih sadik uspele omejiti širjenje in obvladati trtno uš. Trtno uš lahko tako štejemo za prvi organizem na karantenski listi, državno ukrepanje proti njej pa je bilo zasnova fitosanitarnih služb, ki jo ima danes 140 držav, podpisnic konvencije IPPC (International Plant Protection Convention).

Ravno primer trtne uši pa nakazuje nevarnost, ki jo predstavlja škodljivi organizem, če v okolju, kamor je zanesen, nima naravnega sovražnika, ki bi se mu zoperstavljal pri množenju. Za trtno uš ga namreč še do danes niso odkrili. Cepljenje evropskih trt na odporne ameriške podlage je bil več desetletij glavni in najuspešnejši ukrep za zatiranje trtne uši, dokler se ni razvil nov biotip trtne uši. V Avstraliji, Kaliforniji in Italiji zopet potekajo intenzivne raziskave na vzgoji novih, na trtno uš odpornih podlag (Valič in Milevoj, 2000). Opisani 130-letni boj s trtno ušjo, v katerem je bila porabljena velika količina denarja, tako odgovarja na večkrat zastavljeno vprašanje, zakaj je za karantenski škodljivi organizem kritično število enako nič in je prag zatiranja presežen, ko najdemo en sam škodljiv organizem.

Uvrstitev posebej nevarnih škodljivih organizmov na karantenske liste in uvedba uradnega nadzora nad njihovim vnosom na ozemlje države kot tudi **preverjanje domače pridelave sadilnega materiala je prvi preventivni ukrep, ki je nujna podlaga za vsako nadaljnjo integrirano pridelavo**. Čeprav še danes le malo izvajalcev varstva rastlin v Sloveniji povezuje fitosanitarno službo z integriranim varstvom, se je na našem ozemlju, ko je meje varovala še skupna jugoslovanska služba, že jasno opredeljevalo, da je rastlinska karantena kot preventivni ukrep eden od elementov dinamičnega integriranega varstva rastlin (Milošević, 1980).

Z zakonom o zdravstvenem varstvu rastlin in **Pravilnikom** o postopkih za preprečevanje vnosa, širjenja in zatiranje škodljivih organizmov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov je od 8. septembra 2001 slovenska karantenska lista enaka kot v državah članicah EU. Pri opredeljevanju statusa posameznih škodljivih organizmov v Sloveniji so bile upoštevane uvrstitve na jugoslovanske karantenske liste pred spremembo zakonodaje (Pravilnik o zdravstveni kontroli, 1996 in 2000) in dejanska poročila in objave najdb domačih in tujih virov.

Sedanji predpisi določajo vrsto seznamov glede na območje, kamor se rastline oziroma rastlinski proizvodi vnašajo, vsebino seznamov kot tudi ukrepe pri uvozu in premeščanju rastlin in rastlinskih proizvodov ter o nadzoru nad rastlinskimi škodljivimi organizmi.

Preglednica 2: Pregled prilog in seznamov direktive 2000/29/ES, ki se nanašajo na karantenske škodljive organizme in njihov status navzočnosti v Evropski uniji - A1 ali A2. V Sloveniji so nekateri A1 škodljivi organizmi navzoči (*Rhagoletis completa*, *Rhagoletis cingulata*) in obratno, nekateri A2 organizmi niso navzoči (*Globodera pallida*, za katerega je s strani EU priznано tudi varovano območje – status B).

Priloge	Seznami	Karantenska lista
Priloga I	Škodljivi organizmi (ŠO), katerih vnos in širjenje v EU sta prepovedana. Seznam I.A.I: ŠO, ki niso ugotovljeni na ozemlju EU Seznam I.A.II: ŠO, ki so ugotovljeni na delu ozemlja EU Seznam I.B: ŠO, ki so pod nadzorom v določenem varovanem območju EU	A1 A2
Priloga II	ŠO, katerih vnos in širjenje sta prepovedana, če so navzoči na določeni rastlinski vrsti, delu rastline ali rastlinskemu proizvodu. Seznam II.A.I: ŠO, ki niso ugotovljeni na ozemlju EU Seznam II.A.II: ŠO, ki so ugotovljeni na delu ozemlja EU Seznam II.B: ŠO, ki so pod nadzorom v določenem varovanem območju EU	A1 A2
Priloga III	Rastline, rastlinski proizvodi in drugi nadzorovani predmeti, katerih vnos je prepovedan	—
Priloga IV	Posebne zahteve, ki morajo biti izpolnjene za vnos in premeščanje rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov. Seznam IV.A.I: Zahteve pri uvozu v EU Seznam IV.A.II: Zahteve pri pridelavi/predelavi v EU Seznam IV.B: Zahteve za določena varovana območja EU	A1, A2
Priloga V	Rastline, rastlinski proizvodi in drugi nadzorovani predmeti, za katere je obvezen pregled zdravstvenega stanja Seznam V.A: pošiljke ob premeščanju po EU spremlja rastlinski potni list Seznam V.B: pošiljke ob uvozu v EU spremlja fitosanitarno spričevalo	A1, A2

1.4. Škodljivi organizmi kot vektorji

Določeni organizmi imajo poleg lastnosti, da so škodljivi rastlinam, tudi sposobnost, da prenašajo druge škodljive organizme, ki škodljivost na gostiteljski rastlini še povečajo. Take organizme imenujemo **prenašalci ali vektorji**.

Poznan primer so listne uši različnih vrst, ki delajo škodo neposredno s sesanjem rastlin in hkrati prenašajo različne škodljive viruse (npr. črna fižolova uš prenaša viruse na krompirju, sladkorni pesi, fižolu, bobu; hmeljeva uš prenaša patogene viruse na hmelj in nekatere koščičarje, med drugim tudi virus šarke).

Vektorji, ki prenašajo karantenske škodljive organizme, so opisani pri posameznih organizmih v nadaljevanju. Na tem mestu naj omenimo zlasti nekatere pomembnejše:

- vironosne ogorčice Longidoridae, med katerimi so nekatere vrste pomembni fitofagi, ki prenašajo rastlinske viruse pomembne za sadno drevje in vinsko trto,
- bolšice, ki prenašajo fitoplazme sadnega drevja,
- škržatki, ki prenašajo fitoplazme vinske trte,
- hrošči iz rodu *Monochamus*, ki prenašajo borovo ogorčico,
- tobakov ščitkar, ki prenaša viruse na vrtninah in okrasnih rastlinah,
- resarji prenašajo viruse na okrsnih rastlinah,
- listne zavrtalke (*Liriomyza*) na vrtninah,
- škržatki in druge sesajoče žuželke, ki prenašajo bakterijo *Xylella fastidiosa*.

Pri vektorjih je pomemben ukrep njihovo neposredno zatiranje, kadar so na voljo sredstva za tretiranje rastlin (listne uši, bolšice, škržatki, tobakov ščitkar) oziroma preprečevanje širjenja bolezni s karantenskimi oziroma preventivnimi ukrepi (vironosne ogorčice, *Monochamus*, itd.).

Škodljivi organizmi za sadne rastline

Pečkarji

1. Hrušev ožig - *Erwinia amylovora*

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Karantenski škodljivi organizem: jablano, hruško, šmarno hrušico, japonsko kutino, panešpljo, glog, kutino, japonsko nešpljo, nešpljo, stranvezijo, ognjeni trn in jerebiko. Okužuje predvsem rastline iz družine rožnic.

Poti prenosa: Najpogostejši način širjenja bolezni je okužen sadilni material in orodje, zlasti ob rezi. Na velike razdalje se prenaša s pticami selivkami in prometom. Na krajše razdalje pa bolezen prenašajo dež, veter in žuželke.

Opis in gospodarski pomen: Bolezenska znamenja se ponavadi pojavijo v 2-4 tednih po okužbi. Vir okužbe so kapljice izcedka, ki je lahko mlečno bel ali oranžen. Listi na mladem

poganjku ovenijo, se posušijo in potemniijo (pri jablani temno rjave in pri hruški črne barve). Vršiček poganjka se ukrivi kljukasto navzdol kot pastirska palica. Prizadeti poganjki in veje so videti, kot da jih je ožgal plamen. Cvetovi in plodovi ovenijo, se posušijo in potemniijo. Značilno je, da posušeni cvetovi, plodovi in listi ne odpadejo, ampak ostanejo na rastlini tudi pozimi. Bolezen je gospodarsko zelo pomembna za pečkarje in sicer za pridelavo sadik in sadja ter okrasnih grmovnic, saj ne uniči le pridelka v letu okužbe, temveč tudi rastline in s tem vso nadaljnjo pridelavo.

Razširjenost: Bolezen je navzoča na celotnem ozemlju EU z izjemo varovanih območij. Slovenija ima s strani EU priznan status varovanega območja vsaj do leta 2016. Tak status je priznan za celotno ozemlje, razen okuženega območja, kjer se je hrušev ožig **ustalil** tj. Gorenjska, Koroška, Notranjska, Maribor ter občini Lendava in Renče-Vogrsko (južno o hitre ceste H4). Večje izbruhe bakterije na teh območjih beležimo v letih 2003 in 2007. Okužena območja so izvzeta iz varovanega (neokuženega) območja za hrušev ožig. V Sloveniji so kot neokužena (varovana) območja opredeljena vsa območja, kjer se hrušev ožig **ni ustalil**, tj. JV Slovenija, SV Slovenija in pretežni del Primorske, kjer je možna pridelava gostiteljskih rastlin z oznako RPL-ZPb2. Pidelava sadik, podlag in cepičev gostiteljskih rastlin z oznako RPL-ZPb2 je mogoča še v ti. nevtralnih območjih: Dobrova – Polhov Gradec, Sorško polje, Savinjska dolina in Selo. S predpisanimi ukrepi¹ se okužbe (ponavadi posamične) na neokuženem območju opredelijo kot žarišče okužbe, kjer se izvajajo intenzivni ukrepi eradikacije.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2 in II.B za varovana območja Estonije, Finske, Francije, Irske, Italije, Litva, Latvija, Portugalske, Slovaške, Slovenije, Španije in Združenega kraljestva.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da je sadilni in razmnoževalni rastlinski material pridelan v skladu s predpisano zahtevo na neokuženem območju (a) ali na drugem območju, kjer se hrušev ožig pojavlja (b):

- (a) da rastline izvirajo iz neokuženih območij, ki jih je priznal Stalni odbor za rastline, živali, hrano in krmo (nevtralna in varovana območja),
- (b) ali da so bile uničene rastline, na katerih so se pojavili simptomi hruševega ožiga na mestu pridelave in v njegovi neposredni bližini.

Tudi če je rastlinski potni list izdan v skladu z zgornjo zahtevo (b), se rastline lahko premeščajo po vsej EU, razen v varovana območja. Za vnos v varovana območja in premeščanje znotraj njih potrebujejo rastlinski potni list, izdan v skladu z eno od naslednjih zahtev:

- (a) da rastline izvirajo iz varovanih območij
- (b) ali da so bile rastline pridelane v "nevtralnem območju" ali če so bile vanj premeščene:
 - gojene vsaj 7 mesecev, vključno z obdobjem med 1. aprilom in 31. oktobrom zadnje celotne rastne dobe;

¹ Pravilnik o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje hruševega ožiga (Uradni list RS, št. 50/14)

- vsaj 1 km znotraj meja uradno določenega „nevtralnega območja“, enota pridelave mora biti uradno odobrena pred začetkom zadnje popolne rastne dobe, na njej in v njenem 500 m širokem varovalnem pasu se opravljajo redni fitosanitarni pregledi dvakrat letno (juliju/avgustu in enkrat v septembru/oktobru);
- nevtralno območje mora biti veliko vsaj 50 km², enote pridelave morajo biti 1 km oddaljene od njegovega zunanega roba; na celotnem območju se izvajajo fitosanitarni pregledi rastlin gostiteljic vsaj v 500 m pasu okoli enote pridelave vsaj enkrat med julijem in oktobrom, vključno s testiranjem ob sumu na okužbo;
- na enoti pridelave in v celotnem nevtralnem območju je treba obveščati uradno službo o sumljivih znamenjih, okužene rastline pa morajo biti odstranjene pod uradnim nadzorom.

2. Metličavost jablan – fitoplazma Apple proliferation

Sistematika: Bacteria, Tenericutes, Mollicutes, Phytoplasma

Gostiteljske rastline: jablana; sadne in okrasne vrste ter podlage

Poti prenosa: Prenos bolezni je možen z vnosom in uvozom okuženega sadilnega materiala, ker se pri okuženih rastlinah ali delih rastlin pogosto ne vidijo bolezenska znamenja. Prenašajo jo predvsem nekatere vrste bolšic. Bolezen se prenaša tudi z cepljenjem pri vegetativnem razmnoževanju.

Opis in gospodarski pomen: Okužena drevesa so manj vitalna, poganjki so tanjši, lubje je lahko rdeče rjavo. Značilno bolezensko znamenje je jesensko odganjanje vrhnjih brstov. Namesto spečih brstov se razvije venček terminalnih lističev, ki ji pogosto okuži pepelasta plesen. Stranski brsti predčasno odganjajo in na vrhu glavnega poganjka se oblikujejo metle. Te se lahko pojavljajo na različnih delih drevesa ali enakomerno po vsem drevesu. Listi okuženih dreves so manjši in nepravilnih oblik. Pogosta je kloroza in rdečenje listov. Odpadanje listja se prične bolj zgodaj. Plodovi okuženih dreves so manjši in slabše kakovosti. Bolezen je gospodarsko zelo pomembna za pridelavo jabolk, saj okuženi plodovi včasih dosežejo le 25 % mase zdravih plodov.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Razširjenost v Sloveniji: bolezen je v Sloveniji navzoča. V EU je razširjena v območju, kjer je glavnina pridelave jabolk (del Francije, južni del Nemčije, Avstrija, Madžarska, Češka, Slovaška, Srbija, Hrvaška, severni del Italije).

Posebne zahteve: Ker je metličavost jablan v Sloveniji razširjena, je mogoče pridelovati rastline jablan za saditev le na uradno vzpostavljenih mestih pridelave, ki so bila vizualno pregledana in ni bilo na mestu pridelave ali na jablanah v varovalnem pasu opaženih simptomov bolezni od začetka zadnjih treh popolnih rastnih dob. Matične rastline jablan je potrebno testirati vsakih 6 let, če pa se bolezen pojavi v nasadu, je pod pogojen, da so bila vsa simptomatična drevesa odstranjena, mogoče jemanje cepičev z dreves, ki so s testi potrjena kot negativna.

3. Propadanje hrušk – fitoplazma Pear decline

Sistematika: Bacteria, Tenericutes, Mollicutes, Phytoplasma

Gostiteljske rastline: hruška; sadne in okrasne vrste ter podlage ter kutina.

Poti prenosa: Prenos bolezni je možen z vnosom in uvozom okuženega sadilnega materiala (sadike, cepiči, podlage). Naravni prenašalci so hruševe bolšice (*Cacopsylla pyri*, *C. pyricola*).

Opis in gospodarski pomen: Okužba se na hruškah različno odraža:

- nenadno umiranje dreves: Drevesa v nekaj dneh ovenijo. Listi se posušijo in ostanejo na drevesu. Sčasoma drevo odmre.

- postopno hiranje: Značilno je redčenje in zvijanje listov konec poletja. Taka drevesa spomladi slabo rastejo, imajo manjše in blede liste, plodovi so drobnejši. Pozneje taka drevesa manj cvetijo in postopno odmirajo od vrha krošnje navzdol.

Manj težav fitoplazma povzroča na drevesih, ki imajo za podlago kutino. Kutina je slabši gostitelj za to fitoplazmo, saj v njenih koreninah fitoplazma ne more prezimiti.

Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelavo hrušk, okužena drevesa namreč slabše rodijo in lahko v nekaj letih odmrejo.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Razširjenost v Sloveniji: Bolezen je navzoča tam, kjer se pridelujejo hruške (Primorska, Savinjska dolina in Posavje).

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline hruške in kutine (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena s fitoplazmo Pear decline ali (b) da so bile rastline na mestu pridelave in v njegovi neposredni bližini, ki so kazale sumljive znake okužbe s fitoplazmo Pear decline, uničene na tem mestu v zadnjih treh popolnih rastnih dobah.

4. Plodove muhe – Tephritidae

Med karantenske škodljive organizme spadajo tudi številne plodove muhe, ki se prenašajo na večje razdalje predvsem s plodovi citrusov in njihovih hibridov ter drugimi plodovkami iz neevropskih držav. Ti se zato nadzirajo ov uvozu plodov iz nekaterih tretjih držav.

V prilogi I.A1 so našteje naslednje vrste kot neevropske, čeprav so nekatere že razširjene v Evropi:

Anastrepha fraterculus, *Anastrepha ludens*, *Anastrepha obliqua*, *Anastrepha suspensa*, *Dacus ciliatus*, *Dacus curcurbitae*, *Dacus dorsalis*, *Dacus tryoni*, *Dacus tsuneonis*, *Dacus zonatus*, *Epochra canadensis*, *Pardalaspis cyanescens*, *Pardalaspis quinaria*, *Pterandrus rosa*, *Rhacochlaena japonica*, *Rhagoletis fausta*, *Rhagoletis indifferens*, *Rhagoletis mendax*, *Rhagoletis pomonella*, *Rhagoletis ribicola* in *Rhagoletis suavis*.

Med plodove muhe spadata tudi višnjeva in orehova muha, ki sta navzoči tudi pri nas.

5. Višnjeva muha - *Rhagoletis cingulata*

Gostitelji: češnja, višnja, rešeljika, pozna čremsa

Poti prenosa: Na večje razdalje se ga lahko prenese z napadenimi plodovi češenj in višenj ali z zemljo v razvojni fazi bube. Lokalno se razširja s preletom, z napadenimi plodovi in prometnimi sredstvi.

Opis in gospodarski pomen: Višnjeva muha je po zunanosti podobna češnjevi muhi, enaka je tudi škoda, ki jo povzroča, to je črvivost plodov.

Razširjenost: Domovina višnjeve muhe je Severna Amerika; v Evropi je razširjena na Hrvaškem, Madžarskem, Nizozemskem in v Italiji, Nemčiji, Sloveniji (omejeno v Slovenskih goricah) in Švici.

6. Orehova muha - *Rhagoletis completa*: opis v poglavju o lupinarjih

7. Japonski hrošč - *Popillia japonica*

Sistematika: Coleoptera, Scarabaeidae

Gostiteljske rastline: škodljivec je polifag, v Evropi so gostitelji predvsem jablana, skupina koščičarjev, robida, malina, vinska trta, koruza, soja, javor, lipa, brest in glicinija. Ostali gostitelji: divji kostanj, bukev, pravi kostanj, oreh, platana, vrba, topol, ter številne druge rastline.

Poti prenosa: lokalno napad širijo hroščki, na velike razdalje pa hroščke lahko zanesemo z embalažo, med plodovi ali pa z ladjami in letali. Ličinke se prenesejo skupaj z zemljo ob koreninah gostiteljskih rastlin. V Italijo je bil verjetno vnesen z letalom.

Opis in gospodarski pomen: Škodo delajo hroščki, ki objedajo listje, tako da ostalejo le listne žile. Ličinke se hranijo v tleh z objedanjem korenin gostiteljskih rastlin. Hrošček razvije en rod na leto.

Razširjenost: V Evropi je bil leta 2014 ugotovljen izbruh v Italiji ob reki Ticino (Lombardija, Piemont), kjer izvajajo ukrepe izkoreninjenja in preprečevanja širjenja, vendar se škodljivec kljub ukrepom širi. Drugod v Evropi vrsta ni navzoča. Razširjena je v nekaterih državah Azije in Severne Amerike.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen da morajo biti rastline pri premeščanju brez znakov napada s tem škodljivim organizmom.

1. Leptonekroza koščičarjev- fitoplazma European Stone Fruit Yellows (ESFY)

Sistematika: Bacteria, Mollicutes, Phytoplasma

Gostiteljske rastline: marelice, breskve in nektarine, slive, cibora, mirabolana, češplja, češnja, višnja

Poti prenosa: Prenos bolezni je možen z okuženim sadilnim materialom in s prenašalci. Naravni prenašalec bolezni je češpljeva bolšica (*Cacopsylla pruni*) in verjetno tudi breskov škržatek *Asymmetrasca decedens*, ki je pri nas množično navzoč v poletnem času.

Opis in gospodarski pomen: Bolezen poimenujejo tudi klorotično zvijanje listja koščičarjev. Okužena drevesa se zgodaj olistajo. Listi obolelih delov krošnje so manjši in klorotični. Pri marelicah in breskvah so blede rumeni, pri slivah pa rdečkasti. Poleti se listni robovi vihajo navzgor vzporedno z glavno žilo. Pri prerezu lubja so vidne nekroze. Okužena drevesa slabše cvetijo. Večina plodov odpade kmalu po cvetenju, zato je rodnost slabša. Plodovi so drobni, nepravilnih oblik in slabše kakovosti. Bolezen povzroča gospodarsko škodo, saj okužena drevesa slabše rodijo, postopno hirajo in v 2-5 letih propadejo. Pomembno je uporabljati zdrav sadilni material in izvajati tretiranje proti prenašalcem.

Splošna bolezenska znamenja: Celotna okužena drevesa ali njihovi deli olistajo bolj zgodaj, t.j. že pred cvetenjem (zlasti pri marelicah in slivah kitajsko-japonskega izvora). Listi obolelih delov krošnje ali dreves so spomladi bledikavi (klorotični) in razločno manjši. Rodnost je opazno slabša, okužena drevesa malo cvetijo, oploditev je slaba, zato večina plodov odpade kmalu po cvetenju. Značilno je naknadno odganjanje terminalnih brstov pozno poleti in v jeseni, zato so na isti vejici skupaj stari pogosto že porumeneli listi in povsem mladi, sveže zeleni list. Stari listi navadno predčasno odpadejo, medtem ko novi listi ostajajo do pozne jeseni. Veje imajo kratke medčlenke, pri nekaterih slivah japonsko-kitajskega izvora (*Prunus salicina*) se lahko pojavi tudi metličavost. Okužena drevesa pogosto razvijejo posamezne cvetove izven normalnega obdobja za cvetenje (poleti ali celo jeseni). Drevesa postopno hiranjo in v 2-5 letih propadejo, odvisno od občutljivosti vrste oz. sorte.

Znamenja na listih: Od začetka julija naprej se listni robovi vihajo navzgor vzporedno z glavno žilo, zviti listi so bolj mesnati, pri marelicah in breskvah blede rumenkasti, pri slivah rdečkasti. Listne žile so izrazito odebeljene, klorotične ali delno nekrotizirane.

Znamenja na lubju: Pri tangencialnem prerezu lubja pogosto opazimo nekrotično tkivo, sprva le na nekaterih vejah, nakar se širi navzdol. Nekroze lubja so pogosto posledica zgodnjega odganjanja in delne pozebe.

Znamenja na plodovih: Plodovi so navadno drobnejši, pogosto nepravilno oblikovani, slabega okusa in pogosto predčasno odpadejo.

Možnost zamenjave: Podobna bolezenska znamenja lahko povzročajo mehanske ovire, ki preprečujejo normalno funkcioniranje floema (npr. z neprožnim vezivom prevezana veja ali deblo, neskladnost ali slaba skladnost podlage in žlahtnega dela drevesa; gniloba koreninskega vratu, ipd.).

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Razširjenost: v Sloveniji je bolezen razširjena. V EU je navzoča povsod, kjer gojijo koščičarje.

Posebne zahteve: Ker je fitoplazma ESFY v Sloveniji razširjena, je mogoče pridelovati rastline za saditev pod pogojem, da na rastlinah na enoti pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe niso bili opaženi simptomi ESFY. Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline koščičarjev *Prunus* L. za saditev izvirajo z enot pridelave, za katera je znano, da niso okužena z ESFY.

2. Šarka – virus Plum pox

Sistematika: Potyviridae, *Potyvirus*

Karantenski škodljivi organizem za gostiteljske rastline: sliva, češplja, breskev, nektarina, marelica, češnja, višnja, mandelj, ringlo, cibora, mirabolana, črni trn, rešeljika, čremsa ter druge sadne in okrasne vrste ter podlage iz rodu *Prunus*.

Poti prenosa: Virus se prenaša z okuženim sadilnim materialom in z listnimi ušmi, ki sesajo sok okužene rastline.

Opis in gospodarski pomen: Na listih se pojavljajo svetlejše lise (šare) pege, proge, razbarvanja ali kolobarji in sicer po vsej rastlini, pogosto pa le na posameznih vejah. Na breskvah lahko opazimo celo listne deformacije ali nekrotične črte. Pri breskvah z rožastimi cvetovi so venčni listi lisasti. Na plodovih opazimo različne spremembe, od blagih razbarvanih peg in obročkov na površini, do značilno nagubane površine s polkrožnimi in obročkastimi brazdami. Plodovi marelic in sliv so lahko deformirani, meso okuženih plodov pa kaže znake rjavenja. Plodovi predvsem pri slivah pogosto predčasno odpadejo, ne dozori in so trpkega okusa. Na koščicah okuženih rastlin, zlasti marelic, se pojavljajo svetlo obrobljene pege ali kolobarji. Simptomi šarke se zelo razlikujejo glede na vrsto rastline in sorto, različek virusa, klimatske razmere in vitalnost rastline.

Virus ima več različkov, ki so različno agresivni do gostiteljskih rastlin. Obolelo rastlino je potrebno čimprej odstraniti, ker je vir novih okužb. Bolezen ogroža pridelavo koščičarjev in drugih vrst iz rodu *Prunus*, saj lahko okuženo drevo najkasneje v nekaj letih propade. Pomembno je uporabljati zdrav sadilni material in izvajati tretiranje proti ušem.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost: v Sloveniji je bolezen je navzoča v vseh pridelovalnih območjih, v okviru posebnega nadzora pa s pregledi in testiranjem zagotavljamo pridelavo s Plum pox virusom (PPV) neokuženega sadilnega materiala.

Posebne zahteve:

Ker je PPV v Sloveniji razširjen, je mogoče pridelovati rastline za saditev le na uradno vzpostavljenih mestih in enotah pridelave², za katerega lokacijo uradno odobri fitosanitarni inšpektor. Pogoj za odobritev lokacije je izpolnjevanje predpisanih pogojev: - v 200-metrskem varovalnem pasu drevesnic ali matičnih nasadov ne sme biti intenzivnega sadovnjaka gostiteljskih rastlin,

- enota pridelave in varovalni pas sta neokužena s PPV (za matične nasade je obvezen 500 m širok varovalni pas, za drevesnice pa 200 m širok varovalni pas) in

² Pravilnik o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje šarke, ki jo povzroča virus Plum pox virus (Uradni list RS, št. 50/14)

- v varovalnem pasu ni strnjenega naselja. Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline koščičarjev (*Prunus*) za saditev izvirajo z enot pridelave, za katera je znano, da niso okužena s PPV.

3. Bakterijsko odmiranje breskev – *Pseudomonas syringae* pv. *persicae*

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Gostiteljske rastline: Karantenski škodljivi organizem za breskve in nektarine.

Poti prenosa: Najpomembnejši način prenosa je z okuženim sadilnim materialom.

Opis in gospodarski pomen: Mlada drevesa (stara 4-5 let) so najbolj dovzetna za okužbo. Na razbarvanih listih se pojavijo nekrotične pege, ki so obdane s klorotičnimi kolobarji. Močno okuženi listi predčasno odpadejo. Na mladih poganjkih okoli spečih brstov se lahko pojavijo nekroze. Na plodovih se lahko opazijo nekrotične pege, na katerih se pogosto pojavlja prozoren izcedek, ki sčasoma porjavi. Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelovalce breskev in nektarin.

Razširjenost: Bolezen je omejeno navzoča v Franciji, na Hrvaškem in v Veliki Britaniji. V Sloveniji ni bila nikoli najdena.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline breskev (*Prunus persica*) za saditev (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena s *P. syringae* pv. *persicae* ali (b) da na rastlinah na mestu pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe niso bili opaženi simptomi bolezni, ki jih povzroča ta bolezen. V Sloveniji pridelane rastline izpolnjujejo pogoje (a).

4. Breskova bakterijska pegavost - *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni*

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes,

Sinonim: *Xanthomonas campestris* pv. *pruni*

Karantenski škodljivi organizem za slive, češplje, breskve, nektarine, marelice, češnje, višnje, ter druge sadne vrste iz rodu *Prunus* L.

Poti prenosa: Bolezen se na krajše razdalje prenaša z vetrom in dežjem. Najpomembnejši način širjenja je z okuženim sadilnim materialom.

Opis in gospodarski pomen: Na listih se pojavijo rumene pege, ki se večajo, potemnijo in posušijo, nato tkivo izpade. Močno okuženi listi porumenijo in prezgodaj odpadejo. Na plodovih se pojavijo majhne rjave pege, ki se sčasoma vdrejo. V bližini peg lahko nastanejo razpoke. Plodovi so lisasti. Na posameznih vejah se lahko pojavijo rakaste tvorbe. Močno okužena drevesa slabo rodijo. Plodovi so drobni in neprimerni za trženje.

Razširjenost: Breskova bakterijska pegavost je navzoča v Sloveniji v pridelovalnih območjih breskev, kot tudi v Bolgariji, Italiji, Franciji, Črni gori, Nizozemski, Romuniji, Španiji, Švici in Ukrajini ter Rusiji.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2, II.B (Združeno Kraljestvo)

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline koščičarjev (*Prunus*) za saditev (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena z *X.*

campestris pv. *pruni* ali (b) da na rastlinah na mestu pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe niso bili opaženi simptomi bolezni, ki jih povzroča ta bolezen. V Sloveniji pridelane rastline morajo za izdajo rastlinskega potnega lista izpolnjevati pogoj (b).

Z izdajo rastlinskega potnega lista za varovano območje v Združenem Kraljestvu je podana izjava, da rastline izvirajo (a) iz neokužene države članice ali (b) iz neokuženega območja ali (c) z neokuženega mesta pridelave. Za *Prunus laurocerasus* L. in *Prunus lusitanica* so posebne zahteve določene posebej.

Lupinarji

1. Kostanjeva šiškarica - *Dryocosmus kuriphilus*

Sistematika: Hymenoptera, Cynipidae

Gostiteljske rastline: pravi kostanj, japonski kostanj, ameriški kostanj, kitajski kostanj.

Poti prenosa: Na daljše razdalje jo prenesemo z napadenimi sadikami ali cepiči. Na napadenem območju se širi z aktivnim letenjem, pri čemer ji pomaga veter. V času aktivnega leta lahko odrasle osebe raznašamo tudi s transportnimi sredstvi (tovornjaki, avtomobili ipd.). Pri uvozu iz tretjih držav nadziramo rastline kostanja, zlasti za saditev.

Opis in gospodarski pomen: Povzroča tvorbo šišk, ki se oblikujejo spomladi 2 - 3 tedne po začetku odganjanja na poganjkih, glavnih listnih žilah ali pri osnovi moških socvetij. Šiška nastane kot odziv rastline na navzočnost ličink v brstih. S tem škodljivec močno prizadene letni prirast poganjkov in lesa kostanja, predvsem pa pridelek plodov. Močno napadena drevesa lahko včasih tudi propadejo. Kostanjeva šiškarica je najbolj nevaren škodljivec pravega kostanja v Evropo.

Razširjenost: Kostanjeva šiškarica izvira s Kitajske, razširjena je tudi na Japonskem, v Koreji in ZDA. V Evropi je bila kostanjeva šiškarica prvič najdena v Italiji v provinci Cuneo, kamor so jo zanesli z Japonske. V Sloveniji je bila prva najdba v letu 2005, drugič pa v letu 2007, ko je ni bilo več mogoče izkoreniniti, v naslednjih letih se razširila proti osrednji Sloveniji, na vzhodu in jugovzhodu pa tudi s Hrvaške. Sedaj je pri nas razširjena skoraj povsod, kjer raste kostnj. V Evropi je kostanjeva šiškarica razširjena tudi v Franciji, Španiji, vnesena je bila tudi na Portugalsko, v Združeno kraljestvo in na Češko. Razširila se je tudi v Švico, Avstrijo, na Madžarsko in Slovaško.

Uvrstitev na karantensko listo: Z razveljavitvijo Odločbe Komisije 2006/464/ES kostanjeva šiškarica nima več statusa karantenskega škodljivega organizma, razen v državah članicah EU, ki so zaprosile za status varovanega območja znotraj EU. Direktiva Sveta 2000/29/ES predvideva posebno varstvo rastlin za varovana območja, to so tista območja, kjer določeni škodljivi organizmi še niso ustaljeni oziroma naseljeni kljub ugodnim razmeram za njihovo naselitev. Zato pri uvozu oziroma premeščanju v taka območja veljajo strožji predpisani ukrepi. Državi Irska in Združeno kraljestvo (UK) imajo priznan status varovanega območja za *Dryocosmus kuriphilus* Yasumatsu, medtem ko je Portugalska zaradi širjenja tega škodljivca na svojem ozemlju zaprosila za izbris statusa. V skladu s Prilogo I, del B (točka 1.2) Direktive Sveta 2000/29/ES, sta vnos in širjenje kostanjeve šiškarice (*Dryocosmus kuriphilus* Yasumatsu) na varovana območja prepovedana.

Posebne zahteve: Posebne zahteve za uvoz in premeščanje v varovana območja in znotraj njih so določene v Prilogi IV., del B, točka 33. Uvrstitev *Castanea* Mill. v Prilogo V, del A,

oddelek II, kjer je naveden seznam rastlin za premeščanje v varovana območja zahteva registracijo pridelovalcev in rastlinski potni list za varovano območje.

2. Orehova muha – *Rhagoletis completa*

Gostitelj: oreh (*Juglans* spp.)

Poti prenosa: Na večje razdalje se lahko prenese z napadenimi plodovi oreha ali z zemljo v razvojni fazi bube. Lokalno se razširja s preletom, z napadenimi plodovi in prometnimi sredstvi.

Opis in gospodarski pomen: Orehova muha je za zdaj najhujši škodljivec orehov v Evropi. Ličinke (žerke) razžrejo zeleno oplodje orehov, ki nato počrni in se prisuši na orehovo lupino. Napadeni plodovi imajo bistveno zmanjšano tržno vrednost.

Razširjenost: Domovina orehove muhe je Severna Amerika; v Evropi je razširjena na Hrvaškem, v Italiji, Franciji, Švici in Sloveniji. V Sloveniji je razširjena po vsem ozemlju, kjer uspeva oreh, razen v Prekmurju.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A1 kot primeri muh iz družine Tephritidae

Posebne zahteve za izdajo rastlinskega potnega lista niso opredeljene.

3. Kostanjev rak – *Cryphonectria parasitica*

Sinonim: *Endotia parasitica*

Sistematika: Cryphonectriaceae, Diaporthales, Sordariomycetidae, Sordariomycetes, Ascomycota, Fungi

Gostiteljske rastline: karantenski škodljiv organizem za kostanj in hrast. Napada predvsem pravi kostanj in ameriški žlahtni kostanj. *Castanea mollissima* se zdi odporna na glivo, čeprav pride do okužbe. Gostitelji so tudi: javor, octovec, hikori in *Castanopsis*.

Poti prenosa: V naravi se bolezen širi s pomočjo vetra in dežja, prenašajo jo tudi žuželke (*Agilus* spp.) in ptice. Prenaša se tudi z okuženim lesom, delovnim orodjem in skorjo. S plodovi prenos ni verjeten. Prenaša se tudi s cepljenjem. Kostanjev rak je parazit ran, do okužbe pride zaradi vbodov žuželk, toče, kljuvanja ptic in podobno. Navzočnost kostanjevega raka se nadzira tudi na rastlinah pravega kostanja pri uvozu iz tretjih držav.

Opis in gospodarski pomen: Prvi znak virulentne oblike bolezni je rumenenje in sušenje listov. Na okuženih vejah postanejo deli lubja (gladko lubje) rumenkaste ali rumeno rjave barve. Na starejših vejah in razbrazdanem lubju nastanejo podolgovate razpoke. Na starih rakastih ranah je lubje hrapavo in razpokano. V razpokah nastanejo rdeče rjave bradavice (trosišča). Če odstranimo razpokano lubje, je spodaj svetlo rjav micelij v obliki pahljačic. V nekaj letih drevo propade. V zadnjih letih je vedno pogostejša hipovirulentna oblika bolezni. Glivo so okužili virusi (*Cryphonectria* hipovirus 1-4), njena patogenost je zmanjšana in simptomi bolezni so manj opazni, rane se zaraščajo in gliva povzroča le površinske okužbe skorje (opazimo rahlo hipertrofijo in lubje je drobno razpokano). Zaradi tega bolezen včasih težko opazimo, vendar tudi za hipovirulentne okužbe veljajo vsi predpisi kot za virulentno obliko bolezni.

V prvi polovici prejšnjega stoletja je bolezen skoraj povsem uničila ameriški kostanj v ZDA.

Razširjenost: Gliva je bila z daljnega vzhoda prenešena v Ameriko, od tam pa v Evropo. V Ameriki in v Evropi se je bolezen zelo hitro razširila. Bolezen je razširjena po vsej Evropi, kjer raste kostanj v gozdovih, ni je le na skrajnem severnem delu areala (Anglija, severna Nemčija).

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2, II.B

Varovana območja za kostanjev rak so: Češka, Irska, Švedska, Združeno kraljestvo (za otok Man) - do 30. aprila 2018. Posebne zahteve za varovane območja se nanašajo na premeščanje lesa in izoliranega lubja

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline pravega kostanja in hrasta za saditev: izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena s kostanjevim rakom ali da na mestu pridelave ali v njegovi neposredni bližini niso bili opaženi simptomi kostanjevega raka od začetka zadnje popolne rastne dobe.

Jagodičevje

1. Stebelna ogorčica - *Aphelenchoides besseyi*

Sinonimi: *Aphelenchoides oryzae*, *Asteroaphelenchoides besseyi*

Sistematika: Tylenchida, Aphelenchoididae

Gostiteljske rastline: Je karantenski škodljivi organizem za rastline za saditev jagode (razen semena) in seme riža. Ostale gostiteljske rastline so: številne okrasne rastline, npr. krizanteme, navadni fikus, hibiskus, tuberoza, ameriška vijolica; nekatere trave, npr. proso, muhvič.

Poti prenosa: Prenos je mogoč z rastlinami jagod, z zrnji riža ter z ostalimi gostiteljskimi rastlinami. Zato se pri uvozu iz tretjih držav nadzirajo rastline jagod za saditev in seme riža.

Opis in gospodarski pomen: Pri jagodah in rižu je ektoparazit. Pri jagodah povzroča zakrnelo rast in deformacije na listih, rastline tudi manj cvetijo.

Pri nekaterih gostiteljskih rastlinah je lahko endoparazit, kot npr. pri fikusu, kjer lahko povzroči nastanek ranic, poškodb na listih in odpadanje listov, pri travi *Sporobolus poiretii* pa vzpodbuja rast in vpliva na **povečano** cvetenje.

Ogorčica *A. besseyi* je potencialno nevarna za rastlinjake.

Razširjenost: V Sloveniji vrsta ni navzoča. V Evropi je potrjena na Madžarskem, v Bolgariji, Moldaviji, Italiji, Turčiji, v evropskem delu Rusije in Ukrajini. Navzoča je tudi v Severni, Srednji in Južni Ameriki, Aziji, Afriki in Avstraliji.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A1 (za seme riža), II.A2 (za sadike jagod).

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline jagod za saditev:

(a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena z ogorčico *A. besseyi*;

ali

(b) da na rastlinah na mestu pridelave niso bili opaženi simptomi te ogorčice od začetka zadnje popolne rastne dobe;

ali

(c) da rastline v tkivnih kulturah izvirajo iz rastlin, ki ustrezajo razdelku (b) te točke ali pa so bile uradno testirane z ustreznimi metodami in je bilo ugotovljeno, da niso okužene s to ogorčico.

2. Repnjakov mozaik – Arabis mosaic virus (ArMV)

Sistematika: Secoviridae, *Nepovirus*

Karantenski škodljivi organizem za gostiteljske rastline: jagode (*Fragaria*), maline in robide (*Rubus*)

Druge gostiteljske rastline: hmelj, bezeg, oljka, vinska trta, ribez, okrasne rastline (npr. gladiole), zelenjadnice (zelena, solata, sladkorna pesa, hren, rabarbara)

Poti prenosa: Najpogostejši način širjenja je vegetativno razmnoževanje okuženega sadilnega materiala. Virus se prenaša tudi s pomočjo nekaterih ogorčic. Na večje razdalje se prenaša z mednarodno trgovino s sadilnim materialom.

Opis in gospodarski pomen: Bolezenska znamenja so na različnih gostiteljskih rastlinah različna, odvisna so tudi od kultivarja, različka virusa, leta in letnega časa. Najpogostejša bolezenska znamenja so lise in pege na listih, marmorast vzorec na listih, zakrnelost rastlin in različne oblike deformacij rastlin. Nekateri kultivarji jagod in malin so bolj dovzetni za okužbo z virusom, take rastline lahko odmrejo.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost v Sloveniji: Bolezen je navzoča v Savinjski dolini na hmelju. Posamezne okužene trte najdemo tudi v vinogradih. V Evropi je razširjen.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline jagod (*Fragaria*) in malin (*Rubus*) za saditev (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena z ArMV ali (b) da na rastlinah na mestu pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe niso bili opaženi simptomi, ki jih povzroča ta virus.

3. Virusna obročkavost maline - Virus Raspberry ringspot virus (RpRSV)

Sinonim: pfeffiška virusna bolezen češenj

Sistematika: Secoviridae, *Nepovirus*

Karantenski škodljivi organizem za gostiteljske rastline: jagode (*Fragaria*), maline in robide (*Rubus*)

Druge gostiteljske rastline: kosmulja, rdeči ribez (*Ribes*), češnja (*Prunus avium*), trta in druge.

Poti prenosa: Na večje razdalje se bolezen prenaša s semeni preko živali in vetra in na krajše razdalje ga prenašajo nekatere ogorčice. V mednarodni trgovini se bolezen lahko prenese z okuženimi rastlinami, deli rastlin in semenom.

Opis in gospodarski pomen: Pri okuženih malinah so spomladi vidni zakrneli krhki poganjki z zviti listi, ki začnejo odmirati z vrha poganjka navzdol. Pozimi posamezni poganjki ali celoten malinov grm bolj občutljivih sort odmre. Pri manj občutljivih sortah se spomladi na listih poganjkov oblikujejo rumeno zelene obročkaste pege ali lise.

Pri jagodah so značilna bolezenska znamenja zakrnelost in odmiranje rastlin. Na listih posameznih sort se lahko pojavijo klorotične ali nekrotične pege.

Pri češnjah je virus neenakomerno razporejen po rastlini. Posamezne veje so zakrnele in brez nastavka, listi so manjši, žilavi in ozki. Na listih se pojavljajo izrastki.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost: v Sloveniji bolezen ni navzoča. V Evropi je navzoč v Albaniji, Bolgariji, Belorusiji, Belgiji, Češki, Finski, Franciji, Nemčiji, Grčiji, Irski, Italiji, Latviji, Luxemburgu, Nizozemski, Norveški, Portugalski, Rusiji, Srbiji in Švici.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline jagod in malin za saditev (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena z R_{PRSV} ali (b) da na rastlinah na mestu pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe niso bili opaženi simptomi, ki jih povzroča ta bolezen.

4. Strawberry latent ringspot virus (SLRSV)

Sistematika: Secoviridae

Karantenski škodljivi organizem za gostiteljske rastline: jagode, maline in robide

Druge gostiteljske rastline: črni ribez, rdeči ribez, češnje, slive, breskve, trta, bezeg, okrasne rastline (gladiole, narcise, vrtnice), zelenjadnice (zelena, rabarbara, beluši)

Poti prenosa: Najpogostejši način širjenja je vegetativno razmnoževanje okuženega sadilnega materiala. Virus prenašajo tudi nekatere ogorčice.

Opis in gospodarski pomen: Bolezen se običajno pojavlja v latentni obliki, zato ni vidnih bolezenskih znamenj. Na bolj občutljivih kultivarjih jagod se lahko pojavijo lisasti listi. Bolezen je manj pomembna.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost: v Sloveniji bolezen ni navzoča. V Evropi je razširjenost podobna kot R_{PRSV}.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline jagod in malin za saditev (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena s tem škodljivim organizmom ali (b) da na rastlinah na mestu pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe niso bili opaženi simptomi, ki jih povzroča ta bolezen.

Agrumi

1. *Circulifer haematoceps* in *Circulifer tenellus*

Sinonimi: *C. tenellus*: *Neoliturus tenellus*, *Eutettix tenellus*; *C. haematoceps*: *Neoliturus haematoceps*, *Jassus haematoceps*

Sistematika: Hemiptera: Cicadomorpha: Cicadellidae

Gostiteljske rastline: *C. haematoceps* in *C. tenellus* sta karantenska škodljiva organizma za rastline iz rodov *Citrus*, *Fortunella* in *Poncirus* in njihove križance. Obe vrsti se hranita na številnih poljščinah, sadnem drevju, okrasnih rastlinah, plevelih ter divje rastočih rastlinah.

Na citrusih se zadržujeta le naključno. *C. tenellus* se v S Ameriki hrani na sladkorni pesi, *C. haematoceps* pa na šeboju.

Poti prenosa: možen je prenos škrtatka na rastlinah citrusov, vendar ti niso glavni gostitelj *C. tenellus*, zato je malo verjetno, da bi ga na ta način prenesli na večje razdalje.

Opis in gospodarski pomen: *C. tenellus* in *C. haematoceps* spadata med škrtatke, obe vrsti sta si precej podobni. Škrtatki so blede rumene do rjave barve s temnejšimi lisami in veliki od 2,5 do 3,8 mm. Obe vrsti v sredozemskih predelih prenašata nevarno fitoplazmo *Spiroplasma citri*, ki je karantenski škodljivi organizem (priloga II A2). Fitoplazma se razmnožuje v prenašalcu, ki postane kužen v 10 do 20 dneh. Povzročitelj ostane v prenašalcu do konca življenja. Preko jajčec se ne prenašajo. Prenášalec sam ne povzroča neposredne škode. *C. haematoceps* je tudi prenašalec Pierceve bolezni (Phony peach disease), ki jo povzroča bakterija *Xylella fastidiosa* (predvsem na vinski trti), prenaša tudi fitoplazmo sesame phyllody. *C. tenellus* prenaša tudi fitoplazmo periwinkle virescence.

Razširjenost: v Sloveniji škodljivec ni navzoč. Razširjen je v Španiji, Franciji, Italiji, Turčiji, Severni Afriki, Severni Ameriki ter v toplejših predelih Azije.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen, da morajo biti rastline, za katere je določen kot karantenski škodljivi organizem, pri premeščanju nenapadene.

2. Črni agrumov kapar - *Parasaissetia nigra*

Sinonimi: *Saissetia nigra*, *Lecanium nigrum*, *Lecanium depressum*, *Lecanium begoniae*, *Saissetia nigrella*

Sistematika: Hemiptera: Coccoidea: Coccidae

Gostiteljske rastline: je polifag, napada rastline iz kar 77 družin. Glavni gostitelji so okrasne rastline, ki izvirajo iz tropskih predelov kot npr. fikus, hibiskus, v Kaliforniji pa bršljan. Gostitelji so tudi citrusi, avocado, bombaž, kavovec, guava, mango, papaja, brazilski kavčukovec, santalovec, *Annona cherimola*, *Croton tiglium*.

Poti prenosa: po naravni poti se širi ponavadi le znotraj istega drevesa. Na večje razdalje se prenaša na razmnoževalnem materialu, plodovih in okrasnih rastlinah. Rastline za saditev *Citrus* L., *Fortunella* Swingle, *Poncirus* Raf. ali njihovi hibridi (ne velja za plodove in seme)

Opis in gospodarski pomen: Kapar napada veje, liste in plodove. Pri tem izloča obilo medene rose, na njej se pojavi sajavost, ki prekrije vse rastlinske dele in še okolico. Rast je prizadeta, listi odpadajo. Medena rosa privablja mravlje. Kapar oslabi rastlino s sesanjem sokov in izločanjem toksinov. Sajavost zmanjšuje fotosintetsko aktivnost, medena rosa privablja mravlje, kar lahko odvrča naravne sovražnike *P. nigra*. Pri citrusih je manj pomemben škodljivec. V Evropi in sredozemskih deželah bi lahko bile najbolj ogrožene lesnate okrasne rastline. Domnevajo, da obstaja več sojev, ki imajo različne preference za različne rastline.

Razširjenost: V Sloveniji črni agrumov kapar ni navzoč. V Evropi je razširjen v Italiji, Franciji, Belgiji, Nemčiji. V rastlinjakih je navzoč v Angliji. Izven Evrope je razširjen po vseh celinah.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2, je karantenski škodljivi organizem za rastline iz rodov *Citrus*, *Fortunella* in *Poncirus* ter njihove križance.

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen, da morajo biti rastline za saditev rodov *Citrus*, *Fortunella* in *Poncirus* in njihovih križancev pri premeščanju brez znakov napada s *P. nigra*.

3. Virus Citrus tristeza

Sistematika: Closteroviridae, *Closterovirus*

Karantenski škodljivi organizem za rastline: Je karantenski virus za rastline iz rodov *Citrus*, *Fortunella* in *Poncirus* in njihove križance (pomaranča, limona, limeta, pomelo, mandarina, tangerina in drugi citrusi in njihovi križanci, kumkvat in trlistna pomaranča ter križanci).

Druge gostiteljske rastline: *Aeglopsis*, *Afraegle* in *Pamburus*

Poti prenosa: Najpogostejši način širjenja je vegetativno razmnoževanje okuženih citrusov. Na krajše razdalje se prenaša z listnimi ušmi. Prenos bolezni je možen z uvozom okuženih rastlin.

Opis in gospodarski pomen: Je najbolj škodljiva bolezen citrusov, Najpogostejša bolezenska znamenja so zakrnelost, odpadanje listja in odmiranje rastlin. Celice stržena olesenijo, na deblu in na vejah nastajajo razbrazdanja. Plodovi okuženih rastlin so manjši in slabše kakovosti, manjši je tudi pridelek. Obseg škode in bolezenskih znamenj je zelo odvisen od različka virusa. Za zmanjševanje škod je pomembna uporaba tolerantnih podlag.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost: v Sloveniji bolezen ni navzoča.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline citrusov iz rodov *Citrus*, *Fortunella*, *Poncirus* in njihovi hibridi (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena ali (b) da so rastline vzgojene po certifikacijski shemi, ki zahteva, da izvirajo neposredno iz testiranega materiala in so rasle v rastlinjaku, zaščitenem pred insekti ali izolirani komori in na njih niso bili opažena bolezenska znamenja ali (c) da so rastline vzgojene po certifikacijski shemi, ki zahteva, da izvirajo neposredno iz testiranega materiala in pri uradnih pregledih niso bila ugotovljena bolezenska znamenja.

Oljke

1. *Xylella fastidiosa*

Sistematika: Bacteria, Xanthomonadaceae

Karantenski škodljivi organizem, uvrščen v prilogo I.A.II

Gostiteljske rastline: mnoge lesnate in tudi zelnate rastline, med njimi so pomembne gojene rastline, številne okrasne ter prosto rastoče rastline. Skupno obsega 359 rastlinskih vrst. V Evropi so bile doslej ugotovljene naslednje gostiteljske rastline:

V Italiji: oljka (*Olea europaea*), oleander (*Nerium oleander*), mandljevec (*Prunus dulcis*), češnja (*Prunus avium*), madagaskarski zimzelen (*Catharanthus*), zimzelen (*Vinca*), navadna žuka (*Spartium junceum*), divji špargelj (*Asparagus acutifolius*), navadna mirta (*Myrtus communis*), rožmarin (*Rosmarinus officinalis*), kozja češnja (*Rhamnus alaternus*), mirtolistna grebenuša (*Polygala myrtifolia*), *Cistus creticus*, *Grevillea juniperina*, lovor (*Laurus nobilis*), Dodonea viscosa purpurea, lavanda (*Lavandula angustifolia*), *Myoporum insulare* in druge.

V Franciji: mirtolistna grebenuša (*Polygala myrtifolia*), navadna žuka (*Spartium junceum*), javor (*Acer pseudoplatanus*), *Cistus monspeliensis*, *Cistus salviifolius*, *Cytisus racemosus*, *Genista ephedroides*, *Hebe* sp., lavanda (*Lavandula angustifolia*, *Lavandula dentata*, *Lavandula stoechas*), mirta (*Myrtus communis*), pelargonija (*Pelargonium graveolens*), mirabolana (*Prunus cerasifera*), hrast plutovec (*Quercus suber*), rožmarin (*Rosmarinus officinalis*), valencijska šmarna detelja (*Coronilla valentina*), mnogocvetna vrtnica (*Rosa x floribunda*) in druge.

V Španiji:

V Nemčiji: ugotovljena je bila le na štirih okrasnih rastlinah: oleander, rožmarin, *Streptocarpus*, ...

V EU je bila *X. fastidiosa* ugotovljena tudi na kavovcu (*Coffea*) na rastlinah z izvorom iz drugih držav in sicer le v zaprtih prostorih, v nobenem primeru ni prišlo do širjenja bakterije na druge rastline.

Natančnejši seznam gostiteljskih rastlin v EU je objavljen na spletni strani Evropske komisije in obsega sedaj več kot 60 rastlinskih vrst oziroma rodov: https://ec.europa.eu/food/plant/plant_health_biosecurity/legislation/emergency_measures/xylella-fastidiosa/susceptible_en

Poti prenosa: Bolezen se na večje razdalje prenaša z okuženimi rastlinami, predvsem s sadilnim materialom (tudi z okuženimi cepiči), lahko pa tudi z okuženimi prenašalci na pošiljkah rastlin. Na krajše razdalje se širi z okuženim materialom in s pomočjo žuželčjih prenašalcev. V Italiji je znani prenašalec navadna slinarica (*Philaenus spumarius*), nedavno je bilo ugotovljeno, da sta prenašalca tudi *Neophilaenus campestris* in *Phylaenus italosignus*, ki pa pri izbruhih verjetno nimata tako velikega pomena kot navadna slinarica. Potencialni prenašalci so tudi druge vrste škrtatkov, ki se prehranjujejo v ksilemu. Za prenos bolezni na večje razdalje je pomemben način širjenja tudi uvoz in premeščanje okuženega sadilnega in razmnoževalnega materiala.

Opis in gospodarski pomen: Bolezenska znamenja so pri različnih gostiteljskih rastlinah različna, na splošno pa se pojavljajo ožigi in nato sušenje listov ter napredujoče odmiranje posameznih delov rastlin. Bolezenska znamenja so posledica razmnoževanja bakterij v vodovodnih prevodnih tkivih (ksilemu), ki preprečujejo pretok vode in hranilnih snovi ter povzročajo odmiranje prevodnega tkiva. Vidna bolezenska znamenja so posledica tega in se izražajo najprej v odmiranju ali sušenju listnih konic in robov, ki se začne najprej na zunanjih poganjkih in vejah. Zaradi tega se sušenje vej širi iz oboda krošnje proti notranjosti. Okužene veje oz. debla imajo na preseku porjavele prevodne cevi. Bakterije se vedno zadržujejo samo v ksilemu. Izven živih rastlin zelo hitro propadejo. Nekatere gostiteljske rastline lahko propadejo, kot npr. oljke v Italiji.

Nekatere okužene rastline ne kažejo bolezenskih znamenj in zato predstavljajo nevaren vir okužb.

V skrajnih primerih zaradi tega odmre celotna rastlina.

Bakterija je povzročila veliko škodo na oljkah v Italiji v pokrajini Apulija in sicer predvsem v provinci Lecce.

Bakterija *X. fastidiosa* je ena najbolj nevarnih rastlinskih patogenih bakterij, doslej je znanih 6 podvrst, najpogostejše so štiri. Podvrsta *X. fastidiosa* ssp. *fastidiosa* povzroča v Ameriki nevarno bolezen vinske trte - Piercova bolezen. Različne podvrste te bakterije povzročajo veliko škodo pri gojenju agrumov v Srednji in Južni Ameriki. Različek bakterije *X. fastidiosa*

CoDiRO, ki je bil leta 2013 ugotovljen v okuženih gostiteljskih rastlinah v južni Italiji, pripada *X. fastidiosa* ssp. *pauca* in povzroča največ škode na oljkah in predstavlja trenutno največjo grožnjo za evropsko oljkarstvo. Okužuje pa še nekatere druge pomembne gojene (mandeljevec, češnja), okrasne (oleander, madagaskarski zimzelen, idr.) in tudi nekatere prosto rastoče rastline. V Franciji je bila ugotovljena *X. fastidiosa* ssp. *multiplex*. Ta podvrsta ima največje število gostiteljskih rastlin.

Razširjenost: Težišče razširjenosti bakterije *X. fastidiosa* je Severna, Srednja in Južna Amerika. Pojavlja se tudi na Tajvanu, na bližnjem vzhodu (Iran, Indija). Leta 2013 je bila ugotovljenav Italiji (provinca Lecce v pokrajini Apulija) in leta 2015 v Franciji (Korzika in Azurna obala), leta 2016 pa tudi v Španiji najprej na Balearskih otokih Mallorca, Menorca in Ibiza ter kasneje tudi v celinski Španiji v pokrajini Alicante. Leta 2016 je bil ugotovljen izoliran izbruh v Nemčiji v pokrajini Saška, kjer pa so bile najdene le štiri okužene okrasne rastline, ki so jih uničili, novih okuženih rastlin kasneje niso odkrili.

Posebne zahteve: v prilogi IV.A.II niso predvidene posebne zahteve, razen, da morajo biti rastline pri premeščanju neokužene s *X. fastidiosa*. Posebne zahteve za premeščanje nekaterih gostiteljskih rastlin z razmejenih območij so opisane v poglavju 1.6.7.

Aktinidija

1. Bakterijski ožig aktinidije - *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*

Sistematika: Bacteria, Pseudomonadaceae

Gostiteljske rastline: Karantenski škodljivi organizem za razmnoževalni material (podlage, cepiči, sadike, cvetni prah) aktinidij (*Actinidia deliciosa*, *A. chinensis*, *A. arguta*, *A. kolomikta*).

Poti prenosa: Najpomembnejši način prenosa je vnos in uvoz okuženega sadilnega materiala. Na okuženem območju se širi z dežnimi kapljicami, z orodjem (škarje, žaga, ipd), stroji in verjetno tudi z živimi prenašalci (ptiči, oprasovalci – čebele, sesajoče žuželke).

Opis in gospodarski pomen: Značilna so naslednja bolezenska znamenja: nenadno venenje in sušenje poganjkov, ki mu sledi postopno sušenje rozg ali celih trsov, pojav temno rjavih do skoraj črnih peg nepravilnih oblik z nazobčanimi robovi na listih, rjavenje in sušenje cvetnih popkov ali cvetov in rjasto rjav izcedek (bakterijski izcedek) iz debla in debelejših vej. Slednji znak je najbolj očiten spomladi in jeseni, ko je bolj vlažno. Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelovalce aktinidij.

Razširjenost: Bolezen je v Evropi razširjena v Italiji, ugotovljena pa je bila tudi v Franciji, na Portugalskem Španiji, Grčiji, Nemčiji in Švici, od leta 2013 tudi v zahodni Sloveniji in sicer na Goriškem.

Uvrstitev na karantensko listo: U EU ni uvrščen v priloge direktive 2000/29/ES, uvrščen pa je na seznam A2 EPPO. Zaradi nevarnosti širjenja s sadilnim in razmnoževalnim materialom ter pelodom aktinidije je bil v letu 2017 sprejet nov izvedbeni sklep Evropske Komisije št. 2017/198/EUo nujnih ukrepov za preprečevanje vnosa in širjenja *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*, ki določa zahteve za uvoz in premeščanje sadilnega in razmnoževalnega materiala ter peloda aktinidije. Zato je pri premeščanju znotraj EU za sadilni in razmnoževalni material ter pelod aktinidije (*Actinidia*) obvezen rastlinski potni list.

Posebne zahteve za izdajo rastlinskega potnega lista so opisane v poglavju 1.6.6.

1. Ameriški kapar – *Diaspidiotus perniciosus*

Sinonimi: *Aspidiotus perniciosus*, *Quadraspidiotus perniciosus*

Sistematika: Hemiptera: Coccoidea: Diaspididae

Gostiteljske rastline: glavni gostitelji so jablana, hruška, ribez, kutina, nešplja, češnja, breskev, sliva in ribez. Napada tudi mandljevec, citruse, aktinidijo, rdeči dren, *Symphoricarpos rivularis*, japonsko kutino, panešpljo, glog, *Rosa* spp., robido, jerebiko, oreh, bukev in druge. Skupno napada okrog 160 rastlinskih vrst.

Poti prenosa: z drevesa na drevo se prenaša z živimi ličinkami, predvsem ličinke 1. stadija lahko prenese veter na razdalje nekaj kilometrov. Na velike razdalje se prenaša na rastlinah gostiteljskih rastlin (npr. na sadikah) ter na plodovih.

Opis in gospodarski pomen: Ameriški kapar dela škodo s sesanjem rastlinskih sokov. Napade vse dele rastlin: plodove, les, včasih tudi liste. Pri tem izloča toksine. Napadena drevesa zastanejo v rasti, hirajo, močno napadena lahko propadejo v 2 do 3 letih. Napadeni plodovi niso za prodajo.

Razširjenost: V Sloveniji je vrsta navzoča. Razširjena je po vsej Evropi, v Ameriki, Aziji, ponekod v Afriki, Avstraliji, Novi Zelandiji.

Uvrstitev na karantensko listo: Ni na seznamu karantenskih škodljivih organizmov, a je pod nadzorom v pridelavi sadilnega materiala v skladu z direktivami o trženju semenskega materiala.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da sadike javorja, panešplje, gloga, kutine, trdoleske, bukve, oreha, ligusterja, jablane, topola, hruške, ribeza, vrtnice, vrbe, jerebike, španskega bezga, lipe, bresta in vinske trte niso napadene z ameriškim kaparjem.

2. Vironosne ogorčice - *Longidorus* spp.

Pravilnik o trženju razmnoževalnega materiala in sadik sadnih rastlin, namenjenih za pridelavo sadja (Ur.l. RS, št. 17/06) opredeljuje kot nadzorovane škodljive organizme vrste ogorčic ***Longidorus*** spp.:

- *L. attenuatus*
- *L. elongatus*
- *L. macrosoma*

Rod *Longidorus* je opisan v poglavju za vinsko trto.

Drugi nekarantenski škodljivi organizmi za sadne rastline

1. *Diplocarpon mali*

Sistematika (družina, red): Glivo *Diplocarpon mali* (anamorf *Marssonina coronaria*) uvrščamo v družino Dermateaceae in red Helotiales.

Gostiteljske rastline: Glavna gostiteljska rastlina je jablana (*Malus domestica*). Gostitelji so lahko tudi druge vrste iz rodov *Malus* (npr. *M. baccata*) in *Chaenomeles*.

Poti prenosa: Na krajše razdalje se gliva razširja s spolnimi in nespolnimi trosi, ki jih raznašata veter in voda. Ni podrobnih podatkov o tem, kako daleč se na tak način razširi, domnevajo pa, da le v manjšem obsegu. Vendar pa se trosi z vetrom lahko занesejo tudi v višje zračne plasti in prenesejo na daljše razdalje, razširjajo pa jih lahko tudi žuželke. Menijo, da se bolezen na daljše razdalje lahko prenese tudi z okuženim sadilnim materialom, čeprav o tem za zdaj še ni dokazov. Manj verjetno pa je, da bi se lahko prenesla z okuženimi plodovi.

Opis in gospodarski pomen: Gliva povzroča rumenenje in prezgodnje odpadanja listja. S tem vpliva na slabše dozorevanje plodov in slabši cvetni nastavek v naslednji rastni dobi. Nekatere sorte jablan so bolj občutljive, npr. 'Topaz', 'Gala', 'Jonagold', 'Zlati delišes', 'Luna' (v Evropi) in 'Fuji' (v Aziji). Znano je, da so v splošnem na jablanov škrlup (*Venturia inaequalis*) odporne sorte bolj občutljive na okužbo. Bolezenska znamenja se pojavijo zgodaj poleti, običajno po daljšem deževnem obdobju. Na okuženih listih se sprva pokažejo drobne nepravilne pege, ki se postopoma združujejo v večje klorotične in nekrotične lise. Na zgornji strani listov se razvijejo ovalna trosišča (acervuli), v katerih nastajajo velike množine dvoceličnih nespolnih trosov (konidijev). Listje rumeni in ob močni okužbi tudi odpade približno dva tedna po pojavu prvih bolezenskih znamenj. Prizadeti so lahko tudi plodovi: na povrhnjici se pojavijo udrte črne pege, na katerih se razvijejo trosišča in trosi. Gliva prezimi v okuženem odpadlem listju. Spomladi se tik pred odpiranjem brstov na njih razvijejo apoteciji in askospore, ki bruhajo dva do tri tedne. Askospore spomladi opravijo primarno okužbo, med letom pa več generacij nespolnih trosov širi okužbo na liste in plodove. Glivi ustrezajo visoka vlažnost in dolgotrajna omočenost listja ter zmerne temperature (20 do 22 °C).

Razširjenost: Gliva je razširjena v nekaterih predelih Azije (Kitajska, Koreja, Indija) ter v ZDA in Kanadi. Na območju EU je znana od leta 2003. Tedaj so poročali o prvi najdbi v nasadu jablan na severozahodu Italije (dežela Piemont). V letih 2010 in 2011 so navzočnost glive potrdili tudi v Nemčiji, Švici in Avstriji. V Sloveniji je bila najdba te glive na temelju ustreznih diagnostičnih metod potrjena leta 2014, čeprav je že vse od leta 2008 dalje zaslediti številna sicer pomanjkljivo dokumentirana opažanja o njenem pojavu.

Uvrstitev na karantensko listo: gliva *D. mali* ni na seznamu karantenskih škodljivih organizmov, uvrščena je na EPPO opozorilni seznam.

2. *Geosmithia morbida*

Sistematika (družina, red): Glivo *Geosmithia morbida* uvrščamo v družino Bionectriaceae in red Hypocreales.

Gostiteljske rastline: Gostiteljske rastline so navadni oreh (*Juglans regia*), črni oreh (*Juglans nigra*) in druge vrste iz rodu *Juglans*.

Poti prenosa: Bolezen tisočernih rakov, ki jo z angleškim izrazom imenujemo thousand cankers disease (TCD), povzroča gliva *Geosmithia morbida*, prenašajo izključno hrošči zalubniki vrste *Pityophthorus juglandis*. Vrsta *P. juglandis* izvira iz ZDA. Odrasli hrošči so

majhni (1,8-2 mm), rdečkasto-rjavi. V Kaliforniji ima vrsta *P. juglandis* od 2 do 3 rodove letno. Prvi rod se pojavi v aprilu in maju. Sledi daljši let drugega rodu od sredine julija do sredine septembra. Čeprav gliva *G. morbida* proizvaja veliko število konidijev, ni dokazov, da bi se okužba pojavila kjerkoli na drevesih, razen na mestih prehranjevanja *P. juglandis* ali znotraj njegovih larvalnih galerij. *P. juglandis* lahko preleteti razdaljo 1,6 - 3,2 km. Na daljše razdalje se bolezen širi z okuženim lesom (hlodi, žagan les, drva, sekanci in lesena embalaža). Ker je vrsta *P. juglandis* pogosto najdena na vejah s premerom, manjšim od 1 cm, se bolezen lahko širi tudi s premeščanjem mladih (okuženih) sadik in cepičev *Juglans* spp. Plodovi ne predstavljajo potencialnega vira širjenja TCD, saj *G. morbida* ne okužuje dreves sistemsko, prav tako se hrošči *P. juglandis* ne prehranjujejo z orehi.

Opis in gospodarski pomen: Bolezenska znamenja vključujejo rumenenje in venenje listja, sušenje poganjkov in vej ter številne rakaste razjede v lubju poganjkov. Na prečnih in vzdolžnih prerezi skozi poganjke je videti sivo do rjavo razbarvanje, ki poleg floema in skorje lahko zajame tudi del ksilema, ter vhodne in izhodne rove vektorja. V bližini teh rogov so številne temne in vlažne rakaste razjede. Razjede se združujejo in zraščajo ter povzročijo postopno odmiranje vej, v treh do štirih letih pa tudi propad celega drevesa. Odmiranje drevja je posledica agresivnega napada hrošča *Pityophthorus juglandis* in razvoja velikega števila rakastih razjed v okolici njegovih galerij. Na rakastih razjedah ne najdemo trosišč in trosov, pač pa se v rovih prenašalca, ki jih obrašča belkast micelij, pogosto razvijejo značilni metlasti trosonosci in trosi glive *Geosmithia morbida*.

Razširjenost: Bolezen je razširjena v ZDA, kjer je znana že vse od leta 1990 in povzroča obsežno propadanje različnih vrst orehov, zlasti gospodarsko zelo pomembnega črnega oreha (*Juglans nigra*). Na območju EU so jo prvič zasledili leta 2013 v manjšem nasadu črnega oreha v pokrajini Veneto, kjer sta *G. morbida* in *P. juglandis* razširjena na večjem območju. Na tem območju so poročali tudi o okužbah na navadnem orehu. V naslednjih letih so bile okužbe odkrite tudi v pokrajinah Lombardija in Piemont. Nedavno je bil prenašalec *P. juglandis* ugotovljen tudi v pokrajini Lombardija, vendar do sedaj tam niso bile ugotovljene okužbe z glivo *G. morbida*.

Uvrstitev na karantensko listo: gliva *G. morbida* ni na seznamu karantenskih škodljivih organizmov, uvrščena je na EPPO opozorilni seznam.

Pravilnik o trženju razmnoževalnega materiala in sadik sadnih rastlin, namenjenih za pridelavo sadja (Uradni list RS, št. 17/06 in 107/09) opredeljuje kot nadzorovane škodljive organizme tudi :

Robidova pršica - *Aceria essigi*

Breskova rjasta pršica- *Aculops fockeui*

Kosmičasti agrumov ščitkar - *Aleurothrixus floccosus* (Mashell)

Breskov molj - *Anarsia lineatella*

Sadni koreninar - *Capnodis tenebrionis*

Ribezova brtsna pršica - *Cecidophyopsis ribis*

Rdeči hrušev kapar - *Epidiaspis leperii*

Leskova brstna pršica - *Eriophis avellanae* (sin. *Phytoptus avellanae*)

Češpljeva pršica šiškarica - *Eriophyes similis*

Krvava uš - *Eriosoma lanigerum*

Vešča *Eusophera pinguis* (neznano ime)

Češki volnati kapar *Heliococcus bohemicus*

Svetleči škržatek *Hyalestes obsoletus*

Škodljivi organizmi za trto (*Vitis* L.)

1. Trtna uš - *Viteus vitifoliae*

Sinonim: *Daktulosphaira vitifoliae*, *Phylloxera vastatrix*

Sistematika: Hemiptera, Phylloxeroidea, Phylloxeridae

Gostiteljske rastline: Rastline iz rodu *Vitis*, škodljiva pa je zlasti za vinsko trto (*Vitis vinifera*).

Poti prenosa: V mednarodni trgovini se prenaša predvsem v koreninski obliki na sadikah vinske trte. Z grozdem se ne prenaša. V tleh se uši z okuženih trt širijo na zdrave sosednje trse.

Opis in gospodarski pomen: Trtna uš živi na koreninah, kjer povzroča tvorbo nabreklih (nodozitete), in na listih, kjer uš povzroča nastanek šišk.

Vinska trta ima zelo občutljive korenine na trsno uš, na listih pa trtna uš le redko povzroči gospodarsko škodo. Zaradi poškodb, ki jih s sesanjem povzroča na koreninah se trsi evropske vinske trte sušijo in propadejo, če niso cepljene na odporne podlage ameriških trt in njihovih križancev. Prve posledice poškodb korenin se pokažejo na nadzemnih delih trsa šele po 3-5 letih, ko preneha rast in trsi odmirajo. Skozi poškodbe, ki jih povzroča trtna uš na koreninah, dodatno vdrejo še različne patogene talne glive.

Ameriške trte in njihovi križanci niso dovzetni za napad uši na koreninah, zato pri njih ne povzroča škode. Trtna uš bi lahko bila zato nevarna na območjih, kjer se trta še vedno goji na lastnih koreninah. Ameriške trte in njihovi križanci pa imajo zelo občutljive liste, na katerih galikolne generacije uši povzročajo tvorbo značilnih šišk. Ta oblika lahko povzroči večjo škodo zlasti v matičnjakih podlag, saj lahko zelo zmanjša rast poganjkov in pridelek trtnih ključev.

Razširjenost: Trtna uš je navzoča skoraj povsod, kjer raste vinska trta.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2, I.B (varovano območje za trtno uš je Ciper)

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista posebne zahteve niso opredeljene, razen, da morajo biti rastline *Vitis* L., za katero je določen kot karantenski škodljivi organizem, pri premeščanju brez znakov napada. Pri premeščanju v varovano območje (Ciper) pa je z izdajo rastlinskega potnega lista podana izjava:

a) da rastline izvirajo iz varovanega območja območja za trtno uš ali

i

b) da je bilo na rastlinah opravljeno ustrezno tretiranje proti trtni uši, ki ga odobri Stalni odbor za rastline, živali, hrano in krmo pri Evropski komisiji, Sekcija za zdravje rastlin. Do sedaj tak postopek še ni bil odobren.

2. Zlata trsna rumenica - fitoplazma *Grapevine flavescence dorée*

Sistematika: Bacteria, Tenericutes, Mollicutes, Phytoplasma

Karantenski škodljivi organizem za: vinsko trto (*Vitis* sp.) vključno s podlagami. Najdena je bila tudi na navadnem srobotu (*Clematis vitalba*), črni jelši (*Alnus glutinosa*) in velikem

pajesenu (*Ailanthus altissima*). Možnost zamenjave znamenj z rumenico počrnelosti lesa (fitoplazma Bois noir).

Poti prenosa: Povzročiteljice rumenic vinske trte so fitoplazme, ki se prenašajo z okuženim razmnoževalnim materialom in naravnimi prenašalci. Naravni prenašalec fitoplazme, povzročiteljice zlate trsne rumenice, je ameriški škržatek (*Scaphoideus titanus*). Za prenos s sadilnim materialom so problematične predvsem okužene podlage in tolerantne sorte vinske trte, ki ne kažejo bolezenskih znamenj. Sumijo, da bi lahko prenos FD iz srobeta na vinsko trto prenašal škržatek *Dictyophara europea*, ki je pri nas sicer splošno razširjen.

Opis in gospodarski pomen: V rastlinah sta motena pretok hranil in hormonsko ravnoesje. Količina in kvaliteta pridelka sta zmanjšani. Okužene trte spomladi zaostajajo v rasti in včasih tvorijo manj poganjkov. Prve simptome opazimo lahko že spomladi, predvsem pa po cvetenju, proti jeseni se stopnjujejo. Bolezenska znamenja so lahko omejena le na del rastline ali pa so vidna na celotni rastlini. Značilna je splošna bledikavost in obarvanje listov, pri belih sortah listi rumenijo in pri rdečih rdečijo, listni robovi se vihajo navzdol. Listi so togi in krhki in se pri mečkanju zdrobijo. Poganjki so zaradi slabega olesenevanja mlahavi in povešeni, nedozoreli poganjki pa pozimi pogosto pozebejo. Za okužene trte je značilna tudi slaba oplodnja, ki mu sledi osipanje in včasih tudi sušenje kabrnkov. Grozdne jagode venijo, od sredine poletja naprej se lahko posušijo celi grozdi ali njihovi deli. Okužene trte pogosto propadejo.

Povsem enaka bolezenska znamenja kažejo tudi trsi, ki so okuženi s fitoplazmo počrnelosti lesa vinske trte (fitoplazma Bois noir). Ta vrsta fitoplazme pa ni na seznamu karantenskih škodljivih organizmov, pač pa jo uvrščamo v kategorijo bolezni, ki so pod uradnim fitosanitarnim nadzorom v pridelavi in trženju sadilnega materiala vinske trte, kjer se po predpisih opravlja vizualni pregled med rastjo in ob izkopu cepljenk. Rastline s simptomi trsnega raka je pridelovalec dolžan izločiti, saj okužba s trsnim rakom zmanjšuje kakovost cepičev oziroma kasneje trsnih cepljenk.

Fitoplazmo Bois noir v naravi prenaša svetleči škržatek (*Hyalesthes obsoletus*). Za katero fitoplazmo gre, je mogoče ugotoviti samo z laboratorijsko preiskavo. Trsne rumenice povzročajo veliko gospodarsko škodo, zato je zgodnje odkrivanje bolezni in izvajanje ukrepov za preprečitev širjenja bolezni nujno pri selekciji vinske trte in podlag.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2, II B (varovano območje za FD so: Češka, v Franciji pokrajine Alzacija, Lorena, Šampanja-Ardeni, departma Aisne v pokrajini Pikardija, občini Citry Nanteuil-sur-Marne in Saâcy-sur Marne v pokrajini Ile de France ter v Italiji pokrajine Bazilikata, Sardinija in Apulija).

Razširjenost: zlata trsna rumenica je leta 2005 prvič najdena v Sloveniji na Koprskem, v letu 2008 tudi na Dolenjskem in v naslednjih letih v vseh vinorodnih deželah. Večji izbruhi so bili ugotovljeni v slovenski Istri, na Krasu in na Dolenjskem v okolici Novega mesta. V Evropi je bolezen razširjena zlasti v Italiji, Franciji in Srbiji, ugotovljena pa je bila tudi v Španiji, Švici, Avstriji, na Madžarskem in na Hrvaškem.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da na mestu pridelave niso bili opaženi simptomi zlate trsne rumenice od začetka zadnjih dveh popolnih rastnih dob.

Pri premeščanju v varovana območja (Priloga II B) pa je z izdajo rastlinskega potnega lista podana izjava, da rastline izvirajo in so bile gojene na mestu pridelave:

(a) v državi, kjer pojav FD ni znan, ali

(b) na območju, kjer je bilo z uradnim postopkom ugotovljeno, da FD ni navzoča, ali

(c) na Češkem, v Franciji v pokrajinah Šampanja-Ardeni, Lorena ali Alzacija ali v departmaju Aisne v pokrajini Pikardija, občini Citry Nanteuil-sur-Marne in Saâcy-sur Marne v pokrajini Ile de France ter v Italiji v pokrajinah Bazilikata, Sardinija ali Apulija ali

(d) kjer na matičnih rastlinah v zadnjih dveh zaključenih rastnih dobah ni bilo znamenj FD ter:

- v trsnici ni bilo znamenj FD ali

- so bile trsne cepljenke tretirane z vročo vodo (45 minut pri najmanj 50°C).

3. Bakterijski ožig vinske trte - *Xylophilus ampelinus*

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Gostiteljske rastline: Je karantenski škodljivi organizem rastline iz rodu *Vitis*. Zlasti občutljiva je vinska trta (*Vitis vinifera*); med posameznimi sortami vinske trte so velike razlike v občutljivosti na to bolezen.

Poti prenosa: Na večje razdalje se prenaša z okuženim materialom za vegetativno razmnoževanje vinske trte in včasih tudi z okuženo pecljevino, znotraj vinograda pa z orodjem za rez vinske trte in obdelovanje tal ter kapljični prenos z dežjem in vetrom.

Opis in gospodarski pomen: Pri tej bolezni poznamo dve obliki simptomov, ki so posledica različnega izvora okužbe: sistemične in kontaktne.

Pri sistemični okužbi okuženi trsi spomladi pogosto ne odženejo ali pa odženejo le posamezni poganjki iz starega lesa. Na prečnem prerezu debla ali posameznih šparonov takih trsov opazimo klinasto nekrozo lesa, ki sega navadno vse do stržena. Pogosto odmrejo le posamezni šparoni ali njihovi deli, drugi vsaj v začetku vegetacije ostanejo navidezno zdravi. Proti koncu maja ali v začetku junija, ko je razvitih 4 – 6 listov, na takih šparonih poganjki pogosto nenadno ovenijo in se posušijo. Na poganjkih se oblikujejo podolgovate nekroze, ki navadno segajo od osnove poganjka daleč navzgor. Nekroza se najpogosteje razvije na zgornji strani poganjka in se klinasto zajeda do samega stržena. Pozneje tkivo na tem delu počni, tako da se oblikuje globoka razpoka. Taki šparoni naslednje leto ne odženejo. Podobna bolezenska znamenja se lahko razvijejo tudi na grozdnih in listnih pecljih. Pri sistemični okužbi se posamezni, posebno spodnji listi sušijo najprej od roba ali med žilami, včasih tudi v celoti. Okuženi trsi navadno v nekaj letih odmrejo ali se ponovno obraščajo iz cepljenega mesta, vendar tudi ta del pozneje navadno propade.

Pri kontaktni okužbi se na listih najprej pojavijo drobne olivno zelene pege s svetlejším robom, pozneje pa tkivo na tem mestu nekrotizira in nastanejo drobne trikotne ali poligonalne pege. Močnejše okuženi listi zaradi tega zgodaj porumenijo in odpadejo.

Razširjenost: Bakterijski ožig vinske trte je navzoč v Italiji, Franciji, Grčiji, Bolgariji, Moldaviji, Španiji, na Portugalskem in v Tuniziji. V Sloveniji je bolezen navzoča v omejenem obsegu na Primorskem in v Beli Krajini.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da na matičnih rastlinah na mestu pridelave vinske trte (*Vitis*) niso bili opaženi znaki bakterijskega ožiga vinske trte od začetka zadnjih dveh popolnih rastnih dob.

4. Vironosne ogorčice – *Xiphinema* spp.

Sistematika: Longidoridae, Dorylaimida

Skupini vrst *Xiphinema americanum* Cobb sensu lato (neevropske populacije) in *Xiphinema californicum* spadata v prilogo I.A2 (karantenski škodljivi organizmi)

Nadzorovani sta zlasti vrsti *Xiphinema americanum* Cobb sensu stricto in *Xiphinema diversicaudatum* (Micoletzky) Thorne – vironosne ogorčice, in sicer v pridelavi sadilnega materiala hmelja in vinske trte.

Gostiteljske rastline: naštete vrste so polifagne.

Poti prenosa: na krajše razdalje lahko potujejo same, prenašajo se tudi s pomočjo živali, vetra, strojev, z okuženo zemljo, semenom in sadikami.

Opis in gospodarski pomen: škodo povzročajo predvsem ob prerazmnožitvah, če zanemarimo kolobar. Ogorčice iz rodu *Xiphinema* se hranijo na koreninskih laskih in vzdolž mladih kornin, zato povzročajo na njih majhne razjede in površinske nekroze. Veliko škodo lahko povzročijo v rastlinjakih. Nevarne so tudi v drevesnicah, trsnicah in v pridelavi zelenjave. Pomembne pa so zlasti kot prenašalke virusov. *X. diversicaudatum*, *X. index*, *X. italiae* in *X. vuittenzi* so prenašalke naslednjih nekarantenskih virusov pri vinski trti: Grapevine fanleaf nepovirus (GFLV), Arabis mosaic nepovirus (ArMV), Grapevine fanleaf nepovirus (GFLV).

Nekatere vrste iz skupine *Xiphinema americanum* Cobb sensu lato so sposobne prenašati tudi nekatere karantenske viruse (ToRV - virus Tomato ringspot, ki je opisan v poglavju 6.4.19 in je škodljiv za paradižnik, maline, breskve in vinsko trto; ToRSV – virus Tobacco ringspot).

Ogorčice iz rodov *Xiphinema* in *Longidorus* spadajo med nekarantenske škodljive organizme, ki so pod uradnim fitosanitarnim nadzorom v pridelavi in trženju sadilnega materiala vinske trte v skladu s Pravilnikom o trženju materiala za vegetativno razmnoževanje trte.

5. Trsni rak - *Agrobacterium vitis*

Sinonim: *Agrobacterium tumefaciens* biovar 3

Sistematika: Bacteria, Rhizobiales, Rhizobiaceae

Gostiteljske rastline: rastline iz roda *Vitis*, zlasti vinska trta. Med bolj občutljive sorte lahko uvrstimo Renski rizling, Sauvignon, Merlot, Cabernet Sauvignon, Chardonnay, Refoš, med bolj občutljive podlage pa Teleki 5C, Teleki 8B, Kober 5BB, 110-Richter, Paulsen 775, Ruggeri 140, pri nas pa je bil potrjen tudi na Tramincu, Rumenem muškatu, Šiponu in Žametni črnini.

Poti prenosa: Povzročitelja trsnega raka lahko prenesemo ob cepljenju z okuženimi cepiči ali podlago. Lahko ga prenesemo tudi z orodjem pri razmnoževanju, ob rezi, košnji, trgatvi in pri drugih agrotehničnih ukrepih. Bakterija lahko vdre v zdravo rastlino skozi rane, ki nastanejo zaradi pozebe ali poškodb pri agrotehnikah.

Opis in gospodarski pomen: Povzročitelj je bakterija, ki povzroča nastanek tumorskih zadebelitev in izrastkov različnih oblik na cepljenem mestu ter tudi na podlagi ali cepljenem delu vinske trte. Okužba z *A. vitis* je pogosto prikrita, bolezenska znamenja pa se razvijejo le v določenih vremenskih razmerah ali pri veliki začetni okuženosti izvirnega materiala.

Rakasti izrastki se lahko že pojavljajo na cepljenkah v obliki odebelitev na cepljenem mestu in povzročijo odmiranje poganjkov. Kadar prikrto okužene trsne cepljenke občutljivih sort posadimo na neprimerne vinogradniške lege, kjer jih lahko prizadenejo nizke zimske temperature, se po zimah z nizkimi temperaturami bolezenska znamenja množično pojavijo. Rakaste tvorbe ponavadi najdemo najprej na deblu, na cepljenem mestu in okoli njega, lahko pa tudi na enoletnem lesu. Manjši izrastki imajo videz bradavic, večji pa lahko dosežejo tudi velikost jajca. Proti koncu vegetacijske dobe se tumorji posušijo in večji tudi odpadejo in se v naslednjem letu ponovno pojavijo na rastlini na istem mestu. Zaradi tumorskih izrastkov okužene rastline slabše rastejo, deli trsa nad njimi hirajo in trs lahko tudi propade, zlasti ob neugodnih vremenskih razmerah in na neprimernih legah. Razvoj bolezni lahko pospešuje tudi prekomerno gnojenje z dušičnimi gnojili.

Trsni rak se med rastlinskimi škodljivimi boleznimi uvršča v kategorijo bolezni, ki so pod uradnim fitosanitarnim nadzorom v pridelavi in trženju sadilnega materiala vinske trte, kjer se po predpisih opravlja vizualni pregled cepljenk med rastjo in ob izkopu. Cepljenke s simptomi trsnega raka je trsničar dolžan izločiti, saj okužba s trsnim rakom zmanjšuje kakovost trsnih cepljenk. Trsne cepljenke ne smejo imeti vidnih znamenj trsnega raka. Težava je v odkrivanju okuženih matičnih trt, ki pogosto ne kažejo znamenj, bolezen pa se z njih prenese na cepljenke in lahko postane vidna šele na stalnem mestu sajenja. Bolezenska znamenja se lahko izrazijo zlasti pri prenosu latentno okuženih cepljenk s toplejših pridelovalnih območij za saditev v vinograde v hladnejših območjih, kjer nastanek tumorjev sprožijo zlasti nizke zimske temperature.

6. Nekarantenski virusi: GFLV, ArMV, GLRaV-1, GLRaV-3, GRSPV, GFkV, GPGV

Vsi naštetih virusi se uvrščajo v kategorijo rastlinskih škodljivih organizmov, ki so pod uradnim fitosanitarnim nadzorom v pridelavi in trženju sadilnega materiala vinske trte v skladu s Pravilnikom o trženju materiala za vegetativno razmnoževanje trte (Ur.l. RS, št. 93/05).

7. Kompleks kužne izrojenosti vinske trte: Grapevine fanleaf virus (GFLV) in Arabis mosaic virus (ArMV) – repnjakov mozaik

7.1. Grapevine fanleaf virus (GFLV)

Sistematika: Nepovirus, Comoviridae

Gostiteljske rastline: rastline iz rodu *Vitis*, zlasti vinska trta.

Poti prenosa: GFLV se prenaša z okuženim sadilnim materialom; na samem rastišču ga lahko prenašajo tudi ogorčice iz rodov *Xiphinema index*.

Opis in gospodarski pomen: okužene trte imajo pogosto deformirane liste (asimetričnost listne ploskve, izrazitejša nazobčanost listnega roba, zelo odprt peceljni sinus), rast poganjkov je zbita, značilni so dvojni ali trojni členki ter internodijska razcepljenost poganjkov (bifurkacije). Na trtah se pojavlja rumena mozaičnost. Kabrniki so majhni in zbiti, jagode se osipajo, so redke in neenakomerno debele. Na okuženih trtah je pridelek slabši in slabše kakovosti. Bolezenska znamenja okužbe z GFLV je mogoče zamenjati s pomanjkanjem bora in magnezija, poškodbami nekaterih herbicidov ali s trsno kodravostjo (akarinoza).

GFLV spada med najbolj škodljive viruse vinske trte zaradi občutnega zmanjševanja količine in kakovosti pridelka grozdja.

Razširjenost: Splošno razširjen povsod, kjer gojimo vinsko trto. Delež okuženih trsov v sodobnih vinogradih postopno zmanjšujemo z načrtno zdravstveno selekcijo

7.2. Repnjakov mozaik - Arabis mosaic virus (ArMV)

Gostiteljske rastline: zelo številne rastline, med drugim tudi vinska trta.

Opis in škoda: Pri trti povzroča podobna bolezenska znamenja kot GFLV. Značilno je zlasti splošno bledenje listov, zbita rast poganjkov in osipanje grozdnih jagod. Pogosto se pojavlja v mešanih infekcijah s prejšnjim virusom GFLV. Zanesljivo ga je mogoče določiti le z laboratorijskimi testi.

Arabis mozaik virus je sicer karantenski škodljivi organizem za jagode in maline (glej opis pri jagodičevju).

7.3. Kompleks predčasnega rdečenja in zvijanja listov vinske trte, ki ga povzroča Grapevine leafroll virus (GLRaV 1 - 9) = Grapevine leafroll-associated virus

Najpomembnejša med njimi sta GLRaV 1 in GLRaV 3.

Sistematika: Ampelovirus, Closteroviridae

Gostiteljske rastline: rastline iz roda *Vitis*, zlasti vinska trta.

Poti prenosa: virus se prenaša predvsem z okuženim razmnoževalnim materialom, znotraj vinograda pa ga prenašajo tudi nekatere vrste kaparjev: *Planococcus ficus*, *Pseudococcus viburni*, *Heliococcus bohemicus*, *Phenacoccus aceris*, *Pulvinaria vitis*, *Neopulvinaria innumerabilis*.

Opis in gospodarski pomen: Pri okuženih trtah se pojavi značilno zvijanje ter predčasno rumenenje ali rdečenje listov, ki se najprej pojavi pri spodnjih listih in se nato postopoma širi navzgor, vendar so le redko zviti tudi mlajši listi. Rumena ali rdečkasta barva listov postopno prehaja v zeleno. Povsem zelene ostanejo navadno le listne žile in listna površina vzdolž le-teh. Okuženi trsi manj rodijo, jagode so bolj drobne in neenakomerno dozorevajo, zato je tudi pridelek slabši tako po kakovosti kot tudi po količini.

Razširjenost: GLRa je splošno razširjen. Delež okuženih trsov v sodobnih vinogradih znatno zmanjšujemo z načrtno zdravstveno selekcijo.

7.4. Kužna marmoriranost vinske trte (Grapevine fleck virus - GFV)

Sistematika: Maculavirus, Tymoviridae

Gostiteljske rastline: rod *Vitis* spp. zlasti *Vitis rupestris*; pogosto je latentno v vinski trti.

Poti prenosa: GFV se prenaša z okuženimi podlagami in cepiči; mehanično se ne prenaša.

Opis in gospodarski pomen: Okužbe vinske trte so večinoma prikrite. Na *Vitis rupestris* posebno na indikatorski sorti 'St. George' povzroča značilno razpršeno bledenje tanjših listnih žil, vihanje listne ploskve navzgor in včasih tudi deformacije listov.

Razširjenost: GFV je razširjen v Južni Afriki. Ugotovljen je tudi v Evropi in ZDA, vendar natančnejših podatkov o razprostranjenosti ni.

7.5. Razbrazdanost lesa vinske trte (Grapevine rupestris stem pitting virus - GRSPV, Legno ricio)

Sistematika: Foveavirus, Flexiviridae

Gostiteljska rastlina je vinska trta.

Poti prenosa: GRSPV prenašamo z okuženimi podlagami in cepiči; sumijo, da bi virus lahko prenašala tudi ogorčica *Xiphinema index*.

Opis in gospodarski pomen: za okužene trse je značilna razbrazdanost lesa, slabša rast, trsi spomladi kasneje odganjajo, cepljeno mesto je pogosto zelo odebeljeno, pri čemer je žlahtni del razločno debelejši kot podlaga. Okuženi trsi slabše rodijo, imajo krajšo življenjsko dobo, lahko celo propadejo. Bolezenska znamenja so večinoma izražena samo na ameriških podlagah, pri nekaterih sortah vinske trte pa tudi na žlahtnem delu. Pri vinski trti je sicer večinoma v prikriti (latentni) obliki. Pojavljajo se različni sevi tega virusa.

Razširjenost: GRSPV je razširjen zlasti v Evropi, ZDA, Venezueli in Avstraliji.

8. Drugi virusne bolezni, ki se prenašajo z okuženim sadilnim materialom:

8.1. Virus malinove pritlikavosti (Raspberry bushy dwarf ideovirus - RBDV)

Gostiteljska rastlina: vinska trta, malina, robida.

Poti prenosa: RBDV lahko prenašamo z okuženimi podlagami in cepiči; mehanično se ne prenaša; naravni prenašalec ni znan.

Opis in gospodarski pomen: Razpršena ali linijska mozaična rumenica listov, zlasti mlajših; bolezenska znamenja se pri vinski trti navadno razvijejo šele v drugi polovici vegetacije. V Sloveniji je zlasti pogost pri 'laškem rizlingu'. Njegov gospodarski pomen za vinsko trto še ni ovrednoten.

Razširjenost: na malini in robidi splošna; na vinski trti je bil ta virus najden šele pred kratkim (Mavrič, 2005) in sicer v mnogih vinogradih po Sloveniji.

Poleg tega se pri vinski trti občasno ugotavlja navzočnost tudi drugih virusov, ki pa nimajo opaznejšega gospodarskega pomena. Taka sta npr. **progasti lucernin mozaik (Alfalfa mosaic virus (AMV))** in **bratislavski mozaik (Bratislava mosaic virus)**

9. Nove bolezni vinske trte:

9.1. Virus vinske trte pinot gris – Grapevine Pinot gris virus (GPGV)

Sistematika: Betaflexiviridae, *Trichovirus*

Gostiteljske rastline: vinska trta (*Vitis vinifera*) – naravna okužba, *Vitis riparia* – umetna okužba

Poti prenosa: Najpogostejši način širjenja je vegetativno razmnoževanje okuženega sadilnega materiala. Na večje razdalje se prenaša z mednarodno trgovino s sadilnim materialom.

Opis in gospodarski pomen: Bolezenska znamenja, ki jih pri bolezni opažamo na vinski trti so deformirani listi, zbita rast pogankov, slabše odganjanje trsov, točkasta oz. zvezdasta razbarvanja na listih.

Razširjenost v Sloveniji: Bolezen je navzoča v vinogradih po Sloveniji.

9.2. Vironosne ogorčice – *Xiphinema* spp.

Sistematika: Longidoridae, Dorylaimida

Karantenski organizmi s seznama I.A.I pripadajo skupini vrst *Xiphinema americanum* Cobb *sensu lato* (neevropske populacije) in *Xiphinema californicum*.

Nadzorovani sta zlasti vrsti *Xiphinema americanum* Cobb *sensu stricto* in *Xiphinema diversicaudatum* (Micoletzky) Thorne – vironosne ogorčice, in sicer v pridelavi sadilnega materiala hmelja in vinske trte.

Gostiteljske rastline: naštetе vrste so polifagne.

Poti prenosa: na krajše razdalje lahko potujejo same, prenašajo se tudi s pomočjo živali, vetra, strojev, z okuženo zemljo, semenom in sadikami.

Opis in gospodarski pomen: škodo povzročajo predvsem ob prerazmnožitvah, če zanemarimo kolobar. Ogorčice iz rodu *Xiphinema* se hranijo na koreninskih laskih in vzdolž mladih kornin, zato povzročajo na njih majhne razjede in površinske nekroze. Veliko škodo lahko povzročijo v rastlinjakih. Nevarne so tudi v drevesnicah, trsnicah in v pridelavi zelenjave. Pomembne pa so zlasti kot prenašalke virusov. *X. diversicaudatum*, *X. index*, *X. italiae* in *X. vuittenzi* so prenašalke naslednjih nekarantenskih virusov pri vinski trti: Grapevine fanleaf nepovirus (GFLV), Arabis mosaic nepovirus (ArMV), Grapevine fanleaf nepovirus (GFLV).

Nekatere vrste iz skupine *Xiphinema americanum* Cobb *sensu lato* so sposobne prenašati tudi nekatere karantenske viruse (ToRV - virus Tomato ringspot, ki je opisan v poglavju 6.4.19 in je škodljiv za paradižnik, maline, breskve in vinsko trto; ToRSV – virus Tobacco ringspot).

Ogorčice iz rodov *Xiphinema* in *Longidorus* spadajo med nekarantenske škodljive organizme, ki so pod uradnim fitosanitarnim nadzorom v pridelavi in trženju sadilnega materiala vinske trte v skladu s Pravilnikom o trženju materiala za vegetativno razmnoževanje trte.

9.3. Vironosne ogorčice – *Longidorus* spp.

Sistematika: Longidoridae, Dorylaimida

Gostiteljske rastline: naštetе vrste so polifagne.

Poti prenosa: na krajše razdalje lahko potujejo same, prenašajo se tudi s pomočjo živali, vetra, strojev, z okuženo zemljo, semenom in sadikami.

Opis in gospodarski pomen: škodo povzročajo predvsem ob prerazmnožitvah, če zanemarimo kolobar. Ogorčice iz rodu *Longidorus* se hranijo na rastnih konicah korenin in

njih povzročajo zakrnelost. Večja pa je lahko posredna škoda s prenosom virusne okužbe. Veliko škodo lahko povzročijo v rastlinjakih. Nevarne so tudi v drevesnicah, trsnicah in v pridelavi zelenjave.

L. attenuatus, *L. elongatus*, *L. macrosoma* so prenašalke naslednjih nekarantenskih virusov: Tomato black ring nepovirus (TBRV), Raspberry ringspot nepovirus (RRV), Raspberry ringspot nepovirus (RRV).

10. Drugi nadzorovani nekarantenski organizmi vinske trte

Drugi nekarantenski škodljivi organizmi za trto, določeni v Pravilniku o trženju materiala za vegetativno razmnoževanje trte (Ur.l. RS, št. 93/05), so:

Veliki trtni kapar - *Neopulvinaria innumerabilis*

Mirtin ščitkar - *Parabemisia myricae*

Češpljev kapar - *Parthenolecanium corni*

Javorov volnati kapar - *Phenacoccus aceris*

Smokvin volnati kapar - *Planococcus citri* (sin. *Planococcus ficus*)

Murvov kapar - *Pseudaulacaspis pentagona*

Rastlinjakov volnati kapar - *Pseudococcus longispinus*

Kapar *Pseudococcus viburni*

Mali trtni kapar - *Pulvinaria vitis*

Oljkov kapar - *Saissetia oleae*

Ameriški škržatek - *Scapoideus titanus*

Mehkokožne pršice *Tarsonemidae*

Ogorčica *Tylenchulus semipenetrans*

Škodljivi organizmi za krompir, hmelj in druge poljščine ter vrtnine

1. Stebelna ogorčica - *Aphelenchoides besseyi*

Uvrstitev na karantensko listo: II.A1 (za seme riža), II.A2 (za sadike jagod)

Glej opis pri jagodičevju

2. Stebelna ogorčica - *Ditylenchus destructor*

Sistematika: Tylenchida, Anguinidae

Gostiteljske rastline: Karantenski škodljivi organizem je za krompir, žafran (*Crocus*), nekatere vrste gladiol, hiacinte, irise in tulipane ter rod *Trigridia*. Ostale gostiteljske rastline so: česen, pesa, korenje, dalije, napada tudi druge vrste iz družine perunikovke.

Poti prenosa: Prenaša se z gomolji, čebulicami in rizomi, tudi z okuženo zemljo in z vodo pri namakanju. V tleh se nematode gibajo le na krajše razdalje, ta način za prenos škodljivca ni pomemben.

Opis in gospodarski pomen:

Krompir: Na nadzemnem delu ponavadi ni vidnih znakov, vendar so rastline, ki zrastejo iz močno napadenih gomoljev, šibkejšje rasti in ponavadi propadejo. Na okuženih gomoljih so tipična vdrtá mesta, koža je nagubana in razpokana, na teh mestih odstopi od mesa. Meso je izsušenega videza in mokasto, od sive do temno rjave ali celo črne barve. Sprememba barve je posledica sekundarnih okužb z glivami, bakterijami in prosto živečimi ogorčicami.

Iris in tulipani: na čebulicah se pojavijo sive do črne pege, poškodbe, korenine počrniyo. Listi so slabše razviti, konice listov porumenijo.

D. destructor je pomembna pri pridelavi rezanega cvetja in sicer v bolj hladnih in vlažnih tleh.

Razširjenost: V Sloveniji vrsta ni navzoča. V Evropi je potrjena v številnih državah, navzoča je tudi v Aziji, S. Ameriki, Južni Afriki, Novi Zelandiji in drugod.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve:

Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen, da morajo biti rastline, za katere je določen kot karantenski škodljivi organizem, pri premeščanju neokužene z njim: cvetlične čebulice in koreninske zadebelitve *Crocus*, miniaturne sorte in njihovi hibridi iz rodu *Gladiolus*, kot so *Gladiolus callianthus*, *Gladiolus colvillei*, *Gladiolus nanus*, *Gladiolus ramosus*, *Gladiolus tubergenii*, *Hyacinthus*, *Iris*, *Trigridia*, *Tulipa* za saditev in semenski krompir.

3. Ržena bilna ali stebelna ogorčica - *Ditylenchus dipsaci*

Sinonimi: Tylenchus dipsaci, Ditylenchus phloxidis, Ditylenchus fragariae

Sistematika: Tylenchida, Anguinidae

Gostiteljske rastline: karantenski škodljivi organizem za semena in čebulice šalotke, čebule, pora, planinskega drobnjaka (*Allium schoenoprasum*), čebulice in koreninske zadebelitve

hiacint, hrušice (*Muscari*), narcis, tulipanov, žafrana (*Crocus flavus* Weston "Golden Yellow") ter rodov *Camassia*, *Chionodoxa*, *Galanthus*, *Galtonia candicans*, *Ismene*, *Ornithogalum*, *Puschkinia*, *Scilla*, ter semena lucerne.

Ostale gostiteljske rastline: česen, navadni oves, sladkorna pesa, jagode, krompir, bob, tobak, grah, rž, oves, črna detelja, plazeča detelja, koruza, navadna zelena, ogrščica, sončnice, leča, peteršilj, nageljni, pšenica, hortenzije.

Poti prenosa: V mednarodni trgovini se širi s sadilnim materialom in semeni gostiteljskih rastlin. Prenaša se lahko tudi z vodo pri namakanju in z okuženim orodjem. Predvsem v težjih tleh lahko preživi več let brez gostiteljskih rastlin. Pri uvozu iz tretjih držav se nadzirajo čebulice tulipanov, narcis in seme detelje.

Opis in gospodarski pomen:

D. dipsaci spada med stebelne ogorčice. na nadzemnih delih rastlin povzroča nastanek nabreklih, rastline so deformirane, lahko tudi propadejo. Tudi na listih nastanejo bradavice in nekroze, listi in cvetovi rdečijo. Listi so manjši in deformirani. Napadene rastline venejo in lahko tudi propadejo.

Ta vrsta ogorčice je ena najbolj škodljivih. Ob močnem napadu je izguba pridelka lahko od 60 do 80%.

Razširjenost: V Sloveniji s posameznimi najdbami omejeno navzoča (Primorska, Štajerska). V Evropi je potrjena v številnih državah, navzoča je tudi v Severni, Srednji in Južni Ameriki, Aziji, Afriki, Avstraliji in drugod.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista za seme detelje je podana izjava, da:

- na mestu pridelave niso bili opaženi simptomi *D. dipsaci* od začetka zadnje popolne rastne dobe in da z laboratorijskimi testirani ni bil odkrit *D. dipsaci*;

ali

- je bilo opravljeno zaplinjevanje pred trženjem.

Posebne zahteve za čebulice tulipanov in narcis so opisane v poglavju 6.5.

4. Rumena in bela krompirjeva ogorčica - *Globodera pallida*, *G. rostochiensis*

Sistematika: Tylenchida, Heteroderidae

Gostiteljske rastline: Krompirjeve cistotvorne ogorčice vrst *Globodera rostochiensis* in *G. pallida* zajedajo okoli 90 vrst gostiteljskih rastlin rodu razhudnikov (rod *Solanum*). Številne vrste tega rodu izvirajo iz Južne Amerike, v naših podnebnih razmerah pa so kot možni gostitelji pomembni predvsem krompir, paradižnik in jajčevci.

Poti prenosa: V tleh je prenos omejen le na krajše razdalje (do 1 m), gibljiva je le drugostopenjska ličinka. Na večje razdalje jih lahko prenesemo s cistami na gomoljih krompirja (jedilni, semenski, za predelavo), pa tudi z okuženo zemljo na čevljih, mehanizaciji ali koreninah rastlin. Prenašajo se tudi z vodo ali vetrom. Ob uvozu iz tretjih držav se nadzirajo rastline s koreninami, sajene ali namenjene za saditev ter gomolji krompirja, namenjeni za sajenje.

Opis in gospodarski pomen: Obe vrsti sta pomembna škodljivca krompirja. Pri začetnem napadu se na posevku pojavljajo otoki z rastlinami slabše rasti, včasih se pojavi tudi

rumenenje, venenje in odmiranje listja. Znamenja napada na nadzemnih delih krompirja niso specifična, na koreninah pa lahko v drugi polovici junija opazimo večje število majhnih bradavičastih izrastkov (zrele samice), ki imajo velikost bucikinih glav in proti koncu junija odpadejo s korenin (ciste). Za ugotavljanje navzočnosti cist je potreben laboratorijski pregled vzorca zemlje. Gomolji so lahko prizadeti (število in velikost), tudi kadar simptomi na nadzemnem delu niso tako izraziti. Izgube pridelka pri krompirju so lahko tudi do 80%.

Obe vrsti ogorčic preživita neugodne življenjske razmere v obliki cist v zemlji več let tudi, kadar gostiteljske rastline tam ne rastejo.

Razširjenost: V Sloveniji *G. pallida* ni navzoča, bila je ugotovljena v bližini predlovalnega obrata za krompir in je v postopku izkoreninjenja. V omejenem obsegu je navzoča *G. rostochiensis* (dolina Trente, Bovško do Kobarida) ter na območju Sorškega polja in Čepovana je v postopku izkoreninjenja.

V svetu je *G. rostochiensis* je bolj razširjena kot *G. pallida*. *G. pallida* je omejeno navzoča v naslednjih EU državah: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Francija, Nemčija, Grčija, Islandija, Malta, Nizozemska, Romunija, Španija in Velika Britanija. *G. rostochiensis* najdemo v številnih državah Evrope, v nekaterih državah S in J Amerike, Afrike, Nove Zelandije in Azije.

Krompirjeve cistotvorne ogorčice so značilne za hladnejše rastne predele.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2, *G. Pallida* tudi I.B

Globodera pallida: Slovenija, Finska, Latvija in Slovaška so uvrščene na seznam varovanih območij za *G. Pallida* (Priloga I.B).

Posebne zahteve: Premeščanje semenskega in jedilnega krompira: krompir mora izpolnjevati EU predpise za boj proti krompirjevim ogorčicam (Direktiva Sveta 2007/33/EC).

Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da gomolji krompirja za saditev in rastline s koreninami *Capsicum* spp., *Solanum lycopersicum* L. in *Solanum melongena* L., so pridelane skladno z določbami Unije za boj proti tema vrstama ogorčic. Enaka zahteva velja za rastline s koreninami, namenjene za saditev, rastoče na prostem, vrst *Allium porrum* L., *Asparagus officinalis* L., *Beta vulgaris* L., *Brassica* spp. in *Fragaria* L. ter čebulice, gomolji in korenike, rastoče na prostem, vrst *Allium ascalonicum* L., *Allium cepa* L., *Dahlia* spp., *Gladiolus* Tourn. ex L., *Hyacinthus* spp., *Iris* spp., *Lilium* spp., *Narcissus* L. in *Tulipa* L.

Varovana območja za *G. pallida*: pri premeščanju rastlin s koreninami, posajenih ali namenjenih za saditev, rastočih na prostem, obstajajo dokazila, da rastline izvirajo s polja, za katero je znano, da ni napadeno z *Globodera pallida*.

5. *Meloidogyne chitwoodi*, *M. fallax*

Sistematika: Tylenchida, Meloidogynidae

Gostiteljske rastline za *M. chitwoodi*: so številne gojene rastline in plevelne vrste. Glavni gostiteljski rastlini sta krompir in paradižnik. Ostali gostitelji so: navadni oves, sladkorna pesa, korenje, navadni ječmen, lucerna, navadni fižol, navadni grah, španski gadnjak, navadna pšenica, koruza, družina trav.

Gostiteljske rastline za *M. fallax*: predvsem krompir, tudi paradižnik, korenje, navadni beluš, španski gadnjak.

Poti prenosa in širjenja: z gomolji krompirja in z okuženo zemljo, ki se drži gomoljev. Mogoče je tudi širjenje z okuženo vodo, pri obdelavi pa tudi z zemljo s stroji. Z gomolji krompirja je možen prenos tudi na daljše razdalje. Zato se pri uvozu iz tretjih držav nadzirajo gomolji krompirja, namenjeni za sajenje.

Opis in gospodarski pomen: *M. chitwoodi* in *M. fallax* spadata med ogorčice koreninskih šišek. Obe vrsti ogrožata predvsem paradižnik in krompir.

Simptome napada z *M. chitwoodi* na krompirju je včasih težko odkriti; pri nekaterih sortah se pokažejo močnejše kot pri drugih. Včasih so gomolji močno napadeni, vidnih simptomov pa ni. Včasih so na mestih napada na površini gomoljev vidne manjše bradavičaste nabrekline, šiške, v notranjosti pod njimi pa je tkivo rjavo in nekrotizirano. Lahko so napadene tudi korenine. Nadzemni deli rastlin so zakrneli, zaostanejo v rasti, pojavi se venenje, pridelek se zmanjša.

Pri paradižniku se pri nekaterih sortah na koreninah pojavijo šiške. Pri drugih gojenih rastlinah se zmanjša rast korenin, pojavijo se šiške na koreninah, vse to vpliva na zmanjšan pridelek.

Oblikovanje izboklinic oziroma šisek na površini krompirjevih gomoljev je sortno značilno; velikokrat so manj ali celo nevidne, pod površino gomoljev se pojavljajo nekroze.

Ogorčice so komaj vidne (dolge so manj kot 1 mm).

Simptomi napada *M. fallax* so podobni kot pri *M. chitwoodi*, podobna je tudi gospodarska škoda. Obe vrsti se včasih pojavljata skupaj.

Učinkovit ukrep omejevanja širjenja je uvedba kolobarja.

Razširjenost *M. chitwoodi*: V Sloveniji vrsta ni navzoča, kar potrjuje uradno spremljanje. Razširjena je v ponekod Severni in Južni Ameriki, Južni Afriki, v Evropi pa v Belgiji, na Nizozemskem, v Franciji in na Portugalskem.

Razširjenost *M. fallax*: V Sloveniji vrsta ni navzoča, kar potrjuje uradno spremljanje. V Evropi so jo potrdili v Belgiji, na Nizozemskem, v Veliki Britaniji in v Franciji.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da gomolji krompirja izvirajo iz območij,

(a) za katera je znano, da tam nista navzoča *M. chitwoodi* in *M. fallax*
ali

(b) če izvirajo iz območij, kjer sta navzoči obe vrsti:

- gomolji izvirajo z mesta pridelave, kjer je bilo na podlagi letne sistematične raziskave z vizualnimi pregledi v določenih časovnih obdobjih in z vizualnim pregledom in rezanjem gomoljev ob spravi ugotovljeno, da vrsti nista navzoči ali
- se gomolji po spravi naključno vzorčijo, navzočnost simptomov se preveri z ustrezno indikatorsko metodo ali laboratorijskim testiranjem. V primernem času in pred trženjem se opravi pregled zunanosti in rezanje gomoljev. Simptomi obeh ogorčic ne smejo biti navzoči.

6. Južna plodovrtka - *Helicoverpa armigera*

Sinonima: *Heliothis armigera*, *Chloridea armigera*

Sistematika: Lepidoptera, Noctuidae

Gostiteljske rastline: Je karantenski škodljiv organizem za sadike pelargonij, nageljnove, krizantem in razhudnikovk (Solanaceae). Med gostiteljske rastline spadajo številne okrasne

rastline ter številne gospodarsko pomembne rastline: bombaž, tobak, paradižnik, krompir, koruza, sirek, soja, lan, paprika, sončnica, jajčevci, lucerna, fižol, navadna čičerika, številne druge stročnice, rastline iz družin Brassicaceae in Cucurbitaceae, skupina koščičarjev, citrusi ter gozdna drevesa in druge.

Poti prenosa: Odrasli osebki lahko s pomočjo vetra letijo na velike razdalje, npr. iz južne Evrope do Anglije. V mednarodni trgovini se škodljivci širijo z okrasnimi rastlinami, z rezanim cvetjem ali npr. z napadenimi plodovi paradižnika. Pri uvozu iz tretjih držav se nadzira krizanteme, nageljne in pelargonije.

Opis in gospodarski pomen:

Škodljivci spadajo med sovke. Ima vsaj dve popolni generaciji na leto, tretja generacija prezimi kot buba v tleh. Odlaganje jajčec se prične v začetku junija. Posamezna samica lahko odloži do 3000 jajčec, odlaga jih posamezno v bližino popkov, cvetov, plodov ali zelenih delov rastlin. Jajčeca težko odkrijemo. Škodo delajo ličinke, ki se lahko hranijo tudi v notranjosti plodov, tako da jih težko odkrijemo. Odrasle ličinke lahko merijo v dolžino od 30 do 40 mm. Pri paradižniku mladi napadeni plodovi odpadejo ali pa segnijo. Pri koruzi se na napadenih storžih lahko naselijo bakterije.

Škodljivci povzročajo veliko škodo predvsem na paradižniku, koruzi in bombažu. Pri koruzi se ličinka hrani z zrnjem, pri paradižniku pa delajo škodo na plodovih in preprečujejo njihov razvoj ter povzročijo odpadanje.

Veliko gospodarsko škodo povzročajo predvsem v bolj južnih predelih.

Razširjenost: V Sloveniji je vrsta navzoča. Navzoča je skoraj v vseh evropskih državah. Razširjena je tudi v številnih državah Azije, Afrike in Oceanije.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista za rastline za saditev iz družine razhudnikovk (Solanaceae) posebnih zahtev ni opredeljenih. Posebne zahteve za nageljne, krizanteme in pelargonije so opisane v poglavju 6.5.

7. Krompirjevi bolhači – *Epitrix* spp.

Seznam vrst: *Epitrix subcrinita* (Leconte), *Epitrix tuberis* (Gentner), *Epitrix cucumeris* (Harris) in *Epitrix papa* sp. n.

Sistematika: Coleoptera, Chrysomelidae, Alticinae

Gostiteljske rastline: Pri posebnem nadzoru krompirjevih bolhačev se pregledi opravlja na poljih s krompirjem (*Solanum tuberosum*), čeprav so krompirjevi bolhači, kot polifagna vrsta, gostitelji mnogih rastlin iz različnih družin, predvsem iz družine Solanaceae, kjer najraje napadajo krompir, paradižnik, jajčevci.

Poti prenosa: Natančno še ni znano, na kakšen način so bili krompirjevi bolhači zaneseni v Evropo. Najpomembnejša pot prenosa je s semenskim krompirjem.

Opis in gospodarski pomen: Bolhači so za majhni hrošči, veliki od 1,5-2 mm. So črne do bronaste barve, ki se na soncu značilno svetijo. Njihovo telo je ovalne oblike, prekrito z dlačicami, z malo trikotno glavo in velikimi ovalnimi očmi; nitasti tipalki sta, sestavljeni iz enajstih členov. Odrasli bolhači prezimijo v zemlji; preko zime lahko jih najdemo tudi pod rastlinskimi ostanki. Odrasli bolhači se prehranjujejo z mladimi listi gostiteljskih rastlin kot so krompir, paprika, paradižnik, jajčevci in odlagajo jajčeca v zgornjo plast zemlje, tik ob

gostiteljskih rastlinah. Jajčeca so majhna, belkasta in rahlo elipsaste oblike. Ličinke so bele barve, cilindrične oblike, odrasle merijo v dolžino do 5 mm in imajo rjavo glavo. Identifikacija odraslih bolhačev je zahtevna in sicer zanesljiva identifikacija je mogoča v laboratoriju. Krompirjevi bolhači imajo eno generacijo letno, izjema je le vrsta *E. tuberis*, ki ima dve generaciji letno. Bolhači se pojavijo lahko že konec aprila, odvisno od leta. Običajno jih zasledimo v maju in so množično prisotni vse do julija. Odrasli bolhači se večinoma prehranjujejo na zgornji strani listov gostiteljskih rastlin, manj pogosto jih najdemo na spodnji strani. Poškodbe, ki jih povzročajo krompirjevi bolhači z izjedanjem listov, so manjše, enakomerne luknjice na listih, kar ima za posledico zmanjšano asimilacijsko površino listov, kar prispeva k zmanjšani količini in kakovosti pridelka. Če je populacija bolhačev na mladih rastlini velika, lahko nastanejo nepopravljive poškodbe, ki povzročajo propad rastline. Poškodbe povzročajo odrasli in ličinke. Ličinke poškodujejo gomolje oziroma korenike gostiteljskih rastlin, in sicer delajo površinske rove, ki izgledajo podobno kot »brazgotine« na gomoljih krompirja. Ličinke večinoma ne gredo globlje v gomolje. Kako razlikujemo poškodbe na gomoljih krompirja, ki jih povzročajo bolhači od poškodb, ki jih povzročajo strune: strune se zavrtajo v notranjost gomoljev, ličinke bolhačev pa povzročajo poškodbe gomoljev tik pod povrhnjico gomolja.

Razširjenost: Krompirjevi bolhači iz rodu *Epitrix* spp. so v Evropi prisotni na Portugalskem in v Španiji. Prva najdba je bila uradno zaznana na Portugalskem v letu 2004, ko so našli vrsto *Epitrix cucumeris* na območju Azoresta in Madeire ter *Epitrix papa sp. n.*. Obe vrsti izvirata iz Severne Amerike. Leta 2008 so v Španiji (v Galiciji in Asturiji) našli vrsto *E. papa sp. n.*. V letu 2010 so na Irskem našli na listih krompirja simptome, ki so jih povzročili bolhači *Epitrix* spp. Krompir je bil uvožen iz Portugalske. V letu 2011 so na Nizozemskem javili o najdbi vrste *E. papa sp. n.*. O najdbah krompirjevih bolhačev v ostalih delih Evrope doslej niso poročali.

V Severni Ameriki, od koder izvirajo krompirjevi bolhači, poznajo 5 vrst bolhačev iz rodu *Epitrix* (*E. cucumeris*, *E. tuberis*, *E. hirtipennis*, *E. subcrinita*, *E. fuscula*), kjer se odrasli bolhači prehranjujejo na listih in plodovih gostiteljskih rastlin, predvsem na krompirju, njihove ličinke pa na gomoljih. Do sedaj sta v Evropi znani le dve vrsti krompirjevih bolhačev in sicer *E. papa sp. n.*, in *E. cucumeris*.

Uvrstitev na karantensko listo: seznami EPPO: na A1 *Epitrix subcrinita* (Leconte), *Epitrix tuberis* (Gentner) ter na A2 *Epitrix cucumeris* (Harris) in *Epitrix papa sp. n.*. Ukrepe vključno s posebnimi zahtevami za premeščanje določa Izvedbeni sklep št. 2012/270/EU s spremembami (poglavje 1.6.5).

Posebne zahteve: Premeščanje gomoljev krompirja s poreklom z razmejenih območij znotraj Unije (tam tudi pakirani ali so pakirani v obratih), je dovoljeno pod naslednjimi "Pogoji za premeščanje":

- gomolji so bili pridelani na registriranem mestu pridelave (Direktiva Komisije 92/90/EGS),
- jih je pridelal registrirani pridelovalec (Direktiva Komisije 93/50/EGS),
- so bili premeščeni iz skladišča ali distribucijskega centra (Direktiva Komisije 93/50/EGS),
- so bili oprani ali skrtičeni (ne več kot 1 % zemlje) ali tretirani,
- pakirni material, kamor se pakirajo gomolji mora biti čist,
- je priložen rastlinski potni list (Direktiva Komisije 92/105/EGS).

Premeščanje gomoljev krompirja v obrate za pakiranje:

- gomolji pridelani na njivi, ki je tretirana z insekticidi,
- opravljeni uradni pregledi pred pravilom (pogoj: ni ugotovitve ŠO*),
- pridelovalec vnaprej obvesti pristojne organe o nameri premeščanja (datum nameravane premestitve)
- prevoz v zaprtih vozilih ali v zaprtem in čistem pakiranju,
- priložen dokument, iz katerega je razvidno poreklo in namembni kraj,
- tretiranje takoj po prihodu v obrat za pakiranje.

Gomolji krompirja se, če so izpolnjeni zgornji pogoji lahko skladiščijo v obratu za pakiranje.

8. Koloradski hrošč - *Leptinotarsa decemlineata*

Sinonimi: *Chrysomela decemlineata*, *Doryphora decemlineata*, *Polygramma decemlineata*

Sistematika: Coleoptera, Chrysomelidae

Gostiteljske rastline: krompir, zelje, endivija, korenje, solata, paradižnik, pravi peteršilj, jajčevci

Poti prenosa: Ličinke in odrasle žuželke se lahko na daljše razdalje prenesejo na gomoljih in na rastlinah krompirja, na emblaži, na transportnih sredstvih. Odrasle žuželke lahko na daljše razdalje potujejo tudi z vetrom (predvsem spomladi), ali z vodo (npr. po morju).

Opis in gospodarski pomen: Škodo delajo ličinke in odrasli hrošči, ki objedajo listje na krompirju. Škodo povzročajo tudi na jajčevcih. Obstaja sum, da hrošči prenašajo nekatere bolezni, tudi bakteriji *Ralstonia solanacearum* in *Clavibacter michiganensis* subsp. *sepedonicus*.

Razširjenost: koloradski hrošč je razširjen skoraj po vsej Evropi, S Ameriki ter ponekod v Aziji.

Uvrstitev na karantensko listo: I.B: varovana območja za koloradskega hrošča so: Španija (Ibiza in Menorca), Irska, Ciper, Malta, Portugalska (Azori in Madeira), Združeno kraljestvo, Švedska (Blekinge, Gotland, Halland, Kalmar, Skåne), Finska (okrožja Åland, Turku, Uusimaa, Kymi, Häme, Pirkanmaa, Satakunta,))

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen, da morajo biti rastline pri premeščanju v varovana območja brez znakov napada s tem ŠO.

9. Listne zavrtalke

Uradni nadzor vseh zelnatih rastlin poteka zlasti zaradi nevarnosti vnosa dveh vrst listnih zavrtlak, ki sta na seznamu I.A.I Direktive 2000/29/ES, saj nista navzoči v Evropi (tudi v EU) in sta pod nadzorom pri uvozu: *Liriomyza sativae* in *Amauromyza maculosa*.

9.1. Zelnata listna zavrtalka - *Amauromyza maculosa*

Sinonim: *Agromyza guaranitica*, *Nemorimyza maculosa*

Sistematika: Diptera, Agromyzidae

Gostiteljske rastline: številne rastline iz družine nebinovke (Asteraceae)

Poti prenosa: Odrasle letijo le na krajše razdalje. Na večje razdalje se škodljivec prenese na sadikah gostiteljskih rastlin. Lahko se prenese tudi z rezanim cvetjem. Ker škodljivec v Evropi še ni navzoč, se ga kontrolira pri uvozu iz nekaterih tretjih držav: na zelnatih rastlinah, namenjenih za sajenje ter pri rezanem cvetju za krizanteme, nageljne, sadrenko in zlato rozgo.

Opis in gospodarski pomen: *A. maculosa* je polifag in povzroča veliko škodo na krizantemah ter tudi na drugih okrasnih rastlinah v rastlinjaki. Rovi, ki jih izvrti, predvsem pri okrasnih rastlinah zmanjšuje njihovo tržno vrednost. Potencialni gostitelji pri nas bi lahko bile okrasne rastline in zelenjadnice predvsem v rastlinjaki, npr. nebina (*Aster* spp.), solata, krizanteme, dalije (*Dahlia* spp.)

Razširjenost: v Evropi ni navzoča. Razširjena je ponekod v ZDA ter v srednji in južni Ameriki.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A1

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista niso opredeljene posebne zahteve.

9.2. Zelenjadna listna zavrtalka – *Liriomyza sativae*

Sinonimi: *Liriomyza pullata*, *Liriomyza canomarginis*, *Liriomyza minutiseta*, *Liriomyza munda*, *Liriomyza guytona*, *Liriomyza propepusilla*

Sistematika: Diptera, Agromyzidae

Gostiteljske rastline: predvsem vrste iz družin razhudnikovk in metuljnic, pojavlja pa se tudi na drugih rastlinah. Najdemo jo na lucerni, ščiru, nebini, jajčevcih, papriki, zeleni, kumarah, bučah, dalijah, bobu, grahorju, melonah, grahu, fižolu, krompirju, paradižniku, kapucinki in drugih.

Poti prenosa: Odrasle letijo le na krajše razdalje. Na večje razdalje se škodljivec prenese na sadikah gostiteljskih rastlin. Lahko se prenese tudi z rezanim cvetjem. Ker škodljivec v Evropi ni navzoč, se ga nadzira pri uvozu sadik zelnatih rastlin, ter pri rezanem cvetju na krizantemah, nageljnih, sadrenki in zlati rozgi iz tretjih držav.

Gospodarski pomen: V ZDA dela škodo na številnih zelenjadnicah ter tudi na paradižniku, krompirju in bučah. Če napade mlade rastline, lahko uniči celoten posevek. Ta vrsta prenaša tudi številne viruse, npr. celery mosaic potyvirus.

Razširjenost: V Evropi ni navzoča. Razširjena je ponekod v Afriki, severni, srednji in južni Ameriki, Oceaniji in nekaterih državah Azije.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A1

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista niso opredeljene posebne zahteve.

9.3. Rastlinjakova listna zavrtalka - *Liriomyza huidobrensis*

Sinonimi: *Agromyza huidobrensis*, *Liriomyza cucumifoliae*, *Liriomyza langei*, *Liriomyza dianthi*

Sistematika: Diptera, Agromyzidae

Gostiteljske rastline: (rastline iz 14 različnih družin) ščir, nebina, jajčevец, navadna pesa, paprika, navadna zelena, krizanteme, navadna kumara, dalija., nagelj, bob, česen, sadrenka, navadna konoplja, grahor, solata, lucerna, melona, čebula, grah, fižol, krompir, primula, vrtna redkev, špinača, paradižnik, kapucinka, cinija., verben in dr.

Je karantenski škodljivci organizem za rezano cvetje, listne vrtnine navadne zelene (*Apium graveolens*), ter zelnate rastline, namenjene sajenju, razen čebulic, stebelnih gomoljev, rastlin iz družine trav (Gramineae), korenin in semen.

Poti prenosa: Odrasle letijo le na krajše razdalje. Na večje razdalje se škodljivci prenese s sadikami gostiteljskih rastlin ali tudi z rezanim cvetjem. Pri uvozu iz tretjih držav se nadzirajo zelnate rastline, namenjene za sajenje.

Gospodarski pomen: škodljivci je polifag, napada veliko število okrasnih rastlin v rastlinjakih ter tudi zelenjadnice. V J. Ameriki je hud škodljivci na krompirju. V državah območja EPPO dela škodo predvsem na krizantemah, na verbenah, sadrenki, gerberah, jegliču, solati, fižolu, kumarah, zeleni in bučah. Predvsem v mediteranskih deželah je pomemben škodljivci tudi na kulturah, ki so gojene na prostem, npr. na solati in pesi.

Razširjenost: v Sloveniji vrsta ni navzoča, v preteklosti pa je bila nekajkrat ugotovljena v rastlinjakih in nato uspešno izkoreninjena ter tudi nekajkrat prestrežena pri uvozu sadik in rezanega cvetja. Sicer je razširjena v številnih evropskih državah (Avstrija, Belgija, Francija, Nizozemska, Anglija, Italija, Španija, Portugalska, Češka, Ciper, Malta, Madžarska), v severni Ameriki (jug) in srednji in južni Ameriki, v Indiji, na Tajskem, v Izraelu.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da zelnate rastline za sajenje, (razen čebulic, stebelnih gomoljev, rastlin iz družine trav, korenin, semen in gomoljev):

- (a) izhajajo iz območja, ki ni napadeno z listnimi zavrtalkami *L. huidobrensis* in *L. trifolii*,
ali
- (b) na uradnih mesečnih pregledih v zadnjih treh mesecih pred premeščanjem rastlin ali pobiranjem pridelka na mestu pridelave niso bili opaženi znaki napada obeh vrst
ali
- (c) so bile rastline tik pred trženjem uradno pregledane in je bilo ugotovljeno, da niso napadene z *L. huidobrensis* in/ali *L. trifolii* in je bilo opravljeno ustrezno tretiranje proti obema vrstama.

9.4. Krizantemina listna zavrtalka - *Liriomyza trifolii*

Sinonimi: *Liriomyza alliovora*

Sistematika: Diptera, Agromyzidae

Gostiteljske rastline: ima številne gostitelje iz 25 družin, najraje napada rastline iz družine košaric (npr. nebina, krizanteme, dalije, gerbere, solata, mrkač), peso, papriko, zeleno,

kitajsko zelje, bombaž, kumare, nagelj, česen, sadrenko, grahor, por, lucerno, melone, buče, čebulo, grah, navadni fižol, laški, limski in zlati fižol, krompir, špinačo, paradižnik, kapucinko, lubenice, cinije, sadrenke, idr..

Je karantenski škodljivi organizem za rezano cvetje, listne vrtnine navadne zelene (*Apium graveolens*), ter zelnate rastline, namenjene sajenju, razen čebulic, stebelnih gomoljev, rastlin iz družine trav (Gramineae), korenik in semena.

Poti prenosa: Odrasle letijo le na krajše razdalje. Na večje razdalje se škodljivec prenese s sadikami gostiteljskih rastlin. Lahko se prenese tudi z rezanim cvetjem. Pri uvozu iz tretjih držav je nadzor enak kot pri *L. huidobrensis*

Gospodarski pomen: V S Ameriki je velik škodljivec na krizantemah in gerberah, prav tako v državah EPPO. Je tudi prenašalec nekaterih rastlinskih virusov. V S Evropi in pri nas vrsta ne prezimi na prostem. Močno napadeni listi lahko odpadejo. Če so napadene mlade rastline, te lahko propadejo.

Razširjenost: v Sloveniji je vrsta omejeno navzoča. Navzoča je v številnih državah Evrope (Avstrija, Belgija, Nizozemska, Švica, Italija, Francija, Španija, Portugalska, Grčija, Romunija, Srbija, Hrvaška, Ciper, Malta), v Izraelu, Turčiji, ponekod v Afriki, Aziji, Ameriki in Oceaniji. V sredozemskih državah lahko prezimi tudi na prostem.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve so opisane pri vrsti *Liriomyza huidobrensis*.

10. Krompirjeva vešča - *Scrobipalopsis solanivora*

Sinonim: *Tecia solanivora*

Sistematika: Lepidoptera, Gelechiidae

Gostiteljske rastline: edina gostiteljska rastlina je krompir.

Poti prenosa: okužbo lokalno širijo metuljčki, na velike razdalje pa se širi z gomolji v mednarodni trgovini. Lahko se prenese tudi na krompirjevih rastlinah, zemlji ali embalaži.

Opis in gospodarski pomen: škodo delajo gosenice, ki napadajo gomolje na polju in v skladiščih, na poljih objedajo tudi krompirjevo listje. Hudo napadeni gomolji niso uporabni za prehrano ljudi ali živali. Škoda na poljih ali v skladiščih je lahko tudi preko 90%.

Razširjenost: v Evropi je škodljivec navzoč samo na Kanarskih otokih. Razširjen je v Srednji in Južni Ameriki.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A1 za krompir.

Posebne zahteve: za *S. solanivora* niso predlagane posebne zahteve. Ker škodljivec v EU ni navzoč, se ga nadzira pri uvozu krompirjevih gomoljev.

11. Tobakov ščitkar - *Bemisia tabaci*

Sinonimi: *Bemisia gossypiperda*, *Bemisia longispina*, *Bemisia nigeriensis*

B. tabaci biotip B (znan tudi kot vrsta ***B. argentifolii***)

Sistematika: Hemiptera: Aleyrodoidea: Aleyrodidae

Gostiteljske rastline: napada okrog 600 rastlinskih vrst. Najpomembnejši gostitelji so paprika, božična zvezda, gerbera, oslez, bombaž, sladki krompir, paradižnik, maniok, tobak, kumare, buče, solata, soja, fižol, jajčevci, *Gloxinia* in *Sinninghia*. In še številni predstavniki iz družin Asteraceae, Brassicaceae, Convolvulaceae, Cucurbitaceae, Euphorbiaceae, Fabaceae, Malvaceae in Solanaceae

Poti prenosa: Tobakov ščitkar sam ne leti daleč, če pa ga zajame veter, ga ta lahko odnese zelo daleč. Prenaša se predvsem s sadilnim materialom in rezanim cvetjem v razvojni fazi ličinke in puparija. Prav mednarodna trgovina z božično zvezdo je povzročila širjenje tega škodljivca. Pri uvozu rastlin iz nekaterih tretjih držav se nadzirajo rastline za saditev ter rezano cvetje rodov *Aster* spp., *Eryngium* L., *Gypsophila* L., *Hypericum* L., *Lisianthus* L., *Rosa* L., *Solidago* L., *Trachelium* L.

Opis in gospodarski pomen: *B. tabaci* povzroča škodo s sesanjem na gojenih rastlinah in s prenašanjem nevarnih virusov. Zaradi vbodov nastanejo klorotične pike, ob močnem napadu večina lista porumeni. Taki listi odpadejo. Nimfe izločajo medeno roso, ki lahko prekrije list. Na njej se naselijo glive, ki povzročajo sajavost, zaradi česar se zmanjša fotosintetska aktivnost. V preteklosti je tobakov ščitkar v tropskih in subtropskih predelih ogrožal predvsem bombaž, sladki krompir, maniok (kasava), paradižnik in tobak. Posebno nevaren za številne gojene rastline v rastlinjakih v številnih predelih na svetu je postal biotip B: paprika, paradižnik, kumare, buče, solata, fižol, jajčevci, oslez, *Gloxinia*, božična zvezda in dr. Škodo povzroča s sesanjem na listih. Ličinke in nimfe izločajo tudi medeno roso na kateri se pogosto razvije sajavost. *B. tabaci* je nevaren predvsem zato, ker prenaša številne nevarne rastlinske viruse (preko 60): virus Bean golden mosaic virus, virus Cowpea mild mottle, virus Lettuce infectious yellows, virus Pepper mild tigré virus, Squash leaf curl virus, Euphorbia mosaic virus, Florida tomato (vsi spadajo na seznam I.A1). Prenaša tudi številne geminiviruse, kot so cassava African mosaic bigeminivirus, cotton leaf curl bigeminivirus, na paradižniku tomato yellow leaf curl bigeminivirus in drugi virusi iz rodu Geminivirus ter viruse Tobacco leaf curl (TLCV), virus watermelon chlorotic stunt.

Razširjenost: V Sloveniji neevropske populacije kot biotip B doslej niso bile ugotovljene, medtem ko se evropske populacije bolj ali manj redno pojavljajo v pošiljkah božičnih zvezd. Sicer je škodljivec razširjen je v številnih državah po vsem svetu.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A1 za neevropske populacije, nadzorovane pa so tudi evropske populacije kot prenašalci virusa Tomato yellow leaf curl (TYLCV, poglavje 6.4.21) in I.B.

Varovana območja za *Bemisia tabaci* Genn. (evropske populacije) so: Irska, Portugalska (Azori, Beira Interior, Beira Litoral, Entre Douro e Minho, in Trás-os-Montes), Velika Britanija, Švedska, Finska.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline paradižnika za saditev, razen semena:

a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso napadena z *Bemisia tabaci* ali **b)** da je ob uradnih inšpekcijskih pregledih, opravljenih vsaj mesečno v zadnjih treh mesecih pred izvozom, ugotovljeno, da na mestu pridelave ni navzoč tobakov ščitkar (*Bemisia tabaci*) ali **c)** da je bil na mestu pridelave uveden ustrezen režim tretiranja in sistematičnega spremljanja, da bi se zagotovila nenapadenost z *B. tabaci*.

12. Palmov resar - *Thrips palmi*

Sinonimi: *Thrips leucadophilus*, *Thrips gossypicola*, *Chloethrips aureus*, *Thrips gracilis*

Sistematika: Thysanoptera, Thripidae

Gostiteljske rastline: Palmov resar je polifag, napada še posebej rastline iz družin bučevke in razhudnikovke. Na prostem napada jajčevce, papriko, kumare, buče, melone, grah, fižol, krompir, sojo, sončnice, paradižnik, tobak, lubenice, sezam, bombaževce, *Benincasa hispida*, *Vigna unguiculata*. Pojavlja se tudi na nekaterih plevelih. V rastlinjakih je škodljivec na nekaterih zelenjadnicah ter na okrasnih rastlinah, npr. na krizantemah, ciklamah, fikusih in orhidejah.

Poti prenosa: V naravi se širi le lokalno. Na večje razdalje se lahko prenese na sadikah gostiteljskih rastlin, na cvetovih, plodovih ali na embalaži.

Opis in gospodarski pomen: Ličinke in odrasle žuželke palmovega resarja se hranijo na listih, poganjkih, cvetovih (npr. pri citrusih in mangovcu) in plodičih. Močno napadeni listi imajo srebrnkast ali bronast videz. Ob hudem napadu rastline propadejo. Je tudi prenašalec nekaterih virusov: groundnut bud necrosis tospovirus in watermelon silvery mottle tospovirus. Pri nas bi lahko bil nevaren za gojene rastline v rastlinjakih, saj na prostem ne prezimi.

Palmovega resarja lahko zamenjamo z domorodnim rumenim resarjem (*T. flavus*), ki ga je od *T. palmi* mogoče ločiti le pod mikroskopom. *T. flavus* ne povzroča gospodarsko pomembne škode.

Razširjenost: V Evropi ni navzoč, razširjen pa je v toplejših predelih Azije, v srednji in južni Ameriki, ponekod v Afriki in Oceaniji. V Evropi je bil večkrat prestrežen pri uvozu rastlin, zlasti fikusov in orhidej iz Jugovzhodne Azije.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A1

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev. Ker škodljivec v EU ni navzoč, ga nadziramo pri uvozu blaga iz tretjih držav.

13. Vretenatost krompirjevih gomoljev – viroid Potato spindle tuber (PSTVd)

Sistematika: Pospoviroid, Pospoviroideae

Gostiteljske rastline: glavna gostiteljska rastlina je krompir, okuži pa lahko tudi paradižnik in ostale vrste iz rodu *Solanum*. Med gostiteljske rastline spadajo npr. avokado in paprika. Okuži lahko tudi sladki krompir. Pomembne gostiteljske rastline so okrasne in plevelne rastline iz družine Solanaceae, npr. *Brugmansia* spp., *Solanum rantonnettii*, *Solanum jasminoides*, *Streptosolen jamesonii*, *Petunia x hybrida*, *Physalis peruviana*.

Poti prenosa: na krajše razdalje se prenaša na mehanski način: z dotiki, okuženim orodjem in medsebojnimi kontakti rastlin. Na daljše razdalje se prenaša z razmnoževalnim materialom (gomolji, pravo seme, sadike). Pri krompirju lahko PSTVd prenašajo tudi uši (*Myzus persicae*), vendar samo ob hkratni navzočnosti virusa zvijanja krompirjevih listov (PLRV – Potato leafroll virus).

Opis in gospodarski pomen: Pri krompirju znamenja pogosto niso vidna v letu, v katerem so se rastline okužile, v naslednjih letih pa se obseg znamenj stopnjuje. Okužene okrasne rastline so zakrnele in pokončne. Pogosto so bolj razvejane, kot med stranskimi poganjki in stebлом so ostri. Listi lahko spremenijo barvo in postanejo svetlejši ali temnejši od normalnih ter imajo manjše in deformirane lističe. Na gomoljih so znamenja bolj očitna, vendar se razvijejo šele po nekaj generacijah. Prizadeti gomolji so majhni in deformirani: vretenasti, bolj podolgovati ali bolj okrogli od neokuženih. Pogosto so tudi zašiljeni, lahko tudi grčasti. Na večjih gomoljih se lahko pojavijo razpoke. Očesa so pogosto bolj izražena in počasneje odganjajo.

Tudi pri paradižniku lahko preteče določen čas, preden se znamenja pojavijo. Pogosto so ta vidna šele pet tednov po okužbi. Rastline so zakrnele, njihov vrh je šopast, ker se internodiji skrajšajo. Včasih se pojavijo tudi vretenasti poganjki. Listje porumeni ali pordeči, listi pa so deformirani in se zvijajo navzdol. Spodnji in srednji listi odmirajo. Odmiranje se prične na listnih žilah. Mlajši listi na vrhu rastlin ne propadejo, a ostanejo majhni. Cvetovi pogosto abortirajo. Zorenje plodov je neredno. Plodovi so majhni, trdi in pogosto temno zeleni.

Na PSTVd so občutljive vse sorte paradižnika in krompirja. Okužba s PSTVd lahko povzroči znatne izgube pridelka tako krompirja kot paradižnika, obseg pa je odvisen od različka viroida, kultivarja in rastnih pogojev. Po nekaterih podatkih lahko izgube pridelka krompirja dosežejo do 65% in izgube pridelka paradižnika do 50%, gostiteljske rastline pa so lahko okužene tudi brez vidnih znamenj okužbe.

Razširjenost: okužene rastline so bile najdene tudi v Sloveniji (*Brugmansia*, *Solanum jasminoides*). O najdbah so poročali tudi iz nekaterih držav, članic EU.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A.II.

Posebne zahteve:

Za izdajo rastlinskega potnega lista za gomolje krompirja niso določene posebne zahteve, razen, da krompir ni okužen s PSTVd. Za pravo seme krompirja je od 1. aprila 2018 dalje obvezno testiranje na PSTVd.

14. Virus *Chrysanthemum stem necrosis* (CSNV)

Sistematika: Bunyaviridae, Tospovirus

Gostiteljske rastline: pojavlja se na nekaterih kultivarjih krizantem (*Dendranthema x grandiflorum*) in na paradižniku.

Poti prenosa: prenašalci CSNV so nekateri resarji (Triptidae), zlasti *Frankliniella occidentalis* in *F. schultzei*, ne pa *Thrips tabaci*. Potencialni prenašalec v Evropi je *F. occidentalis*.

Opis in gospodarski pomen: Bolezenska znamenja okužbe s CSNV so podobna okužbi s TSWV. Pri krizantemah se na steblih lahko pojavijo nekrotične proge, venenje listov in stebela ter klorotične pege in obročki na listih. Močno napadene rastline postanejo popolnoma nekrotične, celi sklopi lahko ovenijo. V južni Ameriki povzroča veliko škodo na krizantemah in paradižniku.

Razširjenost: virus se pojavlja v Južni Ameriki, v EU pa so bili zabeleženi posamezni izbruhi (Nizozemska, Anglija, Slovenija), ki pa so bili eradicirani.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A1: rastline za saditev za krizanteme in paradižnik.

Posebne zahteve: za premeščanje niso opredeljene posebne zahteve za izdajo rastlinskega potnega lista, ker virus v EU ni navzoč. Nadzor poteka ob uvozu.

15. Rizomanija - virus *Beet necrotic yellow vein* (BNYVV)

Sistematika: Benyvirus, Togaviridae

Glavne gostiteljske rastline: vse gojene vrste *Beta vulgaris* (sladkorna pesa, rdeča pesa, krmna pesa) ter mangold in špinača.

Ostale gostiteljske rastline: potencialni gostitelji so tudi nekatere plevelne vrste iz družin Chenopodiaceae, Amaranthaceae, Asteraceae, Convolvulaceae.

Poti prenosa: Prenašalka bolezni je gliva *Polymyxa betae*, ki okužuje metlikovke. Spore glive lahko ohranijo virus v tleh tudi več let. Prenos bolezni je možen z vnosom in uvozom okuženih rastlin in zemlje, okužene z glivo *P. betae*, lahko pa tudi mehanično z orodjem, odpadno vodo ali ostanki rastlin.

Opis in gospodarski pomen: Značilno bolezensko znamenje je bradatost korenov: koreni so ponavadi manjši, proti vrhu se močno zožijo in oblikujejo številne stranske koreninice. Ob prečne prerezu je pogosto videti nekrozo prevodnih cevi. Pri nižji stopnji okužbe bradatost korena ni vidna. Najbolj značilna so znamenja na listih proti koncu sezone po dežju: listi so izrazito blede zeleni, prosojni in pokončni. Redkejša znamenje je rumenenje listja, ki mu sledi odmiranje ob žilah. Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelavo pese, saj je izguba pridelka lahko 50-70 % po količini, vpliva pa tudi na vsebnost sladkorja. BNYVV lahko povzroča tudi latentne okužbe brez vidnih znamenj.

Uvrstitev na karantensko listo: I.B: varovana območja za BNYVV so: Francija (Britanny), Finska, Irska, Portugalska (Azori) in Velika Britanija.

V Sloveniji je bila leta 2000 izdana Odredba o ukrepih za omejevanje in preprečevanje širjenja rizomanije, ki jo povzroča virus Beet necrotic yellow vein.

Razširjenost: bolezen je navzoča v vseh državah EU, kjer pridelujejo sladkorno peso. Ni navzoča na Irskem, Latviji in Finskem.

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni posebnih zahtev, razen, da semenski posevki vseh gojenih vrst *Beta vulgaris* (sladkorna pesa, rdeča pesa, krmna pesa) ter mangolda (blitva) in špinacije ter njihovi varovalni pasovi ne smejo biti okuženi.

16. Pepinov mozaik - virus Pepino mosaic (PepMV)

Sistematika: *Carlavirus*

Gostiteljske rastline: glavna gostiteljska rastlina je paradižnik. v Južni Ameriki (Peru), od koder izhaja, so gostiteljske rastline gojene in divje vrste rodu *Lycopersicon* in druge vrste iz družine razhudnikovk.

Poti prenosa: Bolezen se na daljše razdalje prenaša s semenom. Prenaša se tudi s kontaktom sosednjih rastlin, z okuženim orodjem, rokami in obleko, tudi s cepljenjem oz. rezanjem cepičev z okuženim rastlin.

Opis in gospodarski pomen: listi okuženih rastlin so deformirani, mehurjasti, pojavi se mozaik. Spodnji listi so temnejši in občasno imajo oglate klorotične pege. Rastline zaostanejo v rasti in so deformirane. Na zorečih plodovih se lahko pojavijo svetlejša polja. PepMV lahko povzroči pomembno gospodarsko škodo v pridelavi paradižnika v rastlinjaki.

Razširjenost: v EU so bili v preteklih letih odkriti posamezni izbruhi v več državah, članicah EU. V Sloveniji doslej ni bil najden.

Uvrstitev na karantensko listo: začasno karantenski status določa odločba Komisije 2004/200/ES, ki jo v izvajanje prenaša slovenski pravilnik.

Posebne zahteve: Registracija in rastlinski potni list oziroma uradna etiketa se zahtevata za seme paradižnika *Lycopersicon lycopersicum*, z izjemo majhnih količin za nekomercialno rabo pri končnih uporabnikih.

17. Obročasta pegavost paradižnika – virus Tomato ringspot (ToRV)

Sistematika: Comoviridae, *Nepovirus*

Gostiteljske rastline: Virus okužuje več kot 35 družin enokaličnic in dvokaličnic. V naravi se pojavlja predvsem na lesnatih in okrasnih rastlinah. Okužuje vinsko trto, sadne in okrasne vrste *Prunus*, jagode, maline, ribez, pelargonije, gladiole itd.

Poti prenosa: Najpomembnejši prenašalci bolezni so nekatere ogorčice. V mednarodni trgovini je prenos bolezni možen z vnosom in uvozom okuženih gostiteljskih rastlin, okuženega semena in zemlje, ki vsebuje kužna semena ali ogorčice. Virus se hitro prenaša tudi pri vegetativnem razmnoževanju rastlin.

Opis in gospodarski pomen: Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelavo sadja, saj sta posledici občutna izguba količine in kakovosti.

Maline: Značilna bolezenska znamenja so klorotične obročaste pege na listih mladih rastlin, pritlikavost stebel in manjši plodovi ter nižji pridelek. Pri starejših rastlinah se listi zvijajo navzdol in hitreje odpadajo. V tretjem letu po okužbi lahko odmre 10-80 % rozg.

Breskve: Ob glavnih listih žilah se pojavljajo svetlo zelene ali svetlo rumene podolgovate lise v obliki perja. Iz popkov pogosto izrastejo deformirani listi v rozetah, le-ti lahko porumenijo in kasneje odmrejo. Plodovi so lahko majhni in zmaličeni. Nekateri različki virusa lahko povzročajo razbrazdanje lesa pri breskvah in drugih koščičarjih.

Vinska trta: Ob močni okužbi pozimi veliko brstov pomrzne. Značilna je pritlikava rast rozg. Dobra 2 meseca po odganjanju se na posameznih rozgah pojavljajo izrazita bolezenska znamenja. Na listih se pojavljajo obročaste pege ali lise. Listi so manjši in rastejo v rozeti, ker se medčlenki krajšajo. Grozdi so manjši, jagode abortirajo. Prevodno tkivo je gobasto s številnimi nekrotičnimi jamicami.

Paradižnik: Na vršičkih posameznih aktivno rastočih poganjkov se pojavlja zvijanje listov in nekroze. Na bazalnih delih mladih listov so opazni rjavi nekrotični obročki ali šare. Listni pecelji so pogosto posipani z nekrotičnimi progami in obročki. Na površini plodov, ki so okuženi zgodaj v razvoju, se lahko razvijejo sivi do rjavi plutasti, pogosto koncentrični obročki.

Pelargonije: Na mladih listih se razvijejo obročasta znamenja ali klorotični madeži. Cvetovi so neenaki in deformirani.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A1

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista niso opredeljene posebne zahteve, nadzira se ga pri uvozu.

18. Virus Beet leaf curl

Sistematika: Rhabdoviridae, *Rhabdovirus*

Karantenski škodljivi organizem za *Beta vulgaris*: sladkorna pesa, krmna pesa, rdeča pesa in blitva.

Ostale gostiteljske rastline: loboda, metlika, špinača in *Tetragonia tetragonioides*

Poti prenosa: Na krajše razdalje se prenaša s pesno stenico *Piesma quadratum*, na daljše razdalje pa z uvozom okuženih rastlin (npr. ladijski prevozi). Virus se ne prenaša mehanično.

Opis in gospodarski pomen: Pri okuženih rastlinah listne žile in pecelji postanejo prozorni in nabreknejo. Listi se nagubajo in odmrejo. Mladi listi se vihajo navznoter in oblikujejo gost

šop. Rast je zmanjšana. Pri sladkorni pesi je lahko pridelek zmanjšan tudi do 75 %. Rastline redko odmrejo pred pravilom pridelka.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost: v Sloveniji nimamo zapisov o najdbi bolezni.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena z virusom BLCV; ali (b) da ni znano, da bi bil na območju pridelave navzoč virus BLCV in na mestu pridelave ali v njegovi neposredni bližini niso bili opaženi nobeni simptomi virusa BLCV od začetka zadnje popolne rastne dobe.

19. Virus Tomato yellow leaf curl (TYLCV)

Sistematika: Geminiviridae, *Begomovirus*

Karantenski škodljivi organizem za: paradižnik

Druge gostiteljske rastline: *Eustoma grandiflorum*

Poti prenosa: Bolezen se prenaša z tobakovim ščitkarjem (*Bemisia tabaci*). Prenos bolezni je možen tudi z vnosom in uvozom okuženih sadik paradižnika.

Opis in gospodarski pomen: Zgodaj okužene rastline bistveno slabše rastejo, izgubijo vitalnost in ne oblikujejo plodov. Poganjki so bolj pokončni, listi pa manjši in deformirani. Listi, ki se razvijejo kmalu po okužbi, se zvijajo navzdol, listi, ki se razvijejo kasneje pa so deformirani, klorotični, zgubani med žilami in imajo navzgor obrnjene listne robove. Pri rastlinah okuženih v kasnejši stopnji razvoja plodovi skoraj normalno dozori. Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelavo paradižnika, saj so izgube pridelka lahko velike, če je v naravi navzoč prenašalec tobakov ščitkar.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost: v Sloveniji bolezen ni navzoča.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline paradižnika za saditev (a) izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena s TYLCV ali (b) da na rastlinah niso bili opaženi nobeni simptomi TYLCV, če rastline izvirajo z območij, za katera je znano, da niso okužena s tobakovim ščitkarjem *Bemisia tabaci* oziroma, da je z uradnimi pregledi ugotovljeno, da na mestu pridelave ni tobakovega ščitkarja (vabe!), kar je mogoče doseči tudi s tretiranjem.

20. Pegavost in uvelost paradižnika – virus Tomato spotted wilt (TSWV)

Sistematika: Bunyaviridae, Tospovirus

Karantenski škodljivi organizem je za gostiteljske rastline: papriko, paradižnik, tobak, jajčevac, krompir, zeleno, solato, melono, vse sorte novogvinejskih hibridov vodenk *Impatiens* in krizanteme.

Druge gostiteljske rastline so: kumare, bob, arašidi, artičoka, radič, grah in okrasne rastline *Aster*, *Begonia*, *Gerbera*, *Gladiolus*, *Iris*, *Limonium*, *Leucanthemum*, *Pelargonium*, *Ranunculus*, *Verbena* in druge.

Poti prenosa: Prenos bolezni je možen z vnosom in uvozom lončnic in okuženega sadilnega materiala gostiteljskih rastlin. Bolezen prenašajo tudi resarji (Thripidae). V rastlinjakih, kjer

se pojavlja cvetlični resar (*Frankliniella occidentalis*), se lahko pri nekaterih gostiteljskih rastlinah pojavijo bolezenski znaki že pet dni po hranjenju okuženega cvetličnega resarja.

Opis in gospodarski pomen: Virus povzroča širok spekter bolezenskih znamenj, odvisno od kultivarja, okoljskih dejavnikov in prehranjenosti rastlin. Bolezen je gospodarsko zelo pomembna, saj so pri večjih izbruhih velike izgube pridelka.

Na mladih listih paradižnika se lahko pojavijo majhne temno rjave pege, ki se razširijo in povzročajo odmiranje listov. Na steblih in listnih peceljih najdemo temno rjave proge. Vršički poganjkov so ponavadi močno nekrotični in bistveno slabše rastejo. Rast rastlin je lahko enostranska. Pri močnih okužbah imajo nezreli plodovi svetlo zelene obroče z dvignjeno sredino, zreli plodovi pa močna oranžna ali svetlo rdeča lisasta razbarvanja. Okužene rastline so manjše.

Pri papriki lahko okužba s TSWV povzroča nenadno rumenenje in rjavenje mladih listov, ki pozneje odmrejo. Na steblih se pojavijo dolge nekrotične proge, ki segajo do rastnega vršička. Plodovi, ki se razvijejo po okužbi, imajo dolge nekrotične proge in pege, mladi plodovi pa lahko popolnoma odmrejo.

Pri krompirju se na zgornjih in spodnjih listih pojavijo temne nekrotične pege ali (koncentrično razporejeni) obroči, ki so često obdani s klorotičnim predelom. Močno napadeni poganki ali rastline lahko propadejo. Rastline, ki se razvijejo iz okuženega poganjka, rastejo bistveno šibkeje in v obliki rozete in imajo temno zelene liste. Gomolji krompirja lahko po okužbi rastejo normalno ali pa so majhni in deformirani z uleknjenimi črnimi nekrotičnimi pegami. V notranjosti se pojavijo temne, nekrotične ali votle pege. Pegе so lahko razporejene koncentrično in so vidne skozi povrhnjico.

Pri novogvinejskih hibridih vodenk je izražanje znakov okužbe odvisno od sorte. Nekatere so lahko brez znamenj, pri drugih pa se pojavi črnenje in odmiranje stebel in celotne rastline. Pojavlja se tudi zakrnela rast, črnenje osnov listov, deformacije listov in rjave listne pege.

Na krizantemah se pojavlja počrnelost stebela, ožigi na listju in venenje celotne rastline.

Razširjenost: v Sloveniji je bolezen navzoča v omejenem obsegu in je pod uradnim nadzorom.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2, I.B: varovani območji za TSWV sta Švedska in Finska.

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen, da morajo biti rastline, za katere je določen kot karantenski organizem, pri premeščanju neokužene. Po sklepu stalnega odbora pri Evropski komisiji je hkrati s TSWV pod nadzorom tudi virus *Impatiens necrotic spot*, ki je bil odkrit kot različek TSWV na novogvinejskih hibridih vodenk (rod *Impatiens*), ima pa enako širok krog gostiteljskih rastlin.

21. Lucernina uvelost - *Clavibacter michiganensis* ssp. *insidiosus* (Cmi)

Sistematika: Bacteria, Firmicutes

Karantenski škodljivi organizem za seme lucerne *Medicago sativa*. Ostali gostitelji: bela medena detelja in meteljke.

Poti prenosa: Bolezen se lahko širi z vetrom in okuženo odtočno vodo. Prenos bolezni je najpogostejši z okuženo kmetijsko mehanizacijo (kosilnice). V mednarodni trgovini se bolezen prenaša z uvozom in vnosom okuženega semena in sena.

Opis in gospodarski pomen: Bolezenska znamenja so prvo leto pogosto neopazna. Listi so marogasti in se zvijajo. Rastline so manjše rasti. Pri močni okužbi so rastline majhne in

zakrnele. Močno okužene rastline ponavadi odmrejo. Bolezen močno vpliva na pridelavo sena, saj pridelava na okuženih njivah po 3 letih ni več rentabilna.

Razširjenost: Bolezen je navzoča v Italiji, Veliki Britaniji, Litvi in na Poljskem. V Sloveniji ni bila nikoli najdena.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da je seme lucerne pridelano v skladu z zahtevo (a – neokužena območja ali b – druga območja, kjer se *Cmi* pojavlja):

- (a) da seme izvira iz območij, za katera je znano, da niso okužena s *Cmi*;
- (b) — da od začetka zadnjih 10 let ni bil zabeležen pojav *Cmi* na kmetijskem gospodarstvu ali v njegovi neposredni bližini in da je seme sorte, ki je priznana kot zelo odporna na *Cmi*;
— da od začetka zadnjih 10 let ni bilo zabeleženega pojava *Cmi* na kmetijskem gospodarstvu ali v njegovi neposredni bližini in da je bilo seme pridelano, ko se še ni začela četrta popolna rastna doba od setve, in da je bila največ ena predhodna pridelava semena,
ali
— da od začetka zadnjih 10 let ni bilo zabeleženega pojava *Cmi* na kmetijskem gospodarstvu ali v njegovi neposredni bližini in da vsebnost inertne snovi, ki je bila določena skladno s pravili, ki veljajo za uradno potrjevanje semena, dana na tržišče EU, ne presega 0,1 ut. %;
ali
(ena od gornjih treh možnosti in)
da na mestu pridelave ali na sosednjem pridelku *Medicago sativa* L. ni bilo opaženih nobenih simptomov *Cmi* med zadnjo popolno rastno dobo ali, kjer je to ustrezno, med zadnjima dvema rastnima dobama;
in
da je bilo seme pridelano na zemljišču, na katerem v zadnjih treh letih pred setvijo ni rastle lucerna (*Medicago sativa*).

22. Sončnična plesen - *Plasmopara halstedii*

Sinonim: *Plasmopara helianthi*

Sistematika: Chromista, Oomycota, Oomycetes, Peronosporomycetidae, Peronosporales, Peronosporaceae

Gostiteljske rastline: *Plasmopara halstedii* je karantenski škodljivi organizem za navadno sončnico. Ostale gostiteljske rastline: nekatere vrste sončnic (*Helianthus*), pelin, bodič, nekatere okrasne rastline in druge.

Poti prenosa: Gliva prezimi v okuženem listju. Bolezen se prenaša z okuženim semenom ali pa se rastline okužijo z oosporami, ki so v tleh. Navzočnost sončnične plesni se nadzira tudi ob uvozu semena sončnic iz tretjih držav.

Opis in gospodarski pomen: je nevarna bolezen sončnic, pridelek se lahko zmanjša tudi do 50%. Na listih se pojavijo rumene pege, sčasoma porumenijo celi listi. Na spodnji strani listov so goste bele plesnive prevleke. Obolele rastline zaostanejo v rasti, dosežejo velikost le nekaj deset centimetrov in ne dajo pridelka.

Razširjenost: Sončnična plesen je navzoča povsod, kjer gojijo sončnice.

Uvrstitev na karantensko listo: II A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da

(a) seme navadne sončnice (*Helianthus annuus*) izvira z območij, za katera je znano, da niso okužena s sončnično plesnijo

ali

(b) je seme navadne sončnice (razen semena sort, ki so odporne na vse rase *P. halstedii*, ki so navzoče na območju pridelave), ustrezno tretirano.

23. Krompirjev rak – *Synchytrium endobioticum*

Sistematika: Synchytriaceae, Chytridiales

Gostiteljske rastline: pojavlja se na krompirju

Način prenosa: z okuženimi gomolji, z okuženo zemljo, z orodji in obdelovalnimi stroji ter s podzemnimi organi rastlin, ki so rasle na okuženi zemlji.

Opis in gospodarska škoda: gliva lahko okuži vse podzemne in nadzemne dele rastline krompirja razen korenin. Najpogostejše napade gomolje, na katerih povzroča nastanek bradavičastih izrastkov (tumorjev). V tumorjih nastanejo zimski trosovniki, ki v tleh lahko ostanejo živi tudi več kot 10 let. Boljši pogoji za razvoj bolezni so v poletjih z obilnimi padavinami ter nižjimi temperaturami. Sorte krompirja so različno občutljive na krompirjev rak, novejša sorte so odpornejše. Za preprečevanja pojava bolezni je pomemben kolobar.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava:

za gomolje krompirja za saditev, da so bile upoštevane določbe EU za obvladovanje krompirjevega raka *S. endobioticum*;

za rastline s koreninami, sajene ali namenjene za saditev, rastoče na prostem, da mesto pridelave ni okuženo s krompirjevim rakom *S. endobioticum*.

24. Krompirjeva rjava gniloba - *Ralstonia solanacearum* (Rs)

Sinonim: Pseudomonas solanacearum

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Gostiteljske rastline: krompir, paradižnik, tobak, paprika, bombaž in druge.

Poti prenosa: Naravno širjenje bolezni je počasno. Najpomembnejši način prenosa je vnos in uvoz okuženega sadilnega materiala.

Opis in gospodarski pomen: Značilno bolezensko znamenje gostiteljskih rastlin je venenje listov in odmiranje rastlin. Za krompir je značilno rjavenje stebela in listov. Iz poškodb na gomoljih se izloča belkast bakterijski izcedek. Pri prerezu gomoljev so vidni rjavi obroči propadajočega tkiva, ki sčasoma postanejo nekrotični.

Razširjenost: Rjava krompirjeva gniloba, ki je zaradi načina širjenja preko vode bolj nevarna je navzoča v enajstih državah članicah EU, najbolj okužena je bila Nizozemska. V Sloveniji je izkoreninjena.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Posebne zahteve za semenski in jedilni krompir so opisane pri krompirjevi obročkasti gnilobi Cms. Za izdajo rastlinskega potnega lista za druge krompirju sorodne rastline iz rodu *Solanum*, to so rastline paprike, paradižnika, tobaka in jajčevca za saditev, ter za rastline *Musa*: (a) morajo rastline izvirati z območij, za katera je ugotovljeno, da niso okužena z Rs ali (b) na rastlinah na mestu pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe niso bili opaženi simptomi Rs.

25. Krompirjeva obročkasta gniloba – *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedenocus* (Cms)

Sistematika: Bacteria, Firmicutes

Karantenski škodljivi organizem: krompir in sorodne rastline

Poti prenosa: Najpomembnejši način prenosa bolezni je vnos in uvoz okuženega semenskega krompirja. Na krajše razdalje se bolezen lahko prenaša s kmetijskim orodjem in z naravnimi prenašalci (koloradski hrošč, uši).

Opis in gospodarski pomen: Listi začnejo veneti, listni robovi se zvijajo. Sprva so svetlo zeleni, kasneje sivo zeleni s posameznimi lisami, nato rjavi in nekrotični. Na gomoljih se lahko pojavijo razpoke. Pri prerezu gomoljev so vidni prozorni ali rumenkasti obroči propadajočega tkiva, ki se sčasoma zmeščajo. Pojav bolezenskih znamenj je večji v suhem in vročem vremenu. Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelovalce krompirja.

Razširjenost: Število izbruhov obročkaste gnilobe je največje v skandinavskih državah, na Poljskem in v Nemčiji. Sicer je bolezen navzoča v 13 državah članicah. V Sloveniji ni navzoča.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da:

- gomolji semenskega krompirja (*Solanum tuberosum*) bodisi izvirajo z območja, za katero je znano, da ni okuženo s Cms ali se pri pridelavi upoštevajo določbe direktive EU za obvladovanje Cms;
- se druge krompirju sorodne rastline iz rodu *Solanum* L., ki tvorijo stolone ali gomolje, ali njihovi hibridi za saditev, vzdržujejo pod karantenskimi pogoji in so testirane na Cms;
- so vse rastline s koreninami (že posajene ali namenjene za saditev), ki so rasle na prostem, rasle na neokuženem mestu pridelave, kar potrjuje sistematični nadzor.

Predpisana etiketa, s katero se označi jedilni krompir, mora nositi registrsko številko, s katero se označi embalaža ali vozilo, če se prevaža v razsutem stanju, dokazuje, da je krompir pridelal uradno registrirani pridelovalec ali da izvira iz uradno registriranega skupnega skladišča ali iz distribucijskih centrov, ki obstajajo na območju pridelave, kar nakazuje, da gomolji niso okuženi.

26. Fižolov rjavi ožig - *Xanthomonas campestris* pv. *phaseoli* (Xcp)

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Gostiteljske rastline: je karantenski škodljivi organizem za seme fižola. Okuži lahko tudi nekatere druge stročnice.

Poti prenosa: Najpogostejši način širjenja bolezni je mednarodna trgovina, bolezen se prenaša z okuženim semenom fižola.

Opis in gospodarski pomen: Če je okužena mlada rastlina, seme lahko začne gniti ali pa je zgubano. Iz okuženega semena se razvijejo sadike s poškodovanimi ali zakrnelimi poganjki. Na stebelu se pojavijo majhne vodene pege, ki se sčasoma večajo in združujejo, tako nastanejo rane. Na listih se pojavijo rjave pege, ki so obdane z rumenim kolobarjem. Prizadete rastline so videti, kot da bi jih ožgal plamen. Pri sistemični okužbi se na stebelu pojavijo podolgovate rdečkaste proge. Površina stebela razpoka, iz razpok pa izteka rumen bakterijski izcedek.

Razširjenost: Bolezen je navzoča na celotnem ozemlju EU z izjemo Belgije, Švedske in Finske. V Sloveniji je bolezen navzoča na območjih, kjer se prideluje fižol.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da seme fižola za saditev (a) izvira z območij, za katera je znano, da niso okužena z Xcp ali (b) da je bil testiran reprezentativni vzorec semena in je bilo v teh testiranjih ugotovljeno, da ni okuženo.

27. *Clavibacter michiganensis* ssp. *michiganensis* (Cmm)

Sistematika: Bacteria, Firmicutes

Karantenski škodljivi organizem za paradižnik.

Poti prenosa: Najpogostejši način prenosa bolezni je vnos in uvoz okuženega semena. Na krajše razdalje se bolezen lahko prenaša z okuženim kmetijskim orodjem.

Opis in gospodarski pomen: Iz okuženega semena se razvijejo navidez zdrave sadike. Bolezenska znamenja se pojavijo šele, ko je rastlina razvita ali ob zorenju plodov. Najprej začnejo veneti listi pri tleh, na njih se pojavljajo bele, nato rjave nekrotične lise. Venenje se širi navzgor in rastlina se posuši. Na zelenih plodovih nastajajo rumene pege. Plodovi pogosto ne dozori in odpadejo. Bolezen je gospodarsko zelo pomembna za pridelavo paradižnika.

Razširjenost: Bolezen je navzoča na celotnem ozemlju EU z izjemo Belgije, Finske, Irske, Norveške, Portugalske, Slovaške in Velike Britanije. V Sloveniji so zadnja leta izbruhi v pokriti pridelavi, mestoma pa se je bolezen zanesla tudi na polja.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da je seme paradižnika pridobljeno z ustrežno metodo kislinke ekstrakcije ali enakovredno metodo, ki jo odobri Stalni odbor za zdravstveno varstvo rastlin in da je pridelano v skladu s predpisano zahtevo (a za neokužena območja ali b/c za druga območja, kjer se Cmm pojavlja):

- (a) da seme izvira iz območij, kjer ni znano, da bi bila navzoča Cmm ali *Xanthomonas campestris* pv. *vesicatoria*;

-
- (b) ali da na rastlinah na mestu pridelave med njihovo zadnjo popolno rastno dobo ni bilo opaženih simptomov bolezni, ki jo povzročajo ti škodljivi organizmi;
- (c) ali da je bilo seme uradno testirano vsaj na te škodljive organizme na reprezentativnem vzorcu in z uporabo ustreznih metod, in v testih je bilo ugotovljeno, da ni okuženo s temi škodljivimi organizmi.

28. Bakterijska črna pegavost - *Xanthomonas campestris* pv. *vesicatoria* (Xcv)

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Gostiteljske rastline: je karantenski škodljivi organizem za paradižnik in papriko. Okuži lahko tudi druge razhudnike.

Poti prenosa: Najpomembnejši način prenosa bolezni je vnos in uvoz okuženega semena in sadik.

Opis in gospodarski pomen: Na plodovih paradižnika se pojavijo površinske plutaste pege. Plodovi paprike ponavadi ne kažejo bolezenskih znamenj, največkrat odpadejo, preden dozori. Na listih se pojavijo pege nepravilnih oblik, ki so sprva zelene, nato porjavijo in postanejo nekrotične. Bolezen vpliva na kakovost in količino pridelka.

Razširjenost: bakterijska pegavost *X. campestris* pv. *vesicatoria* je bila v Sloveniji najprej najdena na papriki leta 2000, navzoča je na Madžarskem, v Romuniji, Italiji, Avstriji, Bulgariji, Grčiji, Španiji in na Slovaškem ter Češkem.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da je seme paradižnika pridobljeno z ustrezno metodo kislinske ekstrakcije ali enakovredno metodo, ki jo odobri Stalni odbor za zdravstveno varstvo rastlin in da je pridelano v skladu s predpisano zahtevo (Glej posebne zahteve za *Cmm*: (a) za neokužena območja ali (b)/(c) za druga območja, kjer se *Xantomonas campestris* pv. *vesicatoria* pojavlja.

29. Verticilijska uvelost hmelja - *Verticillium albo-atrum* in *V. dahliae*

Sistematika: Plectosphaerellaceae, Incertae sedis, Hypocreomycetidae, Sordariomycetes, Ascomycota, Fungi

Gostiteljske rastline:

Verticillium albo-atrum: karantenski škodljivi organizem na rastlinah za saditev hmelja. Ostali gostitelji: lucerna, kumare, krompir, paradižnik, sončnice.

Verticillium dahliae: karantenski škodljivi organizem na rastlinah za saditev hmelja. Ostali gostitelji: redko lucerna, bombaž, melone, ogrščica, jagode, lubenice, paprika, družina razhudnikov (Solanaceae) oljke, pistacije in nekatere okrasne rastline, nekatere vrste iz rodu *Prunus*, nekatera gozdna drevesa.

Poti prenosa: Glivi prezimata v tleh v obliki trajnih organov, lahko pa preživita tudi na rastlinskih ostankih v tleh in na površini tal. Okužba se izvrši preko tal. Najpomembnejši način prenosa je okužen sadilni material. V času vegetacije prenašamo povzročitelja z različnimi agrotehničnimi ukrepi, z obdelovalnimi stroji, orodji. Glivi lahko preživita v tleh več let (*V. albo-atrum* pod travno rušo od 3 do 5 let, *V. dahliae* 10 let in več). Navzočnost *V. dahliae* in *V. albo-atrum* se nadzira tudi ob uvozu sadik hmelja iz tretjih držav.

Opis in gospodarski pomen: Bolezen se na hmelju pojavlja v blagi in nevarni (letalni) obliki (odvisno od virulence patogena in občutljivosti kultivarja). Pri letalni obliki rastline odmirajo, pri blagi pa je ekonomska škoda manjša in rastline rastejo drugo leto normalno naprej. Pri blagi obliki se prvi znaki pokažejo konec julija in v začetku avgusta. Najprej porumenijo spodnji listi, pojavijo se nekroze na robovih in med žilami. Listi se sušijo. Rozga pri tleh odebeli, odebelitev se širi navzgor. Skorja na površini odebelitve postane hrapava in razpoka. Če rozgo na višini 1 m prerežemo in razpolovimo, vidimo nekrotično prevajalno tkivo. Storžki se slabo razvijajo. Pridelki so lahko zmanjšani za 30% in več. Nadzemni deli rozge se lahko popolnoma posušijo. Vendar pa take rastline lahko v naslednjem letu normalno odganjajo in rastejo naprej.

Pri nevarni obliki lahko del rastlin odmre že čez zimo, druge pa slabo odganjajo. Rumenenje listov se začne že v maju, pojavijo se nekroze ob robovih in med žilami, listi se posušijo in odpadejo. Cela rastlina se posuši in propade. Suhi storžki ostanejo na rastlini. Znamenja bolezni so najbolj vidna v drugi polovici julija do obiranja hmelja. Pri tej obliki bolezni trte načeloma ne odebelijo. Na prerezu tudi tu vidimo značilno nekrotično prevajalno tkivo.

Za razvoj *V. dahliae* so bolj ugodne višje temperature, zato je ta vrsta pogostejša v subtropskem in tropskem delu, *V. albo-atrum* pa v zmernem pasu. Pri nas povzroča *V. dahliae* samo blaga prehodna znamenja obolenja.

Razširjenost: bolezen je navzoča v EU (tudi v Sloveniji).

Uvrstitev na karantensko listo: II A 2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da na rastlinah hmelja za saditev na mestu pridelave niso bili opaženi simptomi *Verticillium albo-atrum* *Verticillium dahliae* od začetka zadnje popolne rastne dobe. Glede na navzočnost letalne oblike verticilijske uvelosti hmelja v Sloveniji so pogoji za pridelavo predpisani v Pravilniku o trženju razmnoževalnega materiala in sadik hmelja.

Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za krompir

Za krompir je predpisana obvezna shema uradnega potrjevanja, v kateri se na različnih stopnjah preverjajo številni škodljivi organizmi krompirja. Med nadzorovanimi nekarantenskimi bi izpostavili naslednje:

Phthorimaea operculella – krompirjev molj

Črna noga (mehka gniloba krompirjevih gomoljev), ki jo povzročajo:

Erwinia carotovora subsp. *atroseptica*

Erwinia carotovora subsp. *carotovora*

Erwinia chrysantemi

Krompirjevi virusi, ki povzročajo zvijanje listov, težki in blagi mozaik ter črtavost.

Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za hmelj in druge poljščine

Nadzor nad nekarantenskimi virusi in viroidi na hmelju poteka v okviru certifikacijske sheme pridelave sadilnega materiala hmelja, ki smo jo v Sloveniji predpisali s Pravilnikom o trženju razmnoževalnega materiala in sadik hmelja (Uradni list RS, št. 45/13). Pravilnik povzema certifikacijsko shemo po EPPO standardu PM 4/16(1)

Škodljivi organizmi, ki povzročajo škodo na hmelju so vključeni certifikacijsko shemo, ki poteka od vzgoje in rednega testiranja matičnih rastlin ter matičnih nasadov, ki so vir certificiranega sadilnega materiala. Najpomembnejši virusi in viroidi so opisani v nadaljevanju.

1. Jablanov mozaik – virus Apple mosaic (ApMV; serotip I in H)

Sistematika: Skupina ILAR, Bromiviridae

Gostiteljske rastline: Poleg hmelja najdemo veliko gostiteljskih rastlin predvsem v družini Rožnic (Rosaceae).

Način prenosa: prenaša se z okuženim sadilnim materialom ter z orodjem. Ponovna okužba je pri rednem razkuževanju neznatna.

Opis in gospodarska škoda: pri okuženih rastlinah so v spodnjem delu rastline na listih najdemo obročke in proge, večinoma pa bolezenska znamenja niso izrazito izražena. Okužba s tem virusom vpliva na vitalnost večine svetovnih sort in tako na pridelek po kakovosti in količini. Na hmelju je ta virus najpomembnejši.

Razširjenost: V večini držav pridelovalkah hmelja, jablan in ostalih sorodnih rastlin.

2. Hmeljev mozaik – virus Hop mosaic (HMV)

Sistematika: *Carlavirus*

Gostiteljske rastline: Glavni gostitelj je hmelj, najdemo ga tudi na rastlinah kot so bela metlika, veliki trpotec, mala kopriva.

Način prenosa: prenašajo ga predvsem uši (*Myzus persicae* in *Phorodon humuli*)

Opis in gospodarska škoda: bolezenska znamenja: spomladi se lahko pojavljajo kloroze, rast rastlin je slabša, internodiji so krajši, listi se vihajo navzdol. Škodljiv vpliv se kaže le pri nekaterih sortah, npr. pri Goldingih, pri ostalih sortah niso opazili vpliva na pridelek.

Razširjenost: Evropa, S Amerika, Avstralija, J Afrika, Kitajska

3. Virusna latentna bolezen hmelja - Hop latent carlavirus (HLV)

Sistematika: *Carlavirus*

Gostiteljske rastline: Hmelj

Način prenosa: prenaša se z ušmi (*Myzus persicae* in *Phorodon humuli*)

Opis in gospodarska škoda: hmeljev latentni virus ne povzroča bolezenskih znamenj, škodljiv vpliv se izraža večinoma v kombinaciji z ostalimi virusi.

Razširjenost: Evropa, S Amerika, Avstralija, J Afrika, Kitajska

4. Repnjakov mozaik – virus Arabis mosaic (ArMV, serotip H)

Sistematika: skupina *Nepovirus*

Gostiteljske rastline: Poleg hmelja ima veliko gostiteljskih rastlin (*Asparagus officinalis*, *Astilbe* sp., *Bellis perennis*, *Beta vulgaris*, *Buxus sempervirens*, *Capsella bursa-pastoris*, *Dianthus caryophyllus*, *Euonymus europaeus*, *Forsythia* × *intermedia*, *Fragaria vesca*, *Fraxinus excelsior*, *Mentha arvensis*, *Narcissus* sp., *Phaseolus coccineus*, *Plantago lanceolata*, *Polygonum aviculare*, *P. persicaria*, *Prunus avium*, *P. domestica*, *P. persica*, *Ranunculus repens*, *Rheum rhaponticum*, *Ribes* sp., *Rosa* spp., *Rubus idaeus*, *R. procerus*, *Sambucus nigra*, *Senecio vulgaris*, *Solanum nigrum*, *Stellaria media*, *Syringa vulgaris*, *Taraxacum officinale*, *Trifolium repens*, *Tulipa* spp., *Urtica dioica*, *U. urens*, *Vitis vinifera*)

Način prenosa: prenaša se z okuženim sadilnim materialom in z ogorčicami vrste *Xiphinema diversicaudatum*

Opis in gospodarska škoda: ARMV je povzročitelj "koprivja glava", ki je najnevarnejša virusna bolezen hmelja, saj lahko popolnoma deformira in uniči rastlino. Rastline so zakrnele, internodiji kratki, listi se vihajo navzgor.

Razširjenost: največjo škodo je doslej povzročil v Angliji in Nemčiji, v Sloveniji je navzoč v nekaterih hmeljiščih, vendar ne povzroča večje škode. Na ostalih rastlinah ga najdemo na vseh kontinentih.

5. Viroidna latentna bolezen hmelja – viroid Hop latent (HLVd)

Sistematika: Viroids; Pospiviroidae; Cocadviroid

Gostiteljske rastline: Hmelj, navadna kopriva (*Urtica dioica*)

Način prenosa: širi se mehansko z nerazkuženim orodjem in napravami (rezalniki) in z dotikom korenin. Ne prenaša se s semenom.

Opis in gospodarska škoda: škodljiv vpliv se kaže predvsem v večji občutljivosti rastlin na stresne razmere (višje temperature, suša), na nekaterih sortah povzroča slabši razvoj storžkov in nižjo vsebnost alfa kislin.

Razširjenost: Razširjen v hmeljarskih območjih Evrope in S Amerike.

6. Drugi nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi hmelja

Pravilnik o trženju razmnoževalnega materiala in sadik hmelja (Uradni list RS, št. 45/13) predpisuje tudi nadzor nad naslednjimi nekarantenskimi organizmi:

Navadna hmeljeva pršica - *Tetranychus urticae* Koch

Ogorčica *Xiphinema americanum* Cobb *sensu stricto*

Vironosne ogorčice - *Xiphinema diversicaudatum* (Micoletzky) Thorne

Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za vrtnine

Fižolar - *Acanthoscelides obtectus*

Grahar - *Bruchus pisorum*

Bobar - *Bruchus rufimanus*

Pršice Acarina spp.

Hrošček *Bruchus affinis* Froel.

Bobar - *Bruchus atomarius* L.

Rumena pegavost - virus Iris yellow spot (IYSV)

virus Pelargonium line pattern

Škodljivi organizmi za okrasne zelnate rastline

1. Stebelna ogorčica - *Ditylenchus destructor*

Je karantenski škodljivi organizem za krompir, žafran (*Crocus*), za nekatere vrste gladiol, hiacinte, irise in tulipane ter rod *Trigridia*. Ostale gostiteljske rastline: česen, pesa, korenje, dalije, napada pa tudi druge vrste iz družine perunikovke.

Opis glej pri poglavju pri krompirju.

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen, da morajo biti okrasne zelnate rastline, za katere je določen kot karantenski škodljivi organizem (priloga II A 2 Direktive 2000/29/ES), pri premeščanju neokužene z njim.

2. Ržena bilna ali stebelna ogorčica - *Ditylenchus dipsaci*

Je karantenski škodljivi organizem za semena in čebulice šalotke, čebule, pora, planinskega drobnjaka (*Allium schoenoprasum*), čebulice in koreninske zadebelitve hiacint, hrušice (*Muscari*), narcis, tulipanov, žafrana (*Crocus flavus* Weston "Golden Yellow") ter rodov *Camassia*, *Chionodoxa*, *Galanthus*, *Galtonia candicans*, *Ismene*, *Ornithogalum*, *Puschkinia*, *Scilla*, ter semena lucerne.

Opis je v poglavju pri krompirju

Posebne zahteve: z izdajo rastlinskega potnega lista je za čebulice tulipanov in narcis (razen tistih, ki so namenjene končnim uporabnikom, ki se ne ukvarjajo s tržno pridelavo rezanega cvetja) podana izjava, da na mestu pridelave niso bili opaženi simptomi okužbe z *D. dipsaci* od začetka zadnje popolne rastne dobe.

3. Endoparazitska ogorčica - *Radopholus similis*

Sinonimi: *Tylenchus similis*, *Radopholus similis* banana race

Sistematika: Tylenchida, Pratylenchidae

Gostiteljske rastline: je karantenski škodljivi organizem za rastline iz družin Araceae, Marantaceae, Musaceae, in Strelitziaceae ter vrste *Persea* spp., ukoreninjene ali z rastnim substratom, ki se drži rastlin ali te v njem rastejo. Ostale gostiteljske rastline: rodova *Calathea* in *Anthurium* ter tudi soja, paradižnik in poprovec.

Poti prenosa: Prenaša se predvsem na podzemnih delih rastlin (banane, okrasne rastline). Pri uvozu iz tretjih držav se nadzira rastline citrusov, rastline rodu perzeja in družin Araceae, Marantaceae, Musaceae in Strelitziaceae

Opis in gospodarski pomen:

R. similis živi v koreninah. Na površini korenin se pojavljajo razpoke, v katere se naselijo glive, tako da korenine strohnijo in rastline propadejo. Navzočnost ogorčic pri rodu *Calathea* vpliva na velikost in obarvanost listov ter tako tudi na znižanje števila rastlin, primernih za prodajo. Ogorčica povzroča velike škode predvsem v nasadih banan in tudi na drugih gostiteljskih rastlinah v bližini nasadov banan. V Evropi se ponekod pojavlja v rastlinjakih. Količina pridelka je lahko zmanjšana tudi do 90% (črni poprovec I. 1953).

Ogorčica je zelo podobna vrsti *R. citrophilus*, ki je uvrščena na seznam II.A1 za iste vrste rastlin (Araceae, Marantaceae, Musaceae, *Persea* spp., Strelitziaceae), ki se nadzirajo zlasti pri uvozu.

Razširjenost: V Evropi je navzoča ponekod v rastlinjakih na okrasnih rastlinah v Belgiji, Franciji, Italiji, na Nizozemskem. Razširjena je v Afriki, Aziji, Ameriki in Oceaniji. Pomembna je predvsem v predelih, kjer gojijo banane.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava za rastline iz rodu perzeja ter iz družin Araceae, Marantaceae, Musaceae in Strelitziaceae, ukoreninjene ali z rastnim substratom:

(a) da ni bila opažena kontaminacija z *R. similis* na mestu pridelave od začetka zadnje popolne rastne dobe ali

(b) da so bile zemlja in korenine rastlin, za katere se domneva, da so kontaminirane, od začetka zadnje popolne rastne dobe uradno testirane vsaj za to ogorčico in je bilo ugotovljeno, da niso okužene.

4. Fuksijina pršica šiškarica - *Aculops fuchsiae*

Sistematika: Acari, Eriophyidae

Gostiteljske rastline: karantenski škodljivi organizem za rastline fuksij. Predvsem občutljive so vrste: *Fuchsia arborescens*, *F. magellanica*, *F. procumbens*.

Poti prenosa: na prostem se širi s pomočjo vetra, prenašajo pa jo tudi nekatere žuželke, npr. čebele. Na večje razdalje se prenaša z okuženimi rastlinami in potaknjenci. Škodljivec v EU ni navzoč, a je bil že večkrat prestrežen pri uvozu fuksij iz tretjih držav. Nadzira se rastline fuksij pri uvozu iz tretjih držav.

Opis in gospodarski pomen: *A. fuchsiae* spada med pršice šiškarice. Povzroča deformacije in porjavenje listov in cvetov ter posledično močno prizadene rast in izgled rastlin. Na fuksijah lahko povzroča veliko škodo.

Razširjenost: Fuksijina pršica šiškarica v Evropi ni navzoča, bila pa je večkrat prestrežena pri uvozu iz tretjega sveta. Razširjena je v ZDA (Kalifornija) in Braziliji.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A1

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista niso opredeljene posebne zahteve, pač pa za uvoz rastlin za saditev.

5. Nageljnov zavijač - *Cacoecimorpha pronubana*

Sinonimi: *Tortrix pronubana*, *Cacoecia pronubana*, *Cacoecimorpha ambustana*, *Cacoecimorpha hermineana*, *Cacoecimorpha insolatana*

Sistematika: Lepidoptera, Tortricidae

Gostiteljske rastline: Glavni gostitelj je nagelj. Ostali gostitelji: akacija, javor, krizanteme, *Coriaria*, šmarna detelja, mleček, bodika, jasmin, lovor, mahonija, pelargonija, topol, rododendron, vrtnica, španski bezeg. Gostiteljske rastline so tudi: citrusi, jablana, oljka, skupina koščičarjev, robida in zelenjadnice: repa, ogrščica, korenje, grah, krompir, paradižnik, detelja, grašica.

Poti prenosa: Metuljček leti le na krajše razdalje. Na večje razdalje se širi z mednarodno trgovino z rezanim cvetjem s sadikami nageljnov, pelargonij, krizantem, vrtnic in dr..

Opis in gospodarski pomen: Čeprav je polifag, dela škodo predvsem na rezanem cvetju ter lončnicah, nadzorovan pa je na nageljnih. Razširjen je predvsem v mediteranskem predelu. Ponekod se pojavlja tudi na citrusih in oljkah. V severnejših deželah je škodljiv predvsem v rastlinjakih.

Razširjenost: V Sloveniji je vrsta omejeno navzoča in je pod nadzorom. V Evropi je razširjena v naslednjih državah: Belgija, Italija, Francija, Španija in Malta. Razširjena je tudi ponekod v Afriki in ZDA.

Uvrstitev na karantensko listo: Škodljivec ni uvrščen v priloge direktive 2000/29/ES, temveč zanj velja posebna direktiva Sveta (74/64/EGS) o obvladovanju nageljnovih listnih zavijalcev.

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline iz rodu *Dianthus* L. niso kontaminirane z nageljnovim zavijačem *Cacoecimorpha pronubana* in *Epichoristodes acerbella* oziroma so bile rastline tretirane proti njim. Ne glede na to se lahko sezonsko trži rezane nageljnove cvetove, rahlo kontaminirane z nageljnovim zavijačem, v času od 16. oktobra do 30. aprila.

6. Južna plodovrta - *Helicoverpa armigera*

Sistematika: Insecta, Lepidoptera, Noctuidae (sovke)

Je karantenski škodljiv organizem za sadike pelargonij, nageljnov in krizantem.

Opis je v poglavju pri krompirju.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je za sadike krizantem, nageljnov in pelargonij podana izjava, da:

- (a) na mestu pridelave niso bili opaženi znaki napada južne plodovrtke od začetka zadnje popolne rastne dobe; ali
- (b) so bile rastline ustrezno tretirane proti temu škodljivemu organizmu.

7. Bombaževa sovka - *Spodoptera littoralis*

Sinonimi: *Hadena littoralis*

Sistematika: Lepidoptera, Noctuidae

Gostiteljske rastline: Napada rastline iz več kot 40 družin, najmanj 87 gostiteljskih rastlin je ekonomsko pomembnih, zlasti: bombaž, lan, zemeljski oreški, juta, lucerna, koruza, riž, soja, čajevec, tobak, zelenjadnice (jajčevci, ogrščica, paprika, buče, fižol, krompir, sladki krompir, *Vigna* in druge), *Colocasia esculenta*.

Poti prenosa: Z mednarodno trgovino se lahko prenesejo jajčeca ali ličinke na sadilnem materialu, na rezanem cvetju ali na zelenjavi. Ob uvozu iz tretjih držav nadziramo rastline krizantem, nageljnove in pelargonije.

Opis in gospodarski pomen:

Škodljivec je metuljček, škodo pa delajo gosenice, ki objedajo listje, popke, cvetove in celo stebela. Odrasla gosenica lahko doseže v dolžino 4,5 cm. Če napadejo v velikem številu, lahko starejše gosenice popolnoma uničijo rastlino. Aktivne so ponoči in zgodaj zjutraj, podnevi se zadržujejo v zemlji pod gostiteljsko rastlino ali pod lončki.

Bombaževa sovka je hud škodljivec v tropskih in subtropskih krajih. Lahko bi postala resen škodljivec v rastlinjakih v Evropi za okrasne rastline in pri pridelavi hrane. Vrsta je polifagna. Večinoma je zelo odporna na insekticide, če se razširi, jo je zelo težko zatirati. V Evropi je lahko nevarna na prostem predvsem v južnih predelih, kjer napada bombaž, lucerno, sojo, deteljo in zelenjadnice. Drugod v Evropi na prostem ni nevarna.

Razširjenost: V Sloveniji ni navzoča, pač pa ponekod v južni Evropi na prostem, drugod pa v rastlinjakih. Razširjena je v Sredozemlju, na bližnjem vzhodu in v Afriki.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava za rastline za saditev krizantem, nageljnove in pelargonije:

- (a) da na mestu pridelave niso bili opaženi znaki napada *S. littoralis* od začetka zadnje popolne rastne dobe; ali
- (b) da so bile rastline ustrezno tretirane proti temu škodljivemu organizmu.

8. *Spodoptera frugiperda*

Sistematika: Lepidoptera, Noctuidae

Gostiteljske rastline: Škodljivec je polifag in napada več kot 100 rastlinskih vrst, njegova preferenca so trave (rastline iz družine Poaceae). Med gostitelje spadajo pomembne gojene rastline: koruza, riž, sirek, pšenica, ječmen, oves, proso, sudanska trava, sladkorni trs, lucerna, ajda, detelja, soja, bombaž, čebula, fižol, paradižnik, jajčevec, paprika, tobak ter tudi okrasne rastline, kot so npr. krizanteme, nageljni in pelargonije.

Poti prenosa: Z mednarodno trgovino se lahko prenesejo jajčeca ali ličinke ter tudi bube ali odrasle žuželke na predvsem na naslednjih vrstah blaga: čebula, paprika, fižol, paradižnik, jajčevci, krizanteme ter rastline zelenjadnic ter tudi na plodovih ali zelenjavi iz družin križnice (Brassicaceae) in bučevke (Cucurbitaceae).

Opis in gospodarski pomen:

Škodljivec je metuljček, škodo pa delajo gosenice, ki objedajo listje, popke, cvetove in celo stebila. Samica lahko odloži v povprečju okrog 1500 jajčec. Razvoj celotne generacije traja v ZDA od 30 (poleti) do 90 dni (pozimi). Ličinke se hranijo na listih ali plodovih, ličinka se običajno zabubi v tleh. Odrasli so dobri letalci in poleti redno migrirajo v hladnejša območja. Število generacij je odvisno od klimatskih pogojev: na jugu ZDA ima lahko 4 generacije.

Ličinke objedajo listje, pri koruzi tudi storže, pri paradižniku pojedjo popke, vršičke in preluknjajo plodove.

V Evropi bi lahko bila nevarna na prostem predvsem v južnih predelih, drugod v Evropi je potencialno nevarna v rastlinjakih.

Razširjenost: V Evropi ni navzoča. Razširjena je v Južni in Srednji Ameriki ter v južnih predelih ZDA in v Mehiki, od koder migrira vse do južnih predelov Kanade. V Afriki je razširjena v južnem delu, od tam se zelo hitro širi proti severu.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A.I

Posebne zahteve: posebne zahteve za premeščanje niso predvidene. Škodljivec se nadzira pri uvozu.

9. Palmov resar - *Thrips palmi*

Opis je v poglavju o vrtninah.

10. Zakrnelost krizantem - viroid *Chrysanthemum stunt*

Sistematika: Pospoviroidae, *Pospoviroid*

Gostiteljske rastline: je karantenski škodljivi organizem za krizanteme (*Dendranthema*)

Poti prenosa: Najpogostejši način prenosa bolezni na daljše razdalje je uvoz okuženih rastlin. Na krajše razdalje se prenaša z dotiki in okuženim orodjem ter s predenico.

Opis in gospodarski pomen: Okužene rastline ponavadi cvetijo prej in neizenačeno, imajo manjše število cvetov, barva cveta pa je svetlejša od običajne. Rast je slabša tudi do 50%. Listov je manj in so manjši. Stebla postanejo krhka in lomljiva. Pri sortah Blanche in Yellow Garza so listi zgubani in imajo rumeno-zelene lise. Pri krizantemah je lahko okrog 30% rastlin okuženih brez vidnih znamenj (latentna okužba).

Razširjenost: v Sloveniji bolezen ni navzoča, je pa navzoča v Belgiji, na Nizozemskem, Norveškem in Švedskem.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava,

(a) da rastline krizantem za saditev niso več kot tretja generacija vegetativne množitve, ki izvira iz materiala, za katerega je pri testiranju ugotovljeno, da ni okužen s CSVd ali

(b) neposredno izvira iz materiala, za katerega je med uradnim pregledom, ki je opravljen med cvetenjem, ugotovljeno, da vsaj 10 % reprezentativnega vzorca ni okuženega s CSVd.

11. Vretenatost krompirjevih gomoljev – viroid Potato spindle tuber (PSTVd)

Opis in gospodarski pomen: glavni gostiteljski rastlini sta krompir in paradižnik. Podrobnejši opis je v poglavju pri okrasnih zelnatih rastlinah.

12. *Erwinia chrysanthemi* pv. *dianthicola*

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Karantenski škodljivi organizem za nageljne. Ostali gostitelji: krizanteme, božična zvezda, koruza, krompir, paprika, korenje, zelena, radič, čebula, redkev, paradižnik, lucerna, riž in druge.

Poti prenosa: Bolezen se lahko prenaša z okuženo zemljo in rastnim substratom. Na velike razdalje se prenaša z vnosom in uvozom okuženega sadilnega materiala.

Opis in gospodarski pomen: Pogosto bolezensko znamenje je vlažna gniloba in uvelost rastlin. Rastline slabše rastejo in so zakrnele. Bolezen je gospodarsko pomembna za pridelovalce okrasnih rastlin (nageljni, krizanteme).

Razširjenost: Bolezen je omejeno navzoča v EU in sicer v naslednjih državah: Finska, Belgija, Francija, Nemčija, Romunija in Velika Britanija. V Sloveniji ni navzoča.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline nageljnove saditev izvirajo neposredno iz matičnih rastlin, za katere je bilo z uradnim testiranjem vsaj enkrat v zadnjih dveh predhodnih letih ugotovljeno, da niso okužene z *Erwinia chrysanthemi* pv. *dianthicola*, *Pseudomonas caryophylli* in *Phialophora cinerescens* in na rastlinah niso bili opaženi simptomi zgoraj navedenih škodljivih organizmov.

13. *Pseudomonas caryophylli*

Sistematika: Bacteria, Gracilicutes

Karantenski škodljivi organizem za nageljne.

Poti prenosa: Naravno širjenje bolezni je počasno. Najpomembnejši način širjenja je mednarodna trgovina z okuženimi potaknjenci.

Opis in gospodarski pomen: Listi okuženih rastlin se obarvajo sivo zeleno, kasneje porumenijo in ovenijo. Na spodnjem delu stebela se pojavljajo razpoke, v katerih je viden rumeno rjav bakterijski izcedek. Okužene rastline odmrejo.

Razširjenost: Bolezen je navzoča v Italiji in Srbiji ter v Indiji, na Kitajskem in na Japonskem. V Sloveniji ni bila nikoli najdena.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve so opisane pri *Erwinia chrysanthemi* pv. *dianthicola*.

14. Krizantemin ožig - *Didymella ligulicola*

Sinonim: *Mycosphaerella ligulicola*

Sistematika: Pleosporales, Pleosporomycetidae, Dothideomycetes, Ascomycota, Fungi

Nespolna oblika: *Phoma ligulicola*

Spolna oblika: *Didymella ligulicola*

Gostiteljske rastline: *Didymella ligulicola* je karantenski škodljivi organizem za krizanteme (*Dendranthema*), ki so tudi glavne gostiteljske rastline, najbolj pogosto *Dendranthema morifolium*.

Način prenosa in širjenja: z okuženimi potaknjenci, rastlinami in cvetovi. Rastlina se lahko okuži tudi pri sajenju v zemljo, kjer je gliva navzoča. Gliva prezimi na okuženem (bolnem) tkivu v obliki micelija ali v obliki spor. Okužba se širi v glavnem z askosporami. Gliva lahko okuži krizanteme na prostem in na pokritih površinah. Pri uvozu iz tretjih držav se krizantemin ožig ravno tako nadzira na rastlinah krizantem.

Opis in gospodarski pomen: Bolezen lahko napade vse rastlinske dele vključno s koreninami. Še posebej občutljivi so potaknjenci in cvetovi. Potaknjenci se okužijo največkrat preko terminalnega popka, vrh potaknjenca potemni. Na listih nastanejo nepravilne rjavkasto črne lezije, ki se med seboj združujejo in listi propadejo. Pri odraslih rastlinah se pojavijo lezije na stebelu, rastlina se začne razraščati. Gliva proizvaja fitotoksin, ki preprečuje terminalno rast poganjkov, ti se začnejo nenormalno razraščati. Listi so manjši, krhki, pojavlja se kloroza. Na cvetovih gliva povzroči nastanek peg, ki so pri svetlejših barvah rdečkaste, pri temnejši cvetovih pa rjave. Bolezen se hitro širi, cvetovi zgnijejo, gliva se širi navzdol po rastlini, tkivo potemni in se zmečka, cvetovi se povesejo in ovenijo.

Simptome lahko zamenjamo na cvetovih in listih z okužbo z *Botrytis cinerea*, na potaknjencih pa so podobni okužbi z *B. cinerea* in *Pythium*.

Razširjenost: V Sloveniji je navzoča. Navzoča je v nekaterih državah EU: v Italiji, Franciji, Nemčiji, v Belgiji, na Irskem, v Luksemburgu, Romuniji in na Slovaškem.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da na rastlinah krizanteme za saditev:

- pri neukoreninjenih potaknjencih ali na rastlinah, iz katerih izvirajo potaknjenci, niso bili opaženi znaki *D. ligulicola*, ali
- pri ukoreninjenih potaknjencih niso bili opaženi simptomi *D. ligulicola* na potaknjencih ali ukorenišču.

15. Fialoforna pegavost - *Phialophora cinerescens*

Sinonim: *Verticillium cinerescens*

Sistematika: Herpotrichiellaceae, Chaetothyriales, Chaetothyriomycetidae, Eurotiomycetes, Ascomycota, Fungi

Gostiteljske rastline: karantenski škodljivi organizem za nageljne (*Dianthus*), ki so glavna gostiteljska rastlina.

Poti prenosa: Gliva lahko preživi v tleh kot saprofit dolgo vrsto let. Glavni način širjenja bolezni je mednarodna trgovina (rezano cvetje), tudi s pomočjo latentne okužbe. Navzočnost *P. cinerescens* se ugotavlja tudi ob uvozu rastlin nageljnov pri uvozu iz tretjih držav.

Opis in gospodarski pomen: listi in steblo postanejo modro sive barve. Včasih cele rastline hitro ovenejo. Bolezen je ena najpomembnejših pri gojenju nageljnov in jo je zelo težko zatirati.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Razširjenost: *P. cinerescens* je avtohtona evropska vrsta glive.

Posebne zahteve: so opisane pri *Erwinia chrysanthemi* pv. *dianthicola* v poglavju o vrtninah.

16. Bela krizantemina rja - *Puccinia horiana*

Sistematika: Pucciniaceae, Pucciniales, Incertae sedis, Pucciniomycetes, Basidiomycota, Fungi

Gostiteljske rastline: samo krizanteme (*Dendranthema*), na katerih je karantenski škodljivi organizem.

Poti prenosa: Naravno širjenje se dogaja večinoma med rastlinjaki. Širjenje v oddaljena območja poteka s prenosom okuženih potaknjencev in rastlin ter rezanega cvetja.

Rastline krizantem se nadzirajo na navzočnost *P. horiana* tudi pri uvozu iz tretjih držav.

Opis in gospodarski pomen: Na zgornji strani listov se razvijejo blede zelene do rumene pege, ki sčasoma postanejo rjave. Na spodnji listni strani nastanejo rjavo rumene ali rožnate voščene bradavice, v katerih nastanejo bazidiospore. Močno napadeni listi ovenijo, se povesijo in posušijo. Na cvetovih se pojavijo nekrotične pege.

Razširjenost: Bolezen izvira iz Japonske, od tam se je razširila na Daljni vzhod, v Južno Afriko in od tod v Evropo. Navzoča je v nekaterih državah EU: Avstrija, Bolgarija, Hrvaška, Češka, Francija, Belgija, Danska, Nemčija, Madžarska, Italija, Nizozemska, Poljska, Švedska. V Sloveniji je navzoča.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve:

Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline krizantem za saditev ali potaknjenci prihajajo s posesti:

— ki je bila vsaj mesečno uradno pregledana v treh mesecih pred pošiljanjem in takrat niso bili opažena znamenja *P. horiana* in v neposredni bližini posesti v treh mesecih pred trženjem niso bili navzoči znaki te bolezni;

ali

— da je bila pošiljka ustrezno tretirana.

Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za okrasne rastline

Listne zavrtalke *Agromyzidae*

Ogorčica *Aphelenchoides subtenuis*

Vrste osic *Blastophaga* spp.

Gosenice vrste *Diarthronomia chrysanthemi*

Nageljnov zavijač *Epichoristodes acerbella*

Male narcisne muhe - *Eumerus* spp.

Velika narcisna muha - *Merodon equestris*

Listna uš *Myzus ornatus*

Brazdasti rilčkar *Otiorrhynchus sulcatus*

Ogorčica *Pratylenchus penetrans*

Borov sukač - *Rhyacionia buoliana*

Rhyzoglyphus spp.

Ogorčica *Rotylenchus robustus*

Muhe žalovalke - *Sciara*

Ogorčica *Tylenchulus semipenetrans*

Med nadzorovane nekarantenske škodljivce se je letos uvrstil tudi **palmov rilčkar (*Rhynchophorus ferrugineus*)**, škodljivec palm, ki izvira iz južne Azije in Melanezije. Hrošč napada številne vrste palm, škodo pa delajo ličinke, ki v deblu vrtajo tudi do 1 m dolge rove. Hrošči odlagajo jajčeca predvsem v zgornjem delu krošnje. Hudo napadena drevesa propadejo. Do letos so v EU veljali nujni ukrepi za preprečevanje vnosa in širjenja tega škodljivca, določeni so bili z odločbo Komisije 2007/365/ES s spremembami. Kljub ukrepom se je škodljivec razširil na območju Sredozemlja. Pri nas je bil ugotovljen leta 2009, vendar je bil izkoreninjen. Letos je bila odločba o nujnih ukrepih razveljavljena, *R. ferrugineus* pa je na novo uvrščen v Direktivo Komisije 93/49/EGS, kjer so na novo določene zahteve za razmnoževalni material določenih vrst. Regulirane so naslednje vrste palm, razen plodov in semen), katerih premer debla ob vznožju presega 5 cm: *Areca catechu*, *Syagrus romanzoffiana*, *Arenga pinnata*, *Bismarckia*, *Borassus flabellifer*, *Brahea armata*, *Brahea edulis*, *Butia capitata*, *Calamus merillii*, *Caryota maxima*, *Caryota cumingii*, *Chamaerops humilis*, *Cocos nucifera*, *Corypha utan*, *Copernicia*, *Elaeis guineensis*, *Howea forsteriana*, *Jubea chilensis*, *Livistona australis*, *Livistona decora*, *Livistona rotundifolia*, *Metroxylon sagu*, *Phoenix canariensis*, *Phoenix dactylifera*, *Phoenix reclinata*, *Phoenix roebelenii*, *Phoenix theophrasti*, *Phoenix sylvestris*, *Pritchardia*, *Ravenea rivularis*, *Roystonea regia*, *Sabal palmetto*, *Trachycarpus fortunei* in *Washingtonia* spp.

Pogoji so na novo določeni le le za razmnoževalni material v EU za zgoraj navedene vrste palm, ne pa tudi za pridelavo sadik.

Škodljivi organizmi za lesnate okrasne in gozdne rastline

1. Borova ogorčica - *Bursaphelenchus xylophilus*

Sinonimi: *Aphelenchoides xylophilus*, *Bursaphelenchus lignicolus*

Sistematika: Tylenchida, Aphelenchoididae

Gostiteljske rastline: Je karantenski škodljivi organizem za rastline iglavcev: jelko, cedro, macesen, smreko, bor, dulgazijo in čugo ter les in izolirano lubje iglavcev, z izjemo tuje (*Thuja* L.) in tise (*Taxus* L.). Najpogostejše napada nekatere vrste bora: rdeči, črni in obmorski bor, sladkorni bor ter *P. densiflora*, *P. thunbergii*, *P. bungenana*, *P. echinata*, *P. luchuensis*, *P. massoniana* in *P. radiata*, redkeje pa duglazijo, jelko, cedro, macesen, smreko in čugo. V Evropi so ogrožene naslednje vrste bora: rdeči bor, črni bor in obmorski bor. Ameriške avtohtone vrste bora so odporne na borovo ogorčico.

Poti prenosa: Lokalno širijo okužbo predvsem hroščki iz rodu *Monochamus*, ki prenašajo borovo ogorčico v gozdovih z napadenih na zdrava drevesa. Hroščki letijo nekaj 100 do preko 3 km daleč. Na večje razdalje lahko ogorčico prenesemo predvsem z napadenim lesom (predvsem hlodovina in žagan les ter tudi lesen pakirni material), od koder potem hroščki širijo okužbo na zdrava drevesa. Ni nujno, da skupaj z napadenim lesom prenesemo tudi prenašalca. Borovo ogorčico namreč lahko prenesejo tudi v Evropi živeče avtohtone vrste kozličkov iz rodu *Monochamus* (predvsem *M. galloprovincialis*). Nevarno je tudi, če v bližini gozdov skladiščimo les z ostanki lubja, pod katerim živijo ogorčice. Hlodovina in žagan les predstavljajo večjo nevarnost za vnos vektorja kot na primer leseni ostružki zlasti, če ohranijo lubje. Zato se ob uvozu iz tretjih držav, v katerih se pojavlja borova ogorčica, nadzira les iglavcev ter lesen pakirni material iz lesa iglavcev (Priloga IV A 1 Direktive 2000/29/ES). V zadnjih letih je bilo v EU nekaj prestrežb borove ogorčice na lesenem pakirnem materialu s Portugalske, kjer je prvo območje ustalitve borove ogorčice v Evropi, zato je tej poti prenosa potrebno posvetiti pozornost.

Opis in gospodarski pomen: To vrsto uvrščamo med zelo nevarne škodljivce nekaterih vrst bora. V eni rastni dobi lahko povzroči odmiranje velikih sestojev iglavcev vseh starosti. Prvi znak napada je sprememba barve iglic, ki se začnejo sušiti. Značilna je rdečerjava barva iglic. Napadeno drevo odmre v nekaj tednih ali mesecih po pojavu prvih znakov. Ličinke borovih ogorčic prenašajo hroščki *Monochamus* spp. ob odlaganju jajčec na suha ali propadajoča borova drevesa. V teh drevesih se nematode ponavadi hranijo s hifami gliv *Ceratocystis* spp., ki jih prav tako prenešajo hroščki, in se zelo hitro množijo. Ko se v teh drevesih izležejo odrasli hroščki, pridejo v stik z ogorčicami in jih po izletanju skupaj z glivo prenesejo na zdrava drevesa, ko se na njih dopolnilno hranijo pred odlaganjem jajčec. Ogorčice prodrejo v drevo skozi rane na listih, ki jih naredijo hroščki pri objedanju. V rastlini ogorčice preidejo na prehranjevanje na rastlinskih celicah, ki pričnejo propadati, kar zopet privablja kozličke, ki v ta propadajoča drevesa potem odlagajo jajčeca in krog prenosa je sklenjen.

Razširjenost: V Sloveniji borova ogorčica ni navzoča, v Evropi pa je navzoča na Portugalskem in nekaterih območjih v Španiji. Izhaja iz Severne Amerike, od koder je bila prenesena na Japonsko, od tam pa na Kitajsko.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2. V EU določa ukrepe za preprečevanje širjenja Izvedbeni sklep Komisije št. 2012/535/EU z dne 26. septembra 2012 o nujnih ukrepih za preprečevanje širjenja v Uniji borove ogorčice *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner *et* Buhner) Nickle *et al.*

s spremembami. Pri nas določa ukrepe Pravilnik o ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja borove ogorčice (Uradni list RS, št. 45/09 in 48/13).

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista ni opredeljenih posebnih zahtev, razen, da morajo biti občutljive rastline pri premeščanju neokužene. Za te rastline je pri premeščanju iz Portugalske in okuženih območij Španije obvezen rastlinski potni list, s katerim je podana izjava, da so rastline pridelane na mestu pridelave, na katerih od začetka zadnje popolne rastne dobe borova ogorčica ali njeni simptomi niso bili opaženi. Podrobnosti o ukrepih so v poglavju 1.6.

2. Jesenov krasnik - *Agrilus planipennis*

Sinonimi: *Agrilus feretrius*, *Agrilus marcopoli*

Sistematika: Coleoptera, Buprestidae

Gostiteljske rastline: glavne gostiteljske rastline v Aziji so različne vrste jesena (*Fraxinus chinensis*, *F. japonica*, *F. lanuginosa*, *F. mandshurica*, *F. rhynchophylla*), oreha (*Juglans mandshurica*), bresta (*Ulmus davidiana* in *U. propinqua*) ter *Pterocarya rhoifolia*. Tudi v ameriki napada nekatere vrste jesena. S spremembo direktive 2000/29/ES bo predvidoma karantenski škodljiv organizem za sadike, les in lubje za jesen, oreh, brest in krilati oreškar (*Pterocarya*), ki izvirajo iz Kanade, Kitajske, Japonske, Mongolije, Republike Koreje, Rusije, Tajvana in ZDA.

Poti prenosa: Odrasle žuželke so dobri letalci, letijo lahko tudi več kot 1 km. Ker so majhni, jih lahko nese tudi veter. Rastline, vključno z bonsaji, četudi so v dormantnem stanju, lahko pod lubjem prenašajo vse razvojne stadije. Glavni vir prenosa na večje razdalje je netretiran les in lesen pakirni material.

Opis in gospodarski pomen: Škodljivec je hrošček, škodo pa delajo ličinke, ki vrtajo pod skorjo v kambiju dolge serpentinaste rove in s tem uničijo prevodne cevi, zaradi česar drevo propade. Napada tako mlada kot tudi velika drevesa. Prvo leto ponavadi propade tretjina do polovica drevesa, celotno drevo pa najkasneje v treh letih.

Razširjenost: Škodljivec izvira iz Azije, od koder so ga zanesli v Severno Ameriko. V Evropi je navzoč v Rusiji (okolica Moskve).

Uvrstitev na karantensko listo: *A. planipennis* je uvrščen v Prilogo I.A1.

Posebne zahteve: Ker škodljivec v EU ni navzoč, za premeščanje ni posebnih zahtev pri izdaji rastlinskega potnega lista, so pa določene posebne zahteve pri uvozu pošiljk gostiteljski rastlin iz tretjih držav, kjer je škodljivec navzoč: Kanada, Kitajska, Ljudska demokratična republika Koreja, Japonska, Mongolija in Republika Koreja Rusija, Tajvan in ZDA.

3. Brezov krasnik - *Agrilus anxius*

Sistematika: Coleoptera (hrošči), Buprestidae (krasniki)

Gostiteljske rastline: Živi v vseh vrstah breze (*Betula* spp.). Evropske breze (*B. pubescens* in *B. pendula*) so v Severni Ameriki mnogo bolj dovzetne za napad škodljivca kot tamkajšnje domorodne vrste.

Poti prenosa: Podatki o sposobnosti širjenja brezovega krasnika niso znani, vendar so zaradi primerljive velikosti najverjetneje podobni kot pri jesenovem krasniku (*A. planipennis*), torej približno en kilometer na dan in več, če ga zajame veter. Za med kontinentalni prenos predstavljajo največjo nevarnost sekanci listavcev (za celulozo, kurjavo), ki jih v ogromnih količinah uvažajo iz Severne Amerike, sadike breze, ter kakršen koli brezov les (še posebej z lubjem), ki ni termično ali kemično obdelan.

Opis in gospodarski pomen: škodljivec je hrošč, škodo pa delajo ličinke, ki dolbejo rove v predelu med skorjo in lesom. Rovi ličink so meandrasto zaviti in napolnjeni s trdno zbito črvino, v zelo občutljivih gostiteljskih rastlinah so dolgi do 125. Dorasle ličinke merijo v dolžino od 8 do 20 mm. Pri drevesih s tanko skorjo je včasih opazen potek rogov pod skorjo zaradi oblikovanja kalusa ob rovih. Zaradi prekinitev pretoka sokov v skorji in lesu odmirajo veje v krošnji, ali se posuši celo drevo, če je napadeno deblo. Ličinka se zabubi v lesu, hrošči pa izletijo skozi izletne odprtine, široke od 3 do 5 mm, ki so v obliki črke D.

V Severni Ameriki njegove občasne namnožitve povzročajo obsežna sušenja brez, kar negativno vpliva na zgradbo gozdov in tudi na divjad. Ker breze kot okrasna drevesa pogosto uporabljajo v urbanih predelih po vsej Severni Ameriki, se je področje naseljenosti brezovega krasnika močno razširilo tudi izven njegovega naravnega areala in sega do juga ZDA. Breze imajo velik gospodarski in ekološki pomen v evropskih gozdovih (še posebej v severni Evropi). Ker je dovzetnost za napad brezovega krasnika izjemno velika, bi bil z vnosom škodljivca ogrožen njihov obstoj.

Razširjenost: Brezov krasnik je razširjen v Severni Ameriki (ZDA in Kanada) in še ni bil prenesen na druge kontinente.

Uvrstitev na karantensko listo: brezov krasnik je uvrščen v prilogo I.A1.

Posebne zahteve: Ker škodljivec v EU ni navzoč, za premeščanje ni posebnih zahtev pri izdaji rastlinskega potnega lista. Pri uvozu v EU iz tretjih držav mora pošiljke rastlin breze (*Betula*) (razen plodov in semena) ter rezane veje z listjem ali brez njega, les in lubje ter izdelke iz netretiranega lubja breze, spremljati fitosanitarno spričevalo.

4. Kitajski kozliček - *Anoplophora chinensis*

Sistematika: Coleoptera, Cerambycidae

Gostiteljske rastline: napada številne lesnate rastline (več kot 68 vrst iz 19 družin): najpogostejše napadeno drevo je javor (tudi v Evropi), našli pa so ga tudi na brestih, brezah, belih gabrih, bukvah, divjem kostanju, dobu, glogih, lagerstremijah, leskah, citrusih, japonski kriptomeriji, jablanah, navadnem lovorikovcu, panešpljah, topolih, vrbah, fikusih, oslezih, mlečkovkah (Euphorbiaceae, rod *Mallotus*), platanah, hruškah in šipkih. Izvedbeni sklep št. 2012/138/EU določa posebne zahteve za uvoz iz tretjih držav ter za premeščanje iz napadenih območij v EU za naslednje rastline: javor, divji kostanj, jelšo, brezo, gaber, citruse, lesko, dren, panešpljo, glog, bukev, lagerstremijo, jablano, platano, topol, lovorikovec, šipek (vrtnico), hruško, vrbo in brest.

Poti prenosa: Odrasli hrošči lahko širijo napad samo lokalno, hrošči večinoma letijo na krajše razdalje. Na daljše razdalje se prenesejo jajčeca, ličinke ali bube na sadih ali bonsajih gostiteljskih rastlin. V preteklih letih so bile zabeležene številne najdbe v sadih javorja, ki so bile uvožene iz Kitajske. Možen je tudi prenos v lesenem pakirnem materialu.

Opis in gospodarski pomen: škodljivec je hrošček, škodo pa delajo predvsem ličinke, ki vrtajo rove najprej v floemu, nato pa se zavrtajo globlje v les in izmetavajo žagovino, ki jo najdemo ob vznožju dreves in na koreninah, ki so na površju tal. Odrasli hrošči izletijo skozi popolnoma

okrogle izletne odprtine velikosti od 1 do 1,5 cm. Hrošči objedajo listje, listne peclje ter skorjo na vejah v krošnji.

Napadena drevesa so manj vitalna in se slabše olistajo, listje veni in rumeni. Drevesa slabijo in se sušijo.

Tudi pri tej vrsti težko napad odkrijemo pravočasno tudi pri natančnih vizualnih pregledih. Ko pa odkrijemo izhodne luknje hroščev, so ti že izleteli in širijo napad po okolici.

Razširjenost: kitajski kozliček je razširjen na Kitajskem (predvsem subtropski predeli), Japonskem in v Koreji, najden pa je bil tudi na Tajvanu, v Mjanmaru, Vietnamu, Indoneziji, Filipinih in v Maleziji. Navzoč je tudi v ZDA (na Havajih). V EU je navzoč v Italiji v pokrajini Lombardija, kjer se je kljub ukrepom izkoreninjenja razširil na več kot 100 ha. Najpogosteje napadeno drevo je javor, pogosto pa so ga našli v bukvi in leski. Kitajskega kozlička so leta 2003 našli tudi v Franciji, kjer pa so ga uspešno izkoreninili. Najden je bil tudi v Švici. Zadnja leta so na Nizozemskem prestregli več napadenih pošiljk sadik javorja s Kitajske, kitajskega kozlička pa so našli tudi v okolici drevesnice in skladišč uvoznika. Napadena sadike javorja so odkrili tudi v Nemčiji in Angliji.

Uvrstitev na karantensko listo: škodljivec je uvrščen v prilogo I.A1, ukrepe za preprečevanje vnosa in širjenja pa določa izvedbeni sklep št. 2012/138/EU, ki je bil spremenjen leta 2014.

Posebne zahteve: posebne zahteve za premeščanje določenih rastlin z razmejenih območij v EU so opisane v poglavju 1.6.

5. Azijski kozliček - *Anoplophora glabripennis*

Sistematika: Coleoptera, Cerambycidae

Gostiteljske rastline: glavne gostiteljske rastline na Kitajskem so različne vrste topola: črni topol, *P. deltoides*, *P. x canadensis* in kitajski križanec *P. dakhuanensis* ter nekatere vrste vrbe, (npr. vrba žalujka in *Salix matsudana*). Ostali gostitelji na Kitajskem: javor, jelša, jablana, murva, platana, rod *Prunus*, hruška, navadna robinija, šipek, sofora in brest. V Severni Ameriki je bil škodljivec najden na različnih vrstah javorja in na navadnem divjem kostanju ter na brezi, jesenu, navadnem tulipanovcu, beli murvi, topolu, navadni robiniji, vrbi in brestu. Doslej ni bil najden na iglavcih. V Evropi je bil doslej najpogosteje najden na javorju, brezi, divjem kostanju, topolu in vrbi.

Poti prenosa: hroščki lahko širijo napad samo lokalno, na daljše razdalje pa se prenesajo jajčeca, ličinke ali bube predvsem v lesenem pakirnem materialu.

Opis in gospodarski pomen: škodljivec je hrošček, ki objeda listje in skorjo, glavno škodo pa dela ličinka, ki vrta rove v les v deblu ali debelejših vejah v krošnji. Pri tem iz rogov izmetavajo črvino (žagovino), ki jo lahko najdemo v rogovilah vej in redkeje na tleh. Ličinke poškodujejo prevodne cevi, listje na napadenih drevesih zato ovene in porumeni. Odrasli hrošči izletijo skozi izletne odprtine velikosti od 1 do 1,5 cm. Oslabela drevesa lahko napadejo tudi drugi škodljivci in bolezni, tako da ta propadejo v nekaj letih. Napad težko odkrijemo pravočasno, ponavadi ugotovimo navzočnost škodljivca šele takrat, ko drevesa začnejo propadati in hrošči že napadejo tudi sosednja drevesa.

Razširjenost: škodljivec izhaja iz Kitajske, v vzhodni Aziji je razširjen tudi v Koreji in na Tajvanu. Iz vzhodne Azije je bil prenesen v ZDA. V Evropo je bil zanesen s lesnim pakirnim materialom pri uvozu granita s Kitajske. Večkrat so ga odkrili na drevesih v okolici skladišč uvoznikov. Doslej je bil v Evropi najden v Avstriji, Nemčiji, na Poljskem, v Franciji, Italiji in Švici.

Uvrstitev na karantensko listo: škodljivec je uvrščen v prilogo I.A1. Zaradi številnih najdb v EU, ki so posledica vnosa z lesenim pakirnim materialom, je bil sprejet Izvedbeni sklep Komisije št. 2015/983/EU o ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja.

Posebne zahteve: za izdajo rastlinskega potnega lista v prilogi IV.A.II niso predvidene posebne zahteve. so predpisane posebne zahteve, Pogoje za premeščanje iz razmejenih območij, ki jih za določene rastline določa izvedbeni sklep št. 2015/893/EU, so opisane v poglavju 1.6.

6. Kostanjeva šiškarica - *Dryocosmus kuriphilus*

Kostanjeva šiškarica spada tudi med pomembne škodljivce kostanja v gozdovih, kjer lahko prizadene letni prirast poganjkov in lesa ter pridelek plodov.

Opis je v poglavju o lupinarjih.

7. Palmov vrtač - *Paysandisia archon*

Sistematika: Lepidoptera, Castniidae

Gostiteljske rastline: Napada številne vrste palm, z uvrstitvijo na seznam II.A2 pa je karantenski škodljivi organizem za palme za saditev naslednjih rodov: *Brahea*, *Butia*, *Chamaerops*, *Jubaea*, *Livistona*, *Phoenix*, *Sabal*, *Syagrus*, *Trachycarpus*, *Trithrinax*, *Washingtonia*.

Opis in gospodarski pomen: Škodljivec je metuljček, škodo pa dela gosenica, ki se zavrti v deblo in dela v njem rove. Palme zaradi tega propadejo. Napada palme, ki imajo obseg debla pri osnovi nad 5 cm.

Poti prenosa: Napad lokalno širijo metuljčki, na večje razdalje pa se prenašajo s sadikami palm.

Razširjenost: Palmov vrtač izvira iz Južne Amerike, od koder je bil s palmami zanesen v Evropo. Navzoč je ponekod v Italiji, Španiji in Franciji, v letu 2008 je bil palmov vrtač prvič najden tudi v Sloveniji (Izola).

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Za rastline za saditev, za katere je karantenski škodljivi organizem, in imajo obseg pri bazi debla nad 5cm, je z rastlinskim potnim listom podana izjava:

(a) da so rastline rasle celotno življenjsko dobo na nenapadenem območju, ki ga je vzpostavila nacionalna organizacija za zdravstveno varstvo rastlin; ali

(b) da so vsaj 2 leti pred premeščanjem rastle na registriranem in uradno nadzorovanem mestu pridelave:

- ki je bilo fizično popolnoma zavarovano pred vnosom *P. archon* ali pa so bila izvedena ustrezna preventivna tretiranja in

- kjer so bili letno opravljeni trije uradni pregledi v primernem času in ni bilo najdenih znakov napada s tem škodljivim organizmom.

8. Oslezov volnati kapar - *Rhizoecus hibisci*

Sistematika: Hemiptera: Coccoidea: Pseudococcidae

Gostiteljske rastline: Škodljivec je polifag, napada rastline iz več kot 20 družin. Napada predvsem lončnice, še posebej bonsaje, najpogosteje pogosto vrsto *Serissa foetida*. Ostali gostitelji: okrasne rastline: kitajski oslez, oleander, pelargonije, rododendron, difenbahija, fikus, *Calathea*, *Cuphea* ter bonsaji: *Ligustrum ovalifolium*, *Punica granatum*, *Sageretia theezans*, *Ulmus parvifolia*, *Zelkova serrata*.

Poti prenosa: škodljivec se prenaša v mednarodni trgovini predvsem na koreninah in koreninski grudi gostiteljskih rastlin. Znotraj rastlinjakov širijo okužbo predvsem nimfe (lahko tudi z vodo za zalivanje), ki so gibljive, odrasli pa se gibljejo zelo počasi.

Opis in gospodarski pomen: *R. hibisci* spada med volnate kaparje (Pseudococcidae) in sesa izključno na koreninah, še posebej na mladih koreninah v zgornjem sloju zemlje. Zaradi tega je otežen sprejem vode in hranil. Napadene rastline ne kažejo tipičnih simptomov; zastanejo v rasti, listi venijo, rumenijo, rastline ne cvetijo, nazadnje lahko propadejo. Občutno škodo lahko povzroči predvsem na lončnicah v rastlinjaki.

Razširjenost: v Evropo je bila zanešena z uvoženimi gostiteljskimi rastlinami, navzoča je le lokalno. Razširjena je v jugovzhodni Aziji, na Japonskem, ponekod v ZDA, srednji Ameriki.

Uvrstitev na karantensko listo: I.A2

Posebne zahteve: Za izdajo rastlinskega potnega lista niso opredeljene posebne zahteve, razen, da morajo biti rastline pri premeščanju brez znakov napada s tem škodljivim organizmom.

9. Platanov obarvani rak - *Ceratocystis platani*

Sistematika: Ceratocystidaceae, Microascales, Hypocreomycetidae, Sordariomycetes, Ascomycota, Fungi

Gostiteljske rastline: je karantenski škodljiv organizem za platane (*Platanus* spp.), ki so njegovi edini gostitelji. Še posebej občutljiva je javorolistna platana (splošno razširjeno drevo v urbanih predelih) in njeni starši (ameriška in vzhodna platana – pri nas zelo redka drevesa). Karantenski organizem je za rastline *Platanus* L. za saditev, razen semen, in les *Platanus* L., vključno z lesom, ki ni ohranil svoje naravne okrogne površine.

Poti prenosa: Bolezen se prenaša preko korenin (anastomoza), z okuženim orodjem (npr. pri rezi), vrvmi, lestvami, s stroji, ki pri obdelavi tal povzročijo poškodbe na koreninah – okužba preko ran. Posebno nevarni so vsi lesni ostanki in orodje pri poseku okuženih platan (žaganje, veje, les). Pri uvozu iz nekaterih tretjih držav (ZDA, Armenija) se navzočnost *Ceratocystis fimbriata* f.spp. *platani* nadzira na sadikah platan.

Opis in gospodarski pomen: Bolezen se pojavi na posameznih drevesih ali v skupinah. Značilno je redko listje, majhni listi, lahko so klorotični. Na deblu in debelejših vejah se pojavijo lezije podolgovate oblike, pod njimi se les obarva črno modro ali rdečkasto rjavo. Lezije se večajo, počasi obdajo celotno vejo ali deblo. Drevesa propadejo v nekaj letih.

Razširjenost: v Sloveniji ni navzoča, razširjena pa je v nekaterih državah EU, npr. v Franciji, Italiji (1987 tudi v Trstu), Španiji, Švici; navzoča je tudi ponekod v Severni Ameriki

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2 in II.B za varovano območje, ki je Velika Britanija in Irska.

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da rastline platan za saditev

- izvirajo z območja, za katero je znano, da ni okuženo s *C. platani* ali
- da na mestu pridelave ali v njegovi neposredni bližini niso bili opaženi simptomi *C. platani* od začetka zadnje popolne rastne dobe.

10. Kostanjev rak - *Cryphonectria parasitica*

Opis je v poglavju o lupinarjih.

11. Borov smolasti rak - *Giberella circinata*

Sistematika: Nectriaceae (bradavičarke), Hypocreales (blazinovarji), Sordariomycetidae (trhnobarice), Sordariomycetes, Ascomycota, (zaprtotrosnice), Fungi (glive)

Anamorf: *Fusarium circinatum*

Gostiteljske rastline: *G. circinata* povzroča borov smolasti rak samo na borih. V Severni Ameriki (gliva verjetno izhaja iz Mehike) so najpomembnejši gostitelji druge vrste borov: *Pinus elliotii*, *P. palustris*, *P. patula*, *P. radiata*, *P. taeda* in *P. virginiana*. Gliva je zabeležena na več kot 30 vrstah borov, med katerimi so tudi evropske vrste npr. alepski bor, primorski bor, pinija, črni bor in rdeči bor. Okužbo lahko gliva *G. circinata* povzroči tudi na duglaziji (*Pseudotsuga menziesii*), vendar na tem gostitelju ne povzroči značilnih simptomov in odmiranja. Odločba Komisije 2007/433/ES o začasnih nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa glive *Gibberella circinata* Nirenberg & O'Donnell v Skupnost in njenega širjenja v Skupnosti določa kot občutljive rastline bor (rod *Pinus*) in duglazijo, vključno s semeni in storži za namene razmnoževanja.

Poti prenosa: na krajše razdalje se širi s pomočjo vetra in žuželk, na daljše razdalje pa jo prenesemo z okuženim semenom in sadikami ter z okuženim lesom. Možen je tudi prenos s kontaminirano prstjo ter vozili in opremo. V tleh lahko gliva preživi do 6 mesecev, v lesu več kot eno leto.

Opis in gospodarski pomen: Do okužb pride že lahko v drevesnicah, če so sejanke zrasle iz okuženega semena, lahko pa se okužijo tudi preko korenin, če so v tleh navzoče spore. Simptomi pri sadikah niso specifični (nekroza skorje, rumenenje, smolenje, odmiranje iglic), okužbe korenin in koreninskega vratu povzročijo odebelitve koreninskega vratu, smolenje, nekrozo skorje, venenje iglic; iglice rumenijo, nato rjavijo in odmrajo. Okužene sadike ponavadi propadejo.

Pri drevesih pride do okužb preko ran na vejah, koreninah in deblih. Na mestu okužbe nastanejo nekroze skorje in rakaste rane, iz nekroze skorje se močno izloča smola. Nastanejo motnje v pretoku vode, kar privede do venenja vrhov vej in rumenjenja iglic, ki sčasoma postanejo rdečkaste in odpadejo. Les pod skorjo v bližini razjede je močno prepojen s smolo in značilno jantarno obarvan. Okužijo se lahko tudi storži, ki so deformirani in odpadajo, trosi se nahajajo tudi na semenu. Pri močnejših okužbah drevo lahko odmre. Borov smolasti rak zmanjša odpornost drevesa ter posledično se poveča verjetnost npr. napada različnih podlubnikov

Razširjenost: *G. circinata* najbrž izvira iz Severne Amerike, v Evropi je bila najdena v Španiji, Italiji in Franciji ter na Portugalskem, vendar do sedaj ni prišlo do večjega širjenja.

Uvrstitev na karantensko listo: ni uvrščena v priloge Direktive 2000/29/ES, pač pa njen karantenski status določa v letu 2007 sprejeta Odločba Komisije 2007/433/ES (glej poglavje 1.6.6).

Posebne zahteve: z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da so rastline vključno s semeni in storži za namene razmnoževanja bodisi s poreklom iz EU ali uvožene v EU

(a) v celotni življenjski dobi ali od vnosa v EU rasle na mestu pridelave v državi članici, v kateri pojav *G. circinata* ni znan ali

(b) so v celotni življenjski dobi ali od vnosa v EU rasle na mestu pridelave na uradno vzpostavljenem neokuženem območju ali

(c) rasle na mestu pridelave, kjer pri uradnih pregledih v dveh letih pred premeščanjem ni bilo znakov *G. circinata* in so bile testirane neposredno pred premeščanjem.

12. Fitoftorna sušica vejic – *Phytophthora ramorum*

Sistematika: Peronosporaceae, Peronosporales

Gostiteljske rastline: gliva lahko okužbi preko 60 rastlinskih vrst iz različnih družin, večinoma so to lesnate rastline, pretežno listavci, nekaj je tudi iglavcev. Najpomembnejši gostitelj v ZDA je hrast in *Lithocarpus*. Ogrožene vrste pri nas so: jagodičnica, divji kostanj, kamelija, pravi kostanj, bukev, virginski nepozebnik, kalmija, navadni lovor, *Leucothoe fontanesiana*, *Pieris* spp., duglazija, hrast, sleč, španski bezeg, tisa in brogovita.

Poti prenosa: Okužba se širi z vodnimi kapljicami ob dežju, megli ali ob namakanju ter z zračnim tokom. Okužba se prenaša ob stiku z okuženo rastlino, z okuženo zemljo ali substratom za sajenje, z vodo (zoospore), z orodjem in obutvijo. Na velike razdalje se bolezen širi preko trgovine z okrasnimi rastlinami.

Opis in gospodarski pomen: Bolezen povzroča sušenje dreves in drugih okrasnih ali v naravi rastočih lesnatih rastlin. Do okužbe pride skozi listne reže, lenticеле, razpoke v drevesni skorji ali skozi rane. Bolezenska znamenja, ki jih povzroča *P. ramorum*, v splošnem delimo v tri skupine:

- »Sudden Oak Death« simptomi, ki so značilni za okužbo dreves in se kažejo večinoma na spodnjih delih debel, kot temne lise na lubju, iz katerih se lahko izceja sok,
- »odmiranje poganjkov«, do katerega pride bodisi preko okuženih listov ali neposredno zaradi okužbe poganjka,
- »ožig listov« so bolezenska znamenja, ki nastanejo zaradi okužbe listov in se kažejo kot lise in pege rjavih odtenkov.

Bolezenska znamenja se na videz ne razlikujejo od znakov, ki jih povzroča okužba z glivo *Phytophthora kernoviae*.

Razširjenost: Bolezen je razširjena v Severni Ameriki in ponekod v Evropi, v Sloveniji je bilo doslej več prestrežb na gostiteljskih rastlinah, ki so se premeščale iz nekaterih držav, članic EU, v naravnem okolju pa ni navzoča.

Uvrstitev na karantensko listo: je karantenski škodljivi organizem, ni pa uvrščen v priloge direktive 2000/29/ES. V letu 2002 je bila izdana odločba komisije o začasni izredni fitosanitarni ukrepih za preprečevanje vnosa glive *Phytophthora ramorum* v Skupnost in njenega širjenja v Skupnosti (spremenjena z odločbo Komisije 2004/42/ES, 2007/201/ES in 2013/782/EU). Pri nas pa je bil v letu 2004 sprejet Pravilnik o fitosanitarnih ukrepih za

preprečevanje vnosa in širjenja glive *Phytophthora ramorum* (Uradni list RS, št. 120/04 in 88/07), ki določa posebne zahteve za rastline za saditev *Viburnum* spp., *Camellia* spp. in *Rhododendron* spp., (razen *Rhododendron simsii* Planch).

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je za rastline za saditev *Viburnum* spp., *Camellia* spp. in *Rhododendron* spp. (razen *Rhododendron simsii* Planch) podana izjava, da:

- so po poreklu z območij, kjer ni znana navzočnost škodljivega organizma ali
- na rastlinah na mestu pridelave ob dveh uradnih pregledih vključno z laboratorijskim preskušanjem niso bila ugotovljena znamenja okužbe od začetka do konca zadnje celotne rastne dobe ali
- se v primeru ugotovljenih znamenj škodljivega organizma na mestu pridelave izvede ukrepe za izkoreninjenje škodljivega organizma, ki jih sestavljajo uničenje okuženih in vseh občutljivih rastlin v oddaljenosti 2 m od okuženih rastlin, zadržanje neokuženih občutljivih rastlin v polmeru 10 m od okuženih rastlin ter vseh preostalih rastlin iz prizadete serije, kjer so se rastline ohranile na mestu pridelave, dodatno pregledovanje zadržanih rastlin po izvedbi ukrepov za izkoreninjenje škodljivega organizma, vsaj dvakrat v treh mesecih, ko rastline aktivno rastejo, prepoved tretiranja zadržanih rastlin, kar bi lahko zakrilo znake *P. ramorum* ter redno intenzivno pregledovanje vseh drugih občutljivih rastlin po odkritju okužbe na mestu pridelave.

13. Rjavenje borovih iglic - *Scirrhia acicola*

Sinonimi: *Mycosphaerella dearnessii* (sedaj veljavno ime za teleomorfno obliko), *Lecanosticta acicola*

Sistematika: Mycosphaerellaceae, Capnodiales, Dothideomycetidae, Dothideomycetes, Ascomycota (zaprtotrošnice), Fungi (glive)

Gostiteljske rastline: Je karantenski škodljivi organizem za bor. Potencialni gostitelji so vse vrste bora, med katerimi so v Evropi najpomembnejši: rdeči bor, rušje, alepski bor, obmorski bor, pinija, *P. radiata*, zeleni bor, in nekateri drugi.

Poti prenosa: na krajše razdalje se bolezen prenaša s pomočjo dežja, žuželk, lahko pa jo prenaša tudi človek z delovnim orodjem. Na velike razdalje je najverjetnejši prenos s sadikami borov in s semenom, ki je onesnaženo z borovimi iglicami.

Opis in gospodarski pomen: najprej se na iglicah pojavijo rjave do rjavo rdeče pege, iglice porjavijo in odpadejo. Na iglicah nastanejo drobna črna trosišča (acervuli), ki privzdignejo povrhnjico iglice, vendar je ne pretrgajo. V vlažnem okolju izhajajo iz njih konidiji v obliki olivno zelenih jezičkov. Okuženi bori slabijo in slabše priraščajo, sušijo se posamezne veje ali cela drevesa. V naravnem okolju je to najpomembnejša bolezen, ki preprečuje pomlajevanje borov. Različne vrste borov so zelo različno občutljive na bolezen.

Možna je zamenjava z rdečo pegavostjo borovih iglic (*Mycosphaerella pini*), pri kateri trosišča navadno nastanejo na rdeči pegi, ali z borovim osipom (*Lophodermium* spp.) (determinacija mora biti opravljena z mikroskopiranjem). Sum na bolezen je mogoč v tistih primerih, ko rjavijo eno- ali dve-letne iglice in so odmrli deli enakomerno porjavili (nimajo rdečih peg).

Razširjenost: bolezen je naravno razširjena v Severni Ameriki, od koder je bila zanesena na druge celine, tudi v Evropo. Navzoča je v Avstriji, Hrvaški, Češki, Franciji, Italiji, Nemčiji, Latviji, Litvi, Švici. Na Hrvaškem je od začetka sedemdesetih let prejšnjega stoletja navzoča na alpskem boru, najdena je bila tudi v Sloveniji na rdečem boru in rušju (2008, 2011, 2014).

Uvrstitev na karantensko listo: II.A1

Posebne zahteve: za izdajo rastlinskega potnega lista niso opredeljene posebne zahteve, razen, da morajo biti rastline bora brez okužb s *S. acicola*.

14. Rdeča pegavost borovih iglic - *Scirrhia pini*

Sinonim: *Mycosphaerella pini* (sedaj veljavno ime za teleomorfno obliko), *Dothistroma pini*

Sistematika: Mycosphaerellaceae, Capnodiales, Dothideomycetidae, Dothideomycetes, Ascomycota, Fungi

Gostiteljske rastline: karantenski škodljivi organizem za vse vrste borov. Glavni gostitelji: črni bor (*Pinus nigra*), rušje (*Pinus mugo*), *Pinus radiata*; ostali gostitelji: duglazija, navadni macesen.

Poti prenosa: Bolezen se prenaša s pomočjo dežja, insektov, tudi z orodjem. Na daljše razdalje se prenaša na okuženih rastlinah ali s semenom. Na rastlinah bora za saditev se nadzira navzočnost *S. pini* pri uvozu iz tretjih držav.

Opis in gospodarski pomen: Prvi bolezenski znaki se začnejo pojavljati na starejših iglicah (ne na letošnjih), prvi znaki so svetlo zelene ali rumeno zelene pege oz. pasovi. Kasneje se razvijejo pasovi, široki od 1 do 3 mm, ki objamejo celo iglico in so rjave do opečno rdeče barve. Iglice nad okuženim mestom se posušijo, sčasoma se posušijo cele iglice. Po 1 do 3 letih iglice odpadejo. Če iglice odpadajo več let zapored, ostanejo na drevesu le toletne iglice. Drevo sčasoma lahko propade. Posebno pogosta je pri nas na črnem boru in na rušju. Od podobne glive *S. acicola* jo ločimo po tem, da črna trosišča običajno nastajajo na rdečih pegah na porjavelih iglicah ali delih iglice.

Razširjenost: Bolezen izvira iz Amerike, od koder se je razširila na vse kontinente. V Evropi je navzoča v večini držav. V Sloveniji je splošno razširjena in v zadnjih letih jo najdemo v drevesnicah z bori. Za zagotavljanje zdravih sadik črnega bora in rušja je treba škropiti s fungicidi v sredini maja in v sredini junija.

Uvrstitev na karantensko listo: II.A2

Posebne zahteve: Z izdajo rastlinskega potnega lista je podana izjava, da na mestu pridelave ali v njegovi neposredni bližini niso bili opaženi simptomi *Scirrhia pini* od začetka zadnje popolne rastne dobe.

15. Hrušev ožig – *Erwinia amylovora*

Opis je v poglavju pečkarji.

Okužbe s hruševim ožigom so lahko navzoče tudi na nekaterih gostiteljskih rastlinah v gozdovih ali na robovih gozdov, kot sta npr. jerebika in glog. Te lahko predstavljajo nevaren vir okužbe, od koder se lahko ob ugodnih vremenskih razmerah bakterije prenašajo tudi v drevesnice in njihovo okolico.

Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi za gozdne rastline

Nekarantenski škodljivi organizmi za gozdne rastline so določeni na podlagi Zakona o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, odl. US 13/98, 56/99 – ZON in 67/02) kot del varstva gozdov v Sloveniji, hkrati pa so nekateri na seznamih za varovana območja EU:

Mali osmerozobi smrekov lubadar - *Ips amitinus* Eichhof – II.B

Veliki macesnov lubadar - *Ips cembrae* Heer – II.B

Ips duplicatus Sahlberg – II.B

Dvanajsterozobi borov lubadar - *Ips sexdentatus* Börner – II.B

Osmerozobi smrekov lubadar - *Ips typographus* Heer – II.B

Orjaški smrekov ličar - *Dendroctonus micans* Kugelan – II.B

Cephalcia lariciphila (Klug) – II.B

Gilpinia hercyniae (Hartig) – II.B

Pinijev sprevodni prelec - *Thaumetopoea pityocampa* (Den. in Schiff.) – II.B

Navadna borova grizlica - *Diprion pini* L.

Rjava borova grizlica - *Neodiprion sertifer* Geoffroy

Mali borov strženar - *Blastophagus minor* Htg.

Veliki borov strženar - *Blastophagus piniperda* L.

Pityogenes spp.

Ostrozobi borov lubadar - *Ips acuminatus* Gyllenhal

Gobar - *Lymantria dispar* L.

Šesterozobi smrekov lubadar - *Pityogenes chalcographus* L.

Dvojnooki smrekov ličar - *Polygraphus poligraphus* L.

Ostrozobi jelov lubadar - *Pityocteines spinidens* Reitter

Krivozobi jelov lubadar - *Pityocteines curvidens* Germa

Zrnati jelov lubadar - *Cryphalus piceae* Ratzeburg

Črnoglavi jelov brstni zavijač - *Christoneura muriana* Hbn.

Rdečeglavi jelov zavijač - *Zeiraphera rufimitrana* H.-S.

Molj jelovih iglic - *Agyresthia fundella* F.v.Rosl.

Mala smrekova grizlica - *Pristiphora abietina* Christ.

Montanska smrekova grizlica - *Pachynematus montanus* Zadd.

Molj macesnovih iglic - *Coleophora laricella* Hb.

Sivi macesnov zavijač - *Zeiraphera diniana* Guen

Zeleni hrastov zavijač - *Tortrix viridana* L.

Pedici Geometridae

Majski hrošči - *Melolontha* spp.

2. SUM NA OKUŽBO RASTLIN IN OBVEŠČANJE

Najširši pravni okvir za karantenske škodljive organizme je dala Mednarodna konvencija o varstvu rastlin (IPPC – International plant protection convention), ki je bila sprejeta 1951. leta, nato dopolnjena v letu 1979 in spremenjena leta 1997. Vključila je sodobni koncept fitosanitarnega nadzora, ki je skladen s Sporazumom o uporabi sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov v okviru Svetovne trgovinske organizacije (WTO-SPS sporazum).

Svetovna trgovinska organizacija (WTO – World trade organisation) je namreč s 1.1.1995 zamenjala dotedanji Splošni sporazum o carinah in trgovini (GATT), da bi še pospešila mednarodno trgovino. Slovenija je WTO-SPS sporazum z zakonom ratificirala 20. junija 1995 in postala članica WTO s 30. julijem 1995 (Zakon o ratifikaciji, 1995). S tem je Slovenija priznala odprte meje za mednarodno izmenjavo blaga in se zavezala, da s fitosanitarnimi in veterinarskimi ukrepi ne bo po nepotrebnem ovirala mednarodne trgovine.

Preglednica 3: Nekateri mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe (*International Standards for Phytosanitary Measures* –ISPM), sprejeti na podlagi Mednarodne konvencije o varstvu rastlin (*International Plant Protection Convention* -IPPC, 1997) do 2007.

Št.	Naslov standarda	Leto sprejema
ISPM. 1	Načela fitosanitarnega varstva rastlin in uporaba fitosanitarnih ukrepov v mednarodni trgovini	1993, revidiran 2006
ISPM 4	Zahteve za uvedbo nenapadenih območij	1995
ISPM 5	Slovar fitosanitarnih izrazov - Dodatek 1 (2001): <i>Smernice za razlago in uporabo koncepta uradnega nadzora nadzorovanih škodljivih organizmov</i> - Dodatek 2 (2003): <i>Smernice za razumevanje potencialnega gospodarskega pomena in sorodnih izrazov vključno z vidikom okolja</i> - Dodatek 3 (2007): Obeljen les in les brez lubja - Dodatek 4 "široko razprostranjen"	1995, revidiran letno
ISPM 6	Smernice za celostni nadzor	1997, revidiran 2016 in 2018
ISPM 8	Določitev statusa škodljivega organizma na območju	1998
ISPM 9	Smernice programov za izkoreninjenje škodljivih organizmov	1998

Št.	Naslov standarda	Leto sprejema
ISPM 10	Zahteve za ustanovitev nenapadenih mest pridelave in nenapadenih enot pridelave	1999
ISPM 13	Smernice za uradno obvestilo o neskladnosti in nujnih ukrepih	2001
ISPM 14	Uporaba celostnih ukrepov pri sistemskem pristopu ravnanja ob tveganju zaradi škodljivega organizma	2002
ISPM 16	Nadzorovani nekarantenski škodljivi organizmi: zasnova in uporaba	2002
ISPM 17	Poročanje o škodljivih organizmih	2002
ISPM 19	Smernice za sezname nadzorovanih škodljivih organizmov	2003
ISPM 22	Zahteve za uvedbo območij z nizko stopnjo pojavljanja škodljivih organizmov	2005
ISPM 23	Smernice za uradne preglede	2005
ISPM 29	Priznavanje nenapadenih območij in območij z nizko stopnjo pojavljanja škodljive organizme	2007
ISPM 32	Razvrščanje blaga glede na tveganje zaradi škodljivih organizmov	2009
ISPM 36	Celostni ukrepi za rastline za saditev	2012
ISPM 38	Mednarodni premiki semena	2017
ISPM 39	Mednarodni premiki lesa	2017

Ker je določene preventivne ukrepe proti širjenju škodljivih organizmov potrebno izvajati, se je Slovenija vključila v "dobro fitosanitarno prakso" s sprejetjem zakona o ratifikaciji spremenjene konvencije o varstvu rastlin (Zakon o ratifikaciji, 2000) in se tako pridružila skupno 140 državam, med katerimi so tudi Evropska Unija in vse njene države članice.

Države, podpisnice konvencije, upoštevajo mednarodne standarde za zdravstveno varstvo rastlin (ISPM 1-10, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999), ki so podlaga fitosanitarnim ukrepom, ki jih izvajajo države podpisnice, še posebej, kadar z njimi omejujejo mednarodno trgovino z rastlinami in rastlinskimi proizvodi.

Nova slovenska zakonodaja prenaša k nam določbe evropskih direktiv, mednarodne konvencije in WTO-SPS sporazuma. Na njeni podlagi Slovenija vzpostavlja sistem, ki omogoča ustrezno varovanje zdravja rastlin na skupnem trgu Evropske unije tudi po ukinitvi državnih meja med Republiko Slovenijo in državami članicami Evropske unije ter hkrati z implementacijo enakih standardov zdravstvenega varstva rastlin zmanjšuje ovire v trgovini.

Glavno poslanstvo fitosanitarnega nadzora je zbiranje informacij o zdravstvenem stanju rastlin in ukrepanje upravnega organa in/ali inšpektorja ob potrebi.

Prvi vir informacij so profesionalni imetniki rastlin, ki morajo v skladu z zahtevami zakona pregledovati gojene rastline, vključno z obdelovalnimi površinami (polja, nasadi, drevesnice, vrtovi, rastlinjaki), prostorastoče rastline, prostore za skladiščenje, predelavo in hrambo rastlin in rastlinskih proizvodov, sredstva za prevoz rastlin in rastlinskih proizvodov ter druge nadzorovane predmete, ki jih imajo v lasti ali drugi uporabi oziroma jih obdelujejo ali uporabljajo, z namenom ugotavljanja pojava in širjenja škodljivih organizmov.

O vseh novih ali nepričakovanih pojavih škodljivih organizmov s seznamov I.A in II.A morajo imetniki nemudoma obvestiti pristojnega inšpektorja oziroma izvajalce javne službe zdravstvenega varstva rastlin oziroma gozdarstva, ki o tem obvestijo UVHVVR. Če se odkrije škodljivi organizem, so dolžni izvajati tudi predpisane ukrepe za preprečevanje širjenja oziroma zatiranje škodljivih organizmov. Na podlagi določb zakona lahko pristojni inšpektor odredi izvedbo ukrepov na stroške imetnika, če imetnik sam ne izvede določenih ukrepov, saj je širjenje in škodo potrebno nemudoma preprečiti.

Sicer obveznost obveščanja iz zakona velja tudi za katerokoli drugo osebo, ki zaradi narave svojega dela sumi ali opazi nov ali nepričakovan pojav škodljivih organizmov. Posebej dragocene informacije lahko uradna služba dobi od ljubiteljskih ali profesionalnih raziskovalcev, ki dobro poznajo biologijo organizmov ali rastlin ter opazijo nenevadne pojave v naravi. Ker se ne gre zanašati le na prostovoljno zbrane informacije, ima uradna fitosanitarna služba v sestavi pooblaščen strokovne in znanstvene institucije, ki po naročilu zbirajo informacije za najbolj nevarne rastlinske škodljive organizme.

Na podlagi širšega zbiranja informacij, zlasti z delovanjem uradnih služb in znanstvenih ter strokovnih institucij s področja varstva rastlin, je mogoče presoditi o tveganjih za zdravje rastlin in uvrstiti organizme na sezname, za katere velja posebna previdnost. Po definiciji je uvrščanje organizmov na sezname postopek, s katerim se ugotavlja, ali ima **škodljivi organizem** značilnosti **karantenskega škodljivega organizma** ali **nadzorovanega gospodarskega škodljivega organizma**. [ISPM št. objave 11, 2001]

3. VZORČENJE ZA LABORATORIJSKO ANALIZO

3.1. Nov pojav škodljivega organizma

Zakon ZZVR-1 nalaga, da če se na ozemlju Republike Slovenije pojavi škodljiv organizem s seznamov I.A in II.A, oziroma s seznamov I.B ali II.B, za katerega je Evropska komisija priznala Republiki Sloveniji status varovanega območja, ali se pojavijo simptomi na rastlini, rastlinskih proizvodih ali nadzorovanih predmetih, na podlagi katerih se sumi na okužbo s škodljivim organizmom s seznamov I.A, II.A, I.B ali II.B, morajo izvajalci zdravstvenega varstva rastlin o tem takoj na predpisan način obvestiti Upravo.

Imetnik mora zavarovati rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete ter preprečiti stik z drugimi rastlinami, rastlinskimi proizvodi in nadzorovanimi predmeti na način, ki ga določi pristojni inšpektor ali uradna oseba, ki je izvajalec javnega pooblastila po tem zakonu.

3.2. Potrditev škodljivega organizma

V primeru suma, ko uradni fitosanitarni preglednik sumi na pojav karantenskega ali novega škodljivega organizma, odvzame uradni vzorec in ga pošlje v pooblaščen laboratorij, ki opravlja diagnostične preiskave. Ta potrdi ali ovrže sum na okužbo s škodljivim organizmom in poskusi ugotoviti vzrok okužbe. Ob tem mora zagotoviti tak način ravnanja z uradnim vzorcem, da ni nevarnosti za širjenje škodljivih organizmov ter da zagotovi identiteto vzorca.

Uradne diagnostične preiskave iz prejšnjega odstavka opravlja laboratorij, ki mu je dodeljeno javno pooblastilo iz prvega oziroma drugega odstavka 68. člena tega zakona, za izvajanje nalog iz 5. točke 76. člena tega zakona (glej dodatek 5).

Ko je ugotovljena okužba s škodljivim organizmom s seznamov I.A in II.A oziroma na varovanem območju s seznamov I.B in II.B, pristojni inšpektor odredi uničenje ali drugačno odstranitev, tretiranje in druge predpisane ukrepe. Nadaljnje ukrepe za obvladovanje žarišča okužbe lahko pristojni inšpektor odredi na podlagi vizualnih znamenj brez odvzema vzorcev.

Uprava določi obseg žarišča okužbe. O pojavu in nevarnosti škodljivega organizma ter o obsegu obvesti organizacije, službe in imetnike rastlin ter jih seznani z najpomembnejšimi ukrepi, s katerimi lahko preprečujejo okužbo s škodljivimi organizmi. Aktualne razmejitve slovenskega ozemlja zaradi rastlinskih škodljivih organizmov so na spletni strani <http://www.uvhvvr.gov.si>.

3.3. Objavljanje podatkov o škodljivih organizmih

Uprava na predpisan način vodi evidence o pojavih in ugotovitvah škodljivih organizmov in druge potrebne evidence o stalnem nadzoru, z namenom obveščanja na državni in mednarodni ravni.

Podrobnejšo vsebino, obliko in način vodenja evidenc iz prejšnjega odstavka predpiše minister.

Podatke o pojavu na novo odkritega škodljivega organizma s seznamov I.A in II.A v Republiki Sloveniji se lahko daje ali objavlja le na predpisan način.

V skladu s Pravilnikom o obveščanju in objavljanju podatkov o pojavu in razširjenosti rastlinskih škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 104/09) je prepovedano dajati ali objavljati podatke o pojavu na novo odkritega škodljivega organizma s seznamov I.A in II.A v Republiki Sloveniji brez odobritve Uprave.

4. OBVLADOVANJE ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV

4.1. Fitosanitarni ukrepi na mestu pridelave ob okužbi

Če se med uradnim pregledom pri pridelavi ali predelavi ugotovi, da so rastline, rastlinski proizvodi ali nadzorovani predmeti okuženi s karantenskimi oziroma nadzorovanimi škodljivimi organizmi, fitosanitarni inšpektor odredi enega ali več naslednjih ukrepov:

- tretiranje, če se z njim zagotovi izpolnjevanje predpisanih zahtev;
- odstranitev na način, ki ne predstavlja fitosanitarne nevarnosti (na primer industrijska predelava, uporaba za krmo po opravljeni toplotni obdelavi, odlaganje na lokaciji, ki jo odobri inšpektor, in podobno);
- uničenje.

4.2. Tretiranje

Tretiranje, kot je dezinfekcija, dezinfekcija ali deratizacija, lahko opravi le pravna ali fizična oseba, ki je registrirana za to dejavnost. Druge ukrepe tretiranja lahko opravljajo izvajalci varstva rastlin v skladu z zakonom, ki ureja fitofarmacevtska sredstva. Izvajanje ukrepov iz tega člena nadzira pristojni inšpektor.

Pri novih ali karantenskih organizmih običajno ni registriranih sredstev za ta namen. V teh primerih se lahko na **podlagi Zakona o fitofarmacevtskih sredstvih izdaja izjemno dovoljenje ali dovoljenje za razširitev uporabe fitofarmacevtskih sredstev (FFS)**.

1. **Zahtevek za izdajo izjemnega dovoljenja** se vloži v primeru nenadnega izbruha škodljivega organizma, za katerega v Republiki Sloveniji ni registriranega ustreznega FFS oziroma ustrezne uporabe FFS. Vlagatelj zahtevka za izdajo izjemnega dovoljenja je lahko pravna ali fizična oseba, ki se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo.

Dovoljenje se izda za določeno časovno obdobje, ki ni daljše od 120 dni.

2. **Razširitev uporabe že registriranega FFS** lahko zahteva katerakoli pravna ali fizična oseba, kadar imetnik registracije nima interesa za spremembo registracije.

Vlogi se vložita na obrazcih, ki sta na razpolago na spletni strani UVHVVR http://www.uvhvvr.gov.si/si/registri_obrazci_in_spletne_aplikacije/fitofarmacevtska_sredstva/obrazci_prijavnice/

4.3. Uničenje rastlin

Uničenje je potrebno opraviti na način, ki onemogoča širjenje škodljivih organizmov in zagotavlja, da se z ostanki škodljivi organizmi ne morejo širiti. Način, kraj in rok uničenja iz odredi pristojni inšpektor.

S sežiganjem se uničujejo zlasti seme, lesnate rastline za saditev, les in embalaža. Sežig se opravi v sežigalnih napravah ali v posebnih jamah oziroma na mestih, kjer ni nevarnosti širjenja požara v okolje.

Z uporabo fitofarmaceutskih sredstev se uničujejo zlasti zelnate ali olistane rastline, ki se morajo po uničenju zaorati ali zakopati.

Z zakopavanjem se uničujejo zlasti korenaste in gomoljaste rastline, čebulnice, embalaža in druge rastline, ki jih drugače ni mogoče uničiti. Rastline oziroma embalažo se v jamo zakoplje tako, da je nad njimi najmanj 1 m debela plast zemlje, ki mora biti potlačena in zravnana z okoliškim terenom. Jama, v kateri so zakopane rastline oziroma embalaža, mora biti dovolj daleč od vodnih izvirov in tokov, kar presodi pristojni inšpektor, upoštevajoč stopnjo nevarnosti prenašanja škodljivih organizmov, ki se oceni na podlagi razpoložljivih znanstvenih, strokovnih in tehničnih podatkov glede narave škodljivega organizma in tipa tal. Kraj zakopa mora biti vidno označen in ga ni dovoljeno obdelovati najmanj tri leta.

Z zaoravanjem ali drugim mehanskim načinom se uničujejo zlasti rastline, ki še ne oblikujejo reprodukcijskih organov in se vegetativno ne razmnožujejo.

4.4. Ukrepi pri premeščanju

Če se med uradnim pregledom pri premeščanju med državami članicami Evropske unije ugotovi, da pošiljka ne izpolnjuje predpisanih fitosanitarnih zahtev, fitosanitarni inšpektor zadrži pošiljko in odredi enega ali več naslednjih ukrepov:

- tretiranje pošiljke, če se z njim zagotovi izpolnjevanje pogojev za premeščanje pošiljke;
- dovolitev premeščanja pošiljke pod uradnim nadzorom fitosanitarnega inšpektorja do območij, kjer pošiljka ne predstavlja dodatne nevarnosti;
- dovolitev premeščanja pošiljke pod uradnim nadzorom fitosanitarnega inšpektorja do prostorov za industrijsko predelavo;
- uničenje pošiljke.

5. SPREMLJANJE ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV

V skladu z mednarodnim standardom za fitosanitarne ukrepe – ISPM št. 6 je spremljanje ali monitoring opredeljen kot stalni uradni postopek ugotavljanja navzočnosti škodljivih organizmov. Monitoring je ciljana oblika nadzora na določena rizična mesta ali poti prenosa. Slovenski zakon ga posebej opredeljuje za fitosanitaro inšpekcijo kot “inšpekcijsko spremljanje”.

Rezultati spremljanj se zbirajo v okviru splošnega stalnega nadzora, ki ga upravlja UVHVVR – Sektor za zdravje rastlin in rastlinski semenski material. ISPM 6 opredeljuje splošni stalni nadzor kot proces, v katerem se zbirajo informacije o določenih škodljivih organizmih, ki so pomembni za neko območje in predstavljajo uradni vir informacij (npr. uradne baze podatkov, spisi škodljivih organizmov), in sicer o **navzočnosti škodljivega organizma** ali njegovi odsotnosti, s **preiskavo, spremljanjem** ali z drugim postopkom.

Da se podatki iz spremljanj koristno uporabijo, državne organizacije za varstvo rastlin razvijejo sistem, po katerem se zbirajo, verificirajo in evidentirajo ustrezne informacije o škodljivih organizmih. V okviru načrtnega spremljanja škodljivih organizmov UVHVVR vodi uradno evidenco poročil o škodljivih organizmih, na podlagi katere se zagotavljajo ustrezne podlage za poročanje zaradi zakonodajnih obveznosti (za široko javnost ali določene agencije), zaradi mednarodnih sporazumov o sodelovanju ter mednarodnim organizacijam (npr. EPPO, FAO-IPPC).

Informacije o spremljanju škodljivih organizmov so podpora uradnim izjavam o nenapadenosti območja kot pomoč za zgodnje odkrivanje navzočnosti novih škodljivih organizmov ter podlaga za poročanje in arhiviranje spiskov škodljivih organizmov na gostitelju in na blagu ter poročil o razširjenosti.

Inšpekcijsko spremljanje je primer spremljanja škodljivih organizmov zaradi:

- izvajanja usmerjenih fitosanitarnih pregledov v zaprtih prostorih oziroma rastlinjakih (ZAP) zlasti glede škodljivcev *Liriomyza* spp. in *Bemisia tabaci*; viroz TSWV, INSV, CSNV in drugih tospovirusov; in bakterioze *Xanthomonas campestris* pv. *vesicatoria* ter (*Clavibacter michiganensis* subsp. *michiganensis*) na sadikah paradižnika in paprike ter ostalih bakterioz;
- izvajanja usmerjenih fitosanitarnih pregledov na fitoplazme Apple proliferation (metličavost jablan) in Pear decline (umiranje hrušk) ter druge fitoplazme;
- izvajanja usmerjenih fitosanitarnih pregledov na bakterije *Xanthomonas campestris* pv. *pruni* pri rastlinah *Prunus* namenjenih za saditev;
- izvajanja drugih spremljanj in usmerjenih pregledov v skladu s pojavi škodljivih organizmov.

6. PROGRAMI PREISKAV ZA UGOTAVLJANJE NAVZOČNOSTI ŠKODLJIVIH ORGANIZMOV

Organizacijsko se nadzor zdravstvenega stanja rastlin oziroma rastlinam škodljivih organizmov izvaja kot:

- stalni nadzor, ki je dejavnost državne organizacije za varstvo rastlin v najširšem smislu zbiranja informacij o pojavu in širjenju škodljivih organizmov,
- preiskava, ki vključuje sistematične raziskave, spremljanje in ukrepe v primeru najdbe,
- inšpekcijsko spremljanje na mestih, kjer je verjetnost najdbe škodljivega organizma velika in
- s posamičnimi pregledi zdravstvenega stanja rastlin, bodisi rednimi, ki so predpisani npr. za pridelavo sadilnega materiala ali z izrednimi, ki so inducirani na podlagi izraženega suma na navzočnost škodljivega organizma.

Za zgodnje odkrivanje navzočnosti karantenskih škodljivih organizmov in drugih novih potencialno nevarnih škodljivih organizmov na ozemlju Slovenije se izvajajo načrtovani programi preiskav oz. monitoring. Zgodnje odkrivanje navzočnosti nevarnih bolezni in škodljivcev rastlin (škodljivih organizmov) je nujno za zagotavljanje hitrega in učinkovitega ukrepanja in takojšnjega izkoreninjenja v primeru njihovega pojava ali izbruha.

Vrste škodljivih organizmov in podrobnejšo vsebino programov preiskav vsako leto določi Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin v skladu s predpisi oziroma z EU Delovnim programom za izvedbo programov preiskav za škodljive organizme, ki ga sprejme Evropska komisija na podlagi **Uredbe (EU) 652/2014**.

Program preiskav škodljivih organizmov za leto 2018 je sestavljen iz dveh delov. Prvi del vsebuje programe preiskav, ki so pomembni za celotno EU, in se izvajajo v skladu z Izvedbenim sklepom Komisije št. C 2465/2016 z dne 18.8.2016 o sprejetju delovnega programa za leti 2017 in 2018 za izvajanje programov preiskav na škodljive organizme. Drugi del vsebuje programe preiskav, ki so pomembni za Slovenijo.

Programe preiskav škodljivih organizmov izvajajo nosilci javnih pooblastil ob koordinaciji UVHVVR. Pooblaščen izvajalci v okviru izvajanja programov preiskav jemljejo vzorce rastlin, rastlinskih proizvodov in rastnih substratov.

Več informacij je na spletni strani UVHVVR:

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/programi_preiskav/

IV. UPORABLJENI VIRI

- Celar, F., Knapič, V. 2002. Rastlinske kužne bolezni / Plant Epidemic Diseases/. V UŠENIČNIK, B. (ur.) Nesreče in varstvo pred njimi. Ljubljana, Uprava RS za zaščito in reševanje Ministrstvo za obrambo, str. 365-371
- Crop Protection Compendium, (<http://www.cabi.org/cpc/>) Dolinar, M., Ferant, N., Žolnir, M., Simončič, A., Knapič, V. 2002. Bolezni, škodljivci in pleveli v hmeljskih nasadi /Diseases, pests and weeds in hop production/. V Majer, D. (ur.), Priročnik za hmeljarje. Žalec, Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo, str. 51-101
- EPPO Plant Protection Thesaurus (<http://eppt.eppo.org/>)
- Gomboc, S. 1999 *Helicoverpa armigera* Hbn. (Lep. Noctuidae) - karantenski škodljivec, ki ima v Sloveniji že daljšo zgodovino. . V Maček, J. (ur) Zbornik predavanj in referatov 4. slovenskega posvetovanja o varstvu rastlin v Portorožu od 3. do 4. marca 1999 Str. 247-253
- Gomboc, S., Jankovič, T. 2001. Prve najdbe in spremljanje nageljnovega zavijača *Cacoecimorpha pronubana* (Hübner, 1799) (Lepidoptera: Tortricidae) v Sloveniji, V: Maček, J. (ur) Zbornik predavanj in referatov 5. slovenskega posvetovanja o varstvu rastlin v Čatežu ob Savi od 6. do 8. marca 2001, str. 318-325
- Holzinger, W., G. Seljak 2001. Novi podatki o favni škrtžatov Slovenije s seznamom doslej ugotovljenih vrst (Hemiptera: Auchenorrhyncha), V: Acta entomologica slovenica ISSN: 1318-1998.- Vol. 9, No. 1 (2001), str. 39-66
- ISPM 1. 2006. Fitosanitarna načela za varstvo rastlin in uporaba fitosanitarnih ukrepov v mednarodni trgovini - Phytosanitary principles for the protection of plants and the application of phytosanitary measures in international trade. Rome, IPPC, FAO.
- ISPM 5, 2013. Slovar fitosanitarnih izrazov - Glossary of phytosanitary terms.- Rome, IPPC, FAO
- ISPM 8, 1998. Določitev statusa škodljivega organizma na območju- Determination of pest status in an area. Rome, IPPC, FAO. (zadnja sprememba Avgust 2011)
- Jurc, D., A. Piltaver, N. Ogris. Glive Slovenije, Vrste in razširjenost. Ljubljana: Gozdarski inštitut Slovenije, Silva Slovenica, 497 s.
- Jurc, M. 2008. Gozdna zoologija Ljubljana: Ljubljana : Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 348 s.
- Knapič, V. (2007) Reguliranje novih škodljivih organizmov rastlin v Evropski uniji V Maček, J. (ur.) Zbornik predavanj in referatov 8. slovenskega posvetovanja o varstvu rastlin, Radenci, 6.-7. marec 2007. Ljubljana, Društvo za varstvo rastlin Slovenije, str. 355-360

- Knapič, M., Seliškar, T., Gomboc, S., Knapič, V. (2006) GIS na področju varstva rastlin pred škodljivimi organizmi. V: Perko, Dr in sod. (ur.), Geografski informacijski sistemi v Sloveniji 2005-2006. Ljubljana: Založba ZRC, , str. 243-251,
- Ličen R., Seljak G. 1999. Tobakov ščitkar [*Bemisia Tabaci* (Gennadius)], nevaren škodljivec v rastlinjakih V Maček, J. (ur) Zbornik predavanj in referatov 4. slovenskega posvetovanja o varstvu rastlin v Portorožu od 3. do 4. marca 1999, str. 221-229.
- Maček, J. in sod. 1999. Hiponomološka favna Slovenije. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 385 str.
- Maček, J. 1991. Posebna fitopatologija. Patologija vrtnin. Ljubljana. Biotehniška fakulteta, Agonomski oddelek, 2 izd., 1991, p. 232.
- Maček, J. 1991.. Posebna fitopatologija. Patologija poljščin. Ljubljana. Biotehniška fakulteta, Agonomski oddelek, 3 izd., 1991, p. 285.
- Maček, J. 1990.. Posebna fitopatologija. Patologija sadnega drevja in vinske trte. Ljubljana. Biotehniška fakulteta, VTOZD za agronomijo, 2 izd., p. 276.
- Milevoj, L. 1994. Integrirano varstvo vrtnin. Predavanje, Entomologija. Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Ljubljana
- Milevoj, L., Gomboc, S., Trdan, S. 2000.. Sistematika žuželk: Entomologija. Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Ljubljana
- Milevoj, L., Urek, G. 1996. Koruzni hrošč (*Diabrotica virgifera virgifera* Le Conte), novi škodljivec koruze v Evropi. Sodobno kmetijstvo, 29(96)9, s. 355-362.
- Milevoj, L. 1994. Realne možnosti integriranega varstva poljščin pred boleznimi in škodljivci. BF, 1994
- Arsenijević, M. (ur) 1980. Priručnik o karantenskim biljnim bolestima i štetočinama SFR Jugoslavije. Zagreb Fakultet poljoprivrednih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Institut za zaštitu bilja, 500 s.
- Nast, J., (1987) The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Europe. Annales zoologici Tom 40, nr. 15; 535-661.
- PQR - EPPO Plant Quarantine Data Retrieval system
(<https://www.eppo.int/DATABASES/pqr/pqr.htm>)
- Pravilnik o pogojih za registracijo pridelovalcev, predelovalcev, uvoznikov in distributerjev rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov in izdajanje rastlinskih potnih listov (Uradni list RS, št. 94/05, 54/07 in 44/13)
- Pravilnik o ukrepih in postopkih za preprečevanje vnosa in širjenja škodljivih organizmov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov (Uradni list RS, št. 31/04, 142/04, 142/04, 66/07, 104/09, 13/10, 74/11 in 30/14)
- Quarantine Pests for Europe (2nd Edition). Data Sheets on quarantine pests for the European Union and for the European and Mediterranean Plant Protection Organization; Prepared by CAB International and EPPO for the European Union, 1997, 1425 s.

-
- Ravnikar, M., Mehle, N., Boben, J., Švigelj, S., Mavrič, I., Pirc, M., Petrovič, N. 2003. Identifikacija virusa stebelnih nekroz krizantem - CSNV v Sloveniji = Identification of Chrysanthemum stem necrosis virus - CSNV in Slovenia. V Maček, J. ur.) 6. slovensko posvetovanje o varstvu rastlin, 4.-6. marec 2003, Zreče, Slovenija. Ljubljana: Društvo za varstvo rastlin Slovenije, str. 75-76.
- Seljak G. 1999. Annual report on determinations of Agromyzidae to NPPO. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 1999
- Seljak, G. 2001. Pojavi in gibanje škodljivih organizmov v letu 2001 na Primorskem. Poročilo Upravi za varstvo rastlin in semenarstvo; 15 str.
- Urek, G., A. Hržič 1998. Ogorčice - nevidni zajedavci rastlin: fitonematologija. Ljubljana: samozal. G. Urek, 240 s.
- Urek, G. (2001). Ogroženost pridelave semenskega krompirja v Sloveniji zaradi rumene krompirjeve ogorčice, *Globodera rostochiensis* (Woll., 1923) Behrens, 1975. V Dobrovoljc, D., Urek G. (ur) Zbornik predavanj in referatov 5. slovenskega posvetovanja o Varstvu rastlin v Čatežu ob Savi od 6. do 8. marca 2001. Ljubljana, Društvo za varstvo rastlin Slovenije, str. 255-260
- Valič, N., L. Milevoj 2000. Trtna uš - *Viteus vitifoliae* (Fitch). Ljubljana. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, (dostopno
- Vrabl, S. 1992. Škodljivci poljščin. Ljubljana: ČZP Kmečki glas 143 s.
- Vrabl, S. 1999. Posebna entomologija - škodljivci in koristne vrste na sadnem drevju. Ljubljana. ČZP Kmečki glas, 170 s.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu rastlin (spremenjene).- (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 23/00) Zakon o ratifikaciji Marakeškega sporazuma o ustanovitvi svetovne trgovinske organizacije (Uradni list RS, mednarodne pogodbe št. 10, 95)

V. DODATKI

DODATEK 1: Seznam veljavnih predpisov s področja zdravstvenega varstva rastlin

DODATEK 2: EU Seznami

DODATEK 2.1: PRILOGE Direktive 2000/29/ES

Priloga I – Škodljivi organizmi (status A1 in A2)

Priloga II – Škodljivi organizmi na določenih rastlinah (status A1 in A2)

Priloga III – Rastline, katerih uvoz v EU je prepovedan

Priloga IV.A.II – Posebne zahteve za pridelavo ali uvoz

Priloga V.A – Rastline za uradni pregled pred premeščanjem in rastlinski potni list

Priloga V.B – Rastline za uradni pregled pred uvozom in fitosanitarno spričevalo države izvoznice

DODATEK 2.2: Seznam varovanih območij kot jih določa Uredba Komisije (ES) št. 690/2008 z dne 4. julija 2008 o priznavanju varovanih območij v Uniji, izpostavljenih posebni nevarnosti za zdravstveno varstvo rastlin

DODATEK 3: Rastline, ki jih mora pri premeščanju ali trženju v EU spremljati RPL oz. etiketa dobavitelja / potrdilo dobavitelja / uradne etikete

DODATEK 4: Seznam nekaterih karantenskih škodljivih organizmov iz prilog Direktive 2000/29/EGS in pomembnejših nekarantenskih reguliranih škodljivih organizmov

DODATEK 5: Seznam pooblaščenih laboratorijev

DODATEK 6: SLIKOVNO GRADIVO

DODATEK 1: Seznam veljavnih predpisov na ravni Republike Slovenije s področja zdravstvenega varstva rastlin

http://www.uvhvvr.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zdravje_rastlin/slovenska_zakonodaja/

Zakon, mednarodna konvencija, uvoz - izvoz

- 1 **Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin** (Uradni list RS, št. 62/07; ZZVR-1-UPB2 uradno prečiščeno besedilo, 36/10, 40/14-ZIN-B in 21/18/ZNOrg)
- 2 **Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu rastlin (spremenjene)** (Uradni list RS-Mednarodne pogodbe, št. 23/00; Uradni list RS, št. 84/00)

Mednarodni standardi za fitosanitarne ukrepe (ISPM) št. 1- 36

http://www.uvhvvr.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/mednarodne_zadeve/fitosanitarna_zakonodaja/

- 3 **Mejna vstopna mesta - Uredba** o določitvi vstopnih mest in o minimalnih pogojih za izvajanje inšpekcijskih pregledov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov na vstopnih mestih (Uradni list RS, št. 4/02, 55/04 in 39/15)
- 4 **FITO-pravilnik - Pravilnik** o ukrepih in postopkih za preprečevanje vnosa in širjenja škodljivih organizmov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov (Uradni list RS, št. 31/04, 142/04, 142/04, 66/07, 104/09, 13/10, 74/11 in 30/14)
- 5 **PREGLEDI V NOTRANJOSTI - Pravilnik** o minimalnih pogojih, ki morajo biti izpolnjeni za opravljanje pregledov istovetnosti in zdravstvenih pregledov pošiljk, ki se vnašajo iz tretjih držav, izven vstopnih mest (Uradni list RS, št. 142/04)
- 6 **PRIJAVA POŠILJK - Pravilnik** o enotnem obrazcu prijave pošiljke rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov, gozdnega reprodukcijskega materiala oziroma semenskega materiala kmetijskih rastlin za inšpekcijski pregled pri uvozu (Uradni list RS, št. 93/02 in 93/04)
- 7 **NOTIFIKACIJE - Pravilnik** o obveščanju glede zadržanja pošiljk rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov ali izoliranih škodljivih organizmov iz uvoza, ki predstavljajo nevarnost za vnos in širjenje škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 13/02, 40/04 in 85/13)

Registracija in rastlinski potni list

- 8 **FITO-register in RPL - Pravilnik** o pogojih za registracijo pridelovalcev, predelovalcev, uvoznikov in distributerjev rastlin, rastlinskih proizvodov in drugih nadzorovanih predmetov in izdajanje rastlinskih potnih listov (Uradni list RS, št. 94/05, 54/07 in 44/13)

- 9 **KROMPIR SKLADIŠČA - Pravilnik** o dodatnih zahtevah pri vnosu iz tretjih držav in premeščanju krompirja, da se prepreči nevarnost vnosa škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 120/04 in 31/07 in 83/13)
- 10 **LESEN PAKIRNI MATERIAL (LPM) - Pravilnik** o fitosanitarnih zahtevah za lesen pakirni material v mednarodnem prometu (Uradni list RS, št. 108/04, 21/07, 101/10 in 62/14)
- 11 **USPOSABLJANJE ZVR - Pravilnik** o strokovnem usposabljanju in preverjanju znanja zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 93/05)

Pristojbine in odškodnine

- 12 **PRISTOJBINE - Pravilnik** o pristojbinah na področju zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 142/04, 93/05, 36/09 in 36/15)
- 13 **ODŠKODNINE - Pravilnik** o odškodninah na področju zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 27/03, 33/05, 30/07 in 74/11)

Nadzor rastlinskih škodljivih organizmov

- 14 **ZNANOST - Pravilnik** o pogojih za uvoz ali premeščanje določenih škodljivih organizmov, rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov za poskusne, raziskovalne ali razvojne namene in za delo pri žlahtnjenju rastlin (Uradni list RS, št. 69/01, 40/04 in 98/15)
- 15 **VAROVANA OBMOČJA - Pravilnik** o varovanih območjih in izvajanju uradnih sistematičnih raziskav na posebno nadzorovanih območjih (Uradni list RS, št. 91/03, 82/05, 85/10 in 94/13)
- 16 **BIOTIČNO VARSTVO - Pravilnik** o biotičnem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 45/06)
- 17 **HRUŠEV OŽIG - Pravilnik** o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje hruševega ožiga (Uradni list RS, št. 50/14)

Odločba UVHVVR o določitvi mej okuženega in nevtralnega območja ter žarišč okužbe s hruševim ožigom

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_organizmi/hrusev_ozig/

Načrt ukrepov: Obvladovanje hruševega ožiga

http://www.uvhvvr.gov.si/fileadmin/uvhvvr.gov.si/pageuploads/DELOVNA_PODROCJA/Zdravje_rastlin/2013/Posebno_nadzorovani_organizmi/hrusev_ozig/OBVLADOVANJE_julij_08.pdf

- 18 **ŠARKA - Pravilnik** o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje šarke, ki jo povzroča virus Plum pox virus (Uradni list RS, št. 50/14)
- 19 **ZLATA TRSNA RUMENICA – Pravilnik** o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje zlate trsne rumenice (Uradni list RS, št. 48/14, 49/2016 in 8/2017)

Odločba UVHVVR o določitvi razmejenih območij zlate trsne rumenice (fitoplazma Grapevine flavescence dorée)

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_organizmi/zlata_trsna_rumenica/

Načrtu ukrepov obvladovanja trsnih rumenic v Sloveniji

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_organizmi/zlata_trsna_rumenica/

- 20 FITOFTORNA SUŠICA - Pravilnik** o fitosanitarnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja glive *Phytophthora ramorum*, (Uradni list RS, št. 120/04 in 88/07)
- 21 HMELJEVA UVELOST** - Pravilnik o trženju razmnoževalnega materiala in sadik hmelja, Uradni list RS št. 45/13 in 24/15)
- 22 KROMPIRJEVA RJAVA GNILOBA - Pravilnik** o ukrepih in postopkih za preprečevanje vnosa, širjenja in za zatiranje krompirjeve rjave gnilobe (Uradni list RS, št. 31/07)
- 23 KROMPIRJEVA OBROČKASTA GNILOBA - Pravilnik** o ukrepih in postopkih za preprečevanje vnosa, širjenja in za zatiranje krompirjeve obročkaste gnilobe (Uradni list RS, št. 31/07)
- 24 KROMPIRJEVE OGORČICE** –Pravilnik o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje krompirjevih ogorčic (Uradni list RS, št. 49/10)

Odločba o razmejitvi območij napada in ukrepih za zatiranje rumenih krompirjevih ogorčic (*Globodera rostochiensis* Woll.)

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_organizmi/rumena_krompirjeva_ogorcica/

Odločba o razmejitvi območij napada in ukrepih za zatiranje bele krompirjeve ogorčice *Globodera pallida* (Stone) Behrens

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/nevarni_skodljivci_in_bolezni_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_skodljivi_organizmi/bela_krompirjeva_ogorcica/

- 25 PEPINO MOSAIC - Pravilnik** o začasnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja pepino mosaic virusa (Uradni list RS, št. 28/04)
- 26 BOROVA OGORČICA - Pravilnik** o dodatnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja borove ogorčice (Uradni list RS, št. 45/09 in 48/13)

Načrt ukrepanja v primeru pojava borove uvelosti v Republiki Sloveniji ki jo povzroča borova ogorčica *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner in Buhrer) Nickle 1970, v Republiki Sloveniji

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_organizmi/borova_ogorcica/

- 27 VIROIDNA ZAKRNELOST HMELJA** – Odločba o nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja viroidne zakrnelosti hmelja (Uradni list RS, št. 21/15)

Odločba o določitvi okuženih območij z viroidnimi zakrnelostimi hmelja

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/nevarni_skodljivci_in_bolezni_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_skodljivi_organizmi/viroidna_zakrnelost_hmelja/

- 28 ŠKODLJIVE RASTLINE – AMBROZIJA** – Odredba o ukrepih za zatiranje škodljivih rastlin iz rodu *Ambrosia* (Uradni list RS, št.63/2010)

Delovanje Slovenske organizacije za varstvo rastlin

- 29 **STROKOVNI SVET** - Pravilnik o strokovnem svetu za zdravstveno varstvo rastlin (Uradni list RS, št. 57/07)
- 30 **STROKOVNI IZPIT** - Pravilnik o strokovnem izpitu s področja zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 124/07, 85/08 in 25/09)
- 31 **LABORATORIJI** - Pravilnik o pogojih glede strokovne, prostorske in tehnične usposobljenosti laboratorijev za izvajanje laboratorijskih preiskav zaradi diagnostike škodljivih organizmov (Uradni list RS, št. 82/02, 131/03 in 1/11)
- 32 **JAVNA POOBLASTILA** - Pravilnik o pogojih za opravljanje nalog zdravstvenega varstva rastlin po javnem pooblastilu (Uradni list RS, št. 110/05, 36/07)
- 33 **JAVNA SLUŽBA** - Pravilnik o pogojih in nalogah opravljanja javne službe zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 34/06, 36/07)
- 34 **CENE JAVNE SLUŽBE** - Pravilnik o cenah storitev javne službe zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 34/06)
- 35 **FITOSANITARNI-preglednik** - Pravilnik o službeni izkaznici in znački za opravljanje fitosanitarnega pregleda (Uradni list RS, št. 20/07 in 25/14)
- 36 **POROČANJE** - Pravilnik o obveščanju in objavljanju podatkov o pojavu in razširjenosti rastlinskih škodljivih organizmov v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 104/09)

Drugi predpisi¹

- 37 **TRŽENJE SADILNEGA IN RAZMNOŽEVALNEGA MATERIALA KMETIJSKIH RASTLIN** - Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin (Uradni list RS, št. 25/05-uradno prečiščeno besedilo, 41/09, 32/12, 90/12-ZdZPVHVVR in 22/18)
- 38 **REGISTRACIJA DOBAVITEJEV** - Pravilnik o vodenju registra dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin (Uradni list RS, št. 60/16)
- 39 **MATERIAL KROMPIRJA** - Pravilnik o trženju semenskega krompirja (Uradni list RS, št. 98/15)
- 40 **MATERIAL HMELJA** - Pravilnik o trženju razmnoževalnega materiala in sadik hmelja (Uradni list RS, št. 45/13 in 24/15)
- 41 **MATERIAL TRTE** - Pravilnik o trženju materiala za vegetativno razmnoževanje trte (Uradni list RS, št. 93/05)
- 42 **MATERIAL SADNIH RASTLIN** - Pravilnik o trženju razmnoževalnega materiala in sadik sadnih rastlin, namenjenih za pridelavo sadja (Uradni list RS, št. 67/16)

¹ Slovenski predpisi s področja tržnih direktiv podrobneje urejajo samo rodove in vrste, ki so navedeni v seznamu v posameznem pravilniku o trženju. Če vrsta ni omenjena v nobenem od pravilnikov, veljajo za razmnoževalni in sadilni material take vrste le predpisi o ZVR. Tak material se pred dajanjem na trg označiti:

- samo z RPL, če se za material zahteva izdaja RPL

- če se RPL ne zahteva: z osnovnimi podatki o proizvodu, kot je določeno po tržnih predpisih za neposredno trženje neprofesionalnim pridelovalcem.

- 43 MATERIAL OKRASNIH RASTLIN** - Pravilnik o trženju razmnoževalnega materiala okrasnih rastlin (Uradni list RS, št. 49/18)
- 44 TRŽENJE GRM** - Zakon o gozdnem reprodukcijskem materialu (Uradni list RS, št. 58/02, 85/02 – popr., 45/04 – ZdZPKG in 77/11)
- 45 REGISTRACIJA DOBAVITEJEV GRM** - Pravilnik o pogojih za vpis v register dobaviteljev in drugih obveznostih dobaviteljev ter zahtevah za trženje gozdnega reprodukcijskega materiala (Uradni list RS, št. 109/03)
- 46 EVIDENCA SUBJEKTOV** - Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15 in 27/17)
- 47 REGISTER KMETIJSKIH GOSPODARSTEV** – Pravilnik o registru kmetijskih gospodarstev (Uradni list RS, št. 83/16, 23/17 in 69/17).
- 48 Zakon o gozdovih** (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 24/15, 9/16 – ZGGLRS in 77/16)
- 49 Pravilnik o varstvu gozdov** (Uradni list RS, št. 114/09 in 31/16)

DODATEK 2: EU SEZNAMI

2.1: PRILOGE DIREKTIVE 2000/29/ES

PRILOGA I – Škodljivi organizmi

I.A - ŠKODLJIVI ORGANIZMI, KATERIH VNOS IN ŠIRJENJE V DRŽAVAH ČLANICAH SE PREPOVE

I.B - ŠKODLJIVI ORGANIZMI, KATERIH VNOS IN ŠIRJENJE NA NEKATERA VAROVANA OBMOČJA SE PREPOVESTA

PRILOGA II – Škodljivi organizmi na določenih rastlinah

II.A - ŠKODLJIVI ORGANIZMI, KATERIH VNOS IN ŠIRJENJE V DRŽAVAH ČLANICAH SE PREPOVESTA, ČE SO NAVZOČI NA NEKATERIH RASTLINAH ALI RASTLINSKIH PROIZVODIH

II.B - ŠKODLJIVI ORGANIZMI, KATERIH VNOS IN ŠIRJENJE NA NEKATERA VAROVANA OBMOČJA SE PREPOVESTA, ČE SO NAVZOČI NA NEKATERIH RASTLINAH ALI RASTLINSKIH PROIZVODIH

PRILOGA III – Rastline, katerih uvoz v EU je prepovedan

III.A - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, KATERIH VNOS SE PREPOVE V VSEH DRŽAVAH ČLANICAH

III.B - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, KATERIH VNOS SE PREPOVE V NEKATERIH VAROVANIH OBMOČJIH

PRILOGA IV – Posebne zahteve za pridelavo ali uvoz

IV.A - POSEBNE ZAHTEVE, KI JIH DOLOČIJO VSE DRŽAVE ČLANICE ZA VNOS IN PREMEŠČANJE RASTLIN, RASTLINSKIH PROIZVODOV IN DRUGIH PREDMETOV V VSE DRŽAVE ČLANICE IN ZNOTRAJ NJIH

IV.A.I - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, KI IZVIRAJO ZUNAJ EU

IV.A.II - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, KI IZVIRAJO IZ EU

IV.B - POSEBNE ZAHTEVE, KI JIH DOLOČIJO VSE DRŽAVE ČLANICE ZA VNOS RASTLIN, RASTLINSKIH PROIZVODOV IN DRUGIH PREDMETOV NA NEKATERA VAROVANA OBMOČJA IN ZA PREMEŠČANJE ZNOTRAJ NJIH

PRILOGA V.A – Rastline za uradni pregled pred premeščanjem in rastlinski potni list

V.A.I - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, ZA KATERE SE OPRAVI FITOSANITARNI INŠPEKCIJSKI PREGLED NA MESTU PRIDELAVE PREDEN SE PREMEŠČAJO ZNOTRAJ SKUPNOSTI IN JIH MORA SPREMLJATI RASTLINSKI POTNI LIST

V.A.II - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, ZA KATERE SE OPRAVI FITOSANITARNI INŠPEKCIJSKI PREGLED NA MESTU PRIDELAVE PREDEN SE PREMEŠČAJO V DOLOČENO VAROVANO OBMOČJE IN JIH MORA SPREMLJATI RASTLINSKI POTNI LIST ZA TO VAROVANO OBMOČJE

PRILOGA V.B – Rastline za uradni pregled pred uvozom in fitosanitarno spričevalo države izvoznice

V.B.I - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, ZA KATERE SE OPRAVI FITOSANITARNI INŠPEKCIJSKI PREGLED V DRŽAVI IZVORA ALI DRŽAVI POŠILJATELJICI, ČE IZVIRAJO ZUNAJ EU, PREDEN SE JIM DOVOLÍ VSTOP V EU

V.B.II - RASTLINE, RASTLINSKI PROIZVODI IN DRUGI PREDMETI, ZA KATERE SE OPRAVI FITOSANITARNI INŠPEKCIJSKI PREGLED V DRŽAVI IZVORA ALI DRŽAVI POŠILJATELJICI, ČE IZVIRAJO ZUNAJ EU, PREDEN SE JIM DOVOLÍ VSTOP V VAROVANO OBMOČJE EU

PRILOGE Direktive 2000/29/ES se pogosto spreminjajo. Zadnje veljavne verzije prilog so dostopne na spletni strani:

http://www.uvhvvr.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zdravje_rastlin/evropska_zakonodaja/skodljivi_organizmi/direktiva_sveta_200029es/

2.2: SEZNAM VAROVANIH OBMOČIJ V EU

Seznam varovanih območij EU določa UREDBA KOMISIJE (ES) ŠT. 690/2008 in se pogosto spreminja. Zadnja veljavna verzija je dostopna na spletni strani:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1489661193581&uri=CELEX:02008R0690-20160501>

DODATEK 3: Seznam rastlin s Seznamom V.A.I, odločb komisije EU in pravilnikih o trženju, katerih pridelovalci ali distributerji so zavezanci za vpis v FITO-register (■^{FITO}) ter zavezanci za vpis v SEME - register (◆^{SEME}) in katere mora pri premeščanju ali trženju v EU spremljati rastlinski potni list oziroma etiketa dobavitelja (razen za varovana območja izven Slovenije, ker je seznam samo za Slovenijo)

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koreni, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z rastnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>Abies</i> Mill. (jelka)	■ FITO						
<i>Actinidia</i> Lindl. (+ kaljiv pelod)	■ FITO#						
<i>Agrostis canina</i> L. (pasja šopulja)			◆ SEME				
<i>Agrostis gigantea</i> Roth (orjaška šopulja)			◆ SEME				
<i>Agrostis stolonifera</i> L. (plazeča šopulja)			◆ SEME				
<i>Agrostis capillaris</i> L. (lasasta šopulja)			◆ SEME				
<i>Allium ascalonicum</i> L. (FITO: šalotka)		■ FITO	■ FITO	■ FITO			
<i>Allium cepa</i> L. (FITO: čebula) (SEME: šalotka, čebula)	◆ SEME	■ FITO	■ FITO ◆ SEME	■ FITO			
<i>Allium fistulosum</i> L. (zimski luk)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Allium porrum</i> L. (por)	■ FITO ◆ SEME		■ FITO ◆ SEME				
<i>Allium sativum</i> L. (česen)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Allium schoenoprasum</i> L. (drobnjak)	◆ SEME	■ FITO	■ FITO ◆ SEME	■ FITO			
<i>Allopecurus pratensis</i> L. (travniški lisičji rep)			◆ SEME				
<i>Amelanchier</i> Med. (šmarna hrušica)	■ FITO* ZPb2						
<i>Anthriscus cerefolium</i> (L.) Hoffm. (krebujica)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Apium graveolens</i> L. (listnata ali gomoljna zelena) – kr. ogorčice	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Araceae</i>					■ FITO		
<i>Arachis hypogaea</i> L. (zemeljski orešek, arašid)			◆ SEME				
<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) P. Beauv. ex. J. Presl & C. Presl (visoka pahovka)			◆ SEME				
<i>Asparagus officinalis</i> L. (navadni beluš, špargelj) – kr. ogorčice	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Argyranthemum</i> L.	■ FITO						
<i>Aster</i> L. (astre, nebine)	■ FITO						
<i>Avena nuda</i> L. (goli oves)			◆ SEME				
<i>Avena sativa</i> L. in <i>A. byzantina</i> K. Koch (navadni in bizantinski oves)			◆ SEME				
<i>Avena strigosa</i> Schreb. (peščeni oves)			◆ SEME				

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koreni, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z ravnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>Beta vulgaris</i> L. (krmna in sladkorna pesa)	■ FITO*		◆ SEME				
<i>Beta vulgaris</i> L. (rdeča pesa, mangold)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Brassica</i> spp.	■ FITO						
<i>Brassica juncea</i> (L.) Czern. (sareptska gorjušica=rjava gorjušica)	■ FITO		◆ SEME				
<i>Brassica napus</i> L. (navadna ogrščica)	■ FITO		◆ SEME				
<i>Brassica napus</i> L. var. <i>napobrassica</i> (L.) Rchb. (koleraba, kavla)	■ FITO		◆ SEME				
<i>Brassica nigra</i> (L.) W.D.J. Koch (črna gorjušica)	■ FITO		◆ SEME				
<i>Brassica oleracea</i> L. convar. <i>acephala</i> (DC.) Alef. var. <i>medullosa</i> Thell. + var. <i>viridis</i> L. (krmni ohrovt)	■ FITO		◆ SEME				
<i>Brassica oleracea</i> L. (cvetača, brokoli, ohrovt, kodrolistni ohrovt, brstični ohrovt, belo zelje, rdeče zelje, kolerabica)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Brassica rapa</i> L. var. <i>silvestris</i> (Lam.) Briggs (oljna repica)	■ FITO		◆ SEME				
<i>Brassica rapa</i> L. (strniščna repa, kitajski kapus)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Bromus catharticus</i> Vahl (čistilna stoklasa)			◆ SEME				
<i>Bromus sitchensis</i> Trin. (aljaška stoklasa)			◆ SEME				
<i>Camassia</i> Lindl.				■ FITO			
<i>Camellia</i>	■ FITO#						
<i>Cannabis sativa</i> L. (navadna konoplja)			◆ SEME				
<i>Capsicum annuum</i> L. (paprika)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Carthamus tinctorius</i> L. (barvilni rumenik)			◆ SEME				
<i>Carum carvi</i> L. (navadna kumina)			◆ SEME				
<i>Casimiroa</i> La Llave						■ FITO#	
<i>Castanea</i> Mill. (kostanj)	■ FITO						
<i>Castanea sativa</i> Mill. (domači kostanj)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Chaenomeles</i> Lindl. (japonska kutina)	■ FITO* ZPb2						
<i>Chicorium endivia</i> L. (endivija)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Choisya</i> Kunth						■ FITO#	
<i>Chionodoxa</i> Boiss.				■ FITO			
<i>Cichorium intybus</i> L. (radič za siljenje, listnati ali glavni radič, industrijska cikorija)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koren, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z rastnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>Citrullus lanatus</i> (Thunb.) Matsum. Et Nakai (lubenica)	♦ SEME	■ FITO	♦ SEME				
<i>Citrus</i> L. in njihovi hibridi	♦ SEME		♦ SEME			■ FITO#	■ FITO
<i>Clausena</i> Burm.f.						■ FITO#	
<i>Corylus avellana</i> L. (navadna leska)	♦ SEME		♦ SEME				
<i>Cotoneaster</i> Ehrh (panešplja)	■ FITO* ZPb2						
<i>Crataegus</i> L. (beli trn, glog)	■ FITO* ZPb2						
<i>Crocus flavus</i> Weston 'Golden Yellow				■ FITO			
<i>Cucumis</i> spp.	■ FITO						
<i>Cucumis melo</i> L. (melona)	■ FITO ♦ SEME		♦ SEME				
<i>Cucumis sativus</i> L. (kumara)	■ FITO ♦ SEME		♦ SEME				
<i>Cucurbita maxima</i> L. (navadna buča)	♦ SEME	■ FITO	♦ SEME				
<i>Cucurbita pepo</i> L. (vrtna buča, kukini, oljna buča)	♦ SEME	■ FITO	♦ SEME				
<i>Cydonia oblonga</i> Mill (kutina)	■ FITO* ZPb2 ♦ SEME		♦ SEME				
<i>Cynara cardunculus</i> L. (FITO: kardij) (SEME: artičoka, kardij)	♦ SEME	■ FITO	♦ SEME				
<i>Cynara scolymus</i> (FITO: artičoka)		■ FITO					
<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers. (prstasti pesjak)			♦ SEME				
<i>Dactylis glomerata</i> L. (navadna pasja trava)			♦ SEME				
<i>Dahlia</i> spp. (dalijs)				■ FITO			
<i>Dendranthema</i> (DC.) Des Moul. (krizantema)	■ FITO						
<i>Dianthus</i> L. in hibridi (nagelj)	■ FITO						
<i>Daucus carota</i> L. (korenje, krmno korenje)	♦ SEME	■ FITO	♦ SEME				
<i>Eriobotrya</i> Lindl. (japonska nešplja)	■ FITO* ZPb2						
<i>Exacum</i> spp.	■ FITO						
<i>Fagopyrum esculentum</i> Moench (navadna ajda)			♦ SEME				
<i>Festuca arundinacea</i> Schreber (trstikasta bilnica)			♦ SEME				
<i>Festuca filiformis</i> Pourr. (tankolistna bilnica)			♦ SEME				
<i>Festuca ovina</i> L. (ovčja bilnica)			♦ SEME				
<i>Festuca pratensis</i> Huds. (travniška bilnica)			♦ SEME				
<i>Festuca rubra</i> L. (rdeča bilnica)			♦ SEME				
<i>Festuca trachyphylla</i> (Hack.) Krajina (raskavolistna bilnica)			♦ SEME				

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koren, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z rastnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>xFestulolium</i> (festulolium, križanci med vrstami iz rodu <i>Festuca</i> in <i>Lolium</i>)			◆ SEME				
<i>Ficus carica</i> L. (navadni smokovec, figovec)	◆ SEME		◆ SEME				
<i>Foeniculum vulgare</i> Miller (navadni komarček)	◆ SEME		◆ SEME				
<i>Fortunella</i> Swingle in njihovi hibridi (kumkvat)	◆ SEME		◆ SEME			■ FITO*	■ FITO
<i>Fragaria</i> L. (vrtni jagodnjak)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Galanthus</i> L.				■ FITO			
<i>Galega orientalis</i> Lam. (krmna jastrebinca)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Galtonia candicans</i> (Baker) Decne				■ FITO			
<i>Gerbera</i> Cass.	■ FITO						
<i>Gladiolus</i> Tourn. Ex L.		■ FITO		■ FITO			
<i>Gladiolus callianthus</i> Marais		■ FITO		■ FITO			
<i>Gladiolus colvillei</i> Sweet		■ FITO		■ FITO			
<i>Gladiolus nanus</i> hort.		■ FITO		■ FITO			
<i>Gladiolus ramosus</i> hort.		■ FITO		■ FITO			
<i>Gladiolus tubergenii</i> hort.		■ FITO		■ FITO			
<i>Glycine max</i> (L.) Merrill (navadna soja)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Gossypium</i> spp. (bombaževce)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Gypsophila</i> L.	■ FITO						
<i>Hedysarum coronarium</i> L. (medenica)			◆ SEME				
<i>Helianthus annuus</i> L. (sončnica)		■ FITO	■ FITO ◆ SEME				
<i>Hordeum vulgare</i> L. (navadni ječmen)			◆ SEME				
<i>Humulus lupulus</i> L.	■ FITO* ◆ SEME						
<i>Hyacinthus</i> L.				■ FITO			
<i>Impatiens</i> L. (vse vrste novogvinejskih križancev)	■ FITO						
<i>Iris</i> L.				■ FITO			
<i>Ismene</i> Herbert				■ FITO			
<i>Juglans regia</i> L. (navadni oreh)	◆ SEME		◆ SEME				
<i>Lactuca</i> spp.	■ FITO						
<i>Lactuca sativa</i> L. (solata)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Larix</i> Mill.	■ FITO						
<i>Leucanthemum</i> L.	■ FITO						
<i>Linum usitatissimum</i> L. (navadni lan)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Lolium multiflorum</i> Lam. (mnogocvetna ljuljka)			◆ SEME				
<i>Lolium perenne</i> L. (trpežna/ angleška ljuljka)			◆ SEME				
<i>Lolium x boucheanum</i> Kunth (skrižana ljuljka)			◆ SEME				

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koren, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z rastnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>Lotus corniculatus</i> L. (navadna nokota)			♦ SEME				
<i>Lupinus</i> L.	■ FITO						
<i>Lupinus albus</i> L. (beli volčji bob)	■ FITO		♦ SEME				
<i>Lupinus angustifolius</i> L. (ozkolistni volčji bob)	■ FITO		♦ SEME				
<i>Lupinus luteus</i> L. (rumeni volčji bob)	■ FITO		♦ SEME				
<i>Malus</i> Mill. (jablana)	■ FITO* ZPb2 ♦ SEME		♦ SEME				
<i>Marantaceae</i>					■ FITO		
<i>Medicago lupulina</i> L. (hmeljna meteljka)		■ FITO	♦ SEME				
<i>Medicago sativa</i> L. (lucerna)		■ FITO	■ FITO ♦ SEME				
<i>Medicago x varia</i> T. Martyn (pisana meteljka)		■ FITO	♦ SEME				
<i>Mespilus</i> L. (nešplja)	■ FITO* ZPb2						
<i>Muraya J.Koenig ex L.</i> (karijevec)						■ FITO#	
<i>Musaceae</i>					■ FITO		
<i>Muscari</i> Miller				■ FITO			
<i>Narcissus</i> L.				■ FITO			
<i>Olea europea</i> L. (oljka)	■ FITO# ♦ SEME		♦ SEME				
<i>Onobrychis viciifolia</i> Scop. (navadna turška detelja)			♦ SEME				
<i>Ornithogalum</i> L.				■ FITO			
<i>Oryza sativa</i> L. (riž)			♦ SEME				
<i>Palmae</i> (palme)	■ FITO						
<i>Panicum miliaceum</i> L. (navadno proso)			♦ SEME				
<i>Papaver somniferum</i> L. (vrtni mak)		■ FITO	♦ SEME				
<i>Pelargonium</i> L'Herit. ex Ait. (pelargonija)	■ FITO						
<i>Persea</i> spp.					■ FITO		
<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) Nyman ex A. W. Hill (pravi peteršilj)	♦ SEME	■ FITO	♦ SEME				
<i>Phacelia tanacetifolia</i> Benth. (facelija)			♦ SEME				
<i>Phalaris aquatica</i> L. (vodna čužka)			♦ SEME				
<i>Phalaris canariensis</i> L. (kanarska čužka, svetlo seme)			♦ SEME				
<i>Phaseolus coccineus</i> L. (turški fižol)		■ FITO	■ FITO ♦ SEME				
<i>Phaseolus vulgaris</i> L. (nizki, visoki fižol)		■ FITO	■ FITO ♦ SEME				
<i>Phleum nudosum</i> L. (bertolonijev mačji rep)			♦ SEME				
<i>Phleum pratense</i> L. (travniški mačji rep)			♦ SEME				
<i>Photinia davidiana</i> (Dcne.) Cardol	■ FITO* ZPb2						

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koren, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z ravnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>Picea</i> A. Dietr. (smreka)	■ FITO						
<i>Pinus</i> L. (bor)	■ FITO		■ FITO				
<i>Platanus</i> L.	■ FITO						
<i>Pistacia vera</i> L. (prava pistacija)	◆ SEME		◆ SEME				
<i>Pisum sativum</i> L. (partim) (vrtni grah, sladkorni grah)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Pisum sativum</i> L. (partim) (krmni grah)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Poa annua</i> L. (enoletna latovka)			◆ SEME				
<i>Poa nemoralis</i> L. (podlesna latovka)			◆ SEME				
<i>Poa palustris</i> L. (močvirna latovka)			◆ SEME				
<i>Poa pratensis</i> L. (travniška latovka)			◆ SEME				
<i>Poa trivialis</i> L. (navadna latovka)			◆ SEME				
<i>Poncirus</i> Raf. (citronovec)	◆ SEME		◆ SEME			■ FITO#	■ FITO
<i>Poncirus</i> in njihovi hibridi (citronovec)						■ FITO#	■ FITO
<i>Populus</i> L. (topol)	■ FITO						
<i>Prunus</i> L. razen <i>P. laurocerasus</i> L. in <i>P. lusitanica</i> L.	■ FITO*						
<i>Prunus amygdalus</i> Batsch (mandljevec)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Prunus armeniaca</i> L. (marelica)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Prunus avium</i> (L.) L. (češnja)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Prunus cerasus</i> L. (višnja)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Prunus domestica</i> L. (sliva, češnja)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch (breskev)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Prunus salicina</i> (kitaj.-japon. sliva)	■ FITO* ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Prunus laurocerasus</i>	■ FITO						
<i>Prunus lusitanica</i> L.	■ FITO						
<i>Pseudotsuga</i> Carr.	■ FITO		■ FITO				
<i>Puschkinia</i> Adams				■ FITO			
<i>Pyracantha</i> Roem. (ognejeni trn)	■ FITO* ZPb2						
<i>Pyrus</i> L. (hruška)	■ FITO* ZPb2						
<i>Quercus</i> L.	■ FITO						
<i>Raphanus sativus</i> L. (redkica, črna redkev)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Raphanus sativus</i> L. var. <i>oleiformis</i> (oljna redkev)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Rheum rhabarbarum</i> L. (rabarbara)	◆ SEME		◆ SEME				

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koreni, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z rastnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>Rhododendron</i> spp.	■ FITO#						
<i>Ribes</i> L. (ribezi)	◆ SEME		◆ SEME				
<i>Rubus</i> L. (robida, malina)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Scilla</i> L.				■ FITO			
<i>Scorzonera hispanica</i> L. (črni koren)	◆ SEME		◆ SEME				
<i>Secale cereale</i> L. (rž)			◆ SEME				
<i>Sinapis alba</i> L. (bela gorjušica)			◆ SEME				
<i>Solanum melongena</i> L. (jajčevce)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Solanaceae</i> (razen tistih, ki oblikujejo stolone ali gomolje)	■ FITO						
<i>Solanum</i> L. in njihovi hibridi (ki oblikujejo stolone ali gomolje)	■ FITO*						
<i>Solanum lycopersicum</i> (paradižnik)	■ FITO ◆ SEME		■ FITO ◆ SEME				
<i>Solanum tuberosum</i> L. (krompir)	■ FITO* ZPa6 ◆ SEME						
<i>Sorbus</i> L. (jerebika, skorš)	■ FITO* ZPb2						
<i>Sorghum bicolor</i> (L.) Moench (navadni sirek)			◆ SEME				
<i>Sorghum sudanense</i> (Piper) Stapf (sudanski sirek)			◆ SEME				
<i>Sorghum bicolor</i> (L.) Moench x <i>S. sudanense</i> Stapf (hibridi iz križanja <i>S. bicolor</i> s <i>S. sudanense</i>)			◆ SEME				
<i>Spinacia</i> L.	■ FITO						
<i>Spinacia oleracea</i> L. (špinača)	■ FITO ◆ SEME		◆ SEME				
<i>Strelitziaceae</i>					■ FITO		
<i>Tanacetum</i> L.	■ FITO						
<i>Tigridia</i> Juss.				■ FITO			
<i>Trifolium alexandrinum</i> L. (aleksandrijska detelja)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Trifolium hybridum</i> L. (hibridna detelja)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Trifolium incarnatum</i> L. (inkarnatka)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Trifolium pratense</i> L. (črna detelja)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Trifolium repens</i> L. (bela/plazeča detelja)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Trifolium resupinatum</i> L. (perzijska/ zasukanocvetna detelja)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Trigonella foenum-graecum</i> L. (sabljasti triplat)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Trisetum flavescens</i> (L.). (rumenkasti ovsenec)			◆ SEME				
x <i>Triticosecale</i> Wittm. ex A. Camus (tritikala)			◆ SEME				

	Rastline namenjene za saditev razen semena	Zelnate rastline za saditev razen trav (razen semen, čebulic, gomoljev, korenik)	Seme	Čebulice in koreni, namenjeni za saditev	Rastline, ukoreninjene ali sprijete ali združene z rastnim substratom	Rastline, razen plodov in semena	Plodovi s peclji in listi
<i>Triticum aestivum</i> L. (navadna pšenica)			◆ SEME				
<i>Triticum durum</i> Desf. (trda pšenica)			◆ SEME				
<i>Triticum spelta</i> L. (pira, sevka)			◆ SEME				
<i>Tsuga</i> Carr.	■ FITO						
<i>Tulipa</i> L.				■ FITO			
<i>Ulmus</i> L. (breš)	■ FITO						
<i>Vaccinium</i> L. (borovnica)	◆ SEME		◆ SEME				
<i>Valerianella locusta</i> (L.) Laterr. (navadni motovilec)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Verbena</i> L.	■ FITO						
<i>Vepris</i> Comm.						■ FITO#	
<i>Viburnum</i> spp.	■ FITO#						
<i>Vicia faba</i> L. (vrtni bob)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
<i>Vicia faba</i> (partim) (krmini bob)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Vicia pannonica</i> Crantz (panonska grašica)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Vicia sativa</i> L. (navadna grašica)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Vicia villosa</i> Roth (kuštrava grašica)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Vitis</i> L.	◆ SEME					■ FITO*	
<i>Zanthoxylum</i> L.						■ FITO#	
<i>Zea mays</i> L. (partim) (koruza, razen pokovke in sladke koruske)		■ FITO	◆ SEME				
<i>Zea mays</i> (koruza pokovka in sladka koruza)	◆ SEME	■ FITO	◆ SEME				
Vse ostale zelnate rastline, razen Gramineae (trave)		■ FITO					
Gostiteljske rastline <i>Xylella fastidiosa</i> (po aktualnem seznamu EU Komisije)	■ FITO#						

Legenda:

■ FITO FITO – register

◆ SEME SEME – register

* RPL do končnega prejemnika (tudi netržnega pridelovalca)
RPL do maloprodaje

ZPb2 Varovano območje za *Erwinia amylovora*

ZPa6 Varovano območje za *Globodera pallida* (Stone) Behrens

OPOMBA: Vpis v SEME register je obvezen za katerokoli rastlinsko vrsto, ki se uporablja kot okrasna rastlina, vendar le če gre za razmnoževalni material (vključno s semenom), ne pa za končne rastline.

**DODATEK 4: Seznam nekaterih karantenskih škodljivih organizmov iz
prilog Direktive 2000/29EGS in pomembnejših nekarantenskih
reguliranih škodljivih organizmov**

Gostiteljske rastline	Škodljivi organizmi	Priloga	Status v Sloveniji
a) sadne rastline			
	Žuželke:		
<i>Citrus, Fortunella, Poncirus</i> in njihovi križanci	<i>Circulifer haematocephalus</i> <i>Circulifer tenellus</i>	II.A2	Ni navzoč
<i>Castanea crenata, Castanea dentata, Castanea mollissima, Castanea sativa</i>	<i>Dryocosmus kuriphilus</i>	ni karantenski	Navzoč
	<i>Quadraspidiotus perniciosus</i>	ni karantenski	Navzoč
	<i>Popilia japonica</i>	I.A2	Ni navzoč
<i>Citrus, Fortunella, Poncirus</i> in njihovi križanci	<i>Parasaissetia nigra</i>	II.A2	Ni navzoč
	<i>Rhagoletis cingulata</i>	I.A1	Navzoč
	<i>Rhagoletis completa</i>	I.A.1	Omejeno navzoč
	Pršice:		
<i>Citrus, Fortunella, Poncirus</i> in njihovi križanci	<i>Eutetranychus orientalis</i>	II.A2	Ni navzoč
	Ogorčice:		
<i>Fragaria</i> L.	<i>Aphelenchoides besseyi</i>	II.A2	Ni navzoč
	Bakterije:		
<i>Amelanchier, Chaenomeles, Cotoneaster, Crataegus, Cydonia, Eriobotrya, Malus, Mespilus, Photinia davidiana, Pyracantha, Pyrus, Sorbus</i> razen <i>Sorbus intermedia</i>) in <i>Stranvesia</i>	<i>Erwinia amylovora</i>	II.A2	Omejeno navzoč, uradno potrjeno
<i>Fragaria</i>	<i>Xanthomonas fragariae</i>	II.A2	Omejeno navzoč
<i>Prunus</i>	<i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>pruni</i>	II.A.2	Navzoč
<i>Prunus persica, Prunus persica</i> var. <i>nectarina</i>	<i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>persicae</i>	II.A.2	Omejeno navzoč
<i>Citrus, Fortunella, Poncirus</i> in njihovi križanci	<i>Xanthomonas campestris</i> (vsi soji, patogeni za <i>Citrus</i>)	II.A1	Ni navzoč
	Glive:		
<i>Fragaria</i> .	<i>Phytophthora fragariae</i> var. <i>fragariae</i> <i>Colletotrichum acutatum</i>	II.A2	Navzoč Navzoč
<i>Castanea</i>	<i>Cryphonectria parasitica</i>	II.A2	Navzoč, razširjen
<i>Citrus, Fortunella, Poncirus</i> in njihovi križanci	<i>Phoma tracheiphila</i> <i>Guignardia citricarpa</i> (vsi soji, patogeni za <i>Citrus</i>)	II.A2 II.A1	Ni navzoč

	<u>Virusi in virusom podobni organizmi:</u>		
<i>Fragaria sp.</i>	virus Arabis mosaic virus Raspberry ringspot virus Strawberry crinkle virus Strawberry latent ringspot virus Strawberry mild yellow edge virus Tomato black ring	II.A2	Omejeno navzoči
<i>Rubus.</i>	virus Arabis mosaic virus Raspberry ringspot virus Strawberry latent ringspot virus Tomato black ring	II.A2	Omejeno navzoči
<i>Prunus</i>	virus Plum pox	II.A2	Navzoč
<i>Citrus, Fortunella, Poncirus</i> in njihovi križanci	virus Citrus tristeza (evropski izolati) <i>Spiroplasma citri</i>	II.A2	Niso nazoči
	fitoplazma apple proliferation	I.A2	Navzoč
	fitoplazma Pear decline	I.A2	Navzoč
<i>Prunus</i>	virus Plum pox	II.A2, Pravilnik	Navzoč
	fitoplazma Apricot chlorotic leafroll (fitoplazma European stone fruit yellows)	I.A2, Pravilnik	Navzoč
b) vinska trta			
	<u>Ogorčice:</u>		
	<i>Longidorus spp.</i>		Omejeno navzoč
	<i>Xiphinema spp.</i>		Omejeno navzoč
	<u>Zuželke:</u>		
<i>Vitis</i>	<i>Daktulosphaira vitifoliae</i> (Fitch)	II.A2	Navzoč
	<u>Bakterije:</u>		
<i>Vitis</i>	<i>Xylophilus ampelinus</i> (Panagopoulos) Willems et al.	II.A2	Omejeno navzoč
	<i>Agrobacterium vitis</i>	ni karantenski	Navzoč
	<u>Virusi in virusom podobni organizmi:</u>		
	fitoplazma Grapevine flavescence dorée MLO	II.A2	Omejeno navzoč
	fitoplazma Bois noir	Ni karantenski	Navzoč
	<i>virus Grapevine fanleaf</i>	Ni karantenski	
	<i>virus Arabis mosaic</i>	Ni karantenski za vinsko trto	
	<i>virus Grapevine leafroll 1 in 3</i>	Ni karantenski	
	<i>virus Grapevine fleck</i>	Ni karantenski	
	<i>virus Grapevine rupestris stem pitting</i>	Ni karantenski	
	<i>Virus Raspberry bushy dwarf</i>	Ni karantenski	
	virus Alfalfa mosaic	Ni karantenski	
	virus Bratislava mosaic	Ni karantenski	
c) krompir, hmelj in druge poljščine			
	<u>Ogorčice:</u>		
	<i>Globodera pallida</i> <i>Globodera rostochiensis</i> <i>Meloidogyne chitwoodi</i>	I.A2 (Direktiva Sveta 2007/33)	G.pallida: v postopku izkoreninjenja G.rostochiensis:

	<i>Meloidogyne fallax</i>		navzoča na nekaterih območjih
<i>Solanum tuberosum</i>	<i>Ditylenchus destructor</i> Thorne	II.A2	Ni navzoč
<i>Medicago sativa</i> L.	<i>Ditylenchus dipsaci</i> (Kühn) Filipjev	II.A2	Navzoč
	<u>Zuželke:</u>		
<i>Solanum tuberosum</i>	<i>Leptinotarsa decemlineata</i> Say	I.B	Navzoč
	<i>Scrobipalopsis solanivora</i>	II.A1	Ni navzoč
<i>Solanaceae</i>	<i>Helicoverpa (Heliothis) armigera</i>	II.A2	Navzoč
	<u>Bakterije:</u>		
krompir (<i>Solanum tuberosum</i> L.)	<i>Clavibacter michiganensis</i> (Smith) Davis et al. ssp. <i>sepedonicus</i> (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. <i>Pseudomonas/Ralstonia solanacearum</i> (Smith) Smith	I.A2	Ni navzoč, uradno potrjeno
krompir	<i>Erwinia carotovora</i> subsp. <i>atroseptica</i>	nekarantenski	
krompir	<i>Erwinia carotovora</i> subsp. <i>carotovora</i>	nekarantenski	
krompir	<i>Erwinia chrysantemi</i>	nekarantenski	
<i>Medicago sativa</i> L.	<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>insidiosus</i> (Mc Culloch) Davis et al.	II.A2	Ni navzoč
	<u>Glive:</u>		
<i>Helianthus annuus</i> L.	<i>Plasmopara halstedii</i> (Farlow) Ber. in de Toni	II.A2	Navzoč
<i>Humulus lupulus</i> L. (hmelj)	<i>Verticillium albo-atrum</i> Reinke in Berthold <i>Verticillium dahliae</i> Klebahn	II.A2	Navzoč v Savinjski dolini, pod uradnim nadzorom
	<i>Synchytrium endobioticum</i>	I.A2	Ni navzoč, eradiciran
	<u>Virusi in virusom podobni organizmi:</u>		
<i>Solanum tuberosum</i> L., <i>Nicotiana tabacum</i> L.,	virus Tomato spotted wilt	II.A2	Navzoč v zavarovanih prostorih
<i>Beta vulgaris</i> L.	virus Beet leaf curl	II.A2	Ni navzoč
<i>Solanaceae</i>	fitoplazma Potato stolbur	II.A2	Ni navzoč
<i>Beta vulgaris</i>	Virus Beet necrotic yellow vein	I.B	Navzoč, razširjena
	Pelargonium line pattern	Ni karantenski	
	virus Apple mosaic; serotip I in H	Ni karantenski	
	virus Hop mosaic	Ni karantenski	
	virus Hop latent	Ni karantenski	
	virus Arabis mosaic	Ni karantenski	
	Arabis mosaic virus; serotip H	Ni karantenski	
	viroid Hop latent	Ni karantenski	
<i>Solanum tuberosum</i>	virusi: težki in blagi mozaik, črtavost	Niso karantenski	
<u>d) zelenjava in okrasne zelinate rastline</u>			
	<u>Ogorčice:</u>		

	<i>Globodera pallida</i> <i>Globodera rostochiensis</i>	I.A2	Prehoden: dejaven, v postopku izkoreninjenja.
	<i>Meloidogyne chitwoodi</i> <i>Meloidogyne fallax</i>	I.A2	Ni navzoč, uradno potrjeno
Araceae, Marantaceae, Musaceae, Persea spp., Strelitziaceae	<i>Radopholus similis</i> (Cobb) Thorne	II.A2	Ni navzoč, uradno potrjeno
<i>Crocus</i> L., <i>Gladiolus</i> Tourn. ex L., <i>Gladiolus callianthus</i> Marais, <i>Gladiolus colvillei</i> Sweet, <i>Gladiolus nanus</i> hort. <i>Gladiolus ramosus</i> hort., <i>Gladiolus tubergenii</i> hort., <i>Hyacinthus</i> L., <i>Iris</i> L., <i>Trigridia</i> Huss., <i>Tulipa</i> L.	<i>Ditylenchus destructor</i> Thorne	II.A2	Ni navzoč
<i>Allium ascalonicum</i> L., <i>Allium cepa</i> L., <i>Allium schoenoprasum</i> L., <i>Allium porrum</i> L., <i>Camassia</i> Lindl., <i>Chionodoxa</i> Boiss., <i>Crocus flavus</i> Weston »Golden Yellow«, <i>Galanthus</i> L., <i>Galtonia candicans</i> (Baker) Decne, <i>Hyacinthus</i> L., <i>Ismene</i> Herbert, <i>Muscari</i> Miller, <i>Narcissus</i> L., <i>Ornithogalum</i> L., <i>Puschkinia</i> Adams. <i>Scilla</i> L., <i>Tulipa</i> L.	<i>Ditylenchus dipsaci</i> (Kühn) Filipjev	II.A2	Navzoč, a pod nadzorom
<u>Žuželke:</u>			
<i>Fuchsia</i>	<i>Aculops fuchsiae</i>	II.A1	Ni navzoč
	<i>Bemisia tabaci</i> (neevropske populacije)	I.A1	Ni navzoč
<i>Dianthus</i>	<i>Cacoecimorpha pronubana</i>	Direktiva 74/647/EGS	Navzoč
<i>Dianthus</i> , <i>Dendranthema</i> , <i>Pelargonium</i> , <i>Solanaceae</i>	<i>Helicoverpa (Heliothis) armigera</i>	II.A2	Navzoč
<i>Dianthus</i> , <i>Dendranthema</i> , <i>Pelargonium</i>	<i>Spodoptera littoralis</i>		
	<i>Thrips palmi</i>	I.A1	Ni navzoč
<u>Pršice:</u>			
	<i>Aculops fuchsiae</i>	II.A1	Ni navzoč
<u>Bakterije:</u>			
<i>Solanum lycopersicon</i>	<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>michiganensis</i>	II.A2	Navzoč v zavarovanih prostorih
<i>Phaseolus</i>	<i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>phaseoli</i>	II.A2	Navzoč
<i>Lycopersicon esculentum</i>	<i>Xanthomonas campestris</i> pv. <i>vesicatoria</i>	II.A2	Navzoč

(<i>Solanum lycopersicum</i>) <i>Capsicum</i> spp.			
<i>Dianthus</i>	<i>Erwinia chrysanthemi</i> pv. <i>dianthicola</i> <i>Pseudomonas caryophylli</i>	II.A2	Navzoč
	Glive:		
<i>Dendrathera</i>	<i>Didymella ligulicola</i> <i>Puccinia horiana</i>	II.A2	Navzoč v zavarovanih prostorih
<i>Dianthus</i>	<i>Phialophora cinerescens</i>	II.A2	
<i>Helianthus annuus</i>	<i>Plasmopara halstedii</i>	II.A2	Navzoč
	Virusi in virusom podobni organizmi:		
<i>Apium graveolens</i> , <i>Capsicum annuum</i> , <i>Cucumis melo</i> , <i>Lactuca sativa</i> , <i>Solanum lycopersicum</i> , <i>Solanum melongena</i> . <i>Dendrathera</i> <i>Impatiens</i> (vse vrste novogvinejskih hibridov)	virus Tomato spotted wilt	II.A2	Omejeno navzoč
<i>Dendrathera</i>	viroid Chrysanthemum stunt	II.A2	Ni navzoč
<i>Solanum lycopersicum</i>	virus Tomato yellow leaf curl	II.A2	Ni navzoč
<i>Brugmansia</i> , <i>Solanum jasminoides</i>	viroid Potato spindle tuber	I.A1, Odločba Komisije 2007/410/ES	Navzoč v zavarovanih prostorih, v postopku izkoreninjenja
<i>Solanum lycopersicum</i>	virus pepino mosaic	Odločba Komisije 2004/200/ES	Ni navzoč, uradno potrjeno
<i>Dendrathera</i> , <i>Solanum lycopersicum</i>	virus Chrysanthemum stem necrosis	Predlog II.A1	Prehoden (2002), eradican
e) lesnate okrasne in gozdne rastline			
	Ogorčice:		
	<i>Bursaphelenchus xylophilus</i>	I.A2, Izvedbeni Sklep 2012/535	Ni navzoč, uradno potrjeno
	Žuželke:		
	<i>Dryocosmus kuriphilus</i>	Odločba 2006/464/ES, Pravilnik	Navzoč: predmet uradnega obvladovanja
	<i>Phytophthora ramorum</i>	Odločba 2002/757/ES s spremembami	Prehoden (2009), izkoreninjen
	<i>Rhizoecus hibisci</i>	I.A2	
	<i>Anoplophora chinensis</i>	I.A1, Odločba Komisije	Ni navzoč
	<i>Anoplophora glabripennis</i>	I.A1	Ni navzoč
	<i>Agrilus planipennis</i>	I.A1	Ni navzoč
	<i>Agrilus anxius</i>	I.A1	Ni navzoč
	<i>Dendrolimus sibiricus</i>	I.A1	Ni navzoč
<i>Brahea</i> , <i>Butia</i> , <i>Chamaerops</i> ., <i>Jubaea</i> , <i>Livistona</i> , <i>Phoenix</i> , <i>Sabal</i> , <i>Syagrus</i> .,	<i>Paysandisia archon</i>	II.A2	Prehoden, najden prvič v 2008

<i>Trachycarpus.</i> , <i>Trithrinax</i> , <i>Washingtonia</i>			
<i>Areca catechu</i> , <i>Arenga pinnata</i> , <i>Borassus flabellifer</i> , <i>Brahea armata</i> , <i>Butia capitata</i> , <i>Calamus merillii</i> , <i>Caryota maxima</i> , <i>Caryota cumingii</i> , <i>Chamaerops humilis</i> , <i>Cocos nucifera</i> , <i>Corypha gebanga</i> , <i>Corypha elata</i> , <i>Elaeis guineensis</i> , <i>Livistona australis</i> , <i>Livistona decipiens</i> , <i>Metroxylon sagu</i> , <i>Oreodoxa regia</i> , <i>Phoenix canariensis</i> , <i>Phoenix dactylifera</i> , <i>Phoenix theophrasti</i> , <i>Phoenix sylvestris</i> , <i>Sabal umbraculifera</i> , <i>Trachycarpus fortunei</i> in <i>Washingtonia spp</i>	<i>Rhynchophorus ferrugineus</i>	Odločba Komisije 2007/365/ES	Ni navzoč, izkoreninjen, uradno potrjeno.
	<u>Bakterije:</u>		
<i>Amelanchier</i> , <i>Chaenomeles</i> , <i>Cotoneaster</i> , <i>Crataegus</i> , <i>Cydonia</i> , <i>Eriobotrya</i> , <i>Malus</i> , <i>Mespilus</i> , <i>Photinia davidiana</i> , <i>Pyracantha</i> , <i>Pyrus</i> , <i>Sorbus</i> (razen <i>Sorbus intermedia</i>), <i>Stranvaesia</i>	<i>Erwinia amylovora</i>	II.A2	Omejeno navzoč
	<u>Glive:</u>		
<i>Castanea</i> , <i>Quercus</i>	<i>Cryphonectria parasitica</i>	II.A2	Navzoč, razširjen
<i>Platanus</i>	<i>Ceratocystis platani</i>	II.A2	Ni navzoč
	<i>Melampsora medusae</i>	I.A.2	Ni navzoč
	<i>Phytophthora ramorum</i>	Odločba Komisije 2002/757/ES s spremembami	Prehoden (2009), izkoreninjen
	<i>Scirrhia pini</i>	II.A2	Navzoč
	<i>Scirrhia acicola</i>	II.A1	Ni navzoč
<i>Pinus</i> , <i>Pseudotsuga menziesii</i>	<i>Giberella circinata</i>	Odločba Komisije 2007/433/ES	Ni navzoč, uradno potrjeno

Standardni izrazi (ISPM 8), ki jih uporabljamo pri mednarodnem poročanju o statusu škodljivih organizmov v Sloveniji:

<i>Kategorije odsotnosti škodljivega organizma</i>	<i>Categories of pest absence</i>
Ni navzoč, ni zapisov o najdbah	Absent, no HO record;
Ni navzoč, izkoreninjen	Absent, HO eradicated;
Ni navzoč, ni več najdb	Absent, no longer present;
Ni navzoč, zapis o najdbi ni veljaven	Absent, HO record invalid
Ni navzoč, samo prestrežen	Absent, intercepted only
Ni navzoč, nezanesljivi zapisi o najdbah	Absent: pest records unreliable
Ni navzoč, potrjeno s preiskavo	Absent: confirmed by survey
<i>Kategorije navzočnosti škodljivega organizma*</i>	<i>Categories of pest presence</i>
Navzoč: v vseh delih Slovenije	Present: in all parts of the area
Navzoč: samo v nekaterih območjih Slovenije	Present: only in some areas
Navzoč: razen v določenih neokuženih območjih Slovenije	Present: except in specified pest free areas
Navzoč: v vseh delih Slovenije, kjer pridelujejo gostiteljske rastline	Present: in all parts of the area where host crop(s) are grown
Navzoč: samo v nekaterih delih Slovenije, kjer pridelujejo gostiteljske rastline	Present: only in some areas where host crop(s) are grown
Navzoč: samo v pokriti pridelavi	Present: only in protected cultivation
Navzoč: sezonsko	Present: seasonally
Navzoč: a pod nadzorom	Present: but managed
Navzoč: predmet uradnega obvladovanja	Present: subject to official control
Navzoč: majhna zastopanost	Present: at low prevalence
<i>Kategorije prehodnosti škodljivega organizma</i>	<i>Categories of pest transience</i>
Prehoden: brez ukrepov	Transient: non-actionable
Prehoden: ukrepi, pod stalnim nadzorom	Transient: actionable, under surveillance
Prehoden: ukrepi, v postopku izkoreninjenja	Transient: actionable, under eradication

**Kategorije so prirejene po ISPM No. 8 v Delovni skupini za revizijo prilog direktive 2000/29/EU.*

DODATEK 5: Seznam pooblaščenih laboratorijev

USTANOVA	Strokovnjaki	TEL / FAX	Zlasti navedeni škodljivi organizmi Determinacija, posvetovanje
ENTOMOLOGIJA (ŽUŽELKE)			
KGZS, KMETIJSKO GOZDARSKI ZAVOD NOVA GORICA Pri hrastu 18 5000 Nova Gorica	Mojca ROT Mojca.Rot@go.kgzs.si	05/335 12 00 (centrala) 05/335 12 22 fax: 05/ 302 73 12	<i>THYSANOPTERA</i> - resarji; <i>DIPTERA</i> (<i>Tephritidae</i> - plodove muhe, <i>Agromyzidae</i> - listne zavtalke); <i>HEMIPTERA</i> – (<i>Auchenorrhyncha</i> – škržatki, <i>Psylloidea</i> – bolšice, <i>Aleyrodoidea</i> - ščitkarji, <i>Coccoidea</i> – kaparji); <i>ACARINA</i> – pršice (<i>Tetranychidae</i> - pršice prelke, <i>Eriophyidae</i> – pršice šiškarice).
KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE Hacquetova 17 1000 Ljubljana	dr. Jaka RAZINGER mag. Špela MODIC Spela.Modic@kis.si Jaka.Razinger@kis.si	01/280 52 62 (central) fax: 01/280 52 55	<i>Aphididae</i> , <i>Coleoptera</i> , <i>Diptera</i> (<i>D. suzuki</i> , <i>D. radium</i>)
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA Oddelek za agronomijo Jamnikarjeva 101 1000 Ljubljana	prof. dr. Stanislav TRDAN Stanislav.Trdan@bf.uni-lj.si	01/320 32 25 fax: 01/ 256 37 70	Žuželke iz reda <i>Lepidoptera</i> , <i>Coleoptera</i> , nekaterih vrst iz reda <i>Homoptera</i> ter skladiščnih škodljivcev
GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE Večna pot 2 1000 Ljubljana	dr. Maarten de GROOT dr. Andreja KAVČIČ maarten.degroot@gozdis.si andreja.kavcic@gozdis.si	01/200 78 38 fax: 01/257 35 89	Škodljive žuželke v gozdovih, zlasti <i>Lepidoptera</i> , <i>Symphyta</i> , <i>Cerambycidae</i> , <i>Scolytidae</i> in <i>Curculionidae</i>
in BIOTEHNIŠKA FAKULTETA Oddelek za gozdarstvo Večna pot 83 1000 Ljubljana	dr. Maja JURC Maja.Jurc@bf.uni-lj.si	01/423 11 61	
NEMATOLOGIJA (OGORČICE)			
KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE Hacquetova 17 1000 Ljubljana	doc. dr. Gregor UREK dr. Saša ŠIRCA dr. Polona Strajnar dr. Barbara Gerič Stare Gregor.Urek@kis.si Sasa.Sirca@kis.si Polona.strajnar@kis.si Barbara.gericstare@kis.si	01/280 52 62 fax: 01/280 52 55	Cistotvorne in fitoparazitske ogorčice
BAKTERIOLOGIJA (BAKTERIJE)			
NACIONALNI INŠTITUT ZA BIOLOGIJO Večna pot 111 1000 Ljubljana	prof. dr. Maja RAVNIKAR dr. Tanja DREO dr. Manca PIRC Maja.Ravnikar@nib.si Tanja.Dreo@nib.si Manca.pirc@niv.si	059 232 801 059 232 809 059 232 806 fax: 01/427 38 47	

VIROLOGIJA (VIRUSI IN VIROIDI)

KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE
Hacquetova 17
1000 Ljubljana

dr. Mojca MARN VIRŠČEK
dr. Irena MAVRIČ
Mojca.Marn@kis.si
Irena.Mavric@kis.si

01/280 52 62
fax: 01/280 52 55

VIRUSI, VIROIDI (sadno drevje, vinska trta, poljščine)

NACIONALNI INŠTITUT ZA
BIOLOGIJO
CENTER PLANTA
Večna pot 111
1000 Ljubljana

prof. dr. Maja RAVNIKAR
dr. Nataša MEHLE
prof. dr. Marina DERMASTIA
labfito@nib.si
maja.ravnikar@nib.si
natasa.mehle@nib.si
marina.dermastiavnib.si

059 232 801
059 232 809
059 232 806
fax: 01/427 38 47

VIRUSI in VIROIDI (okrasne rastline in vrtnine)
Vse fitoplazme

INŠTITUT ZA HMELJARSTVO IN
PIVOVARSTVO SLOVENIJE
Oddelek za varstvo rastlin
Cesta Žalskega tabora 2
3310 Žalec

dr. Sebastjan RADIŠEK
Sebastjan.Radisek@ihps.si

03/712 16 00 (centrala)
03/712 16 26
fax: 03/712 16 20

VIRUSI IN VIROIDI na hmelju

MIKOLOGIJA (GLIVE)

KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE
Hacquetova 17
1000 Ljubljana

dr. Alenka MUNDA
mag. Metka ŽERJAV
Alenka.Munda@kis.si
Metka.Zerjav@kis.si

01/280 52 62
fax: 01/280 52 55

Glive

INŠTITUT ZA HMELJARSTVO IN
PIVOVARSTVO SLOVENIJE
Oddelek za varstvo rastlin
Cesta Žalskega tabora 2
3310 Žalec

dr. Sebastjan RADIŠEK
Sebastjan.Radisek@ihps.si

03/712 16 00 (centrala)
03/712 16 26
fax: 03/712 16 20

Glive, zlasti na hmelju

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
Večna pot 2
1000 Ljubljana

Prof. dr. Dušan JURČ
Dr. Nikica Ogris
Dr. Barbara Piškur
Dusan.jurc@gozdis.si
Nikica.ogris@gozdis.si
Barbara.piskur@gozdis.si

01/200 78 00 (central)
fax: 01/257 35 89

01 2007824
01 2007833
01 2007847

Fitopatogene glive v gozdovih

ŠKODLJIVE RASTLINE

FAKULTETA ZA KMETIJSTVO IN
BIOSISTEMSKE VEDE
Katedra za fitomedicino
Pivola 10
2311 Hoče

prof. dr. Mario LEŠNIK
Mario.Lesnik@um.si

02/320 09 012

Foto: J. Ileršič

Varstvo rastlin pred boleznimi in škodljivci je pomembno področje tako v kmetijski pridelavi kot pri ohranjanju gospodarnosti in biotske raznovrstnosti gozdov ter drugega naravnega rastišča. Zato je velik poudarek na opisu rastlinskih bolezni in škodljivcev, ki sodijo med karantenske škodljive organizme in so pri nas manj poznani, saj se običajno ne pojavljajo.

Zbrano gradivo osvetljuje vzpostavitev sistema varovanja zdravja rastlin v Sloveniji, obvladovanje kritičnih točk pridelave in trgovine s semenom, sadikami in drugim razmnoževalnim materialom, opisuje implementacijo evropskih standardov s področja varstva rastlin in semenarstva ter sistem rastlinskega potnega lista, ki zmanjšuje ovire v trgovini z rastlinskim blagom na skupnem trgu Evropske unije.

	Rastlinski potni list ES SI-122221 ZP-b2 Serija: 1 Kolčina: 1 Bot. ime: <i>Pyrus communis</i> MKGP - FURS ES kakovost CAC material Starost: 1. Leto: Paritja: 1 Datum izdaje 15.10.2008	do 8 m Čas obiranja: konec avgusta		
	Vrsta: Hruška Sorta: VILJANOVA Podaga: HR. SEJANEC			